

GLAREANI

ΔΩΔΕΚΑΧΟΠΔΟΝ

Plagij

Authentæ

A Hypodorus D Dorius

Hypermixolydius Prolemæi

B Hypophrygius E Phrygianus

Hyperæolius Mar. Cap.

C Hypolydius F Lydius

D Hypomixolyd. G Mixolydius

Hyperiaſtius uel Hyperionicus Mar. Cap.

Hyperlydius Mart. Cap.

E Hypoæolius A Aeolius

Hyperdorus Mart. Capell.

G Hypoionicus

Hypoiaſtius Mart. Cap.

C Ionicus Porphyrio

*F Hyperphrygius *B Hyperæolius

Hyperlydius Politia, sed est error

B A S I L E A.

Reuerēdissimo in Christo Patri:

ILLVSTRISS. PRINCIPI, OTHONI. S. ROMA-
ni Imperij Hæreditario Dapifero: Baroni in Vualtpurg:
S. RO. E. CARDINALI, Tr. S. ALBINAE,
ac Episcopo August. dignissimo
ac amplissimo.

Glareanus S. D. P.

IMOTHEVM Milesium, artis Musices au-
thorē celeberrimū, Reuerēdissime PATER, Athe-
næus lib. 14. ex Artemone tradit à Lacedæmoni-
bus reprehēsum, ut uetus & ac priscæ Musicae cor-
ruptorem: quoniam Systemate ueteretur, quod
chordas plures Magadide haberet. Diuus autem
Seuerinus in Musices præfatione etiam Laconica
iectum esse afferit Timotheum, quod ad consue-
tos neruos unum addiderit neruum, ac effeminationem Musican fecerit.
Consultumq[ue] deo factum Grecis uerbis refert, in quo contineretur: Iccir-
co Timotheo Milesio Spartiatas succensuisse, quod multiplicem Musicæ
reddens puerorum animis, quos acceperat erudiendos, officeret, & à uirtu-
tis modestia præpediret. Hæc de Timotheo ex Græcis Boëthius. Quæ
si ita habent, ut fide digni tradiderunt authores, quid de me futurum esse
putem⁹ qui ad octo musicarum Catiōnum Modos, tot nunc seculis apud
omnēs celebratos, quatuor superaddam, ac ex Octochordo dodecachora-
dum faciam: Omnem uerustatem uelut inscritiæ accusem, ac negligentiae
damnem, Quietiam duos à priscis omnibus reiectos, explosos, in exiliū
relegatos, ac uelut emortuos, nunc, si Dijs placet, utin proverbio est, reuo-
cem, postliminio recipiam, ac in uitam resuscitem: dignus sanè qui non ex
una Laconica, sed uniuerso orbe terrarum, qua rationales habitanti homī-
nes, explodar, ejciar, ac exturber. Hæc tam dura obiecta, has tam graueis
accusationes nisi purgauero, ac Lectori ostendero rem secus habere atque
cuser, quid restat, nisi ut uictus dem manus, ac audaciæ pœnas luam. Ve-
rum enim uero, quando, Colēdissime Pater, apud equum iudicem, indicta
causa, nemo unquam damnatus fuit, omnes qui me saluum esse, ac reum
minime causa succumbere uelint, bonam spem habere iubebbo. Facile enim
confutabo aduersæ partis argumenta, si de Psaphismate illo Laconico pri-
us dixero. Athenæus sanè loco, quem dixi, eodem ait, Timotheum, cum

Præfatio.

Lacon quidam redundanteis in eius Lyra incidere uellet chordas, indicasse apud ipsos etiam Laconas quedam esse, qui pari chordarum numero Lyra ueteretur, hoc ita dicto, ipsum dimissum esse. Itaque cum hoc uariatum historia sit, neque satis certum (cum tamen id multum referat) de Lyra'ne, an de Cithara'ne ueruis authores loquuntur, qui eum damnatus scribunt: cuncti in addendis Cithara'ne chordis etiam laudem meruerit, ut qui cum Hestia'no Colophonio ex Enneachordo Hendecachordum fecisse ab omnibus huius artis professoribus prædicetur, consulto omitti potest, & ad rem ipsam deueniamus. Qui nos de duodecim Modis commentationem nouam introduxisse clamitant: Nam illi egregie ostendunt se leuiter admodum in ueterum authorum lectione ueratos, immo contentos usu horum aliquot seculorum, quibus ad Psalmos demodulandos octo aut noue sufficerunt Modi. Verum adducendi sunt authores, pauci quidem, sed quibus fides merito adhibenda. Plato, cum saepè Modorum meminerit, Harmonias uocat, Certelibro 3. de Repub. VI principes Modos nominat, quibus si plagios singulos dabimus, quis neget XII esse Modos? Ex eodem authore, ac eius discipulo, non indoctiore, Aristoteles claret ea tempestate de Modis cognitionem omnibus doctis in usu fuisse frequentissimo. Aristoxenum nos non legimus: Sed omnes fatentur illum XII Modorum authorem, adiecta etiam nomenclatura eorum, quam horum Commentariorum lib. 2. sequendam esse statuimus. Transeo hic in numeros Græcos, quoddam etiam latinitatem donatos. Inter Romanos scriptores Boëthius, uerum huius artis lumen, VII Diapason species constituit, ex quibus facile XII, aut maiis XIII, diuisione arithmeticâ ac Harmonica colliguntur Modi. Nā octauam, nō uno dūntaxat loco, satetur eadem cum prima, & à Ptolemy adiectam ad supplendum Διατονίαν maximum systema. Alioqui XVI futuros, quos nos, præter duos Nothos, XII cum Aristoxeno ponimus. Martianus Capella XV nobis exhibet de quibus suo diceamus loco. Ecclesia Romana in Psalmorum intonationibus IX utitur: sed Cantus tamen habet tredecim Modorum, ut eodem libro secundo exemplis ē Choro Ecclesiastico sumptis ostendemus. Georgius Valla satis habuit omnium recensere opinionem, & coaceruare quicquid uspiā de Musis scriptum legerat. Ita ipse etiam plureis duodecim habet. Constat igitur non esse nouam rem hanc nostram de XII Modis assertionem, sed probam antiquitatis instaurationem. Verum id non credat Lector, donec firmis argumentis negotium ipsum per Mathematicas rationes, ac præcepta per luculentissima exempla ostendero, quod duobus posterioribus libris nos fecisse omnino persualsum habemus. Cæterum mirari sæpius soleo, cum nostra ætate Chromatico uel Enharmonico, duobus apud ueteres frequentibus Modulandi generibus nemo utatur, omneis tamen huius ætatis

Præfatio.

ius et artis Musicos subinde inculcare, & propè magis anxie de eis præcipere, quā in de Diatónico, quo nunc solo utimur. Quod nos quātum licuit, his libris cauimus, & huius artis Elementis libro uno simpliciter traditis Modos ipsos, quorum gratia molestum hūc laborem suscepemus, cum exemplis, duobus inde uoluminibus adnexuimus. Sed libet magis mirari quoquamdam ex professo de Musicis scribentes, quoties uel ex Apuleio Ἀολι^η simplicitatem: Iastij uarietatem, uel ex Luciano τῆς φρυγίας τὸ εὐθεός: τῆς Λυτίας, τὸ βακχικόν: τῆς Δωρίου, τὸ σιμενών. τῆς ιωνίκης, τὸ γλαφυρόν, prædicant, interrogati uero, ut à Dorio Ἀολίum, à Lydio Ionicum distinguant, idque aliquid exemplo Cantus ostendant, ibi nihil plus respondent, Quām si dura silex, aut stet Marpesia cautes, sed ad cantores remittunt, Hi quidem simillimi mihi uidetur ἥς, qui laudata aliqua salubri herba, interrogati uero, ut eam indicent, uel nihil respondent, uel ad Pharmacopolas mitunt, ipsis, qui rogati sunt, indoctiores. Ad idem pertinet, cum de re non tam obscura, quam propemodum deplorata, à me sollicitati literarum etiā Principes nostra ætate, plerūque respondebant, non suæ esse professionis. Sed satis nunc de hisce. Ad negociū redeo. Ausus sum fateor Augustissi me Pater, rem, quam cum primum cœpisssem (Nam non minus XX annis hoc saxum uorso) planè ipse conatum meum ridebam mecum, & tamen, ut sit, spealliciebat nanciscédi propositi, permotus illo potissimum Comicidicto. Nihil tam difficile, quin querendo inueniagari possiet, Sæpe invocato Christo, qui opus ad ipsius gloriam ceptum prosperaret, ab ipso solo auxilium petui, ab ipso solo præmium sperans: Nam ab hominibus fermè maledicentiam licet expectare, idque quamlibet leuem ob causam. Alijs enim nō satis tereti uidebimus, Quasi uero hic Rhetoricē doceamus, Alijs culpabor haud dubiè longior, non nullis contrà, nimis concisus. Sed quis omnibus placere potest? Ego illum satis splendide loqui iudico, qua cunque tandem arte tradenda, qui rem ipsam, ut est, ingenuè, candidè, ac sincerè docet, abstinen^{tia} a fucata ac phalerata oratione, quique magis docere cupiat quām uideri doctus. Neque tamen interea sordidè ac barbarè loquentem, qui sceda balbutie inquiet artem, commendasse uideri uelim. At de his alibi loquemur copiosius. Hoc magis pro defendendo hoc opere uisum est admonitione dignum, neque enim parum difficiultatis nobis ingensit, quod cantus Ecclesiastici sint mire hodie per diueras nationes uariati, præterea diœcesibus ac ordinibus mutati, denique, à multis male deprauati. Sed non fallor Prædicatorum ordo sinceriorem reliquis quibusdam ordinibus habet cantū, loquor de eo, qui ad substantialia Misericordia pertinet, eum nos plerūque libro secundo secuti sumus, quanquam ne huic quidem ubique accedo. Est ecenobiū Benedictinæ professionis in capite Hercyniae syluae (ad S. Georgiū uocatum) Fons alter Danubij proxime ori

Præfatio.

tur, Prygen appellant: Herodotus Pyrenen appellasse uideſt. Situs eius est inter Friburgū terrę Br̄isgoꝝ, & Rotuilā Vilingāꝝ magnifica duo Hercyniæ Syluæ oppida, ita tamē ut magis Rotuilæ ac Vilingæ appropinquetꝝ Friburgo. Ei cœnobio Reuerendus Pater ac Dominus D. Ioānes Kern Abbas tēpeſtate mea præſidebat. Apud quē codex erat, qui omnium ſciārum tractatus uarios habebat, ἐγκυλωταυδιαὶ uocat̄ Gr̄æci. Inerant quinque Diaui Seuerini uolumina de Muſicis: Præterea Guidonis Aretini quędā, Bernonis, Vuilehelmi, Othonis, Theogeris Episcopi, et Ioannis qui poſtea Pōtifex Max. XXII eius nominis fuit. Per eos libros audaciorem me factum, maxime per Boëthiana opera, que apud me ante manca fuerant, ibi utcūq; emaculata, diffiteri non possum, etiamſi in nullo totam Modorum Nomē claturam inueni: Quare necelle fuit præterea Gr̄æcos consulere. Nec id immeritò, cum quicquid disciplinarum uispiaſt est, illis acceptum referre debeamus. Et in ter reliquas quidem disciplinas haec tota gr̄æca eſt, gr̄æcis uerbis omnia habēs Themata, omnia artis uocabula, Nisi quod latini poſtea magis compendiosa uia aggressi, multo breuioribus uerbis, & artis uocibus faciliorem fecerē, qđ nobis in opere ipſo ostendendū eſt. Haec igitur tibi Augustissime PATER, unā cum Reuerendissimo Cardinaliū cętu, ut omnis Ecclesiastici iuris moderatoribus examinanda ſubjicio. In CHRISTI laudem hunc ſanē ſuſcepī laborem. Iudicent igitur hi, quibus CHRISTI ouile commiſſum eſt. Quod ad me attinet, ita hocce negocium me tractasse confido, ut ſentiant omnes equi animi iudices, Christianę pietati ac Ecclesiasticę dignitatı ex animo me consulere uoluiffe. Qui affectus ſi uotis non potietur, certe uoluntas ad augendā ſacrā religionē laudabilis fuerit. Sed uerborū ſatis eſt, res ipſa loquē
Vale Friburgi Br̄isgoꝝ. Anno à Christi
natali, M.D. XLVII.

Authorum

Authorum, qui in hoc opere citantur Nomenclatura.

Græci	Latini	Sympphonetæ à C & infra annis
Homerus	M. Varro	Iodocus à Prato uulgo Iusquin
Hesiodus	M. Tull. Cicero	Ioannes Okenheim
Plato	Virgilius	Iacobus Obrecht Belga
Aristoteles	Terentius	Petrus Platenfis
Dionysius Hali- carnass.	Horatius	Antonius Brumel
Ptolemæus	Quintilianus	Henricus Isaac
Plutarachus	Plinius	Ioannes Ghiselin
Iulius Pollux	Boëthius	Ioannes Mouton
Lucianus	Diuus Augustinus	Ioannes Richafort
Athenæus	Aul. Gellius	Feuin Aurelianensis
Cleonides	Macrobius	Vaqueras
Diodorus Sicul.	Apuleius	Nicolaus Craen
Theodor, Gaza	Vitruvius	De orto
Suidas	Donatus	Adamus à Fulda Germanus
	Seruarius	Damianus à Goes Lusitanus
Apud alios citati.	Porphyrio	Lütuuich Senfli Tigurinus
Heraclides apud	Acro	Gregorius Meyer
Athenæum	Ab. D. annis	Sixtus Dietrich
Aristoxenus	Hermanus Cōtracte	Guido Aretinus
Nicomachus	Comes à Veringe	Otho
Philolaus apud	Guido Aretinus	Berno
Boëthium	Utilehelmus	Ioannes Pōtif. Max.
Hercyniæ syluæ cœnobia	Ioannes Theogerus Episcop.	Gerardus à Salice Flandrus
	Politianus	Ioannes Vannius
	D. Erasmus Rot.	A.C. & infra annis
	Georgius Valla	Andreas Syluanus
	Franchinus	Frā. Lagendre Antua-
	Christoph. Lādinus	cenis
	Ioannes Coelaeus	
	Sebastianus Brant	
	Michael Rubellus	
	Ioānes Olus Heluet.	
	Ioannes Froschius	
	Sebaldus Heyden	
	Listeniuss	
	Rauus	

Libri primi Capita XXI.

De Musices diuisione ac definitione	Cap. I.
De Elementis Practicis	Cap. II.
Quæ in Guidonis typo rudibus huius artis consyderanda	Cap. III.
De Clauibus & uocum deductionibus per easdem, de notularum item figuris	Cap. III.
De Quincꝝ Tetrachordis & tribus Modulâdi generibus	Cap. V.
De uocum permutationibus per omneis claves	Cap. VI.
Declauis signatarū siue Charâctericarū transpositione	Cap. VII.
De Interuallis Musicis & quōd Interuallorū species sumedæ	Cap. VIII.
Quid Phthongus, Consonantia & dissonantia, Tū consonan- tiarum species quo tapud Priscos, q̄t apud Neotericos	Cap. IX.
De Tonī partitione, eiusq; partium definitione	Cap. X.
De Octo Modis musicis nostræ ætatis præceptio	Cap. XI.
De Cantuum fine in Modis	Cap. XII.
De vulgari Modorum agnitione	Cap. XIII.
De Modorum expatiatione ac permixtione	Cap. XIII.
De Modorum usu in Cantantium Choro	Cap. XV.
Quemadmodū Musicæ Consonantiae indubitâter aure dju- dicari possint ex Boëthio, atq; inibi de musicorum uo- cabulorum abuseione	Cap. XVI.
Quid Magas, Monochordū, Magadis, similesq; quorundā Musicorum instrumentorum appellations	Cap. XVII.
De triplici siue chordarum siue neruorum in scala musica diuisione	Cap. XVIII.
Monochordi diuisio in genere Diatonico	Cap. XIX.
De inuenientis Consonantij per Cithara neros	Cap. XX.
Parafœue ad sequentis libri commentationem	Cap. XXI.

Libri secundi, Capita XXXIX.

Quo pacto uere Modorum discrimen sumendum	Cap. I.
Quid systema, quæ Modorū nomina, qui cuiq; Diapason Modus aptandus	Cap. II.
	Quomodo

Quomodo ex cōexione Diatessarō ac diapēte	XXIIII Dia-
pafon species fiāt, ē qbus XII reīcan̄, XII recipian̄	Cap. III.
Quomodo ex XII Diapafon speciebus septē dūntaxat fiāt	Cap. IIII.
Quid ætas nostra immutasse in his Modis uideatur, & quatenus id fieri liceat.	Cap. V
Quod necesse si XII ponere Modos, siquidem octauus noster recte ab alijs separatus est.	Cap. VI.
De Modorum ordīne, eorūq; appellatione.	Cap. VII.
De chordarū grauitate & acumine, ac secūdū ea appellatiōe.	Cap. VIII.
Quo pacto sumēdi sint Modi, et quæ prima oīm Mōdorū chorda.	Ca. IX.
Authorū aliquot loca discussa, quæ traditīs à nobis hactenus præ- ceptis contraria uidētur.	Cap. X.
De Modorum inuicem commutatioue.	Cap. XI.
Cur septenari, numer⁹ ap̄ d. Authores tā freq̄ns in reb⁹ musicis.	Ca. XII.
Desono in cœlo due opīniones, atq; inibi Ciceronis Plini⁹q; loci excussi.	Cap. XIII.
Quid per IX Musas intelligendum.	Cap. XIII.
Anacephalæsis parua de Modorum diuisione.	Cap. XV.
De prima Diapafon specie ac duobus eius Modis.	Cap. XVI.
De Aelolio Modo.	Cap. XVII.
De secunda specie diapafon, ac uno eius proprio Modo.	Cap. XVIII.
De tertia diapafon specie, ac duobus eius Modis.	Cap. XIX.
De Ionico siue lastio Modo.	Cap. XX.
De quarta Diapafon specie, ac duobus eius Modis.	Cap. XXI.
De Hypomixolydio siue Hyperiaſtio.	Cap. XXII.
De quinta Diapafon specie, ac duobus eius Modis.	Cap. XXIII.
De Hypoxolio Modo.	Ca. XXIII.
De sexta Diapafon specie, ac uno eius proprio Modo.	Cap. XXV.
De septima Diapafon specie, ac duobus eius Modis.	Cap. XXVI.
De Hypoionico Modo.	Ca. XXVII.
De Mōdorū cōexione ac per Diapente cōmunione.	Ca. XXVIII.
De 1. cōexione, quæ ex prima est Diapafon specie ac q̄rta.	Ca. XXIX.
De 2. cōexione, quæ ex sc̄da est Diapafon specie ac quinta.	Ca. XXX.
De 3. cōexione, quæ ex tertia est Diapafon specie ac sexta.	Ca. XXXI.
De 4. cōexione, quæ ex q̄rta est Diapafon specie ac septima.	Ca. XXXII.
De 5. cōexione, quæ ex q̄nta est Diapafon specie ac octaua.	Ca. XXXIII.
De 6. cōexione, quæ ex sexta est Diapafon specie ac nona.	Ca. XXXIII.
De 7. cōexione quæ ex septiā est Diapafō specie ac decima.	Ca. XXXV.
Quòd Modi Dia pafon mediatione, quæ fit per Diapente ac Dia- tessaron consonantias, potissimum noscantur.	Ca. XXXVI.
	Quòd

<i>Quod Modis nō perpetuo impleant extre mas chordas, sed phrasis</i>	
<i>noscantur, ac partim etiā finali clave.</i>	Cap. XXXVII.
<i>Depræstantia Phonaſci ac Symphonetarū, ac itē de cātibus</i>	
<i>plano ac mensurali uter utri cedat.</i>	Cap. XXXVIII.

De inuenientis Tenoribus ad Phonaſcos admonitio. Cap. XXXIX.

Libri tertij Capita XXVI.

<i>Denotarum figuris.</i>	Cap. I.
<i>Denotarum ligaturis.</i>	Cap. II.
<i>De Pausis.</i>	Cap. III.
<i>De Punctis.</i>	Cap. III.
<i>De Modis Tempore, ac Prolatione.</i>	Cap. V.
<i>De Signis.</i>	Cap. VI.
<i>De rectu siue cantandi mensura.</i>	Cap. VII.
<i>De Augmentatione, Diminutione, ac Semidiapente.</i>	Cap. VIII.
<i>De Notularum imperfectione.</i>	Cap. IX.
<i>De Alteratione.</i>	Cap. X.
<i>De Syncope, & huius nouæ institutionis diuersitate querela,</i>	
<i>cū exemplis ad eam ostendendā opportunis. Deniq; de VI</i>	
<i>uocū Musicaliū (quas uocāt) deductionibus exēpla.</i>	Cap. XI.
<i>De Proportionibus Musicis.</i>	Cap. XII.
<i>Duodecim Modorum exēpla, ac primū Hypodorij ac Aēolij.</i>	Cap. XIII.
<i>De Hypophrygio, & Hyperæolio exempla.</i>	Cap. XIII.
<i>De Hypolydio, & eius exemplis.</i>	Cap. XV.
<i>De Ionico exempla.</i>	Cap. XVI.
<i>De Dorio Modo exempla.</i>	Cap. XVII.
<i>De Hypomixolydio, & eius exempla.</i>	Cap. XVIII.
<i>De Phrygio Modo exempla.</i>	Cap. XIX.
<i>De Hypoæolio Modo exempla.</i>	Cap. XX.
<i>De Lydij Hyperphrygij Modorum exemplis.</i>	Cap. XXI.
<i>De Mixolydio, ac eius exemplis.</i>	Cap. XXII.
<i>De Hypoionico.</i>	Cap. XXIII.
<i>De binorum Modorum connexione exempla, atq; inibi obiter Iusquinii</i>	
<i>Pratenſis Encomium.</i>	Cap. XXIII.
<i>De Tenoribus Diapason non explentibus.</i>	Cap. XXV.
<i>De Symphonetarum ingenio.</i>	Cap. XXVI.

Cantiones Mensurales in his uo

L V M I N I B V S P L V R E S LXXX.

A	B occultis meis 4.uocū Sixti Dietrich. 344 Adiuuanos. Tractus finis 4.uocū Iusq. 248 A furore tuo Domine IIII uocum incerti au- thoris. 430	Dua ex una, Iusquini tria exempla. 446 ac dehinc. Dua ex una, De orto. 320 Dua ex una, incerti authoris. uidelatius Monas- thoris. 346
	Ag nus Dei ex Iusqni Missa Hercules. trium uocum ex una. 221	Eccē video cōelos aptos Nicolai Craetūri. 326 Ego dormio, Antonij à uinea, IIII uocum. 254
	Ag nus Dei ex Iusqni Missa Lhōme arme super uoces musicales trium uocum ex una cum resolutione. 442	Erue domine animam meam, duūm Sixti Dietrichi. 329
	Ag nus Dei duo, IIII uocum ex Iusquini Missa fortuna. 388	Et in terra pax ex Missa Iusquini de nostra Do- mina, 4.uocum. 392
	Ag nus Dei, duūm eiusdem ex Missa de no- stra Domina. 305	F
	Ag nus Dei, duū ex Missa Joh̄y Ant. Brumel. 430	Fuga ad minimam Iusqni. IIII uocum. 452
	Anima mea IIII uocum Heinrichi Isaac. 348	I
	Attēdite Popule meus. Ioānis Vannij 4.uoc. 306	IESV Christe, trium Listenij. 439
	Aue Maria IIII Iusquini. 358	Anūpiter omnipotens. Adami Luy Aquagranen- sis trium. 290
	Aue Verū corpus Christi duū ac triū Iusqni. 288	K
	Aus herten grūd latino cōtextu IIII uocū. 430	Kύριε triū cum O sanna Andrea Sylvani. 432
B	Benedictus duūm ex una Iusquini Missa Lhōme arme super uoces musicales. 441	Kύριε ex Missa ad oēm tonū Oshemij 4.uoc. 455
	Benedictus duūm ex Missa eiusdem Gau- deamus. 220	Kύρēde nostra Domina 4.uocū Greg Meyer. 302
	Benedictus duūm ex Missa eiusdem Lhōme arme VI toni. eadem	L
	Benedictus duūm ex Olenheim Missa ad o- mnem tonum. 455	Laudate Dominum omnes gentes Leuendre IIIU uocum. 284
	Benedictus duū ex Missa Joh̄y Ant. Brumel. 458	Liber generationis IIII uocum Iusqni. 376
C	CH RISTVS resurgens, Richafort 4.uoc. 292	Loquebar de testimonij suis IIII uocū Isaac. 330
	Christe elefson, ex Missa S.Antonij Petri Platēsis IIIU uocum. 278	Lutuichi Regis Frācia locosa cātio 4.uocū. 469
	Concepcionis Mariae Henrichi Isaac IIII uocū. 460	M
	Cōfitebor Domino. Gregorij Meyer. 4.uocū. 434	Magnus es tu Domine Iusqni IIII uocum. 272
D	Deus meus ad te leuavi. triū puetustum. 252	Miseremini mei 4.uocū Ioan. Mouton. 322
	Deus in adiutoriū meū IIII uocū Senflij. 332	Monades qnq; Gregorij Meyer. 280.296.304.312
	De profundis IIII uocum Iusquini. 372	N
	Domine nō secūdū. duū. Vaqueras. 244 ac dein. Sixti. Dietrichi. 342	Nelateris, Damiani à Goes Lufitani 3.uocū. 264
	Domine nō secundum. duūm Iusquini. 246	Nelsiens mater Ioānis Moutō VIII uocum. 466
	Domine IESV Christe, triū Thomē Tzame. 298	O
	Domine saluū fac Regem, IIII uocum Ioannis Mouton. 300	ODomine Iesu Christe, Sixti Dict. triū uoc. 276
	Domine fac mecum ad aquales IIII uocum Sixti. Dietrichi. 342	Os Iusti, Gerardi à Salice flādri, 4.uocum. 282
	Duūm ex una, tria exempla Iusquini & Obrecht. 257 & 258 & 259	O IESV fili Dauid, Iusqui, IIII uocū. 356
	Duūm Gregorij Meyer. 281	O uera lux & gloria. Adami ab Fulda. 4.uocū. 262
		P
		Parce Domine Iacobi Obrecht III uocū. 260
		Per illud Aue duūm Ioānis Moutō. 347
		Planxit autem Dauid Iusqui 4 uocum. 418
		Pleni sunt, duū ex una ex Iusq. Herculea. 242
		Pleni sunt duūm ex una, è Petri Platēsis Missa O Salutaris. 242
		Pleni sunt duū. Pauli Vausest. ut qdā putat. 313
		Pleni sūt duū, ex Mis. Aue Maria Anto. Feuin. 355
		Pleni sunt duū ex Mis. Pāge lingua Iusqni. 321
		Pleni sunt duū ex Mis. Joh̄y Ant. Brumel. 457
		Quaternūm

Index

		Si Deus pro nobis Trium.	fac. 220
Quaternūm uocum ex una Duæ cantiones		T	
Petri Platensis.	fac. 445	Tota pulchra es IIII. uocum Henrichi Isaac.	268
Qui mihi ministrat, Lydij IIII uocum Grego- rij Meyer.	338	Trium ex una uoce incerti authoris.	259
Qui mihi ministrat, Ionici IIII. uocum eiusdem Gregorij.	340	Trium ex una Ioannis Ottenheim absque clauibus.	454
Qui uenit in nomine Domini Antonij Brumel Duuum.	297	Trium ex una Lutuichi Senflij Tigurini.	444
		Tulerunt Dominum meum IIII uocum Threni Magdalenes, quidam Isaac adscribunt.	314
		V	
S			
Salve mater Salvatoris IIII uocum Ioannis Mouton.	464	Victima Paschi laudes IIII uocum, Iusquin.	368
Saluū me fac, perpetuū incerti autho. Triū.	266	Vocum Musicalium ad Fortunam cantio appli- cata IIII uocum Lutuichi Senflij Tigurini.	222
Sapphicī carmē IIII. uocū incerti authoris.	438	Vocum musicalium simplex deducitio.	28
Seruus tuus sum ego. Duū Sixti Dieterichi.	328		

Finis.

In Dodecachordi treis

LIBROS RERVM SVMMAe

rum index copiosissimus.

A	B	C
Acumen & grauitas in neruis.	fa. 83	Athenienses ac Lacedæmonij cōparati.
Adāab Fulda Germanus Symphonetes.	261	Aue Praclara Prosa iu cantu plano.
Adam Luyr Aquagranētis Symphonetes.	288	Aue Praclara Prosa laudatur,
Δ Dorio ad phrygium quæ sit uera eius		Aue Maria in Aeolio Modo.
Adagij causa & ratio.		Augmentatio in Musicis quid,
Δ Dorio ad Phrygiū exēplū in cātu mēsur.	372	Authente Modi.
AEOLII Modi Systema.	70	Authenta ferē intra inferioris Diapason limites
Aeolij Modi Natura.	104	meant, ita etiā nonnunq̄ Plagi.
Aeolius est eiusdē cū Hypodorio speciei.	77	Basis uox omnis cōcetus fundamentū.
Aeolij Modi exēpla nō sunt eiusdē generis.	104	Boēthij laus.
Aeo ij Modi primū exēplū in cantu plano.	105	Boēthij demonstrationes in Musicis ad quam
Aeolij Modi secūdū exēplū in cātu plano.	106	nēruorum formam.
Aeolij Modi tertīū exēplū in cantu plano.	107	Benedicta sit Sācta Trinitas Prosa explicata.
Aeolij Modi quartū exēplū in cātu plano.	108	Breuis nota, qua figura pingitur.
Aeolij Modi intonatio.	109	¶ a nostra atatis Musicis inuentum.
Aeolij Modi uaria exēpla in cātu mēsurali.	256	
Aeolij Hypozolijq; Modorum cōnexio.	152	Cabale apud Suidam quid significet
Aeolij Hypozolijq; connexionis primū ex-		Calliope Musa, quid.
emplum incantu plano.	153	Canon Georgii Vallæ.
Aeolij Hypozolijq; connexionum secun-		Cantio in qua communia sunt interualla.
dum exemplum in eodem cantu.	154	Cantorum audacia de fine Cantionum.
Aeolij Hypozolijq; cnnexorum tertium ex-		Cantus trium specierum Diatessaron.
emplum in eodem cantu.	155	Cantus intra quintam cuius Modi.
Aeolij Hypozolijq; connexionum exemplū		Cantus ecclesiastici laus.
in cātu mensurali.	302	Cantus simplicis commoditates & mensura-
Agnus Dei ex Iusquini Fortuna.	365 & 388	lis incommodates.
Agnus Dei ex Iusquini Hercule.	221	Capelle Nomenclatura Modorum.
Alma Redemptoris Antiphona.	16. & 17	Characteristica uel signata clavis quæ.
Alteratio qđ Musicis nostra ètate significet.	211	Chromaticum modulandi genus.
Alterationis exemplum ex Franchino.	212	Ciceronis locus excusus.
Anacephalœsis omnium modorum.	101	Cithara ac lyra differunt.
Andreas Sylvanus Symphonetes.	432	Cithara laus.
Antiphona ut declinetur.	43	Cithara Typus.
Antonius à uinea Symphonetes.	253	Clare Sanctorum. Prosa per Glareanum dili-
Antonius Brumel Symphonetes.	456	genter explicata.
Antonius Feuin Aurlanensis Symphonet.	354	Clavis Quid.
Apotome, id est, semitonium maius.	27	Claves in scalam ordinantur.
Apulei locus emaculatus.	89	Clavis characteristica siue signata.
Ariftoxeni & capellæ opiniones compata.	63	Clatuum signatarum transpositio.
Ariftoxeni XII Modorum Typus.	81	Claves essentiales septem.
Arithmetica Mediatio Musicis recentio-		Claves in Guidonis scalæ xx.
ribus.	22 & 68	Color imperfectionis signum.
Δ Solis ortu in cantu plano.	164	Color in imperfectis cum exemplis.
Athenai locus discussus.	89	Comma quid.

b Conf.

Index

- Confinalis falsa, Item uera clavis. 31
 Cōsonantia quid, duabus definitionibus. 23
 Cōsonantiarum ueterum ratio & numerus. 24
 Consonantiarū diuīlio, pud neotericos. 25
 Consonantia perfecta sunt, 5. 25
 Consonantia imperfecta sunt, 4. 25
 Consonantia ut inueniantur in Citharae
     neruis. 25
 Cratera. 43
 Credo, in simplici cantu. 106
     D
 Damianus & Goes Lusitanus nobilis Sympho-
     netes laudatur. 264
 Deductiones VI uocum sunt septem. 6. & 7. & 8.
 Deductionum tria exempla in cantu
     mensurali. 220
 Deductionum quartum exemplum in cantu
     mensurali. 221
 Deductionum quintum exemplum in cantu
     mensurali. 222 ac deinceps.
 Deductionum sextum exemplum simplex. 226
 Demonstratio quod necesse sit ponere XII
     Modos. 75
 De octauis idem est iudicium, Regula musica. 5
 Depravatio Dorij in Aeolium, 119
 De profundis Iusquini cantio explicata. 364
 Diapason quid & unde dicta. 21
 Diapason Systema quid. 66
 Diapason ut certo comprehendatur in dupla ra-
     tione. 45
 Diapason cum diapente quo pacto in dubitante
     in ratione tripla esse reperiatur. 45
 Diapason duplex mediatio. 21
 Diapason bifariam in diatessaron ac diapente
     secatur. 68
 Diapason qua uera, qua falsa species. 68
 Diapason XII species ad 7. rediguntur. 70
 Diapason 7. species ab A ad g. 21
 Diapason 7. species nō implet disdiapason. 66
 Diapason prima species cum duob. Modis Hy-
     podorio ac Aeolio. 102
 Diapason secunda species cum uno eius Modo
     Hypophrygio. 110
 Diapason tertia species, ac duo eius Modi Hypo-
     lydius ac Ionicus. 114
 Diapason quartas species, ac duo eius Modi Do-
     rius ac Hypomixolydius. 117
 Diapason quinta species, ac duo eius Modi Phry-
     gius ac Hypoxolius. 123
     31 Diapason sexta species, ac unus eius Modus
     Lydius. 127
     23 Diapason septima species, ac duo eius Modi Mi-
     xolydius & Hypoionicus. 133
     25 DIAPENTE quinta pfecta cū suis speciebus. 20
     25 Diapente ut certo in flesquipla ratione esse de-
         prehendatur. 45
     59 Diapente 4. species qua quibus Modis sint
         communes. 139
     43 Diapente cum annexis Tonis Semitonijsq. 171
     Diapente prima speciei Re la catus simplices. 167
     Diapente secunda speciei Mi mi catus simpl. 168
     Diapente tertia speciei Fa fa catus simplices. 168
     Diapente quartae speciei Ut sol cantus simplic. 169
     Diapente prime speciei Re la exemplum figu-
         ratur. 430
     Diapente secunda speciei Mi mi exempla
         figurata. 432
     Diapente tertiae speciei Fa fa exemplū figuratum. 434
     Diapente quartae speciei Ut sol in Syncemmenis
         & cantu figurali exemplum. 438
     Eiusdem in diezeugmenis exemplū figuratum. 439
     Diatessifma dimidium dieseos. 28 & 27
 DIATESSARON quarta, cū suis speciebus, 20 & 23
 Diatessaron quo hodie consonantia. 25
 Diatessaron quomodo uere in ratione flesquiter
     tia esse sciatur. 45
 Diatessaron triū specierum catus simplices. 165
 Diatessaron ac diapente XXIII connexiones
     efficiunt XII diapason species utilis. 68
 Diatessaron 3. species, qua quibus Modis sint
     communes. 139
 Diatonicum primum modulandi genus. 9
 Diesis, id est, Semitonium minus. 28 & 27
 Dieseos duplex acceptio. 28 & 27
 Diezeugmenon quartum Tetrachordum cum
     quatuor suis chordis. 10
 Differētē formulā in Modorū finib⁹. 40 & 41
 Diapason 7. species nō implet disdiapason. 66
 Digressiuncula in Cantorum mores. 113
 Diminutio in Musicis quid. 205 & 206
 Diminutionis varia p̄ceptiones. 205 & 206
 Diminutionis exemplum ex Franchino. 206
 Discantus siue Cantus laudatur. 239
 Disdiapason maximū in Musicis systema. 10
 Disdiapason quale systema. 66
 Disdiapason ut uere in ratione quadrupla
     reperiatur. 45
 Diffonantia quid. 24
 Diffonantia sex intra disdiapason. 26
 Ditonus tertia perfecta. 39

Index

- Ditonum cum diapente. 21 FRANCHINVS Gaforus Laudēfis laudatur. 2 & 44 & 195
 Dominus uobiscum siue Liber generationis 108 Franchinus arguitur. 60 & 63 & 79 & 109
 IESV Christi in simplici cantu. 114 Franchinus Modorum rationem apud Capellā
 Domine quis habitabit in simplici cantu. 66 non intellexit. 60 & 61 & 63
 DORIVS Modus ex D in d. 76 Franchinus uerā Modorū rationē nō pcepit. 63
 Dorius quare Modorum prīmus. 118 Franchini opus ultimum. 59
 Dorij Modi natura. 118 Franchini opinio de signis in cantu mēsur. 195
 Doriū uerum esse Modum Græcum. eadem Franchini Harmoniē in Sapphicū carmen. 180
 Dorius uiro graui comparatus. eadem Fuge ad minimam exēplū ex Iodoco Pratēsi. 453
 Dorius ac Ionicus Modi comperati īuicem ad Fuga trīsi uocū ad tres diatessaron species Oten-
 populorum mores unde nomina habēt. eadē hic exemplum cantu mensurali. 454
 Dorius Phrygio Ionicō ac Lydio, tribus Modis, Fulā qualis figura in cātu mensurali. 196
 comparatus à Platone. eadem
 Dorius carminibus Heroicis demodulandis ap-
 tissimum Glareani experimēto. eadem Generalis Musices typus. 4
 Dorij exemplū in cātu plano. 119 Genera modulandi tria. 11
 Dorij exemplū in cantu mensurali. 296 ac deinc. Georgius Valla reprahensus. 77
 Dorij phrasis sed ascendens, descendens ac fineli- Georgius Valla qualis Glareani iudicio. 86
 centiosa. 451 Gerardus à Salice Flandrus Symphonetes. 280
 Dorij Hypodorijq; connexio. 141 GLAREANI praeceptor MICHAEL Rubell⁹ 155
 Dorij Hypodorijq; connexionis exemplum Glareani instrumentum pro inuenientiis con-
 in cantu plano. 141 sonantijs. 48
 Dorij Hypodorijq; connexionum exempla in Glareanus à Cäfare Maxemylano coronatus. 118
 cantu mensurali. 368 ac deinceps. Glareani Harmoniē in Horatij Odas. 181
 Dorij Hypodorijq; connexionum exemplum in Glareani īuvenile carmen in Cithara laudē. 470
 Phrygij finitum sede. 447 Graue, acutū, līmū, extrellum, ultimum, quomo-
 do sumenda. 48 & 85
 Dorij Hypodorijq; connexionum exemplum cū Gregorius Meyer Symphonetes. 336 & 366 & 434
 semiditono superē. 448 GVIDO Aretinus laudatur. 2 & 46
 Dupla proportio. 229 H
 Dupla proportionis duo exempla. 229 & 250
 E
 Ecclesiastici in trāponēdis cātib. audaces. 31 Harmonia in Horatij Odas rieclta. 179
 Egressus Iesu de torrēte Cedrōn Harmonia ex- Haronia in primā Horatij odē ad Dorij. 181
 plicata in cantu plano cum connexis com- Haronia in tertīā Hora. odē ad Dorij. 181 & 182
 missuris. 146 & 147 Haronia in 9. odē libri 3. ad Dorium. 182
 Elementa Musices Practicæ. 1 Haronia in 13 odē Horatij li. 1. ad Dorij. 183
 Elegiaci carminis Harmoniæ duæ. 212 Harmonia in 9 odē Horatij lib. 1. ad Dorij. 184
 Emendemus in melius Responsorium. 103 Harmonia in Lambica Horatij ad Dorium. 185
 Enharmoniū, tertium modulandi genus. 11 Harmonia duæ Elegiaci carminis. 187
 Erasmus Roterdamus. 120 & 134 & 190 Harmonia in quinti generis odarum Horatij ad
 Phrygium. 189
 Eremus Heluetiorum. 154 Harmonia in quādā odē Horatij ad phrygiū. 190
 Et in terra pax, Cátio de Diua uirgine M A R I A Harmonia in Phalecium carmen. 186
 explicata in cantu mensurali. 365 & 366 Harmonia ad Ionicum. 191
 Euangelij Matthēi Initij in Aeolio Modo. 108 Harmonia Ionicī carminis apd Horat. lib. 3. ode
 Exēplū cōmūnis Lydi Ioniciq; in cātu pla. 131 12. ad Ionicū Hypoionicū; Modos. 193 & 194
 Exēplū cōmūne Lydi Ioniciq; in cātu mēsur. 338 Harmonica Mediatio. 21 & 68
 Exēplū cātus eiusdem sed bifariam finiti. 164 Heluetiorum Eremus. 154
 Extremum siue ultimū quō in chordis. 84 & 85 HENRICVS Isaac Symphon. laudatur. 149
 F
 Fiſta uoces quā ſint. 5 Hērici Isaac exēplū admirabile resolutū. 462
 Figura notularum cātus simplicis siue plani. 9 Hermāni Cōtracti comitis à Veringen Monach⁹
 Figura notularum cantu mensuraliſ. 196 S. Galli apd Heluetios laus. 16 & 118 & 176
 b 2 Hermāni

Index

- Hermannī Cōtracti Elegatiſſ. Proſa. 159 ac deinc, I
 Hermannus Buſthius Poēta nobilis. 188 IACOBVS Ohrechth symphonetes. 256 & 456
 Heroicorū carminū Harmonia indicata. 188 Iacobus Obrechth D. Eraſi. in musicis pcept. 296
 Hesiodi carmen de IX Muſis. 89 Iambicorum carminum Harmonia. 185
 Horatij locus in Sermonibus. 85 Imperfēctio qd. & qbus in notulis fiat. 207 & 208
 Horatianorum carminum laus. 180 Imperfectionis Regula. 207 & 208
 Hypatō primis tetrachordum cū 4 chordis. 10 Imperfectionis tria signa. 210
 HYPERAEOLIVS Modus. 71 & 112 Imperfectionis in Musicis binario cōstat. 200
 Hyperæoli Modi exemplum fidum. 113 Imperfectionis exemplum ex Franchino. 208
 Hyperæoli Hypphrygij; cōexionis exēpl. 157 Imperfectionis alterū exemplū ex codē Frāch. 209
 Hyperæoli exempla in cātu mensur. 276 ac dein. Imperfectionis tertium exemplum ex codem. 210
 Hypbolēon tetrachordū qntū cum 4 chordis. 10 Incertitudinis musicę mēſur. i. exēpl. 216 & 217
 Hyperiaſtūs cur diētus Modus. 78 Incertitudinis eiusdem secūdum exēplum. 218
 Hypermixolydius, Ptolemai inuentum, cum Incertitudinis eiusdem tertium exemplum. 219
     Hypodorio idem habet ſystema. 66 & 67 Instrumenti Boethiani deſcriptio. 44 & 45
 Hypphrygij Modi natura & exempla in cātu piano. 132 & 133 Inſtrumenta Boethiani inſcriptio. 44 & 45
 Hyperphrygij exempla in cantu mensurali. 342 Intonationes Modorum uulgarium. 36 & 37
 HYPOAEOLII Modi Systema. 70 Interuallum in Musicis quid. 18
 Hypoæoli Modi natur. ac exēp. in cātu pla. 124 & 125 Interualla XV intra diapason à noſtra tempeſta-
 Hypoæoli intonationes. 126 Interuallorū cōpositio ex tono ac ſemitō. min. 18
 Hypoæoli quōd corrumpatur, in Hypodo- Interuallorum species unde ſumantur. 23
     rium mutatus. 103 & 125 IOANNES Coelius Noricus Theologus. 196
 Hypoæoli exēpla in cantu mensur. 320 ac deinc. Ioannes Olius Helcetus laudatur. 367
 HYPODORIVS ex A in a ſystemate. 66 Ioannes Olenheim laudatur. 441 & 454
 Hypodorio Modi natura. 102 Ioannes Chifelin symphonetes. 215
 Hypodorus in Hypoæoliu. 103 Ioannes Mouton FRANCISCI Francorum Re-
 Hypodorus quare ſecundus. 76 gis Symphonetes. 16 & 296 & 320 & 464
 Hypodorio uterum exēplum in cantu piano. 103 Ioannes Richafort Symphonetes. 288
 Hypodotij uaria exēp. in cātu mēſur. 242 ac dein. Ioannes Vannius Brigoicus Symphon. 304
 HYPOIONICI ſue Hypoiaſtij ſystema. 70 Ioannes Vernherus d Rhishach Teutonicior-
 Hypoionici natura & exempla. 137 dinis princeps in Alſchufen laudatur. 158
 Hypoionici exemplum in cantu piano. 137 Iocofa cantilene quā nam probentur. 468
 Hypoionici exempla in cantu mensurali. 354 Iodoci Pratensis laus, qui uulgo Iuſquinus. 362
 HYPOLYDIVS ex C in c ſystemate. 66 IONICVS ſue Iaſtij Modus ac eius natura. 115
 Hypolydius quare ſextus. 76 Ionici ſue Iaſtij Modi Systema. 70
 Hypolydi grauitas. 93 Ionici ſue Iaſtij duo exēpla in cātu pla. 116 & 117
 Hypolydi natura & exēplum in cantu piano. 114 Ionici licentiosi exemplum in cantu piano. 16
 Hypolydi exempla in cantu mensurali. 280 Ionicus Modus Dorio comparatus. 118
 HYPOPHRYGIVS ex b in b. 66 Ionici ac Lydij id aliquid exempli eſſe potest. 130
     Hypophrygij harmonicas diuidi nō potest. 70 Ionici Hypoioniciq; connexio. 158
 Hypophrygij quare quartus Modus. 76 Eſtudē ſpeciōſiſimū exēpl. in cātu piano. 156
 Hypophrygij natura ac exēpl. in cantu piano. 110 Ionici ſue Iaſtij exempla in cantu mensurali. 288
 Hypophrygij exēpla in cantu mensur. 234 ac dein. Ionici Hypoioniciq; cōnexor. exēpl. in cātu mēſu. 418
 HYPMIXOLYDII ſue hypiaſtij ſystema. 70 Ionici Hypoioniciq; cōnexor. exēpl. in cātu mēſu. 418
 Hopomixolydiu natura & nomina. 120 & 121 plū cū ditono ſpnd, ſed nō ſuo finitū loco. 449
 Hypomixolydius Modus ueteribus Ecclesiasticis. Ionici Hypoioniciq; connexorum exemplum
     cōgratitissimum. 70 & 120 finitum ut Phrygius. 446
 Hypomixolydi exemplum in cantu piano. 121 Ifaac quare Henricus Ifaac. 331 & 197
 Hypomixolydi exēpla in cantu mēſur. 308 ac deī. Iulij Polluciſ locuſ. 128
 Hypotheses pro tendendis Citharę neruſ. 56 Iuſqui ſue Iod. Pratēſis Encomiu. 43; 502 & 441

Index

K	Kύριε de nostra domina in cantu plano.	153	Mixolydius quare septimus.	75
	Idem in cantu figurali.	366	Mixolydij cantiones multæ indicatae.	134
L			Mixolydij natura & usus apud veteres.	133
	Lacedæmonij Atheniensibus comparati.	118	Mixolydij exemplum in cantu plano.	135 & 136
	Liber generationis Iusq[ue] explicata cantic.	365	Mixolydij exempla in cantu mensurali,	346
	Lichanos quid.	10	Mixolydij Hypomixolydijq[ue] Modoru[m] cōnex.	150
	Loci aliquot Boëthij	85	Eorūdē cōexionis exēplū in cātu plā.	150 & 151
	Longa qualis figura.	197	Eorundē cōexionis exēplū in cātu mēsur.	392
	Lutuichus Seflī Tigur. Symphō. 221 & 331 & 444	MODI Musici quid, nēpe diapason species.	29	
	Luciani locus discussus.	90	Modi Musici quomodo à nostris etatis Musicis	29
	Lutuichi Regis Francorum Cantio iocosa.	468	tractentur.	29
	LYDIVS Modus ex Fin f.	66	Modi IIII pares, totidemq[ue] impares.	29
	Lydius Mod⁹ Arithmeticas diuidi nō potest.	70	Modi Musici Improperi toni dicuntur.	29
	Lydius quare quintus Modus.	76	Modorum VIII. typus.	30
	Lydij grauitas veteres. Ecclesiast. mire grata.	93	Modorum vulgaris cognitio.	32
	Lydi Modi natura.	127	Modorum finis in cantibus.	31
	Lydi mira corruptio p[er] Ionicū mutationē.	130	Modorum ambitus.	34
	Lydi cātus corrupti actorti nostra atate. eadem.	Modus ambitu suo flumini cōparatur.	34	
	Lydi duplex ap[er]tū veteres Ecclesiasticos usus.	128	Modoru[m] uulgarium formula ex Franchino.	35
	Lydi prioris usus duo exēplū in cātu plā. 128 & 129	Modoru[m] cōnexio.	34	
	Lydi posterioris usus uerum exemplum in cātu plano.	129 & 30	Modoru[m] usus in cantātiū Choro.	35
	Lydi ac Ionici cōmune exēplū in cātu plā. eadē.	Modoru[m] in intonationib[us] formulæ.	35	
	Lydi ac Ionici cōmune exēpl. in cātu figurā. 337	Modoru[m] 8. intonationes in psal. minor.	35 & 36	
	Lydi intonationes.	129	Modoru[m] 8. intonationes in psal. maiorib. 36 & 37	37
	Lydi exempla in cantu mensur. 328 ac deinceps	MODI Principes 6.	64	
	Lydi Hypolydijs; cōnexio.	144	Modi Plagiū item VI.	64
	Lydi Hypolydijs; cōnexoru[m] exēpl. in cātu plā. 145	Modi tres dūntaxat ap[er]tū Cantorum uulgus.	65	
	Lydi Hypolydijs; cōnexoru[m] exēpl. in cātu mēsur.	Modi distinguuntur ut 7. diapason species.	65	
	Lydi Hypolydijs; cōnexoru[m] exēpl. in cātu mēsur.	Modi apud gracos Harmonia[rum] vocātur.	65	
M		(388) Modoru[m] VII. siue septē Diapason specierū unde		
	Macrobius notatur.	94	Modi suntūtū Boëthiana nomenclatura.	66
	May[us] ut inclinandum nomen.	43	Modoru[m] per actus mutatio.	72
	Magas quid nominis significet.	46	Modi essentia dūntaxat sunt VII.	72
	Magas quid uere significet.	47	Modoru[m] ordo in nomenclatura.	76
	Magas C: non dicitur Georgio Vallæ.	48	Modi 6. de impari nūero harmonicas diuisi.	78
	Magadis q[ui]q[ue] nomina ut distinguantur.	48	Modi VI. de pari nūero arithmeticas diuisi.	78
	Magados id. masculino generē.	47	Modi tres a Gentibus dicti.	76 & 77 & 78
	Magadis idos feminino generē.	46 & 47	Modoru[m] XII. certa ac per totum libroru[m] cōtextū	
	Magadis altera significatio.	48	obseruanda deinde nomenclatura.	79
	May[us] e[st] ep[iscopu]s ad id e[st] quid.	48	Modoru[m] cōmutatio quedā facilis quedā diffic.	89
	Martiani Capellæ uerba de XV Modis.	63	Modoru[m] connexio ad longum.	138
	Max. emilianus Cæsar laudatur.	118	Modoru[m] propriæ VI connexiones.	cadem
	Maxima qualis figura.	196	Modi Authente[rum] 4 Plagijs quarta distant.	cadem
	Mediatio diapason duplex.	21 & 68	Modoru[m] Septima, sed in propria connexionio	
	Mefe & Paramefe quid.	10	quantum à prioribus differat.	139
	Meson, secūndū tetrachordū cū q[uo]tu[n] nertiis.	10	Modi potissimum p[er] diapason ac eius mediationē	
	MICHAEL Rubellus Glareani p[re]ceptor.	155	secūndū diapete[rum] ac diatessarō noscitur.	162
	Minima qualis figura.	196	Modoru[m] duoru[m] cōexionis exempla in cantu	
	Missa do[mi]ni. Anto Brumel & l'a eius opra.	456	mensurali.	362 ac deinceps ad longum.
	Missa ad omnē tonū exemplū ex Olenheim.	455	Modoru[m] occulta cognitio in cōcētu 4. uocū.	291
	Mixolydius Modus ex G in g.	66	Modus in cantu mensurali quid.	291
	Mixolydius quare sic dictus.	77	Modulandi tria genera.	9
	Mus[ic]a uoluntatis apud Platонem.	127		
			b 3 Mono-	

Index

Monochordum quid authore Guidone.	46	Phrygij Modus ex E in e consilit.	66
Monochordi forma apd Rheni accolas.	48 & 49	Phrygij quare tertius dictus.	76
Monochordi diuisio q̄ uetus dubitatur.	49 & 50	Phrygij natura explicata, & indicata eius	
Monochordi diuisio ad longum.	52	exempla.	125
Monochordi diuisio intra disdiapason cōsistit.	51	Phrygij Modi exemplū in cantu plano.	124
Multiplex proportio.	227 & 228	Phrygij exempla in cantu mensurali.	312 ac dein.
Multiplex superparticularis proportio.	228	Phrygij phrasis ac systema, non suo finita	
Multiplex superpartiens proportio qua.	228	loco.	450
Musica definitio ac diuisio.	1	Phrygij ac Hypomixolydij exempla inter D ac	
Musice practice.	1	d, diuersa tamen phras.	163
Mufices practices elementa.	1	Phrygij Hypopbrygijq; connexio.	142
Musica theorice triplex.	1	Phrygij Hypopbrygijq; connexorum exemplū	
Mufices generalis typus.	4	in cantu plano.	142
Musicū maxime est de Modis eruditē iudicare.	251	Eorundē cōnexoris exēplū in cātu mēsur.	376
Musa nouem quid īgnificent.	98	Phthongus quid.	23
Mutatio quid in musicis.	12	Platonis opinio decōsonātia generatione.	24
Mutationis uocum exempla.	13	Platonis locus de Mufis.	99
Mutationes aspera ac uitanda.	14	Platonis locus ēlib. 3. de Rep. tractatus.	127
N		Plato quomodo reiecerit Lydium.	127 & 128
Nerui IIII prisca Musices.	9	Plagij Modi quō in Authentas cadant.	120
Nātū & Paranete & Trite quid.	10	Plāxītaū Dauid, in cātu mēsur. explicatum.	367
Neuma quid, & ut inclinetur.	131 & 43	Plinij locus excussus.	97
Nicolaus Craen Symphonetes.	320	Politianus nō recte reprehendit Seruium.	83
Nicomachi opinio quo paſto fiat Cōsonātia.	24	Politianus locus ex Panēstemonē.	88
Nos qui uiuimus Antiphona Acolij Modi.	109	Politiani & Frāchini de Hyperphrygio reiecta	
Notularum cātus simplicis figura ex Frāch.	9	opinio,	87 & 132
Notarū cātus mēsuralis que & quot numero.	196	Porphyronis locus discussus.	90
Notarū ligature cautionibus 8. pdiscuntur.	197	Præceptor Glareani Michael Rubellus.	155
O		Prolatio in Musicis quid.	201
Obiectiones ex Boēthio & inibi aliquot eius loci tractati.	86 & 87	Proportio quid.	227
Obrechth, quare Iacobus Obrechth.		Proportionum quinq; genera.	228
Octauus Ptolomej Mod⁹ nō est noster octau⁹.	70	Proportionū Musicarū nūmia multitudo.	228
Octo uocum Cantio Ioannis Mouton.	466	Prosλambanomene prima omnium Modorum chorda.	88
Orto Symphonetes.	320	Irosλambanomene quare dicta.	10
Ode Diuorum Ambrosij ac Augustini ad Hymnū pophrygium decantata Modum.		Pulchra es amica mea in cātu plano.	142
Oftauarum eadem ratio.	5	Punētum quid, & quot eius species.	199
P		Quadrupla prop̄tio & eius exēplū musicū.	231
Pange lingua in cantu plano.	163	Quadrupla proportionis alia exempla,	232
Passionis Dominica Harmonia.	34 & 145	Quarte dispēte speciei in diezeug. exēplum.	439
Pater noster in Acolio Modo.	105	Quatuor uocum nomina noua.	239
Patrem in simplici cantu.	106	Quiglio de prēstātia Phonasci ac Symphon.	174
Pausa & quot numero.	198	Querela de incertitudine huius artis.	214
Pectis Musicum instrumentum.	47	Quinq; tetrachorda.	9
Peregrinus dictus Modus.	42	R	
Perfēctio in Musicis ternario constat.	200	Regnum mundi Responsoriū in cantu plan.	117
Permutatio uocum.	12 & 13	Reiecta Musicorum opinio de triplici uocum	
Phalecij carminis Harmonia.	186	qualitate.	2
Phonafcus & Symphonetes nascuntur.	174	Res humanae mari comparatæ.	77
Phonasci laus.	174	Rotuila in Eremo Heluctiorum oppidu⁹.	154
		Salve	

Index

S		
Salve Regina in cantu plano.	119	Syphonetarum ingenia. 441
Sæctus de diua Virgine Maria in cantu pla.	116	Systema, Tropus, Constitutio, quid. 67
Sancti spiritus adiit nobis gratia prosa in cantu		Syncope qd Neotericis Musicis ac cius exep. 213
plano.	121	Synemēnō tetrachordū tertii cum 4 chordis. 10
Sapphic carminis Harmonia ad Ionici diap. 191		Συντονισμός apud Platonem. 128
Schisma dimidium Dielsos.	27	Superparticularis proportio qua. 228
Sebaldus Heiden Musicus.	6 & 215	Superpartiens proportio qua. 228
Sebastianus Brant.	159	T
Semi quid Musicis significet.	18	Tactus qd in Musicis & quottuplex. 203 & 204
Semibireuis qualis figura.	196	Tactus notularum resolutione maxime co-
Semiditasquid apd Neotericos musicos.	207	gnoscitur. 204
Semidiapête, quinta defecta.	20	T C Deum laudamus in cantu plano. 110
Semidiapason, Octaua defecta.	21	Tempus quid in noua Musica. 205
Semiditonius, Tertia minor.	19	T E N O R quare dicatur. 240
Semiditonius cum diapente, Septima minor.	21	Tenor, diapason non expletum exempla
Semifusa & semitonium qual es figura.	196	in cantu mensurali. 430 ac deinceps.
Semitonium minus quid.	19	Te Sancti Dominū Respōl. in cantu plano. 154
Semitoniu minus grecē diesis sive lemma.	27	Tarentij locus in eunicho. 85
Semitonium maius grecē Apotome.	27	Tetrachordū diezeugm. ac synemēnō. 2.9 & 10
Semitonium cum diapente.	20	Tetrachordorum ratio sesquitertia. 10
Semitonij minoris uis in omniū cōsonātiarum		Tetrachorda V. quaternis chordis. 10
speciebus uariandis.	65 & 23 & 24	Thomas Tzamen Aquegranensis Symphon. 296
Semitoniorum binorum loca in VII Diapa-		Threni Diuę Magdalēn. ad Phrygiū Modū. 314
son speciebus.	68 & 11	TONVS secunda perfecta. 19
Semitonij unius dūntaxat uariatio, & diapa-		Tonus cum diapente, sexta maior. 20
son speciem, & Modum uariat.	75	Tonus non uere consonantia. 25
Septem Diapason species sunt septē Modi.	66	Toni partitio cum partium definitionibus. 27
Septenarij numeri Ratio apud authores		Tonus in duo & aqua diuidi non potest. 27
reddita.	94	Tonus quomodo in sesquioctaua ratione certo
Sermo qualis in disciplinis esse debat.	3	deprehendatur. 45
Seruij opinio de Citharē neruis aduersus Po-		Tonus nouenaria diuisione in Monochor.
litianum defensa.		di sectione prouenit. 50 & 51
Sesquipla sive sesquialteraproportio.	83	Trāpositionis regula ac exemplū lōgū. 15 & 16
Sesquialterē tria exempla.	233 & 234	Transpositio signatarum clauium. 15 & 16
Sesquialterē quartum exemplum.	236	Tria ad perfectam Musicen necessaria. 44
Sesquialterē quintum exemplum.	238	Tria modulandi genera. 11
Sicut Malus, Antiphona in cantu plano.	155	Triplex chordarum diuisio. 50
Signa Modi temporis ac prolationis.	101	Triplex proportio. 230
Signa implicita Modi temporis ac prolationis.	203	Tripla proportionis duo exempla. 230 & 231
Signata clavis sive charakteristica quid.	6	Tritonus, quarti diatonicō generi inepta. 19
Simplex sive planus cantus laudatur.	176	Trium etatum cantus mensurales. 240
Sixtus Dieterich Symphonetes. 276 & 328 & 342		Trochaici generis Harmonia ad Ionicū. 191
Sonus in celo ad Hypodorijsyltema.	95	Trochaici generis Harmonia ad Ionicum Hy-
Sonus in celo ac de eo duas opiniones	95	poionicumq. 192 & 193
Sonus in celo secūdū Pythagoricos autho-		Tropus cū systemate & Modo & cōstituti. Idē. 66
re Plinio.	97	Tyndarida. 43
Species in interuallis quomodo sumendr. Boë-		Typus octo vulgarium Modorum. 50
thij regula.	23	Typus XV Modorum apud Martianū Capellam
Symbolum Nicenum in Aeolio Modo.	106	ut pinxit Franchinus. 62
Symphonetes & Phonascus quis.	164	Typus corūdē apd eūdē ut pinxit Glareanus. 80
		Typus XII Aristoxeni Modorum. 81
		Typus

Index

Typus Authentarum ac plagiорum diuisim ac coniundim in notulis musicis.	Typus signorū explicitorū ac implicitorū. 203 82 Typus resolutionum tres in taſtu. 204
V	
Typus octo Modorum musicorum Ptolema- ica descriptione.	67 Vaqueras Symphonetes. 243
Typus omnīū Mōdorum & XXIIII cōſtituti- onum Diapafon ex diapente ac diatessaron connexione.	71 Veni Sancte Spiritus in cantu plano. 163 73 Versus in Gloria Patri Responsoriō. 37 & 38
Typus alius omnium Modorū in lineis.	69 Verlus introituum. 39 & 40
Typus ultimus omnīū Modorū in notulis.	71 Victimæ Pascali, Prosa in cantu plano. 28 & 128
Typus cōnexionum omnīū Modorum.	73 Eadem in cantu mensurali explicata. 363
Typus Musices generalis.	140 Viginti claves in Guidonis Scala. 45
Typus trium Modulandi generum.	4 Virgilij locus de Calliopz. 99
Typus 4 Diapente, 3. diatessaron specierum.	12 Vnfonus quid. 19
Typus ueterum Consonantiarum.	22 Vocum Musicarum sex sunt signa. 1
Typus Consonantiarum ac Dissonantiarum nostræ ætatis.	25 Voces superiores ac inferiores termæ. 2
Typus Diuisionis Monochordi in tribus mo- dulandi generibus.	26 Voces fictæ quæ sunt. 6
Typus omnini in Tōno partitionum.	26 Vocum permutatio. 12
Typus duarum opinionū de ſono in cœlo.	55 Voces duas ex una deducere. 441 ac deinceps multa exempla.
Typus IX Muſarum.	28 Voces treis ex una diuersis signis Iusqni. 443
Typus notularū omniū in cantu mensurali.	96 Voces treis ex una diuersis signis Lutuichi
Typus ligaturarum.	100 Senflij. 444
Typus paufarum.	196 Voces IIII ex una diuersis signis Petri Pla- tentis. 445
Typus Puncti diuisionis ex Franchino.	198 Voces Musicales ad fortunam Senflij. 222
Typus puncti perfectionis ac additionis ex Franchino.	199 Vocum Musicaliū deducatio in cantu plano. 6
Typus Modi, Tēporis, ac prolationis.	200 Vocum Musicalium simplex deducatio in cantu mensurali. 226
	101 Utilitas Musicorum Modorum. 29

Finis Indicis.

Henrichi Loriti Glareani, Patri tij Claronensis apud Heluetios

Dodecachordi, Liber I.

De Musices diuisione ac defi nitione, Caput I.

V S I C A duplex est, Theorice ac practice. Theorice circa rerum musicarū contemplationē uersatur: Ea triplex est auctore Boethio lib. 1. cap. 2. Mundana, quae de harmonia totius & partitū mundi confyderat. Humana quae de proportionib⁹ corporis & animæ, atq⁹ harum inter se par tium pertractat. Tertia, quae in quibusdam consisteret dicuntur in strumentis, ac de ea quidem idem author quinq⁹ libris disputat. Practice circa executionem cantus consistit. Hac in Rhythmis est, in metris, in sonis. Et soni quidem, alij in instru mentis, quæ et ipsa uaria sunt, alij in humana uoce reperiuntur, de quibus nunc potissimum differere conabimur. de regulata uidelicet musica, quæ de cantu est. Porro cantus duplex est, alter simplex ac uniformis, quo nūc uulgo in templis utuntur, & de hoc tractat musica plana, quam Gregorio anam uocant: alter uarius ac multiformis, de quo est musica quam alij fi guralem, alij mensuralem nūc uocant. De hoc cantu quando apud ueteres nihil, quod equidem sciā, reperitur certi, ætatis nostræ authorū traditionem in posterioribus prosequamur.

Definitio Theorices.

M Usicā est facultas differentias acitorum et grauium sonorum, sensu Mac ratione perpendens. Boethius lib. 5. cap. 1.

Definitio Practices.

M Usicā est recte modulandi scientia. Diuus Augustinus.

De elementis Practicis,

Caput II.

Q Vandò uero omnis mathesis in demonstratione consistit, et neq⁹ res ipsæ in disputationem uenire, neq⁹ uoces scribi possunt, Vo cum signa inuenierunt musici, partim figuris, quas nunc notas uocant, partim syllabarum appellatione, quæ sex sunt usu receptæ, Ut, re, mi, fa, sol, la. Eas nunc frequentiore uerbo uoces appellant, si gno pro re significata utentes. Sedes autem harum uocum clavis nominant,

A nant,

Dodecachordi

nant, distinctas linea ac spacio in cantibus, ac et quis quidem dimensionibus linearum Parallelarum ad oculos, cum uoces tamen inter se non omnes a quo interualllo distent, ut postea de interuallis latius demonstrabitur. Veteres musici uoces phthongos, claveis nerois appellabant. *Has autem claveis in ordinem tanquam in scalam quandam, ad Graecam olim chordarum dispositionem redigit Guido Arethinus, eximiae eruditionis vir, quem nostra etas sequitur, ita ut in simo gradu in linea parallela poneret uocem, ut præscripta tercia Graecorum litera Γ.* Nempe ut haud immemores essemus hanc disciplinam, ut alias omneis, à Gracis esse. Proxime deinde in spatio supra primam lineam parallelam uocem, re, præposita litera A. Rursus deinde in secunda linea uocem, mi, cum litera B. præcripta, quam nonnulli quadrato corpore pingendam censem, ita ut latus dextrum ultra basin descendet, sinistrum ultra hypotenusam ascendat ad hanc formam $\text{b} \frac{1}{2}$. Id tradidit Franchinus Laudensis nostra etate in hac arte præcipuus, motus hac ratione, ut esset discrimen duarum uocum, mi & fa, in octaua inde clavis b fa $\text{b} \frac{1}{2}$ mi. Porro deinde in spatio supra secundam lineam duas Guido ponit uoces, fa ac ut, præposita C. litera, ut nouuus hic lex uocum ordo incipiat, qui præcedentem ordinem, ascensu deficiente excipiatur, nec tam ad finem prioris incipiat, sed in medio, ut natura similes uoces in eadem locentur clavis, aiunt nostri Musici, apud quos in confessu est, esse quandam naturæ similitudinem quartæ cuiuscum uocis hoc pacto, Vt cum fa, re cum sol, mi cum la, quanq[ue] ego huius diuisionis causam fuisse puto ut semitonium tertio quoq[ue] loco esset inter mi ac fa, ad generis diatonici formam, de quo postea tractabimus. Nam, ut fa, molles uoces, re sol, naturales, mi la, duras, nescio quo authore doceant, nisi usum magis quam artem spectare malimus. Quis enim flebilior ac mollior cantus, quam ubi mi regnat ut in Threnos Hieremie quidam effinxere harmoniam, & De ux Magdalenes querelam ad sepulchrum Domini: Tulerunt dominum meum. Fortasse autem haec à Modorum natura nostri sumpsere Musici. Nam in Lydio, molli, ut quibusdam uisus est, Modo, sed molliori Ionico, ut fa regnât in diatessaron superne: In Dorio, graui ac leuero Modo, re sol, in Phrygio religioso, ac duro, mi la. Sed haec postea explicabuntur, huic loco nimis alta. Hoc initiantibus melius præcipiunt. Inter sex hasce uoces, treis esse inferiores, ut, re, mi, Treis item superiores, fa, sol, la. Et in ascensu sumendas inferiores, in descensu contra, superiores, Reliquæ inde claves à Guidone dispositæ sic habent: D, in tercia parallela cum duabus uocibus sol ac re. E, in spacio similiter duabus, la ac mi. Et F, in quarta parallela duabus, fa ac ut. G autem in spacio tribus, sol re et ut. Hic enim incipit sex uocum ordo, qui *in sequentiā*, id est, disiunctarū tetrachordū, hoc est mi in b clavis habet, cum præcedens ordo, qui in F incipit *consecutā*, id est, conexarū continua

Liber I.

3

neat tetrachordum, hoc est, fa in b clave. Cæterum hactenus ab A sunt claves quas essentiales vocant, A.B.C.D.E.F.G. Reliquæ deinde claves eodem modo, ut priores repetuntur, adiectis tamen pluribus vocibus propter miac fa in b clave, & minutis item literis a b c d e f g. post quas deinde geminatae sequuntur quincq; aa.bb.cc.dd.ee. Mi tamen & fa in b clave duæ voces, nō ex equo ab a minuto distant. Mi enim ab a minuto tono semotum est, fa autem semitonio minore. Ita q; ipsæ voces duæ in eadem, quidē ut uidetur, clave, plus distant inter se, quam uel mi a fa in c paruo, uel fa à mi in a paruo, quod postea, cum de toni partitione differemus, latius desistrabimus. Si igitur b clavem unius loco numerabimus, erunt guido

ee
dd
cc
bb
aa
g
f
c
d
c
b
a
G
F
E
D
C
B
A
F

nicæ scalæ claves uiginti hoc ordine: Γ ut, A re, B mi, C fa ut, D sol re, E la mi, F fa ut, G sol re ut, a la mi re, b fa B mi, c sol fa ut, d la sol re, e la mi, f fa ut, g sol re ut, a la mi re, bb fa B mi, cc sol fa, dd la sol, ee la. Ita ut in cantu pernotando Γ. ueniat in primam lineam, ut diximus. A autem in spatium supra primam lineam. Deinde uero linea ac spaciū gradatim sumat voces in ascensu donec ad finem peruentum fuerit. Ita enim scalæ quedam, siue in ascensu siue in descensu malis, erit imago. Ut in subiecta descriptione perspicuum fuerit. Porro hoc loco admonitum Lectorem uelim, fieri haud potuisse, ut sermonem ex medio uulgi, ab omnibus, qui hæc tractant, receperit, prorsus effugeremus, aut enim conflictis nouis nominibus, cum ad hunc modum antiqua non fuerit descriptio, arrogantiæ crimen subeundum erat, aut concedendum aliquid tot nunc annorum usui. Denique cum res sit aliquo pacto noua, hæc ut noua uerba, sed usu recepta, cur quis uitet, nescio. Et apud Latinos quadrans, triens, quincunx, & reliqua assis partes quam aliam ob causam masculina sunt quam quod assis eius est generis. Eodem modo oriens, occidens, masc. propter Solem, & continens foemininum propter terram; Ita permittatur nobis secunda, tercua, quarta, cum ad consonantia hic fiat relatio. Ut quid enim alioqui græci potius Αιη πατερων dicunt quam Αιη πατερων? Denique oportet eum qui docet, plane loqui, atque ad hoc niti potissimum ut intelligatur, necesse igitur est, ut non omnia ea fugiat rei sciencie, quæ ut cunctæ negotio profuerint, meminerit q; lector aliter Ciceronem locutum, cum Philosophica tractat, aliter cum numen suum Pop. Romanum dulci delinit oratione. Sed nunc Typū generalem subiiciamus, in quo singulis chordis singulas adposuimus literas, designatione & græcarum & latina rum clavium ad numeros pernotata, de qua plenius huius uoluminis capite XVII. differemus.

Musices generalis typus in gene re diatonico æqualibus spacijs; alioqui Pythagore dimenione dispositus, Guidone Arethino auctore.

Liber I.

Quæ in Guidonis typo rudibus

huius artis consyderanda Cap. III.

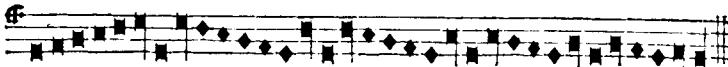
Rimum itaq; sciendum haud abs refactum esse, cur claviū initio literæ ponantur, addiscitibus enim id perutile. Sunt autē claves natura distinctæ septem, ac totidem literis a b c d e f g notatæ: Per repetitionem uero 20 fiunt, hoc discrimine à musicis pictæ, maiusculis quidem formis prime septem post Γ ut: sequentes deinde leptem, tenuibus. Porrò extreme quinq; geminatis. Atq; inde dicimus A magnum siue grave, item a paruum siue acutum, Aa geminatum, & de reliquis clavibus eodem modo. Secundo consyderandæ sunt distantia clavium. Nam clavis à proxima distat secunda: à tertia, tertia: à quarta, quarta: & sic deinceps. Et in uniuersum eiusdem speciei literæ, quævis à proxima, octaua di stat. Vt Γ utrā G sol re ut: A re ab a la mi re, ac inde in reliquis eodem coniectandum modo. Vbi hæc regula notanda. De octauis idem esse iudicium, quod cum de uocibus, tū non minus de natura cantus intelligitur, Quæcunq; enim uoces in G sol re utsunt, eadem et in Γ ut recte cäntari possunt: Et quæ in a la mi re, eadem in A re, quæ in b fa h mi, eæ itidem in h mi, nec dissimiliter de supremis iudicandum. Tertio sciendum quod hæc dispositio clavium in infinitum deduci poterat, ea lege seruata, quam dicta iam regula innuit. Necesse tamen erat, ut alicubi esset initium, alicubi item finis. Eius rei esto exemplū. Si notula aliqua, casu (ut sit sape) infra Γ ut ponatur, rogas quid ibi canendum? aio, respiciendam esse ab ea octauam clavem. Vt enim infra G sol re utesit F fa ut, ita infra Γ ut erit ff a ut. Ita consimili modo, si extra eæ la obueniet notula, ea quoq; uenit ad rationē octauæ clavis iudicanda. Humana uero vox hos limites nō egreditur. Tametsi quatuor uocum cantilenæ, & instrumenta ipsa musica sepius hanc dispositionem excedunt. Nec pueras uoces recte factas quis uocet, que in octauis reperiuntur, sed eas potius factas dixeris, quas neq; eæ claves, ubi licetia usurpatæ, neq; octauæ earum continent. Vt mi in F fa ut: Sol in E la mi:fa in a la mi re, &c. Postremo assuendum est clavibus, ut eas memoriae acriter comprehendemus, ut nō præmeditati etiam sciamus, quas uoces quæc teneat clavis, ne mi canamus, ubi fa cantandum est, aut contra. Reliqua usu facile perdiscuntur.

6 Dodecachordi
De clauibus & uocum per eas
dem deductionibus, item de notularum figuris,
Caput IIII.

CLavis haud dubie, metaphora à clave ferrea sumpta, dicta est, quod ut illa seram, ita hęc cantum aperiat. Cum autē sanę ineptum esset, omneis ab initio cantus ponere literas, unam alteramue in primis marginibus notarunt musici, ut ex ea ceterae dignoscerentur, easq; uocarūt signatas. Quidam, ut Sebaldus Heiden insignis nostra aetate Musicus, characteristicas uocant, quę uox si esset usu recepta, non displiceret. Frequentissime autem duas pingunt F fa ut & c sol fa ut, quanquā & g sol re ut nonnūquam in suprema cantilenarum compositarum uoce. Ut uero signare uel dd la sol superuacaneum est. Cognita itaq; clave signata, uidendum qua clave incipiat cantus, & agendum secundum regulas fam dictas, ut ascendēdo inferiores uoces accipiāmus, descendēdo superiores. Elaborandum etiam omnino, ut distantias siue interualla notemus, ac as- fuescamus illis, ne prolatis uocibus fa re, canamus tamē fa mi, aut prolatis sol ut, canamus sol re. Quare deductiones simplices pueris tradi solent, ad os eorum formandum oppidō quām utiles. Atfluent enim ita lineis ac spacijs ab imis ad summa, ut septies, ut re mi fa solla, in scala repetūtur. Qui cunq; autem hasce exhibuit nobis formulas, is uere rudibus consuluit ingenjs, ingenio ipse haud despicioendo, uerus doctor, uerus in hoc negotio dux. Ita simplicibus simplicia annexuit, ita in reminuta uariauit omnia, ut pulcherrimē paulatim ducat rudem ad audendum deinde in maioribus. Eas satis felici eventu, cuius noster Lutwichus Senfly, quatuor uocibus ad Tenore fortuna induxit. Quare neutiquam hęc negligendæ initiantibus exercitationes, quę sunt huiusmodi.

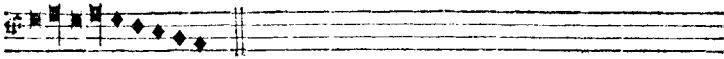
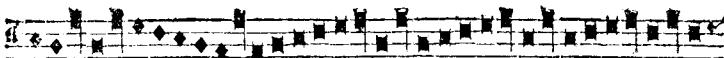
Exemplum primæ deductionis ex Γ ut.

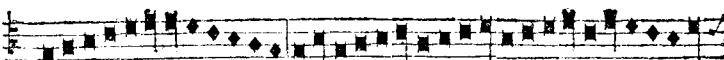
Exemplum secundæ deductionis ex C fa ut.

Liber I.

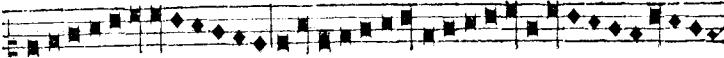
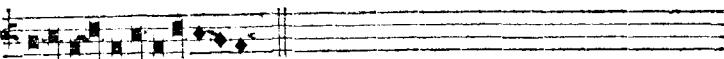
7

Exemplum tertiae deductionis ex F fa ut.

Exemplum quartæ deductionis ex G sol re ut, respondens

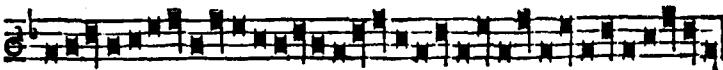

Exemplum quintæ deductionis ex C sol fa ut respondens

Exemplum sextæ deductionis ex F fa ut, respondens

Dodecachordi

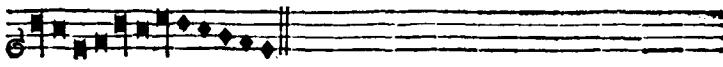
tertiaz.

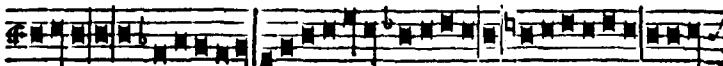
Exemplum septimæ deductionis ex g sol re ut, respondens quar-

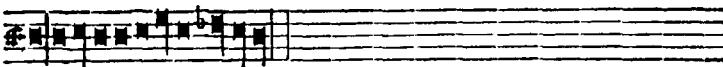
tzæ ac primæ.

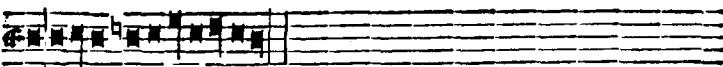
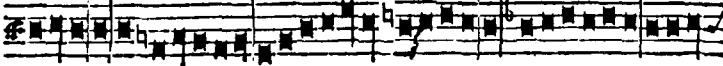
ID etiam magnopere curandum, ut tonorum ac semitoniorum differētiā recenti iuuenum memoriaz diligenter inculceremus, hoc est quod uulgo dici solet, ut noscant differentiam inter mi ac fa. Subijcam huius uen: cum exemplum sed contrarijs mi ac fa pernotationibus.

I te in orbem uniuersum, & prædi ca te dicen-

tes alle lu ia.

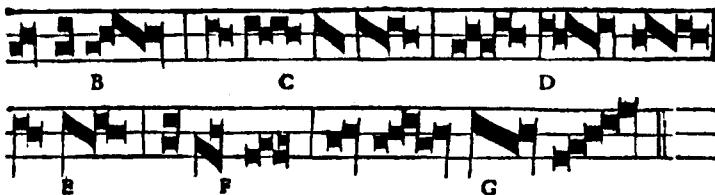
NEc inutile fuerit fortassis, unam aut alterā cantilenam clauibus trāsponere, ac pueris ostendere quam in diuersum longe abeat harmonia, si ex suis clauibus, uelut ianua e cardine, moueat. Vt si quis cantionem Requiem, in alia mi re incipiat, sed hoc diligentius præceptoris indicasse fat erit. Denotularum figuris operæ pretium est nunc differere, qua de-

re

Liber I.

,

re Franchinus & diligenter & erudite præcepit, triplicem nobis exhibet notularum descriptionem: Simplicem, compositam, ac mediocrem. Simplex (inquit) est, quæ alteri nota non coniungitur, & quadrato corpore figuratur, hoc modo. Quandoque item cum uirgula in latere eius dextro descendente describitur ad modum longæ mensurabilis, ut hic. Composita notula est (idem inquit) quæ alteri notulae consuitur, que tunc diuersam consequitur descriptionem. Hæc ille. Mediocrem autem uocat Rhombi forma notulam, qua specie semibrevis est in mensurabili cantu, sic ♦, quam tamen nunquam solam, sed uel duas uel plures, maxime in de scensu ponit arbitratur, quemadmodum in prioribus deductionibus, quoties gradatim descendebatur, uisum est. Porro compositarum notularum triplice ponit differentiam: Initio, medio, ac fine. Initio quidem duas. Ascendente enim secunda, prima absq; cauda pernotanda est, ut hic B. At secunda descendente, prior caudâ habet à sinistro latere descendente, ut hic C. In medio quidem omnes absq; cauda sunt notule, sed uel quadratae, uel oblique inguntur, ut hic D. In fine autem trifariam pernotatur, aut enim ultima descendit, & tunc absq; cauda est, ut hic E. Aut ascendit, idq; bifariam, uel perpendiculo superior pingitur, ut hic F. Vel ab latere dextro, & sic semper habet caudam, ut hic G.

Verum hæc præsa quorundam usus corruptit, maximeq; Germania, quanquam apud eos coenobia ut cunctæ antiquitatem seruat. Denique hæc picturæ in cantorum nunc sunt arbitrio, quo uix aliud hominum genus est morosius.

De quinque detrachordis & tribus modulandi generibus, Caput V.

Adè quondam simplex erat musica, authore Nicomacho apud Seuerinum, ut quatuor nervis tota constaret: Idq; usq; ad Orpheum durauit. Porro tale ex quatuor chordis corpus, tetrachordum appellabant. Deinde paulatim in pentachordon, hexachordon, heptachordon.

Dodecachordi

heptachordon, octachordon, enneachordon, decachordō, hendecachordon, do decachordō, deniq̄ in decem ac quatuor chordas excreuit. Quibus deinde addita decima quinta chorda disdiapason impleuit, quę ideo προσλαμβανουσιν dicta est, ut apud eundem Seuerinum lib. i. cap. 20. diligenter excussum est. Sed tamen prisca chordarum in tetrachorda māsit diuisio, adeo ueterum simplicitas posteritati alicubi placuit. Quare in toto huius scalæ ordine græco quinq̄ tetrachorda ponuntur, quorum singulorum ratio est sesquitertia, et consonantiam habent diatessaron, id est, quartam, mila. Primum itaq̄ tetrachordon post proslambanomenē incipit, & est τῶν ὑπερτέτην, id est, primarum uel principalium chordarum. Sunt aut̄ he quatuor: ὑπερτέτην, ἑπτάτην, ἑπτάτην, λαχανὸς ὑπερτέτην & ὑπερτέτην μεσῶν. In Guidonis uero scala, b. C. D. E. Secundum tetrachordum est τῶν μεσῶν, id est, mediariū, connexum priori, quippe quæ communem habent chordam. Itaq̄ huius quatuor hæ sunt chordæ, ὑπερτέτην μεσῶν, ἑπτάτην μεσῶν & λαχανὸς μεσῶν. Apud Guidonem, E. F. G. a. Tertium est τῶν συνημμένων id est, connexarum, habet autem has quatuor chordas, οἰστην τρίτην συνημμένων, προτέτην συνημμένων, & τέττην συνημμένων. Apud Guidonē, a b c d. Quartum τῶν συνεργωμένων, id est, disiunctarum, nec enim hoc cū prioribus coniungitur, sed à meſe tono distat. Cuius sunt hæ chordæ: προτέτην τρίτην συνεργωμένων, προτέτην συνεργωμένων, τέττην συνεργωμένων. Apud Guidonem, b. c d. e. Quintum τῶν ὑπερβολάτων. id est, excellentium, communem cum precedente tetrachordo habens neruum. Eius hæ sunt chordæ, τέττην συνεργωμένων, προτέτην ὑπερβολάτων, προτέτην ὑπερβολάτων & τέττην ὑπερβολάτων. Apud Guidonem, e. f. g. Aa. Tertium sane tetrachordum synemmenon dictum, quod cū messe connexum sit, ἀπό τῶν συνημμένων. Corruptum nomē apud authores, ut apud Vitruuiū lib. 5. cap. 4. Vbi συνημμένων, legitur in uulgatis codicibus, pro συνημμένων. Ac contraria ratione συνεργωμένων dictū quod à meſe tono se iungatur, ut diximus. Interpretatur & A. Gell. lib. 16. cap. 8. hæc ad eundem modū. Ητού autem quasi πέτην, extremam acutissimamq̄ tetrachordi uocarunt musici chordam. περαντέτην uero, quod iuxta ητού sit. τρίτην ueſtò terciam à nete. μεσῶν deniq̄, id est, medianam. παραπέτην, id est, iuxta Meſen. Lichanon, id est, distinctiū quod nomen in τῷ λέξει. Suidas deduci existimat. Cum autem duo coniuncta tetrachorda non impleant diapason, idcirco ad duo infima tetrachorda, uidelicet μεσῶν ac ὑπερτέτην annexus est tonus inferius, nempe ab hypate hypaton ad proslambanomenen, ad duo item suprema hyperbolæon ac diezeugmenon alter tonus à paramēlaad meſen, itaq̄ utrinq̄ diapason ſystema compleatum est, quæ ſimil cōnexa diadiapason à proslambanomene ad netē hyperbolæon constituant, maximum in musica ſystema. Præterea in Guidonis ſcala numerus in medio poſitus, chordarum rationes explicat. Nam προσλαμβανουσιν, ad meſen duoplām

Liber I.

11

plam habet rationem, per hos numeros ostensam 9216. & 4608. Eandē
& Mese ad neten hyperbolęon his numeris, 4608. & 2304. Quare à pro-
lambanomene ad neten hyperbolęon ratio est quadrupla. Id in minori-
bus numeris, ut Typo quoq; adscriptissimus facilius uideri potest. Ipse aut̄
Seuerinus tam magnis numeris utitur propter schismata Commatis par-
tes, quod in posterioribus, quando de toni partitione tractabimus, latius
discutiemus. Cæterum haud sum nescius multis uideri, hunc chordarum
ordinem à Guidone positum, inuersum, ac prorsus cōtra naturalem cœli
curlum, unde hęc formula desumpta est, institutum. Cum superiora cœle-
stium orbium corpora grauiorem ædant sonū, quippe quæ maiora. Idq;
etiam Diuus Seuerinus ubiq; in demonstrationibus obseruasse uidetur.
Ad que breuiter respondere poteramus, aliter alijs uisum. Et corpora cœs-
lestia superiora minorē edere sonum, quippe quæ uelocius mouātur, que
ratio fuit (ut idem Seuerinus lib. 1. cap. 27. tradit) M. Tullio Ciceroni de
repub. lib. 6. Quidam hæc, authore Aristotele, ut friuola somnia rident,
Ego propter tot eximiorum authoritatem uirorū, que de cœlestiū Sphær-
rarum sono uel finxit, uel docuit antiquitas, neq; affirmasse, necq; refellisse
uideri uelim, sed quæ nostro negotio magis necessaria sunt perlequar. Si
ueigitur ea inuertas, ut grauiora sint superiora, nempe ut hypaton tetra-
chordon supremo cum pros läbanomene ponamus loco, id quod Seueri
nus aliquoties instituit, uel propter nomē *τετράς*, uel quod primis huius ar-
tis doctoribus ita uisum. Nam & instrumenta multa uetera ut trichorda,
tetrachorda, hexachorda q; etiam num ita habent: Siue contra ordinemus,
ut grauiora sint inferiora, quemadmodū Guidonis scala deposita, & ci-
thare nerui, organa q; nostra ætate ostendunt, certe ad rationem musicam
nihil referet, procedent enim nihilominus, que hic demonstrātur, omnia.
Meo tamen iuditio hominis uox non à supremo, sed ab imo frequentius
orditur, quod de uocis firmitudine Rhetores præcipiunt, & ipsa magnorum
oratorum exordia hoc indicant. Cuius rel uel Vlyssis, contra Aiacē
apud Ouidiū, oratio exemplo esse potest. Multa rudis adhuc uetus tas in
uenit, quæ posteriores deinde emendarunt. At sèpius fieri uideamus, ut nō
modo non recipiantur, quæ melius postea inueniuntur, ut etiam explo-
dantur, adeò quæ mundus semel recepit mordicus tenet. Ideoq; lectorem
minime turbari oportet ob hunc Guidonis ordinē, si antiquitatē nō pror-
sus respondere uidebitur. Nos etiam hac de re postea plura dicemus. Idē
admonēdum de tribus modulandi generibus, de quibus hodie unum in
usu habemus, atq; haud scio, an ea integritate qua olim fuit. Diatonicum,
id est quod semitonio minore, tono ac tonio incedit. Alterum chromati-
cum, quod semitonio minore, semitonio maiore, ac tribus semitonis, si-
ue, quod idem est, semiditono constat. Tertiū Enharmonium, quod dia-
schismate

Dodecachordi

Schismate ac dia schismate (quam dies in etiam uocat Boëthius) & ditone conflatur. Vocatur autem dia schisma dimidium semitonij minoris. Posteriora igitur duo interire, quantum uisus nostra aetate, qui cantum aliquem ad ea dirigere uel possit, uel tentarit uerius. Nam res est non admodum difficultis, si quis semitonia inuenire queat, quod prompte sciunt qui hodie organa diuidunt. Sed trium generum hic sit Typus in tetrachordo *in terrenis*, quando in omnibus tetrachordis eadem ratio.

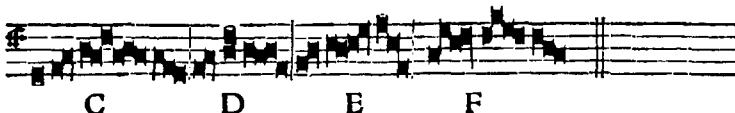
	6144.	6144.	6144.	Tetrachordum hypaton.
E	T Hypate melon. o n u s	S Hypate melon. e mi di o n u s	D Hypate melon. i t o n u s	
D	T Lichanoshyp. o n u s	Semim. min. maior. Lichanoshyp. 7296		
C	Semim. min. maior. Parhypate hypaton. 7776. 8192.	Semim. min. maior. Parhypate hyp. 7776. 8192.	Dia Schifme. Lichanos hyp. 7988. Dia Parhypate hyp. schifme. 8192.	
B	Hypate hypaton. Diatonicum,	Hypatehypaton. Chromaticum,	Hypate hypaton. Enharmonicum.	

De uocum permutationibus per omnes claves, Caput VI.

Mutationem hic uocamus consonam uoci in aliam uariationem. Voces autem (ait Franchinus) ipsas hexachordarum syllabas intelligo. Non igitur vox mutatur in uocem per intentionem aut remissione.

missionem, sed syllaba in syllabam. Ea autem de causa mutationem inuenire Musici, quod unica deductio, hoc est, sex syllabarum progressio, non sufficit ad ascensum, ac descensum quem habent cantilenæ. Ideoque septem deductiones hoc pacto dispositæ sunt, ut mutuis ipsæ se officijs leuent, atque aliae alijs succenturient. Ita tamen ut uocibus obuiam ueniant uoces eiusdem utraq; naturæ. Sic prima deductio in E la mi desinit, ubi obuenit uox mi, eiusdem cum la naturæ, distat enim ab ea quarta, diximus autem quartam quancum uocem eiusdem esse à quarta naturæ. Nec uero uelim rem non admodum difficilem, tot preceptionibus confundi, ut uidere licet apud quosdam nostra ætate musicos, monstrosa propemodum præcipientes. Sed omnino mutationes fiunt, ascensu uocis superioris in inferiorē, descensu contraria inferioris in superiori. Ut in C fa ut, ascensu fa in ut, descensu, ut in fa, sic in D sol re, sol in re, & re in sol. In E la mi, la in mi, & mi in la. In F fa ut prorsus ut in C fa ut.

Exempla clauium duarum uocū

In clauibus uero ternas habentibus uoces unica cantio est, ut diligenter inspiciamus b fa mi clauem, ad eam sanè omnia dirigenda. Habet enim aliquando fa, quoties b tenuerit marginibus pingitur, aliquando mi, cum nullum b adpingitur. Et secundum ea quidem necesse est reliquias disponere uoces. Nam si ascendas, ac in b fa mi clauem mi canatur, in G accipiendo est Ut, non Re, quod Ut in descensu, rursus in sol mutatur. Contra si in b fa mi canatur fa, tum eadem in clave G, resumendum, non ut. Id est re in descensu in sol uertetur: Consimili modo de a dicendum. In superioribus autem clauibus, dila sol re, la habet, siquidem fa in b fuerit, Sol uero, si mi, in eadem. Pari modo dec considerandum. At dicet aliquis, unde sciam quando fa, quando mi in b fuerit clavis? aio musicos nostri seculi (quam uetus hic mos sit, mihi parum liquet) consueisse b tenuerit ab cantilenarum initio ponere, quoties fa cantandum in b clavis, quoties uero mi, nihil nota reconsueisse. Codicum autem errorem, modorum peritus facile pernoscat, sed id postea docebimus. Sint autem haec exempla clauium ternas habentium uoces.

B

Hæc

Dodecachordi

The musical notation consists of four staves, each with a different key signature. The first two staves have a key signature of one sharp (F#), while the last two have a key signature of one flat (B-flat). The notes are represented by various shapes: solid black dots, open circles, and diamonds. The labels 'G' and 'G' are placed under the first two staves; 'a' and 'a' are placed under the third and fourth staves; 'd' and 'd' are placed under the second and fourth staves; and 'c' and 'c' are placed under the third and fourth staves.

Hæc quidem exempla sunt, ubi cantus eiusdem est naturæ, & cantandi nulla difficultas. Ceterum aliquando qualitates cantuum permuntantur, ut aspero cantui mollis immisceatur, quod Ambrosianos sapienter Franchinus testatur, & hodie uidemus in ihs canticis, quæ gradualia uocant, ubi aliquandiu inter c, ac, F, tertia diapente species fa fa canitur, deinde ad finem cantus quarta efficitur, ut sol, mutatione mi in fa, in b clave. Eius hoc est exemplum.

A single staff of musical notation, likely representing a triton or a specific mode. It features a variety of note heads, including solid black dots, open circles, and diamonds, set against a background of vertical stems and rests.

Et ad euitandum tritonum, uno quidem saltu, in genere diatonico inauditum insuauemq, sape eadem mi in fa permutatio contingat, necessaria est, ut in his exemplis.

A single staff of musical notation, likely representing a mode with a tritone. It uses the same note head conventions as the previous example, with a mix of solid black dots, open circles, and diamonds.

Cæterum qualia mox subiectemus, dura illa fugienda existimo, & ad extremos Garamantas releganda, nisi subsit certa ratio, quam in Gradibus esse diximus. Sed sint hæc Franchini exempla eam rem ostendentia.

In

Liber I.

15

IN b fa b mi autem fieri mutationem, cū non sit eadem uocum altitudo, plane inceptum est. Et cantus ita institutus ut nullum sit mutandi alibi quam in b refugiū & ipse inepitus est, genus enim diatonicū, quo solo nūc utimur, minime hoc patitur. Est huius etiam exemplum ex Franchino.

IL lud postremo notandum in longis saltibus ut octauis, septimis, sextis, nullam fieri mutationem. Item in quintis mī mī:fa fa. Nam hæ hexachordorum ordinem egrediuntur, sed simpliciter uoces sunt appræhendenda, ut in clauibus inueniuntur. Exempla.

De clauium signatarum transpositione, Caput VII.

Mox haec tenus apud Musicos huius seculi mansit, ut nō plus quinque lineis cantum notarent, sæpius etiam quatuor. At qui cantus has aliquando excedit. Ergo inuenta est transpositio per clauem, hæ enim in lineis mutantur, & ut ipsæ cedunt, ita cum eis notulae uariant. Hic autem unicè hoc obseruandum, ut respiciamus, qua in clave prior notula steterit, atque ex æquo, ubi posterior. Deinde facta comparatione, distantia facile dinogetur. Vt si prior notula in F fa ut fuerit, posterior uero in c sol fa ut, certum est illas distare quinta. Cautius tamen agunt, quoties fieri poterit, qui à marginibus clauem transponunt. Nam ita absq; errore cantantis ipse cantus transcurritur. Est item nostratum Musicorum regula ad eam rem non inutilis, si quem non obtundat. Quantum

B 2 clavis

Dodecachordi

clavis (inquiunt) ascendit, tantum notula descendit. Et contrà, quantum descendit clavis, tantum ascendit notula. Quod planè de harmonia siue fonte, non de figuris intelligunt, hoc est, tanto altius presiusue cani debere notulam. Porrò hæc nunc propemodum desit apud nos, malù tenim uel subiçere infernè, uel adjicere supernè lineam, quām transpositionem facere. Nos autem tantillum dicere uoluimus, si fors alicubi obueniret, ut studioso non decesset, quod ad eam rem responderet diceretq. Proinde exemplum unum subiungendū, sed duplii forma, altera simplici, ac cum lineis adiectis supernè infernēq, altera transpositis clavibus, ut mos habuit ante aliquor annos, nec adhuc prorsus aboleuit. Est autē cantio hæc ad Ionicū siue lastium facta modum, nunc quintum vulgo, habens in medio quartā diapente speciem, uidelicet, ut sol, supernè tertiam diatessarō annectens speiem, ut fa, infernè semiditonum. Ceterum à Ioanne Mouton Gallo Symphoneta nostra etate excellenti, per quām eleganter quatuor instituta uocibus, à nobis ob initiantium profectum exercitiumq simplex, ut primum est edita, adducta. Sublata autem est à ueteri Ionici loco, per quartā, sedes enim eius propria erat, C. Sed nunc ob Synnemēnō tetrachordum in F etiam locum habere potest, ut plerasq eius generis cantiones hac aetate transpositas uidemus. Causa uero postea, cum de Modis agemus, plenus narrabitur. Carmen est Heroicum eius seculi quo plures fuere Musici q Poëti. Quidam aiunt Hermanni Contracti esse inuentum, de quo sequentibus plura. Deniq hæc cantio, si in F ordiemur, ut nunc receptum est, sex lineis continetur, quinq autem spacij. At si principium in C, sumat, quod nunc aboleuit, quinq lineis pernotabitur, adiecta unica supernè infernēq notula.

A L
ma Redēptoris ma ter, quæ peruis-
a cœli Por ta ma nens, & stel la ma ris, succur-

reca den ti, Surgere qui cu rat, Popu lo. Tu quæ
genuisti

Liber I.

17

genu isti Natu ra miran te tu um sanctū ge ni-
torem. Vir go pri us ac posteri us Gabrielis
ab o re Sumens illud A ue peccato rum mí-
serere Euouae.

A L ma Redēptoris ma ter, quæ per-
uia cceli Por ta ma nens, & stel la ma-
ris succure ca den ti, Surgere qui curat, Popu lo Tu-
quæ genui sti Natu ra miran te tuum sanctū geni to rem.

B 3 Virgo

Dodecachordi

Virgo prius ac posterius Gabrielis ab ore sus
mens illud aue peccato rum mise re re Euouae.

De interuallis musicis & quomo do consonantiarum species sumendæ, Cap. VIII.

Magnum hoc est negotium, & in quo maior musicæ cogitationis est portio, utpote de elementis ac principijs huius disciplinae, que nos tamen breuiter recensemus. Primum quid nostra cetas de his præcipiat, deinde aliquam saltem prisca traditionis degustationem faciemus. Interuallum igitur, definitore Boëthio, est soni acuti grauissimæ distantia, quem admodum ut re, ut mi, ut fa, &cæ. Vtile autem fuisse, si interuallorum singulorum nomina aperiamus, & secundum nomina, quid unumquodque eorum sit, explicemus. Quindecim igitur sunt interualla, quem admodum nostra ars docent musici. Unisonus: Tonus: Semitonium minus: Ditus: Semiditus: Tritonus: Diatessarō: Dia-
pente: Semidiapente: Tonus cum diapeute: Semitonium cum diapente: Ditonus cum diapente: Semiditus cum diapente: Diapason: Semidiapason. Hi unisonum ita interuallum vocant, ut Arithmetici monadæ, numerum. Reliqua omnia bina, perfectum ac imperfectum, ipsa uoce se-
mi non medietatem, sed imprecisionem notante. Compositio omnium interuallorum ex tono, ac semitonio minore constat inter septem esen-
tialium clauium, ac ipsius Diapason limites manente theoria. Loquimur
autem hic de genere diatonico, in quod non uenit Apotome,
id est, semitonium maius. Sed de his postea clas-
tius. Nunc ipsa interualla ordine
recensemus.

Unisonus

Liber I.

19

I.

VNisonus est quando eadem vox iterum atq; iterum repetitur, ut si s̄epius ut ut ut, rere re, mi mi mi, & cæt. repetamus. Psallendo sanè hoc nunc in templo maxime utūtur, totus enim uersus unisonum habet, præter mediæ pausæ unā alterām uenotulas, et causam, ut uocant, finalē.

II.

Tonus, secunda perfecta, de proxima quaç; noua la in proximam, uelut ex ut in re, ex re in mi, demptis dūtaxat mi fa simul connexis, hæc enim uoces non faciunt tonum, sed minus quam toni dimidium: At diuisit inter se, ac cum alijs nexe, tonum non minus faciunt, quam alia, ut mi cum re, fa cum sol.

III.

Semitoniu mīnus, secunda imperfecta, ex mi in fa, Sut iam diximus. Porro ex his duobus interuallis tono a chemitonio minore, reliqua omnia conficiuntur, itaq; primum memorie commendanda, præcipue minorum hemitoniorum loca. Nam ex eis, inter ualorum species potissimum sumuntur.

IV.

Ditonus, tertiā perfecta, ex duobus conflata tonis, Eius duæ sunt species, ex ut in mi, & ex fa in la. Hoc interualllo distant nete ac paranete in Enharmonicō.

V.

Semiditonus, tertia imperfecta ac mollior, ex tono Sachemitonio minore. Eius item duæ species, ex re in fa, & ex mi in sol, hac etiā consonatiā separant nete ac paranete chordæ in chromate, ut antea diximus.

VI.

Tritonus, quarta dura, & generi diatonico plane incepta, ex tribus tonis constat, quo uno saltu nemo in cantu uititur, sed in secunda atq; tertiā dispende speciebus est, semitonio minore inferne superneq; conexo, ab F fa ut in mi, quod est in b clauē.

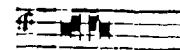
B 4

Unisonus

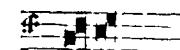
Tonus

Semitonium minus

Ditonus

Semiditonus

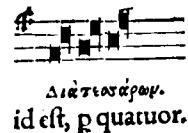

Tritonus

Dodecachordi

VII.

Diateffaron, quarta mollior, & quæ omnibus modulandi generibus apta est, uidelicet quæ omniū tetrachordorum extremæ distant chordæ, magnitudo uero hæc ex duobus tonis ac semitonio minore est, ut ut medij instituantur nerui. Tres eius sunt species, secundum tria hemitoniorum loca, ex re in sol. ex mi in la, ex ut in fa.

VIII.

Dlapente, quinta perfecta ex tribus tonis ac hemitonio minore. Eius quatuor sunt species secundum 4. hemitoniorum loca, rela, mi mi, fa fa, ut sol: Videlicet quæ uel diateffaron speciebus addunt rotum, uel tritono hemitonium minus. Vix alia est consonantia suauius in aure hominis tinniens, si suo ponatur loco.

IX.

Semidiapente, quinta imperfecta, ex duobus tonis, si totidēque hemitonij minoribus, ut saepe ex E clavis in fa quod est in b clavis. Hæc in cantu non admittitur uno saltu, sed continuato uel descensu uel ascensu. Et cum sit quinta, deficit tamen cōmata à tritono, & diateffaron semitonio dūntaxat minore uincit.

X.

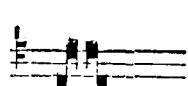
Tonus cum diapente (duobus hic nominibus, quemadmodum & in sequentibus, unum circum loquimur interuallum) sexta perfecta, ex quatuor tonis ac hemitonio minore, & hæc uno saltu uix admittitur, estenim oppidò quam dura, hac inductiones suas Guido constituit.

XI.

Semitonium cum diapente, sexta imperfecta ex tribus tonis, & duobus hemitonij minoribus, quemadmodum mi fa ex E la mi, ad c sol fa ut, & alijs item similibus locis. Hæc Phrygio modo per quam familiaris, miram habet gratiam, si suo adhibetur loco.

Ditenus

Liber I.

21

XII

Ditonus cum diapente, septima maior ex quinque tonis, ac hemitonio minore, quemadmodum ut mi ex Cfa ut ad b fa $\natural$ mi, & plerisqe alijs locis, haec uno saltu evitanda est, deficit à diapason semitonio minore, Superat semidiapason commate.

XIII

SEmidiitonus cū diapente, septima minor ex qua-
tuor tonis, ac duobus semitonij minoribus ut ex
Dad c: Velix Ead d: Et haec quoque uno saltu raro est
in usu, deficit à diapason tono.

XIV

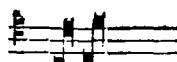
Dlapason omnium consonantiarum regina, octa-
ua perfecta ac integra, ex quinque tonis, ac duobus
hemitonij minoribus. Eius septem sunt species, uide
licet ex septem maioribus literis ad septem minores.
Haec consonantia ex dia tessarō ac diapente commix-
tione fit, medioque dividitur per easdem bisfariam. Ali-
quando enim diapente infra diatessaron locatur, ali-
quando contra, diatessaron infra diapente, prior diui-
sio uocat Harmonica mediatio à nostræ ætatis Musi-
cis, posterior Arithmetica. Cuius causa postea dicetur
cum de Modis tractabimus. Sanè *diè πασῶν* dicta est,
quod omneis essentiales (ut uocant) chordas cōprae-
hendat. Quicquid enim ultra septem claveis est, in pri-
ora recedit ut haud temere dictū sit uulgo, quod an-
tea quoque meminimus, de octauis idem esse iudiciū.

XV

SEmidiapason, octaua imperfecta est, ex quatuor
tonis ac tribus hemitonij minoribus, eodem mo-
do de litera ad eiusdem speciei literam, sed ut mi-
contra fa ponatur, sicut ex $\natural$ mi ad fa in b fa $\natural$ mi, haec
nusquam inuenitur: Et cum dicatur octaua, deficit ta-
mē, ut dictum est, commate à septima maiore, hoc est
à duo decimo intervallo, uidelicet à ditono cum dia-
pente, cuius simile antea etiam de semidiapente ac tritono diximus.
Quare

Ditonus cū dia-
pente.

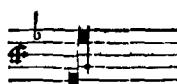
Semidiitonus cū
diapente.

Διεπασῶν,
idest, per omneis

Harmo- Ari-
nica thmeti-
media ca medi-
atio. atio.

Semidiapason.

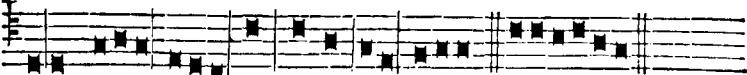
Dodecachordi

Quare satis luculenter patet, dimensiones has ceterularum ad oculos tantummodo in lineis esse, non æquo interuallo, ut capite secūdo obiter indicauimus. Porro si ultra has iam enumeratas intercedentes alia ceterant interualla, facile ex his iam enumeratis iudicabuntur, componendo cum diapason tonum, ditonum & cetera, usq; ad disdiapason, quod maximū est omnium phthongorum consonantium systema.

Atq; hæc est nostræ ætatis musicorum præceptio, quam ut non prorsus friuolam, ita nec omnino absolutam iudicamus. Volumus & ob rudum profectum uulgatam subiecte cantilenam, ad memoriam addiscitum oppidò utilem, uidelicet quæ ea dūntaxat commemorat interualla, quæ in frequentiore sunt usu. Idcirco autem ter ternos ait modos, cū tamen quindecim sint interualla, quod neq; tritonum, neq; semidiapente, neq; ditonum cum diapente, neq; semiditonum cum diapente enumerat, ut quæ uno saltu prope in nullo sint usu, sed neq; semidiapason, ut quæ prorsus evitanda. Vnisonum numerat quidem, sed interuallum esse non putat. Impropriè autem modos uocat interualla, cum Modi sint, quos nostra ætas tonos uocat, quanquam etiam hoc ipsum impropriè, cum toni uox si perfectæ secundæ data, ut satis ex superioribus liquet, à perfecte sonando appellata, ut nonnulli tradiderunt.

Tet terni sunt modi, qbus omnis cantile na contexit: Scilicet Vnisonus, Semitoniu, Tonus, Semiditon, Ditons, Diatessaron, Diapete, Semitoniu cum diapete, Tonus cū diapente. Ad hos sonat Diapason.

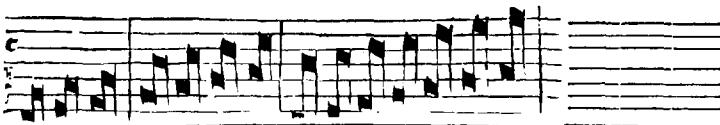
Si quæ delectat psallere, hos modos esse cognoscat. Euouae.

Species

Liber III.

23

Species uero interuallorum, authore Cleonida, in harmonico introduc-
torio potissimum sumuntur ex uario hemitoniorum positu, ut in Di-
atessaron prima species re sol, semitonium habet in medio: Secunda mi la,
in principio, tertia ut fa, in fine. Ita diapente prima species semitonium ha-
bet loco secundo. At secunda, primo:tertia, ultimo:quarta, tertio loco. Dia-
pason uero ex diatessaron atque diapente speciebus conflata, eodem modo
bina in septem suis speciebus uariat hemitoniz. Vbi generalis est canon
Omne interuallum unam semper minus habere speciem quam sit numer-
rus phthongorum, quod Diuus Seuerinus lib. 4. cap. 13. his uestibus asse-
rit. Consonantiarum, inquit, semper una minus species erit, quam fuerint
uoces, ita diatessaron, que quatuor habet uoces, treis habet species, Dia-
pente quinque uoces, quatuor species, Denique diapason octo uoces, sed sep-
tem species, que ut liquidius apparent, hoc typo oculis subhincere placuit.

3. diatessarō spēs. 4. diapēte spēs. Septem Diapason species.

**Quid phthongus, consonantia,
& dissonantia, tum consonantia**

rum species quot apud priscos, quot apud
neotericos, Caput IX.

Seuinus libro primo cap. 8. Phthongus, inquit, est uocis calus em-
meles, id est, aptus melo in unam intensionem. Alij phthongum de-
finiunt, unam quandam minimam partem meli. Alij nerui unius
certum quandam strepitum. Nonnulli sonum, unum & eundem
tenentem tonum, ut Ptolemaus. Sanè sicut numeri, unitas: linea: pun-
ctum, et momentum temporis: ita harmoniae principium est phthongus,
uox quidem individua, elementi hoc in negocio fungens uice, ex quo o-
mne modos constat, & in quem resoluitur. Emmeles uero phthongi sunt,
qui inuicem uocem reddunt auribus aptam: quod si contra, ecmeles uocan-
tur. Consonantia uero apud eundem Seuerinum definitur, acuti soni, gra-
uisque mixtura, suauiter uniformiterque auribus accidens. Idem consonan-
tia est,

Dodecachordi

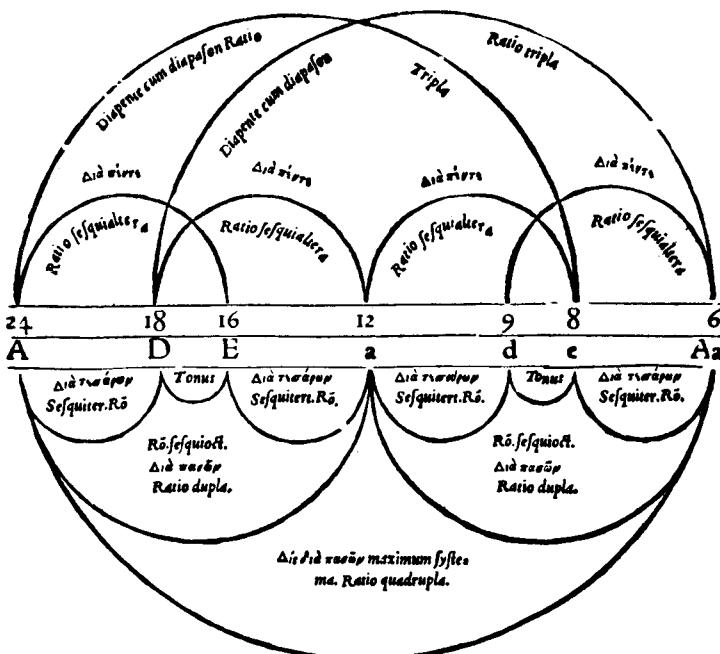
tia eū (inquit) dissimilium inter se uocum in unum redacta concordia. Sunt, qui putent Seuerinum illic Platoni, hic uero Nicomacho assensum. Plato enim apud eundem modo fieri in aure consonantiam dicit. Necesse est, inquit, uelociorem quidem esse acutiorem sonum, hic igitur cum grauem præcesserit, in aurem celer ingreditur, & iam lassior factus, quasi pulsus, iterato motu reuertitur grauior, & proinde cum graui mixtus, similis occurrit, unamq; consonantiam miscet. Sed id Nicomachus non arbitratur dictum ueraciter. Nec enim similium esse consonantias, sed dissimilium potius in unum, eandemq; concordiam uenientium, grauem uero si graui misceatur, nullam facere consonantiam: Quoniam hanc Phthongo rum concordiam similitudo non efficit, sed dissimilitudo. Atq; sic ipse consonantiarum naturam inuestigat. Si nancq; duo nerui dissimiles pulsantur, soni illi sibi obuiam fiunt: quod si commensurabiles fuerint, hæc ipsa comensuratio sibimet miscetur, unamq; uocum consonantiam facit: Dūero incomensurabiles, & simul pulsis sibi quisq; ire cupit, tunc dissonantiam fieri necesse est. Hinc & Dissonantiam definit Seuerinus. Dissonantia, inquit, est duorum sonorum sibimet permixtorum ad aurem uenientis aspera atq; iniucunda percussio: Nam dum sibimet misceri nolunt, & quodammodo integer uterq; nititur: cùncq; alteri alter officit, ad sensum uterq; insuauiter transmittitur.

Mirum uero quam non conuenit ætati nostræ, cum antiqua traditione de consonantiarum numero, uix enim ultra sex nominatas apud probatissimos quosq; authores ueteres reperias. Seuerinus ipse li. 2. cap. 16. & sequentibus duobus cap. ubi de consonantiarum ordine disputat, quinq; dūntaxat numerat. De quarum ratione paucula subiungere placuit, ut & iuuentus aliquid de his gustet. Pythagorici itaq; Diapason omnium consonantarum primam dicebant, ac in dupla ratione esse, uel ut 12 ad 6: uel 24 ad 12: Diapente uero cū diapason in tripla, ut 18 ad 6: uel 14 ad 8: Diadiapason in ratione quadrupla ut 24. ad 6. Post has Diapente in sesquipla, ut 9 ad 6: 12 ad 8. Vel 18 ad 12. 24 ad 16. & diatessaron in sesquiertia, ut 8 ad 6. 12. ad 9. Vel 16 ad 12: 24 ad 18. Hæ sunt quinq; de quibus Seuerinus differit, consonantie. His adjicitur Tonus, non ob id tamen consonantia, ut idem ait lib. 1. cap. 16. Qui est in ratione sesquioctava, ut 9 ad 8. & 18 ad 16. Vt hoc exemplum patet omnia, numeris rationiū ac literis claviū ex Guidonis scala adiectis.

Ethæc

Liber I.

25

ET haec quidem priscorum uirorum est traditio, cuius hic tenuem degustatiunculam adposuimus. Nostra uero aetate, quem ueterum quidam posuerunt, Tonus ex consonantiarum numero excidit, nec admittitur, nisi in Syncopis, ut uocant (nam id noue rei nouum est nomen) ubi tamen non auditur, ut in hoc concentu Cōtratenoris ante penultimae notæ dimidium, cum penultima Tenoris consistit.

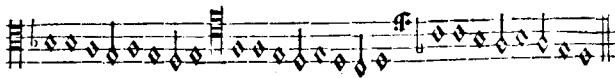

Diatesteron etiam rejicitur, nisi subtentam habeat, uel diapente, uel ditonum semiditonum uue. Cuius ex Franchino hoc sit exemplum.

Dodecachordi

Et adhuc sim
plius hoc
exemplū est.

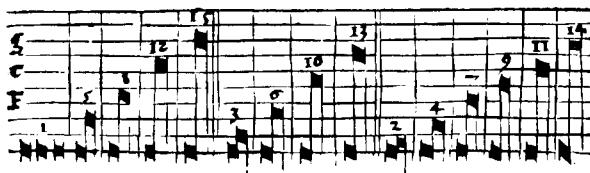

Contratenor

Tenor

Basis

Consonantiarum autem ordinem ita diuidunt Neoterici, ut aliae sint perfectæ, alias imperfectæ consonantiae: Reliquæ intercedentes omnes dissonantiae potius appellandas. Perfectæ sunt quinq;: Vnisonus, diapente, diapason, diapente cū diapason, ac disdiapason, uel, ut nunc loquimur, Vnisonus, quinta, octaua, duodecima, ac decima quinta. Quæ in mensura rabili cantu binæ eiusdem speciei nunq; se sequeuntur, cæterum cantum, tanq; uocibus labore fessis, ac in pacatum tranquillum preceptis, plarunque claudunt. Imperfectæ sunt quatuor, tertia, sexta, decima, ac decimateria, quas nescio an apud ueteres uspiam reperias. Sunt autem ad fugam in uocibus duabus simul colludentibus aptissimæ, multumq; habent gratiæ, si in perfectas tandem finiant consonantias, ac uelut auie relabantur. Præterea inuentæ sunt, postquam uoces quaternæ simul institutæ, ut certe tædium ex iteratione perfectarum consonantiarum natum, leuarent. Plura de his dici poterant, sed alterius negotij hoc est. Dissonantiae, quæ auditum uehementer turbant offenduntq;, sunt sex, Secunda, quarta, septima, nona, undecima, ac decima quarta. Loquimur autem de intervallis quæ intra disdiapason limites continentur. Nam quæ ultra eueniunt intercedentes, ueram Phthongorum crassu ac commixtionem non habent, etiam si aliquæ consonent, ut decima septima, decima nona, ac uicesima, quarum triū mediæ inter perfectas numerant consonantias, extremas inter imperfectas: Et decimam septimam nostra ætate doctissimi Symphonetæ sibi usurpant, rarius autem decimam nonam ac uicesimam, imo, quantum ego iudico, magis hac de causa aliquando adsciscut, ut in sublimi celissimæ uelut colludent uoces, quam ut constet concentus ratio, atque sonorum uera cōmixtio. Sed omnium harum sit hæc descriptio.

Quinq; consonantiae perfectæ. Quatuor imperfectæ. Sex dissonantiae.

De ton

Liber I.

27

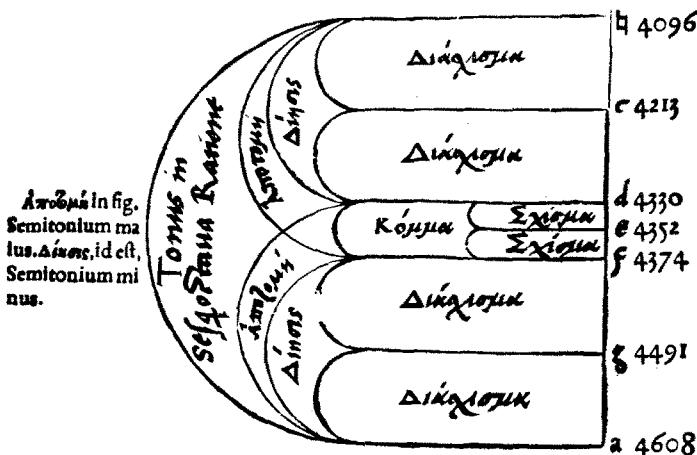
De toni partitione eiusque parti um definitione, Caput X.

Quando autem octavo capite cōmatis, in superioribus etiam sēpe hemitoniorum mentionē fecimus, operæ pretium est ut nūc hæc, quemadmodum antea promisimus, clarius explicemus. Tonus igitur partitionem, ut est apud Diuum Seuerinum, brevibus uerbis, nudisq; descriptionibus ponamus. Demonstratum sanè est certis rationibus apud musicos, tonum in duo æqua diuidi non posse, propterea quod nulla superparticularis ratio, in quo & tonus est, in duo æqua diuidi possit, ut luculenter idem ostendit libro tertio ab initio. Tonus itaque in sesquioculta ratione constitutus, in maius minusq; semitonium dividitur. Græci maius semitonium Apotomen uocant, minus uero Diesis siue Lemma. Diuiditur autem minus semitonium in duo diaschismata. Excessus uero, quo maius semitonium uincit minus, uocatur comma, quod & ipsum in duas partes diuidunt, quæ schismata uocat Philolaus apud Boëthium. Idem Philolaus apud eundem, harum partium omnium definitiones ponit. Diesis (inquit) est spaciū quo maior est sesqui tertia proportio duobus tonis. Comma uero est spaciū quo maior est sesqui octaua proportio duabus diesibus, id est, duobus semitonij minoribus. Schisma est dimidium cōmatis. Diaschisma uero dimidium dieleos, id est, semitonij minoris. Hæc ille, ex quibus definitionibus, ac item ex Typo sequenti, facile est colligere in quot diaschismata, reliquaq; minutiora spacia. Tonus diuidatur. Nam multis id modis fieri posse idem Boëthius ostendit lib. 3. cap. 8. unde nos hac descripsimus. Nostrī instituti nō est extrema quæq; huius artis persequi, sed ea dūntaxat, quæ magis uisa sunt necessaria. Itaq; ea oculis subiçimus, demonstrantes quia ita se habent, propter quid uero ita habeant, altioris est negotiū. Hoc tamen hic considerandum Dieseos appellationem hoc loco propriam esse, cum uero pro diaschismate usurpatur, ut in Enharmonico ueteres nominarunt, impropiā.

C 2 Sed

Dodecachordi

Sed nunc Typum subijciamus.

Ita $\natural$ tonus. $\natural$ d, uel $\flat$ a semitonium minus, siue, ut Graeci uocant, autho-
Sre Boethio libro 2. cap. 27. λεμμα siue Δ ίνθος. $\natural$ f, uel d a semitonium maius, quod græce *Aitōn* dicitur. $\natural$ c & c d: item f g, & g a, diaschismata, par-
tes Diēeos. d f Comma, cuius partes duo schismata d & e f. Sed haec ad
usum nostrum ostendenda sunt. Sita μ on siue a la mi re. fuero μ on siue
 μ on, siue fa in b fa $\natural$ mi. $\natural$ sit παραμέτρον, uel mi in b fa $\natural$ mi. Vox igitur re in a
la mi re distat à fa in b fa $\natural$ mi in hemitonio minore, à mi autem in eadem clas-
te tono. Sequitur ergo ut duæ uoces in b fa $\natural$ mi, que eiusdem uidentur cla-
uis, plus inter se distent quam ab extremis, hoc est, supernè inferneç à uicia-
nis clavis, uidelicet mi à c sol fa ut, et fa ab a la mire. Ipsæ enim inter se semi-
tonio maiore separantur, ab externis autem utrinque minore dūntaxat semi-
tonio, quapropter haud quaquam aspernanda est huiusmodi Theoria.
Cæterum id haud silentio transmittendum quod idem Seuerinus libro 3.
capite 14. & 15. docet. Semitonium minus non prorsus 4. haberre com-
mata, sed tria superare. Ita semitonium maius non prorsus ha-
bere 5. commata, superare 4. Indeç factum, ut tonus
superet octo commata, nonum nō impletat.

De octo

Liber I.

29

De octo Modis musicis nostræ ætatis præceptio, Cap. XI.

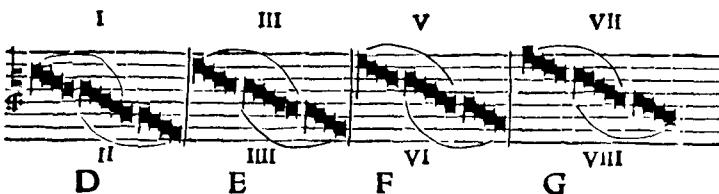
Vix aliam Musices ullam partem æquæ dignam relatu, æque necesse fariam, deniq; æque iucundam existimamus, acq; ea est, quā nunc dicturi sumus, de Modis musicis tractatio. Quippe quæ naturæ humanae adeò conuenit, ut haud abs re multis hominibus innata uideatur, nec modo ad omnem cantum dijudicandum utilissima, sed etiam ad Poëtarum carmina modulanda, multosq; in eximis authoribus intelligendos locos aptissima. Ideoq; omneis studiosos plurimum hortamur, ut hic acriter animum intèndant, percepturi fructum, cuius profecto nunquam pœnitentia, postquam hæc penitus perspecta habuerint. Sed nūc instutum ipsum aggrediamur.

Modi musici nihil aliud sunt quam ipsius Diapason consonantiae species, quæ & ipsæ ex uarijs diapente ac diatessaron speciebus conflantur, ut supra de interuallis diximus. Quare si quis ea, quæ ibi tradidimus, bene perspecta habuerit, nullo negocio modorum naturam pernosceret. Quanquam nos alias quoque agnitiones postea docebimus. Sed nunc more nostro primum, quæ nostra ætate musici docent, exequemur: Deinde priscorum traditionem altero volumine subnectemus, ut quam hæc nostra ad illam ueterum congruat, quiuis facile uidere queat. Inter quatuordecim igitur modos, qui ex septem diapason speciebus nascuntur, nostra ætas octo dūn taxat nouit, etiamq; tredecim, alijs perpetuo, alijs rarius utatur, ut postea declarabimus. Nec illos octo tamen uera ratione discriminat, nec certis legibus, sed regulis quibusdam ἀνθετοληκός, ἀνθεπός ἐπος circumscribit. Tonos item nominat, tam constanti pertinaciq; appellatione, ut, nisi etiam nos ita loquamur, uideamus quibusdam musices ignorare principia. At ea deinceps nemine certauero, mihi sanè placet, ut modos uocemus, quemadmodum ueteres omnes appellantur. Videri tamen potest tonorum appellatio Boëthij tempore nata. Ipse enim libro quarto capite decimo quarto ita inquit: Ex diapason igitur consonantiae speciebus existunt qui appellantur modi, quos eosdem Tropos uel Tonos nominant, quibus uerbis non admodum probare uidetur hanc innovationem. De octo autem modis nostri præceptiones ita ordiuntur. Modorum alijs, inquiunt, sunt de numero impari, ut Primus, tertius, quintus, & septimus. Alij de numero pari, ut secundus, quartus, sextus, & octauus: Illos authentas, hos uero placaleis uel subiugaleis uocat, Græci plagios, quod nos sequemur, appellant. Omnes autem diapason species consistunt: sed hoc discrimine, quod qui de impari numero sunt, tota diapason supra chordā finalē habent, qui uero de part

C 3 numero

Dodecachordi

numero, diapente quidem supra finalem clauem, diateffaron autem infra eandem constituunt. Pro cuius rei memoria Versiculū hunc subne^ctūt^e
 Vult descendere par, sed scādere uult modus impar. Itac^{ραθολυκῶς} uerum est quod à musicis omnibus præcipi solet, omnium modorū sinem in infra fina diape[n]te chorda statui. Sunt autem h[ec] claves siue chordae finales D. E. F. G. dicta, qd in his omnis cantus non anomalus, nec trāspositus, suū sortitur finem. Singulis autem his chordis bini accōmodandi sunt modi, & primē quidem D, primus ac secūdus: E, tertius & quartus: F, quintus & sextus: G, septimus & octauus. Primus itaq[ue] modus est ex D magno ad d paruum. Tertius ex E magno ad e paruum. Quintus ex F magno ad f paruum. Postremo septimus ex G magno ad g paruum. Cum his autē placales communes habent diape[n]te, supra finalem clauem, at diateffarō sub eadem. Sic secundus modus est ex A magno ad a paruum: Quartus ex b magno ad b paruum: Sextus, ex C magno ad c paruu. Octauus deniq[ue] ex D magno ad d paruum, ut primus, à quo natura systematis nō differt, sed illud inuertit, diape[n]te supra diateffaron collocans. Est autem horum h[ec] descriptio.

Quidam etiam quartas ac quintas omnium modorū per uoces discri-
 minant, non inutili me hercule ad memoriam inuento, cæterum superne
 appellatione copta, in imparibus diateffaron prius nominant, posterius
 uero diape[n]te. Contra in paribus prius diape[n]te, posterius diateffaron,
 ad h[ec] formam. Primum modum, sol re, la re: Secundum, la re, sol re: Ter-
 tium, la mi, mi mi: Quartū, mi mi, la mi: Quintū, fa ut, sol ut:
 Sextum, sol ut, fa ut: Septimum, sol re, sol ut:
 Octauum, sol ut, sol re.

Define

Liber I.

31

De fine cantuum in Modis,

Caput XII.

De fine autem cantilenarum in omnibus modis, idem ita praece-
piunt: Omnis cantus definit aut in re, aut in mi, aut in ut, & in ut
quidem uel connexo, uel disiuncto. Connexum appellant, quod
fa habet in b fa $\natural$ mi, Disiunctum quod mi. In refinuntur can-
tus primi atque secundi modorum: in mi, tertii ac quarti: in ut connexo,
quinti & sexti, ut nunc utitur: Disiuncto, septimi & octauo. Quisquis igit
tur diapason species probe pernosceret, facile cuiusuis modi cantum dijudi-
cabit. Quod ideo libenter toties inculcamus, quoniam cantus positionibus
variantur. Quamvis enim primi ac secundi modorum sedes sit D sol re,
tamen saepius etiam G sol re ut, praesertim in quatuor uocum cantilenis,
non tamen absq; fa in b clave. Quod fit, ut ima uox, quæ cum media octa-
uam sonat, intra Guidonis scalam permaneat. Et quanq; id necessarium
non est, tamen quorundam attinet extra vagari uoces, cum in scala commo-
de locari possint. Aliquando etiam alamire, sed dūntaxat in cātibus que
diapente non egrediuntur, alioqui neq; primus modus superne, neq; se-
cundus inferne suam diatessaron seruarint, denique mi, pro sol re eueniens,
contra horum modorum naturā. Ecclesiastici sanè in transponendis can-
tilenis immodica utuntur licentia, qua utiq; carere poterant. Quid enim
necessitatem est propter unam, alteramue fictam uoculam totum transponi can-
tum? praesertim cum haec consuetudine magis quam ratione introducan-
tur. Item tertius & quartus in E fines suorum cantuum habent, poterunt
tamem ctiam in alamire, si fa in b fa $\natural$ mi cecinerimus: At in b clavi non po-
terunt, ut maneat systematis natura, quanq; hoc quidam scripserunt: Quin-
tus & sextus quibus nunc utimur in utroq; Cc, ubi olim sedes propria il-
lorum fuit, nūc uero Ffaut. Septimus & octauus nusq; cōmodius quam
in G solreut, quanq; etiam in c paruo, sed cum fa in b clave. Vnde quidam
~~magis~~ canonem prodiderunt. Omnem modum posse in quinta supra
finalem clauem, aliam habere cōfinalem, quā finalē appellant. Verum il-
lud prorsus in nullo modo uerum est, ubiq; enim diatessaron repugnat.
Atqui hic erat uerus canon, ac magis ponendus. In quarta quaque clave
per diatessaron cuiusuis modi cantum supra finalē finiri posse, siquidem
fa in b clave fuerit, & de primis quidem duobus iam ostendimus. De ter-
tio uero ac quarto ex typō præcedente satis constat. Manebit enim ex mi
in E magno ad la in aalamire idem duoru systema, quod est ex mi in $\natural$ ma-
gno, ad la, in e paruo. Quintus & sextus etiamnum transpositi per diates-
saron uulgò habentur. Vera alioqui ipsorum sedes erat. Cur diximus,

C + Descriptio

Dodecachordi

De septimo & octavo idem dico quod de tertio ac quarto. Et Iodocus à Pra-
to in Missa de nostra domina Dei genitricē cantionem: Sanctus, que est
etiam modi, haud obscure in c paruum emouit, non absq; fa in b clavi.

De uulgari modorum agnitione,

Caput XIII.

Poterunt & cantus notitia quadam à posteriore, ut Philosophi lo-
quuntur, pernosci, regulis quibusdam leuioribus, ac omnino uul-
gatis, quæ tamen, quod iuvant memoriam, atque à non indoctis
huius artis præceptoribus traditæ sunt, non omissendæ uidentur.
Sunt autem huiusmodi: Cantilenæ primi modi frequenter ex re in la salia-
unt. Exempla sunt: Gaudeamus omnes. Salve regina. Ave maris stella. Se-
cundi ex re in fa. Exempla: Salve sancta parens. Terribilis est. Emen demus
in melius. Tertiū ex mi in fa, quod ab eo distat sexta, ut in Pange lingua. Di-
scubuit Iesus. Omnia quæ fecisti nobis domine. Quarti ex mi in la. Ex-
empla: Tota pulchra es. Resurrexi. Spiritus ubi uult spirat. Quinti ex mi
in sol. Exempla: O sacram. Regnum mundi. Illuminare Hierusalem. Sexti
ex fa in la. Exempla: O quam admirabile. Homo quidam fecit. Septimi
ex ut in sol. Exempla: Puer natus est nobis. Viri Galilæi. Summae Trini-
tatis. Octaui ex ut in fa. Exempla: Veni sancte Spiritus. Spiritus domini.
Vespere autem sabbati. Pro memoria etiam adjiciunt hæc in condita ues-
luti carmina, neutiquam reficienda.

Pri. rela. Se. refa. Ter. mi fa. Quart quoq; mi la.

Quint. mi sol. fa la. Sext. Sept. ut sol. Oct. tenet ut fa.

I   II   III   IIII   V   VI   VII   VIII

Vt autem hæc luce clarius appareant, adjiciendæ sunt formulæ omniū
modorum ex Franchino Laudensi haud unquam mihi absque honoris
præfatione nominando, qui proxime Ambrosianam modestiam per hos
se modos accessisse uidetur. Sunt autem huiusmodi formulæ, quæ & prin-
cipium, & medium, & finem luculenter ostendunt, & ad cantilenarum ius-
dicum plurimum conserunt.

Alme pater

Liber I.

33

Alme pater Ambrosi nostras p̄ces audi, CHRISTE exaudi nos.

In honorē apostolorum fabricauit Bassianus Dominō tēplū nouū.

Baptizat Augusti sacerd. Ambrosi, statū abo modulāt Te Deū laudam⁹.

Marcellin, sacerdos, Petrus exorcista martires Christi intercedat p nobis.

Precib⁹ et meritis beati Blasij martyris defēde nos de⁹ ab om̄i malo gutturis.

Sancte Erasme martyr inclyte funde p̄ces ad Dñm nostrā pro salute.

Prothasiū et Geruasiū eadē fides et passio uere fecit esse Germanos.

O uirgo uirginum MARIA, stella maris, succurre nobis miseris.

Demodoru

Dodecachordi

De Modorum expatiatione ac permixtione, Caput XIV.

Principio cantilenæ adeò simplices suêre apud primores Ecclesiæ, ut uix diapente ἀγορεύεται. Vel (ut alii loqui malunt) πρωτότονη ἐκλήσια, hoc est, ascensu ac descensu implerent. Cui cōsuertudini proxime accessisse dicuntur Ambrosiani. Deinde paulatim ad Diapason deuentum, uerum omnium Modorum systema. Porro deinde, ut alijs in rebus fieri solet, ne his quidem permanere limitibus, sed supernè in ferneq; illam excelsè, ut id passim uidere licet. Quare non inepte, meo qui dem iudicatu, Modi ipsi intra Diapason limites incidentes simili mū quidam, cum flumine intra aluei ripas labente obtinere uidentur, ut enim flu men uel calore, uel alia de causa imminutum non semper implet alueum, nōnunq; uel niue uel imbris austū etiam egreditur, ita Modi ipsi, quoties forte Phonaſcis placuit, Diapason nō semper implet, nonnunq; prō cantus qualitate etiam superant atq; egrediuntur. Ad Diapason autem ecclesiastici cantus Modis imparibus frequenter adjiciunt infernè tonum, ut patet in primo ac septimo. Tertio nonnunquā Ditonum. Quinto uero semitonium minus. Contra uero, paribus supernè tonum, ut sexto ac octauo. At in secundo semitonium, sed rarius, in quarto autem idem frequensissime ut patet in plœrisque eius Modi cantibus, & Threnis Hieremias ad eū ipsum Modū cōpositis. Nōnunq; connectuntur duorum Modorum systemata, ut primi & secundi in cantico Vicitimæ pascali laudes, ubi primus uersus diapente habet, rela, communem duobus Modis. Secundus autem uersus ac tertius eiusdem prosa, initio statim, primi Modi diatessaron habent re sol, cum sequentes continuo duo uersus itidem ab initio babeant, secundi Modi diatessaron re sol. Duo item ultimi, ut secundus ac tertius, rursus primi Modi diatessaron, omnes tamen diapente habent, rela, duobus, ut diximus, Modis communem. Tertijs autem ac quarti Modorum systemata connexa sunt in Antiphonis, Pulchra es amica mea. Quinti uero & sexti ueterum, qui mihi in b clave habebant, in harmonia qua passionem dominicam magna Germaniæ pars decantat & Galliæ ad Rhenum. In ea enim diapente tertiam speciem fa fa duobus communem Modis Euangeliſtes obtinet, ut narrationi aptam. Superiorē uero diatessaron, ufa, Iudæi, & alij à CHRISTO loquentes, inferiore ī ipſe CHRISTVS. At quinti & sexti recentium, qui fa habent in b clave, in Prosa: Ave præ clara maris stella. Porro septimi ac octaui in proſis: Lauda Sion Saluatorem. Et: Benedicta sit sancta Trinitas. Deniq; fermè Antiphona, quæ ex Salomonis canticis defumpta sunt, multæq; quas post Alleluia Germani cantant,

cantant, profæ, permixtos habent Modos. Sed de his libro sequente copiæ osius dicturi sumus. Quoties igitur duorum Modorum systemata cōnectuntur, dicuntur permisceri Modi, quos quidam plagijs ascribi putant. At ego duorum Modorum naturam inspiciendam puto, permixtos enim Modos, inficias ire nemo potest.

De modorum usu in cantantium

Choro, Caput XV.

Nuncquod ad usum attinet, præcipue vero in Choro cantantiū, hoc in primis consyderandum, Quo intonationibus siue Modorum formulis facilius assuescere iuuentus possit, uersuum finis (Euouae appellant) firma tenendos esse memoria. Nam his perceptis, & comparatione facta ad Antiphonorum initia, interuallum iudicandum est, atq[ue] ita cantus exordiendus. Adiuuabit autem & hunc conatum ipsa natura, scilicet, cui non est omnino hebes ingenium. Formulae ipsæ apud diuersos aliae atq[ue] aliae reperiuntur. Nobis nudæ proponendæ sunt uisæ, neque de ijs cum quoq[ue] depugnabimus, quippe quæ res propæ modum sit arbitria.

I   II   III   IV
V   VI   VII   VIII

Quando autem, quod hactenus de Modis docuimus, aliorum est, non meum præceptum, age prosequamur reliqua quæ huius sunt negotijs, nem pe omnium Modorum formulas, tum in integris, tum in corruptis, ut uocant, hoc est, & minorum, & maiorum psalmorum intonations, deinde Responsiorum ac Introituum uersus subiungamus, quod à Franchino quoque, quāquam alio modo, obseruatum uidemus. Qua in re etiam hoc cauimus, ut in medio uersuum luculentum esset omnium Modorum discriamen, ad evitandam, quæ sapientius accidere solet inter cantantes cōfusionem.

Intonationes Psalmorū minorū.

Dixit dñs dño meo, sede à dextris meis. Credidi, pppter qd locutus sum.

Dixit

Dodecachordi

Dixit dñs dño meo, sede à dextris meis. Credidi, pppter qđ locutus sum.

Dixit dñs dño meo, sede à dextris meis. Credidi, pppter qđ locutus sum.

Dixit dñs dño meo, sede à dextris meis. Credidi, pppter qđ locutus sum.

Dixit dñs dño meo, sede à dextris meis. Credidi, pppter qđ locutus sum.

Dixit dñs dño meo, sede à dextris meis. Credidi, pppter qđ locutus sum.

Dixit dñs dño meo, sede à dextris meis. Credidi, pppter qđ locutus sum.

In integris.   In corruptis.

Intonationes Psalmorum

Maiorum.

Magnificat anima mea Dñm. Benedictus dñs Deus Israél.

Magnificat

Liber I.

37

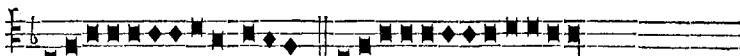
Magnificat anima mea Dñm. Benedictus dñs Deus Israél.

Magnificat anima mea Dñm. Benedictus dñs Deus Israél.

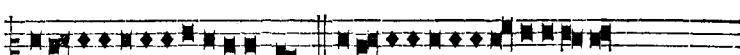
Magnificat anima mea Dñm. Benedictus dñs Deus Israél.

Magnificat anima mea Dñm. Benedictus dñs Deus Israél.

Magnificat anima mea Dñm. Benedictus dñs Deus Israél.

Magnificat anima mea Dñm. Benedictus dñs Deus Israél.

Magnificat anima mea Dñm. Benedictus dñs Deus Israél.

Responsorum uersus.

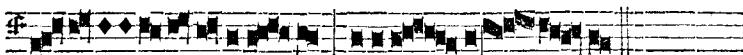

Gloria Patri, & Fili o, & Spiri tu i San cto.

D

Gloria

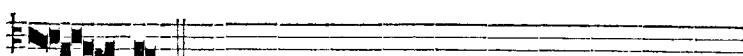
Dodecachordi

Glo ria Patri, & Fili o, & Spir i tu i Sancto.

Glori a Pa tri,& Fili o, & Spir i tu i

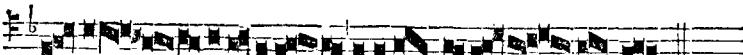
San cto.

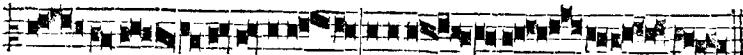
Gloria Patri&Fili o, & Spir i tu i San cto.

Gloria Patri,&Fili o, & Spir i tu i San cto.

Gloria Patri,&Fili o, & Spir i tu i San cto.

Glo ri a Patri,&Fili o, & Spir i tu i San cto.

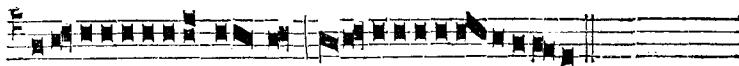

Gloria Patri,&Fili o, & Spir i tu i San cto.

Eructauit

Liber I. Introitum uerfus.

39

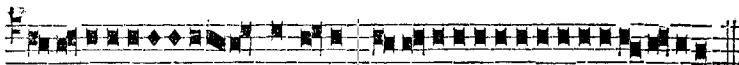
Eructauit cor meū uerbū bonū, dico ego opera mea regi.

Sentiāt omnes tuum leuamen, quicunq; celebrāt tuā commemorationem.

Benedic anima mea Dño, & omnia quae intra me sunt nōi sācto eius,

Attendite popule meus legē meā, inclinate aurē uestrā in uerba oris mei.

Beati īmaculati ī uia, Qui ambulant ī lege Dñi.

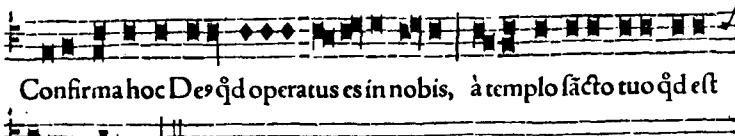
Noli ēmulari ī malignantibus, neq; zelaueris faciētes iniquitatem.

Cantate Domino canticum nouum, quia mira bi li a fe cit.

D 2 Confirma

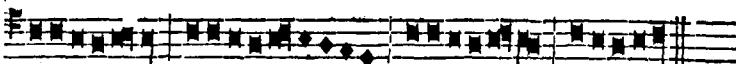
Dodecachordi

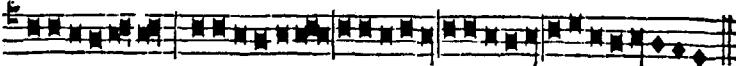
Confirm a hoc Deus quod operatus es in nobis, a templo sancto tuo quod est

in Hierusalem.

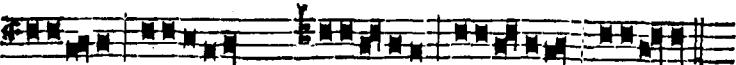
Hec pluribus fortassis quam necesse fuit, egimus. Sed clandum hoc est uulgarium affectui, quibus nihil satis explicatur. Multo uero molestius negotium est de modorum differentijs, res, meo quidem iudicatu, superuacanea. Quam ego inde natā arbitror, uel quod in principib⁹ formulis inter doctos, primosc̄ huius negotij authores non conueniebat, ideoque & differentias pro formulis, et contra formulas pro differentijs usurpatas. Vel, quod uerisimilius est, ob immodicā quorūdam subtilitatem, qui faciliter intonandorum (ut recte dicam) Antiphonorū querentes, rem sat per se lucidam, oppidō obscuriorē fecerunt. Longum fuerit enarrare qua ratione inuentae, & quaē quibusque Antiphonis differentia aptanda, curiosorum hominū negotium, ne dicam ociosorum. Quippe quas nō modo diuersæ nationes, diuersæque ecclesiæ diuersas habent, sed unum alia quando oppidum diuersissimas unumq; templum sapientis & libris & consuetudinibus uariat. Itaque illas ita ponemus, quasi ipsius modi uarietate for mulge pro doctorum hominū arbitrio excogitata. Quas quia Franchinus non est aspernatus, uir eruditus & haud mali iudicij, ne nobis quidem in totum negligendæ uisæ, utatur qui uelit. Nec enim irritandum cantorū uulgaris, quod omnino propitium mihi uelim. Ideoque Lector etiam hoc boni consulat. Sunt autem huiusmodi.

Primi modi Euouae Differentiæ

Secundi modi Euouae

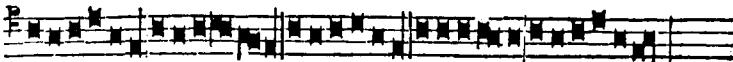
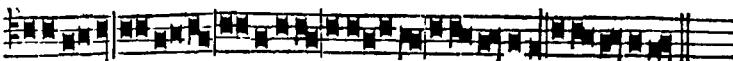

Terti⁹ modi Euouae. Differentiæ

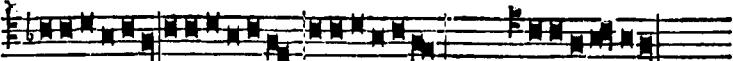
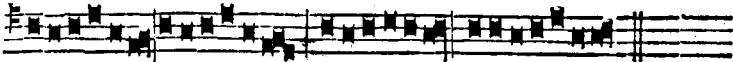
Quarti

Liber I.

41

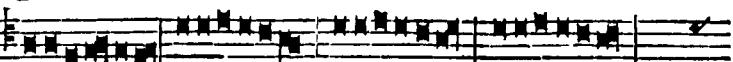

Quarti Euouae Differentiæ

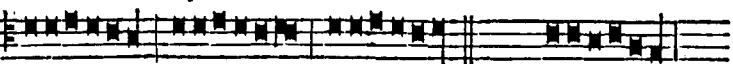

Quinti Euouae Differentiae

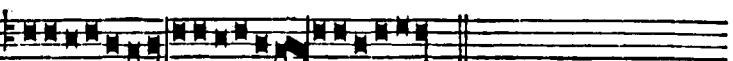
Sexti Euouae.

Differentia Septimi Euouae Differentiae

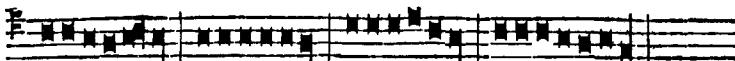

Octauie Euouae

Differentiae

Sed ut ætas nostra uideat quantum ab illa veterum simplicitate degenerarit, placuit nobis Ambrosianam modulationem, ut apud eundem Franchinum habetur, hinc lectori sub oculos ponere, quæ tamen ipse in se- ptimo ac octavo modis differentiam habet, hoc est binas formulas, in car- ris singulas. In nostris quidem formulis primi ac octauij cum his consentiunt, in cæteris prope nihil.

Euouae primi

Secundi

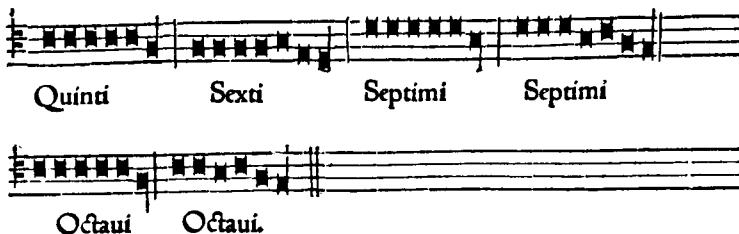
Tatj

Quarti

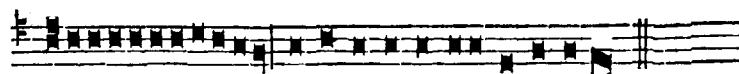
D

Quinti,

Dodecachordi

Peregrinum adiiciunt tonum, qui pascatis die ad Baptisterium super psalmum centesimum decimum tertium in his regionibus canitur. De quo multa Franchinus, non satis accurate ut sequente libro dicturi sumus. Nos ut uulgo cantatur eum adponemus, ne etiam hoc loco desimus harum rerum studiosis.

In exitu Israël de Ægypto domus Jacob de populo barbaro.

Multa alia annexenda erant, sed ne, aliorum affectui plusquam necessaria esset in seruire cupiens, ineptus ac ridiculus merito uidear, quiescendum omnino hic puto. Cæterum de monochordi partitione paucula subnectemus, partim ex Boëthio, partim ex alijs authoribus, rem non minus iucundam quam necessariam.

Quemadmodum consonantiae
Musicæ indubitanter aure dijudi-

cari possint ex Boëthio, atq[ue] inibi de musicorum uocabulorum
abuſione. Caput X VI.

Peruerētum iam erat ad operis huius, in quo aliorum scita magis quam nostra tractamus, optatum finem. Sed placuit nobis, ut auctior commentatio hæc incederet, de multiplici monochordi partitione, rem oppidò necessariam addere. Quo in negocio id prefari mihi uifum est admodum necesse, ne candidus lector nobis uel uitio ueritat, uel arrogantiæ adscribat, quod aliter, quam pleriq[ue] nostra arte Musici consueuere, uerbis

uerbis quibusdam utamur. Nam ut inficias ire nemo potest, ab contingenis plus annis id calamitatis omnibus accidisse disciplinis, ut multa corrumperentur, pleraque mutilarentur: ita in Musicis multa perpera tradita ab annis aliquantum, multa etiam in vulgus falso edita quae nemo non uidet. Non nullos quoque fuisse constat, qui huius disciplinæ ne nomina quidem inclinare potuerint, & tam editis libris arte docere conatos esse, non absq[ue] rigida Aristarchi ferula, & philosophico supercilium, quae res mihi saepe risum, sed saepius bilem mouit, homines tam stolidè gloriā petere uoluissent. Nam ut cunctæ interpretabimur, bono zelo (utriusque) ac prompto in publicam utilitatem animo eos scripsisse, non carebit (meo quidem iudicatu) uitio, qui, quam neque nouis, nec tractare pro dignitate potest, rem docendam temere aggrediuntur. Neque enim ad solos Poëticen professos Horatius clamat in arte:

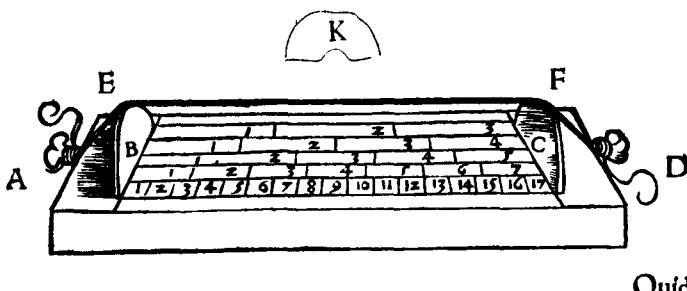
Sumite materiam uestris, qui scribitis, æquam
Viribus, & ueritate diu, quid ferre recusat,
Quid ualeant humeri.

Non postulat quisquam insignem hic eloquentiam, & phaleratum dicendi genus, quando Ornari res ipsa negat, contenta doceri, sed certe, ut ipsis scientiae uocabulis, aut ut ipsis loquuntur, terminis recte uterentur, utique postulat optimus quisque. Nam quid ego dicā de ijs, qui Neuma neu-mæ, & Antiphona, næ. Item Magada, dæ, in prima usurparunt declinatio-ne, quæ apud Grecos τὸ νῦμα τοῦ νύματος, τὰ αὐτιφωνα τῶν αυτοφωνῶν, ηγέ μεγάλος, inclinantur. Sed hi accusati quo græco decepti sunt. τὸ νῦμα, τὰ αὐτιφωνα, τὰ μεγάλα. Atqui nec satis est quod quidam ignorantiae suæ preter-dunt, etiam Latinos in quibusdam huiusmodi nominibus quædā a græca forma uariasse, ut datiuos ac ablatiuos neutrorum in eis, poëmatis pro poematibus usurpantes, & ab cratera accusatiuo græco masculino, factum secundum nominatiū nominatiū hæc cratera. Item ab acusatiuo græco foeminino Tyn-darida, nominatiuum Latinum foemininum Tyndarida, dæ. Vnde, for-tissima Tyndaridæ, apud Horatium. Ad quæ paucis respondeo. Neque enim hic est locus ea tractandi, quæ sunt ueteribus licentia maxime poëtica usurpata, ad ea conniuendum fortassis esse. Sed non ita in traditis disciplinis, quarum uocabula incōcussa ac propria esse debent, alioqui inextricabilis ac infinitus ubique nascetur error. Poggii sunt hec defensiones contra Diuū Vallā cum decadarū, p decadū dixisset. Absit aut ut hæc ~~reprobatur~~ admittamus. Porro quæcūq[ue] ppterā usurpat, facile ueniā impetrabūt, quādo eotē posse uixerunt, quæcūq[ue] honeste disciplining unā cū bonis literis plusq[ue] soppitūt iacebāt. In quorū numero sunt Guido, Otto, Berno, Theogerus Episcopus, Vuillehelmus et Ioannes Potifex postea factus, & aliij eiusdem ætatis viri. At

Dodecachordi

nostra ætate qdam, qui sibi adeò splendide ac eleganter (cū nihil minus pos-
 sin) loqui uidentur, excusationem hercules istam non habet. Parco hic no-
 miaibus, contentus rem ipsam ob studiosorū utilitatē uno notasse uerbo.
 Hoc unū doleo horum balbutie plurima obteri ingenia, quæ scite & inge-
 nue docent à fucato præceptore dignoscere non possunt. Quando bona
 pars ho die studiosorū unum aliquē orationis florculū pluris faciūt, quām
 floridissimos aliquot disciplinarū campos. Boëthio nemo doctius Musi-
 ca, nemo diligentius docuit. Nec uidi quemquam qui planè assequatur.
 Vnus Franchinus paucos ante annos egregiē, lōgo tamē interuallo, se ges-
 sit plurimūmcq; hanc disciplinam sedulitate sua adiuuit. Sed & ipse non ca-
 stigate loquitur. Diapente enim diapente inclinavit ut Apotome, es, quod
 equidem miror à nemine eius tempestatis admonitum, quando plurimi
 tunc in Italia, ut semper, floreabant eximia doctrina uiri. Quin eadem rati-
 one diateffaron diateffontos, & diapason diapafontos inclinat? Sed sic
 ulciscitur nos Græcae linguae neglectus, ut uero doctis simus ridiculo. Itaq;
 optimum quenq; adolefcentem ad pello, hortor atq; admoneo, quicunq;
 huius scientiæ sacrī iniciari cupis, atq; adeò dignus huius disciplinæ My-
 stes fieri uelis, tria præcipua huc adferas, sine quibus hæc disciplina perfe-
 cte haberi non potest, quantumuis speculeris, & ipsa contemplatione su-
 peres etiam Promethea. Primum est, ut Arithmetices præcepta in prom-
 pta habeas memoria & quæ Theorices sunt, & quæ Practices. Deinde
 græcae linguae non sis prorsus ignarus. Vocabula enim huius artis pleracq;
 græca sunt. Tertium ut instrumentum aliquod ad manum habeas, quo
 sonos omneis etiam aure metiri queas. Arithmeticae præcepta hic à nobis
 exiguntur, non docentur. De græca lingua idem dicimus: sed instrumenti as-
 licuius usum utiq; docere possumus, ut tamen huius disciplinæ non egre-
 diamur limites. Quapropter nunc de his ordiamur, sed simplici modo
 ut cetera. Boëthius huius negotij & uerus & unicus artifex lib. 4. capite
 ultimo, Quo pacto indubitanter consonantiarum ratio colligatur brevis-
 simo ac simplicissimo instrumento docet per chordam à Magáde ad Ma-
 gáda (de qua paulo post latius differemus) extentam, ita ut duæ ab extima
 utrincq; chordæ parte sint immobiles, tertia uero in medio magas mobilis,
 quæ pro numerorum ratione, quo quis uedit, moueri queat. Si enim me-
 dium spacium, per quod tenta est chorda, quodq; immobiles interiacet ma-
 gádas, diuīsum fuerit in treis partes, dein de posita mobili Magade ad utrā
 uoles sectionem, ita ut unam diuīsi spaciū ab altero latere, ab altero duas re-
 linquat partes (sic enim dupla seruabitur ratio) diapason consonantiam
 duæ ipsius chordæ partes plectro concussæ sonabunt. Idem spacium in
 ter immobiles magadas si in quatuor secetur partes, & mobili magade in
 sectionum pūctis ita posita, ut ab latere altero unā, ab altero treis relinquant
 partēs

parteis (sic enim poscit tripla ratio) diapason cum diapente consonantiam eadem duæ ipsius chordæ partes plectro pulsæ tonabunt. Porrò si idem spacium in 5. parteis sectum fuerit, relictis 4. ab altero latere partibus, ab altero uero una (ut sit ratio quadrupla) sonabunt disdiapason omnium consonantiarum maximam in quadrupla ratione eadem chordæ partes. Atq; ita ueterum consonantia omnes, quæ quidem in multiplici sunt genere, habebuntur. Rursus eadem manente quinaria sectione, relinque ab altero latere parteis treis, ab altero duas, & inuenies diapente primam in superparticulari genere consonantiam, nempe in ratione sesquialtera. At si spacium idem immobilibus interiacēs Megadibus, in septem parteis diuisum fuerit, Magas mobilis scet 4. à tribus, ut sesquiteria sit ratio, & duæ ipsius chordæ partes diatessaron consonantiam sonabunt. Postremo si totum spaciū in 17. parteis diuisum, in altero latere 9. in altero 8. parteis per mobilem Magada habuerit, tonum in sesquioctaua ratione ostender. Quæ, ut clariss intelligantur, literarum positionibus, ut ille fecit, demonstrabimus. Sit A, D regula super quam chordam intendere uelimus. Magades autem immobiles, quæ hemispheria idem uocat Boëhius, duæ E, & F, cum regula in B, & C, ad angulos rectos erectæ. His neruus intendatur A, E, F, D. Sed K sit magas mobilis, qua ad quaslibet in spacio, B, C, consonantias inquireendas utamur. Hanc diuisio in tria spacio, si ita posuero, ut una eius ab altero latere, duæ ab altero relinquantur partes, duæ ipsius chordæ partes, plectro admoto, sonabunt diapason, consonantiarum Reginam. Si in spacio per quatuor diuisio, trium ad unum diuisio fiat, nascetur consonantia diapason cum diapente. Porrò ubi spaciū per quinq; diuisum fuit, quatuor ad unum dabunt disdiapason, at tria ad duo, diapente, ubi uero spaciū per septem, ibi tum 4. ad 3. diatessaron creant. Deniq; ubi per 17. spaciū sectum est, ibi 9. ad 8. tonum ædunt. Huius typum subiū cere placuit.

Dodecachordi

Quid Magas, monochordum, Magadis, similesque quorundam

musicorum instrumentorum appellationes,

Caput XVII.

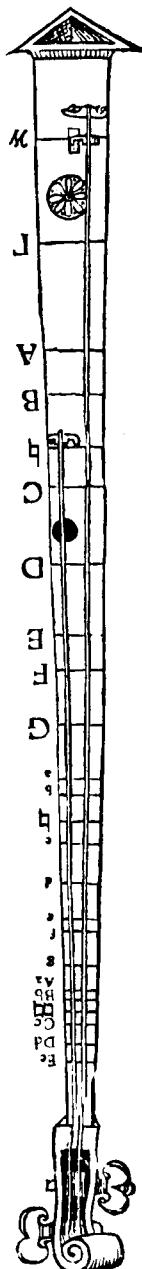
MOnochordi appellatio haud dubie ab una chorda nomen habet, ut trichordum à tribus chordis, à quatuor tetrachordum, pētachordum à quinq̄, ac deinceps. Sed per monochordum tam non modo ipsam unam chordam, uerum totum instrumentum, super quod unica chorda intenta est, intelligimus. Ita magas hemisphaerium illud est, à quo chordæ & incipit & desinunt. Necesse enim est, ut chorda duas habeat extremitates. Quippe quæ infinita esse non potest, ex magades appellantur. Sed nihilominus totum instrumentum, super quo constunt magades, Magas nominatur, si Suidæ credimus, qui ita inquit. *Μαγάς Σανίς πτράγος θύπτοντος, Αλκοδεις οι ταυτή τε καθάπερ νυξ, νόχος λύνσα φέρειν.* Quæ uerba Guido ita uertitur: Monochordum est (inquit) lignum longum quadratum, intus concavum superducta chorda, cuius sonitu uocum uarietates appræhendimus. Hæc haud dubie ab aliquo, qui Græce nouit, inaudiuit, nec enim Suidæ uerba ex equo uertit. Quod enim Suidas pluratiuo numero τες νυξις uocat, hic chordam singulari dixit numero, omisso της καθάπερ uerbo, quamquam hoc ipsum της καθάπερ, quod Suidas ait, nō est necesse addere, quare id iudicio omisso uideri potest Guido. Sicut illud ἐποτε λύνσα φέρειν, magis docte secundum artem exposuit, quam secundum græci sermonis proprietatem. Video apud Græcos ingenientem musicorum instrumentorum nomenclaturam, ac non modo rerum, sed nominum etiam insignem confusionem. Quot, Dñ boni, unus Athenæus, & nomina, & organa commemorat, cum lib. 4. cum 14. Quot authores, qui eorum meminerint, citat. Nullum tamen exacte, & ad Lectoris non omnino stupidi animum explicat, cuius fuerit forma, cuius usus, præter unum aut alterum, ut Pythagoræ zacynthij triporta uix intelligibilem. Fortassis quod illo tempore quædam nimis nota erant, quædam iam exoleuerant. Quæ nimis sunt nota, placuisse à scriptoribus contemnuntur, ut descriptione indigna, quæ autem aboleuerunt ac ignorantur, minus ad scribendum quosdam inuitant. Quod si pergam narrare, quoties Magadin (ut alia nunc omittam) uocet iam εὐλόγη, id est, fistularum, iam καθάπερ ἔλος, id est, citharae speciem, εγγραφη etiam, iam ἵρατη, iam φαλτικη, res nullū inueniet finem. Adeò uariata omnia, adeò impedita, ac inuoluta sunt.

Inue-

Inuenias pro fistula apud eundem generem masculino, in nominandi casu, ο μαγαδης και ο μαγαδησ. Pro organo autem foeminino, η μαγαδη, & datiuū τη μαγαδη και μαγαδησ. Neq[ue]n[em] hæc omnia codicum culpa, quod quis causari queat, accidunt opinor. Dubium autem & hoc, idemne sit cum Pectide, quod Aristoxenus ac Menachmus uoluerunt, an differens, ut uoluit Diogenes Tragicus, & Phillis Delius, quod uerisimilius uidetur, siquidem lib. 4. ex Sopatro idem Athenæus recte ostendit Pectida dichordon esse, libro autem 14. ex Teleste Magadin pentachordon. Id non minus dubium, quando fistula significat, quo pacto, εν τοισι δειπνη νη θερινη φθινη γη, id est, in eodem acutum & grauem sonum ædat, ut apud eundem Tryphonait, citans ex Alexandride Poëta hunc uersum, μαγαδης λαλησι μακρης αμασι και μιγαδη. Quem uersum D. E R A S M V S Praeceptor noster bis uerit: Grāde ac pusillum Magade proloquar simul. Vel: Magnum ac pu-
fillum proloquar Magadin simul. Ut uero Organū significat, à multis idem cum Sambuca creditur, quam paulo ante hæc uerba tetrachordō ex Euphorione idem ostēdit Athenæus. A Pindaro uero dici λαλησι αιτιοθεος γη, propterea qd simul concinant uirilac pueri impuberes in λαλησι, ait idem Erasmus, interpretatus opinor hæc Athenæi uerba. Δια το θυμημα, και θια πασιν χειρι την σωματιαν ανθρωπην και παιδιαν. Magadin ipse διγενος uocat organum, id est, geminā emittens uocem, in adagio μαγαδησ, illud Pindaricum αιτιοθεος exponens, cū chorda inter duas magadas immobiles, per mobilē diuisa magada binos creet sonos. Idem Athenæus apud Anacreonta Poëtam Lyricū, 21 chordas Magadin habuisse commemorat. Etiam si ille dicat, λαλησι αιτοι χρηστοι μαγαδησ. Sed parem pro impari posuisse numerum. Apollodorum deniq[ue] dicere Magadin esse Psaltes. Sed hac de re omnia eius authoris prosequi, que multis modis pugnat, non uideo, quid utilitatis Lectori adferat. Quapropter tempus nūc esse existimo, ut lectori iudicium nostrum explicē petita prius ab eo uenia, in tanta non modo uerborum, sed etiam rerum confusione. Dicā itaq[ue] ingenue quod sentio. Primum, Magas mihi quidem uidetur hemisphæriorum nomen, ut tradit Diuus Seuerinus, ac Suidas item cum ad iam allegata uerba de magade ita subnectit: η τη καθάρας καθάλι και τη λύρας η της νυξος βασισσυρε, quibus uerbis ad id quod iā ostendimus, nihil significantius dici poterat. καθάλη autem puto Suidam dicere, quod Boëthius Hemisphærium, quidam fulcrum nominant, ut Ioannes Froschius insignis hac arte Musicus, quidam soni retinaculum, ut Franchinus, uulgi Lyricorū ponticulos hodie uocat, atque hæc uidetur prima uerbi significatio. Ab hac puto dici græcis μαγαδη (nam ita quidam codices, maxime Hesychij, cōstantes habent) ad eū modum quo præcedēte capite ex Boethio declarauimus, cōcentus duabus chordæ partibus inquirere. Deinde

Dodecachordi

Deinde eodē Suida authore, ut initio huius capitū demōstrauimus, Magās dicetur ipsum instrumentum fulcris duobus chordam tenens. Quia uero Suidas non satis grauis quibusdam author uidetur, utpote collectaneorum consularinat, non admodum repugnauero ījs, qui hocce instrumentum in nominandi casu non magās, sed μαγάδις, dici putant. Atq; inde alterum uerbum μαγάδικη, hoc est, in magadice ludere, cuius uerbi usus est apud Aristot. in problematis, quanquam quidam & apud Hesychiū μαγάδη nō μαγάδη legendū existimant. Sunt qui quinq; haec nomina, prorsus differentia existimant. n̄ μαγάδη & μαγάδος, pro fulcro. n̄ μαγάδος & μαράδος, pro organo Citharistrio. δμαγάδος τῷ μαγάδῳ pro fistula. δμαγάδης, τῷ μαγάδῳ, κύτοι σωμάτεσσοι τῷ μαγάδῳ, ait Hesychius, hoc est, qui magadi accinit. Quintum nomē μαγάδης αὐτοὶ καταπίσχον, ut inquit Hesychius, at hoc corruptum puto, sono uulgatæ pronuntiationis, quæ ε, ι, υ, ο, η, eodem profert modo. Sed hæc studiolis latius inquirenda remitto. Nam ego me hic planè non explico, haud grauate quæ diximus emendaturus, si quid melius apud probatos authores inuenero, lubenscī in aliorum sententiam pedibusq; manibusq; ut dicitur, iturus, si quis certiora candidē docuerit. Magas igitur, ut Suidas, uel Magadis, ut aliij uocant, canō atiā à Georgio Valla dictus instrumentum musicum uarijs modis fieri potest. Georgius ipse tabellam ponit quam chordotonō nō nominari ait, quod super ipsa chordæ explicitur intendanturq;. In ea parallelogrānum rectangulum altera parte longius describi iubet, longum decem, latum quinque palmos, ut longitudo dupla sit ad latitudinem. Quidam mōstrosæ longitudinis faciūt, quidam duarum ulnarum, binorum uero digitorum latū, spissumq;. Ego cum primum eam rem tentare animo cōstituissim, nec quicquā tale ad manum haberem, iussi mihi à fabro fieri, crassiore Minerua (ut aiunt) triū pedum longū, quadrantiū crassitudine, triētali latitudine, duabus immobilibus à lōgitudinis utrinq; extremitate magadibus, maga de una mobili. Huic quaternas chordas induxi, ut una uelut thema esset, ad quā reliquias pro sectionū partibus in tribus modulādi generibus, imminutas referrē, quaq; inueni postea duas sufficere, eo satis cōmode ad hoc, qđ inquirere uolebamus, sumus usi, atq; adhuc utimur. Porrò Germani atq;

atq; Galli, Rheni acc^le in strumenta proxime ad eam formā ex eteris afferculis conglutinata in modū Trigonie. Pyramides leniter & in longū acuminata hodie in usu habēt, Tympani Schizā uocant, chorda super una superficie inter magadas ^{enta}, arcu, quo Lyrae chordas hodie equinis seris, pice illitis, radunt uerius quā uerberant, pulsatur aut uerritur potius. Qui dam alteram duplo breuiorem huic addunt chordam, ut in finalibus fortius illa altera sonet octauam. Est apud Athenæū Trigoni mentio, si quis forte hoc esse suspicetur. Etiā si Plato in 8. de Rep. inter πολύχορα enumera sunt & pedida. Nam de quo dixi, ego omnino uerustum credo. Circū ferūt per plateas ludiones acumine in pectus defixo, qua parte clavi sunt, quibus chordæ intenduntur, altera parte antrorsum lata, qua cauitas patet ac basis Trigonia, leua tenent instrumentū tangēte leniter pollice chordam in sectionum punctis (nam ea quoq; habēt, sed in quartis ac quintis, aliquando & in tertijs) dextra arcus trahitur. Chordæ grauitas à basi inscipit, tenditq; acumen uersus quod pectori adplicant. Sinistra manus, dito, maxime pollice, identidem chordam tangente portenditur. Dextra arcum intra limites tactus continet, ita ut perpetuo minor chordæ pars sonet, quæ intra cōtactum est. Sonū à longe prop̄modum gratiorem quæ ex propinquo ædit. Duos omnino Modos Ionicum ac Hypoionicum in eo apūssime ludunt, alios non item, quēadmodum Tubicines, ut libro sequente de Hypoionico dicemus. Ipsi qui eo ludunt, diapason habent per diatessaron ac diapente ut iam dictum est, distinctas. Semitonia ac tonos ægre inueniunt, utpote ignari artis musices. Mihi quidē primum persuaderē conatis sunt, ea in hoc organo non inueniri, quod cum uehemēter admiratus essem, experientia qd perdiscere uellem, accepto abs quodam huiuscmodi organo, rem abscis arbitrio tentaui, inueni tādem ipsis hoc partim imperitia rerum musicarum accidere, qui diuidete spacia nisi crasso digito nescirent, partim qd chorda longior in eo organo stridulum quidam reddit. Non Hercules ad omnem chordę sectionem, sed maxime ad quintas tertiasq; ad secundas, id est, tonum hemitoniumq; non item: in quo illos uerum dixisse inueni. Stridore illum excogitarunt magade quādam arcuata, cuius alter pes & latior & crassior chordā sustinet ad basim Trigoniam, alter protensus in coluri modum, cui solidum subiecere, uel ex ebore, uel alia dura lucidaq; materia, hunc tremulum efficit sonum. Risī ego machinamentū hominum. Causam tamē ueram, cur non omnes divisiones stridorem admittant, adhuc quero. Nonnunq; huius potentis pedis extremo calcaneo tenuissimum infigunt clavum ut tremor fortius in solido tinniat, uelut in cithera chordæ strident attingente inferiore clavo, quo corpori citharæ, ex quo procedunt, connectuntur. Citharizare chordam uocat uulgas horum triangulorum monochordorū lōgitudo

E · hodie

Dodecachordi

hodie sc̄erē est quinūm pedum, triū autem asserculorum, singuli latitudo quadrantalē est ac semuncialis à Basi, à cono uero fescuncialis. De hoc itaque tantum sit nobis dictum pr̄ter nostrum morem, tum quia existimauimus esse proximū ueteri monochordo, si quidē illius ullus fuit uulgi usus, & non potius apud doctos tantum: tum, quod ex æquo Chroma, & Enharmonion in eo inueniri queant, atque ipsum diatonon, oculati etiam, ut uocant, ostensione, quod in alijs instrumentis non omnibus immo quibus hacestate utuntur, prop̄ modum nullis fieri potest. Multa alia apud Athenæum de instrumentis musicis leguntur, quæ quia hoc negotium nihil iuvant, doctis discutienda relinquimus, nos ad reliqua pergamus.

De triplici siue chordarum, siue

neruorum in scala musica, diuisione,

Caput XVIII.

Triplex omnino est chordatum pro inueniendis, & cōsonantijs, & phthongis, siue certis neruorum sedibus, quas claveis uocāt, diuisiō. Vna quam ex Boēthio paulò ante docuimus de cōsonantijs aure dijudicandis. Ea fit cōparatione duarū chordā pārtium per magādā, secundum in subiecto plano diuisionem, separatarum, deinde simul pulsarum. Quæ omnium est simplicissima. Altera qua proxima dūntaxat spacia inter se comparantur, uidelicet cum tonorum semitoniorum q̄ per totam chordā coequatio quedam sit, ut enim à Γ ut ad Are, tonus est, ita à G, ad a, & à g, ad Aa. Item ut à h magno ad C magnū est semitonium minus, ita à b paruo in c paruum, & à b h gemino in cc geminum, ideoq̄ eadem distantiae pinguntur, ut nos superius in typo generali exhibuimus. Quæ diuisiō non est uere unius chordā sed ad hoc inuenta, oculisq̄ subiecta, ut uno intuitu omnia spacia conspicerentur, non ut credamus ullam unam chordam ita diuisam, dare nobis phthongos in quibus diapason, aut ulla alia cōsonantia constet. Boēthius sanē illam nobis exhibuisse uidetur numeris per æquas proportiones designatis, nec typis differentibus. Tertia cum tota chorda ad partēs comparatur. Vt in una chorda omnes ordine in scala musica nerui siue claves, ab una dūntaxat chordā parte audiantur. Magāde enim ab altera parte promota, Tonus nona totius relicti ad alterā magāda spaci, parte perpetuo minuitur. Vnde frequens est nunc musicorum dictum, omnem tonum nouenarium prouenire diuisione. Vt si à magāde ad magāda sit chorda tenta, ea in nō uem partēs

Liber I.

51

uem parteis diuisa, si magada, una promouebis nona parte, reliqua chordae pars imminuta æder tonum, tono altiore, ut poscit sesquioctaua ratio. Hæc tamen diuisio melius percipitur, si quis duas accipiat chordas, & alteram pro infimo scalæ phthongo relinquat stabilem, ac deinde ascendendo secundum spacia, quæ posteriore capite explicabuntur, imminutâ chordam ad stantem comparet, sic enim inuenientur omnes facilime totius scalæ musicæ uoces. Hæc sectio ad eum modum, quo nūc tradiit, facta, quam uetus sit, non equidem pronuntiauerim, certe docta est, & ratione musica, quam Boëthius nobis tradidit, planè constat, à nullis propè musicis, qui ab quadringentis & infra annis fuere, non exhibita. Sed in ea divisione quidam (ut & Franchinus libro primo de musicorum instrumentorum harmonia capite quinto, ac deinceps) intra græcam *sis sùs παρούσης* constitere, quidam, ut Guido, certis aliquot, maxime vero superne, chordis adiectis eam superauere, qua in re hoc mirum uideri potest, cum sint tot, varijs designationibus, descriptiones, in idem tamen redire omneis, quantumuis discrepare uideantur. Quid enim referam Othonis, Guidonis, Theogeri, ac aliorum diuersas sectiones. Cum tres hi primi duas nouenarias initio ponant diuisiones, nos tres ex recentioribus non absque causa, ut mox dicetur, posuerimus. Quaternarias nos duas ex sententia nostra, ex aliorum treis. Cum Theogerus septem, Guido ac Ioannes eius discipulus, præceptorem secutus, treis. Franchinus à quaternaria incipit, ut Boëthius, tametsi per duo eadem fieri potest sectio, ut à neotericis obseruari uideremus. Et ipse Boëthius libro quarto ad finem (quanquam is locus in plerisque codicibus depravate legitur) facetur multis huius divisionis esse modos, & una chorda & pluribus, ipse certe ad hæc formam, ut nunc describitur, nullam nobis exhibuit. Vnde multis ucheinens fuit suspicio, ueteribus, qui fuere ante mille annos, prorsus fuisse ignota, quam ex Boëthio hæc habetur. Ego de ea recum nemine pugnauero. Vna ex multis eligenda nobis uisa est, qua organarij maxime utuntur, quæ cum diezeugmenis Synemmena coniungat, & que maxime generalis extensissimâque, uocis humanæ extremos complectatur terminos. Denique quæ nouenaria partitione procedat pro eliciendis tonis, quaternaria pro semitonij, quod Otho saepius inculcat, *προσταγή μέλοτι, οὐ δίτη παρούσης*, quod toto hoc opere fecimus, secus certo atque quidam hac tempore state fecere, qui omneis, quas ipsi intellexisse uidebantur, Boëthij demonstrationes, saepè ne nominato quidem authore, in suos transtulere libros, quasi ipsi hæc iam nuper inuenta primi memoriae prodidissent, Æsopicae corniculae male feriatæ. Ego quæ apud Boëthium demonstrata sunt, mihi probata esse uolo, nec ea in opus meum adducere parabo, nisi & citato

E 2 eius

Dodecachordi

etius nomine, & explicata etiam ratione quam obrem adduxerim. Non paruae authoritatis est apud me solida huius viri clarissimi doctrina adamentinis fundata subtractionibus, ad quam haec nostra, qualia cunctis plenioribus videbuntur, ordinamus. Sicut etiam clariora nuper in lucem prodierunt ipsius opera, cura & industria Henrichi Petri, in authoribus ueteribus restituendis primarij uiri. Sed nunc propositum ordiamur opus.

Monochordi diuisio in genere

diatonico, Caput XIX.

Disposito itaque monochordo ligneo, quadróque, quemadmodum supra docuimus, ab eius extremitatibus duæ immobiles ponantur magades, quibus chorda intèdatur, quarum prior sit γ, digamma Aeolicum, altera φ. Quod uero his interiaceat spaciun, in nouem æquas primum diuidatur parteis. Quo lecto in primū post γ punctum ponito Γ, & habebis ex hac prima nouenaria sectione primum tonum extra Guidonis scalam, quem nos ideo præter ueterū (ueteres hic uoco ab quadringentis & infra annis) confuetudinem posuimus, quod Ionici semper, plerunque etiam Dorici cantus in basi eam desyderant. In secundum post Γ punctum nihil ponimus. In tertium C magnū, in quartum rursus nihil, in quintum G magnum, in sextum c paruum, in septimum g paruum, octauum punctum egreditur hanc constitutionē, quem admodum & altera magas ♡. Atq; hæc est prima nouenaria sectio, quam omitunt Guido, Otho, ac Theogerus, qui duas duntaxat (ut diximus) nouenarias, quæ iam sequuntur, ponunt diuisiones. Secunda autem partitione, nona parte prioris sectionis breuior, ab Γ erit in ♢, rursus nouem æquis partibus, ubi in primum punctum post Γ, A magnū constituamus, tonum initio rursus, ut priore sectione factū est, elicientes, nona parte breuiores priores, ut sectio sequens priore erat breuior. In secundum nihil, in tertium D magnum, in quartum rursus nihil, in quintum a paruum, in sextum d paruum, in septimum Aa geminum, octauum punctum rursus constitutionem hanc nostram egreditur, quemadmodum & priore sectione factum est, unā cum extima ♢. Hanc diuisionem ita orsus diciſ Guido, ut tonum infra proslambanomenē, extra græcam disdiapason constitueret. Sequitur tertia nouenaria diuisione, rursus à præcedēte nona defecta parte, ubi tertium eliciemus tonum, eadem parte breuiores, ab A magno in ♢ ma-

in h^u magnum. h^u enim in primum post A punctum constituendum est, in secundum nihil, in tertium E magnum, in quartum nihil, in quintum h^u quadrū siue paramele, in sextum e paruum, in septimū h^u quadrū geminum, octaua ad paramenē, quæ disdiapason græcam egreditur, quemadmodum quatuor deinde reliquæ. Octauum pūctum cōstitutionem hanc & ipsum superat, ut bis antea factum est. Hactenus nouenariæ diuisiones, quæ tonos nobis produxere, enumeratæ sunt. Sequuntur nunc quaternariæ, quæ semitonia nobis elicent partitiones. Quarum prima totum spaciū inter magadas y & φ, in quatuor secat parteis. Et in primū quidem eius sectionis punctum ponito B, non illud quadrū antea positum, sed quod ad trite synemmenon sonatoctauam, & in basibus Ionici modi fa habet, ad illud V, quod est in yyæolico. In secundū F magnū, in tertium fparuum. Altera diuisiō nō totum inter magadas, sed à B, cuius iam mentionem fecimus, usq; ad φ, spaciū in quatuor æquas secat parteis. Quæ sectione facta, In primum post B punctum ponito semitonium inter D & E magna (Nam id non modo Ionici, sed aliorum quoq; Modorum cantus, quoties ē suis transferuntur sedibus, postulat.) In secundū b minutū, quæ est trite synemmenon, in tertium eius octauam bb. Atq; hæ duæ quaternariæ diuisiōes sufficerant ad communem neruorum siue clavium in scala musica dispositionem, sed quidā hic adjiciunt tertiam, nempe ut quatuor præterea semitonia habeant. Inter G magnum, & a paruum, inter d & e parua, inter Dd & Ee geminata, denique inter g paruum ac Aa geminum, organarijs, ut puto, inseruientes, nam alioqui rarissime usu ueniūt. Nos ijs uteignur ad Chroma ostendendum, alioqui omissuri. Hæc sectio ita habet: Initium est à semitonio inter D & E magna, à quo ad φ in quatuor parteis secundum est spaciū, primumq; (post initium quidem) punctum erit inter G magnum ac a paruum. Secundum erit inter d ac e parua. Tertium inter Dd & Ee geminata, de quibus mox dicemus. Eam tertiam partem, quæ est à semitonio inter d & e parua usque ad semitonium quod est inter Dd ac Ee gemina, si in duas æquas parteis diuiserimus, emerget semitonium inter g paruum ac Aa geminum. Hactenus diuisiones quaternarias diximus, sequuntur nunc binariæ tres. Prima, à c paruo spaciū in φ diuidito in equa duo, emergetq; Cc geminum. Secunda, spaciū à d paruo in idem φ eodem pacto diuidito, & nascetur dd geminū. Tertia, ab e paruo ad φ rursus in duo æqua spaciū diuidito, & in medio erit Ee geminum, quæ diuisiō in longum durare queat. Huius rei nūc Typum subiecte placuit, nudum quidem literis, quantum spaciū iniquitate conclusi dare potuimus. Lector ipse sua industria ex certa hac iam dicta descriptione sibi spaciū longissimum desumere potest, ut paulò ante do-

Dodecachordi

cuimus, clariusq; uidebit omnia, quod nos non semel experti sumus. Post ternas in Typo diuisiones primus quidē ordo in diatonicā genere est, cū semitonij ubique interpositis, atque eius quidem generis gratia hæc de scriptio à nobis suscepta est. Quod si tamen Chroma quoque habere uolueris, remitte parnetas alichanos Dd. g. d. G. D. I. Semitonio & totus Chromatis ordo constabit. Si Enharmonion quoq; habere defyderas, eosdem neruos à diatono remitte tono, ut in parhypatas tritiasq; cadant, sed proxima tamen subtus semitoniam in binas secato parteis, quæ diaschismata Boëthius appellat, ut capite decimo de toni partitione ostendimus, & emerget Enharmonion, sat is certa ad auditum diuisione,

one, quamvis tanta possent esse spacia ut eas diuisiones diligentius secare necesse esset. Sed hæc rudis ac uulgaris partitio eā secundam exactam curam non exposcit.

Ternæ divisiones, Tres nouenariae, tres quaternariae, tres binariae.

Dodecachordi

De inueniendis cōsonantijs per

Citharæ neruos, Caput XX.

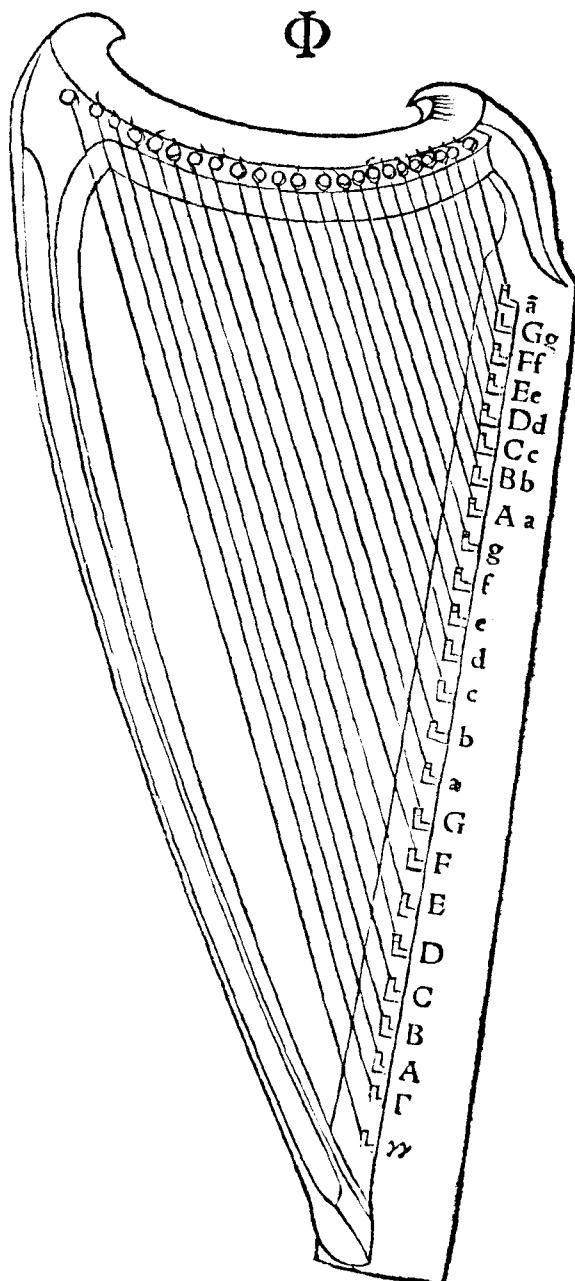
Sed de hac Theoria alium modum lectori non minus certum uti-
lemq; imò multo etiam faciliorem usū ostendamus. Nempe quo
pacto omneis citharæ neruos secundum scalæ musices formulam
constituere uere queat, eo etiam ordine, quem iam præmissa mono-
chordi descriptione indicauimus, nempe utrā Vt, incipiat primus ordo,
sed per synemmena procedens, hoc est, ut in B clavi ubique sit fa, non mi,
perinde atq; à tertia diapason specie C incipiat, nam ita hodie plerunque
citharæ chordas instituunt. Quo loco hoc mihi prafari necesse habui.
Quemadmodum alijs in rebus euenire uidemus, ut lōgo usū, multiplicijs
exercitio quædam à posteris felicius inueniantur, atq; à priscis tradita sue
rint (quarum rerum exempla cum facilima cuiq; inueniuntur, non existima-
uimus inculcanda) ita in musicis multa hodie felicissimè inuenta conspi-
cimus, que ueteres latuēre, multa item longe facilius docentur, quam olim
prisci potuere. Nam ut obiter de clavium siue neruorum appellatione di-
cam, quorsum attinet unicam chordam sesquipedali, imò bipedali aut ma-
uis tripodadi uerbo nominare. Προσλαμβανόμενος, πρεγενής στολή νυμφεύς quam
portentosa uocabula pro A re, & dñsol re, ac de reliquis chordis ad idem.
Quam facile hodie semitonia minora inueniuntur in Citharae neruis, que
olim tam longa ac operosa demonstratione inquirebantur, ut uidere est
apud Boëthiu libro tertio capite decimo. Habita enim octava, ac ea apte
in quintas quartasq; diuisa, deinde rite tonis per quintas duas, ut iam do-
cebimus, elicitis, non possunt non necessario sequi & semitonia toto chor-
darum ordine. Sed antequā rem ipsam ordiamur, Musicorum exemplo
& præcipue diu Seuerini, Hypotheses quasdam ponemus. Primam: Di-
apason propriæ diuidi per diapente ac diatessaron, idq; bifariam, uel ut su-
perior sit diapente, inferior diatessaron, uel contra, ut superior sit diatessa-
ron, inferior diapente. Secunda, ablata à diapason diapente, relinquunt diatessa-
ron, & contra, ablata à diapason diatessaron, relinquunt diapente. Tertiam,
Duas diapente superare uno tono diapason. Quartam. Nullas consonan-
tias aure melius iudicari posse, atq; diapason ac diapente. His ita præmis-
sis, sic p̄grediamur. Sint in Cithara chordæ aut uiginti, aut plures, nam ui-
ginti quatuor ferè simplices habent citharæ. Prima ac infima chorda à γ
æolico incipiat. Deinde reliquæ ordine per fa in Blitera ad formam præce-
dente capite descriptam procedant Γ A B C D E F G a b c
d e f g Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg & cætera. Nam ulteriores per
accentum grauem, aliamue notam discriminare possumus. Sed nunc ut
etiam

etiam ex secundum diapason systemata ordine sonent, hoc demum ita insueniendum. Siste infimā chordā, qua profunditate altitudinēue, & ipsam, & sequenteis chordas durare posse putabis, qua tenta, eius octauam inde chordam F magnum tende in superiora ea utique auditu iudicatur, ut nulla alia melius, Rursus ab ima tende C quintam (nam & eam non minus clare iudicant aures,) à qua C, rursus quintam G magnum. Bine aus tem diapente superant tono diapason. Ergo à G magno tende in inferiora rursus octauam, nempe Γ Græcum, & emerget tonus inter γγ golicum et Γ græcum. Porro à Γ græco tende in superiora quintam D magnum, à quo rursus quintam in a paruum, à quo in inferiora tende A magnum, & emerget alter tonus, à Γ græco ad A magnum. Rursus ab A magno ad E magnum tende in superiora quintam. Deinde ab F magno in inferiora tende quintam in B, & habebis pulchro ordine totam octauam γγ A B C D E F. Quid restat porrò quam omneis deinceps octauas ad finem usque ex inferioribus tendas? Vt enim ex γγ ad F est octaua, ita ex F magno ad f paruum, & in uniuersum de litera ad proximam eiusdem speciei literam, quemadmodum initio huius libri diximus. Emendatur autem ostauæ ex quintis contrarijs si quando fortassis auditum se ferrent. Inferiorem enim ipsius diapason chordam inferior emēdabit quinta, superiorum uero superior, ut experientia id facile percipitur. Huius rei hic se quens sit typus.

Citharae

Dodecachordi

Φ

Cithara for
ma 24. chor
dis, quæ in
diatono ad
eū modū or
dine succe
dūt, quo uia
demus unia
cam in mo
nochordo
identidē ad
sectionū ra
tionem mis
norem fieri
chordam.

Qua

Quia in re Lector frustra expectabit, quā uidit præcedente capite in unius chordæ diuisione, spaciiorum rationem. Causa est, quod hic multæ sunt chordæ, nec crastitudinis, nec longitudinis unius. Proinde hoc consyderet, quātum illi rationi forte defuerit, id facile suppletum iri per hoc, quod chordæ omnes intendi remitti possunt. Porro ad ueram Musican perdīscendam uix aliud instrumentum æque iuuat, atq; ipsa Cithara, quod & uisum Diuo Scuerino, qui de eius chordis in ueteribus & tā accurate scripsierit. Quod autem in tam raro usu ea hodie est, cum difficultatem eius arbitror in causa esse, tum quod uulgas magis amat clamosa, n: in usc̄ artis habentia. Atqui doctum hominē, qui populi plausum non curat, sed doctorum hominum de se iudicium expectat, potissimum uero huius artis professorē decere in primis existimo, ut pro uera ac perpetua laude acqui-renda, addat & laborem. Sed de Cithara satis.

Parafccue ad sequentis libri com- mentationem, Caput XXI.

CVM iam hunc librum, extrema adiecta manu, ad umbilicum usq; deduxissem, quod antea me facturum citius promiseram, ecce in-sperato, quod in multis quidē annis defyderauimus, nec tamen unq; assēqui potuimus, opera ac industria D. Bartolomei Libys ami-ci nostri summi, uenit in manus nostras Franchini illud de Harmonia in strumentorum musicorum opus (ita enim inscripsit) nunq; in his regio-nibus mihi, quod equidem sciam, uisum. Quod ex eius quidem uirilu-brationibus ultimū existimo. Anno enim à Christi natali M. D. XVIII. Ioanni Grolierio Lugdunensi, qui Francisci Francorum Regis Questo-rem tum Mediolani agebat, eos labores dedicauit, cum actiue Musicos o-pus annis plus uiginti antea in lucem dedisset, gauisus eram hercules ma-gis quam dicere uel ausim uel quacum, speraram enim authorum aliquot, præcipue Graecorum, locos, qui animum meum multis annis sollicitum habuerant, atq; adiō mire torserat, eritos ab eo atq; discussos, maxime ue-ro id sperabam, cum primum caput legerem, ubi ipsius opera ait Bryenni-um, Bacchēum, Aristidēm, Quintilianum, ac Ptolemaēum ē Greco in La-tinum conuersos sermonem. Ccepī reuoluere studiosius, uideoq; solitam in eo uero diligentiam, maxime in eis quæ Boëthius tractat in tribus mo-dulādi generibus per 5. tretrachorda, Item de proportionibus ac propor-tionalitatibus (ita enim nunc omnes appellant) Tandem ultimo eius opes-ris libro de Modis musicis operosam illam tractationē aggreditur. Tum uero cupidus sperabam me Franchinum sibi similem inueniendum, qui ppe-qui aliquid

Dodecachordi

qui aliquid preter Boëthiū, ex tot claris authoribus lectū ac scitu dignum proderet, at qui uoti mei nequaquam compos factus sum. Et legit ille quæ apud Apuleium 4. Floridorū de Antigenida sunt uerba, item quæ apud Martianum Capellam, Platonem, Lucianum, Athenæum, & Porphyriō nem, quantum coniūcio legiſſe nō uidetur, neq; enim eos locos quos libro ſequēte trāctabimus uſc̄p̄ciat, quod equidem ammiratus sum uehemens er. Platonē quidem aliquoties citat, at non ijs locis, quibus lector torqueatur, quemadmodum is est libro 3. de Rep. de sex Modorum principib; quēm in Lydio poſtea referemus. Profecto quæ in eo Frāchini libro ſunt extra Boëthium (dicam abſque felle & inuidia, nam uiro ſummē faueo). Verba ſunt ex uarijs commentarij ſedula lectione coaceruata, ſed rem nihil adiuuantia. Quemadmodū cōparatio illa quatuor Modorū ad 4. cōplexiones, colores & pedes poēticos, tribus alijs Modis exulantibus praeter meritum. Quām mallem illum ingenue faſſum, uel horum Modorum diſcrimina ſe nō noſſe, uel Aristoxenia eſſe paradoxa, cuius authoris opinione & Boëthium & Ptolemaū, huius disciplinæ proceres, irrisiſſe, abieciſſe, exploſiſſe. Ipſe Hercules Frāchinus de octo uulgatis Modis nō minus quām uulguſ dubitauit. In hoc enim libro, laborum ſuorum ultimo Hypomixolydium non eſt auſus nominare, quem libro 1. Practices cap. 8. & 14. utiq; nominauit, ſed aliorum, inquit, imitatione. Verū ſi non licet repeteret diapafon ſpecies, id enim impediſtenti ipſe hoc ultimo ope readiferre uifus eſt, ne hypomixolydius quidē πλακετής είημεν εrit Moſodus, cum eius diapafon ſit prorsus Hypodori, ut ſequenti libro oſtendemus. At in hoc opere Frāchinus, omiſſo Hypomixolydio, qui cum Dorio eandem habet octauam, & noſter octauus eſt, Hypomixolydium cōmemorat, ſcilicet, ut cum uulgaſ omnium opinione octonarium modorum numerū colligat a cauthoritate ſua firmet. Cum reuera, ut ſeptē dunataxat ſunt diapafon ſpecies, ita ſeptē tātum ad eam formam ſunt Modi, quos adhuc ſeruat Ecclesia, cum octauo, qui primi Modi habet in uerſum ſyſtema, quemadmodum libro ſequente dicturi ſumus. Septem itaq; Boëthiū Modis, Hypodorio, Hypophrygio, Hypolydio, Dorio, Phrygio, Lydio, ac Mixolydio, & uni Ptolemaī Hypomixolydio, Aristoxenū ait Frāchinus, quinq; hos adieciſſe modos: Hypoiaſtiū, Hypoæolium, Iaſtium, Æolium ac Hyperiaſtium, atque ita tredecim effectos, ſed in his quinq; authoritate Bryennij, reiectis, cum Hypomixolydiū nomen non inuenirez, ignorante ſuendem eſſe cum Aristoxeni Hyperiaſtio, cōfugit ad Ptolemaī Hypomixolydiū, ut ſic faltem pulchellus ille octonarius Modorum numerus non periret. Verum de his Lector noſtrū iudicium ſuo audiet loco. Nunc Frāchini ex eodem, quem diximus, libro, uerba ſubijciamus, ut lector ipſe diſpiciat huius uiri de Modis iudicium, poſtq; enim deſer-

Liber II.

61

de septem Boëthij, ac octauo Ptolemæi Modis diapason species numeratur, continuo hæc subnectit. Hos tantum octo Modos posteritas noscitur celebrasse, quoniam in gyrum ducti immutabilis & perfecti quindecim chordarum systematis integrum diatonice cōprahendunt extensionem, quo sit ut reliquos quinque Modos, quos Aristoxenus commemorat, Hypoastium, Hypoæolium, lastium, Aeolium & Hyperastium, ad sensibilem plenier et integrum systematis harmoniæ inutileis (ut Briuncij verbis utar) uanam solum Harmoniæ demonstratione afferentes existimauerint. Sed hos quidem Modos Martianus quindecim numerat, quos secundo Institutionum diuinarum & humanarum rerum Cassiodorus ita dispositi, ut singulorum constitutiones à se inuicem sola semitonij intensione remissionem superercentur. At cum unaquaç constitutio diapason æquisonantia duodecim semitonij secundum Aristoxenū perficiat, duo ipsi acutiores Modi Hyperæolius & hyperlydius & diminuti sunt, quippe qui in pleno quindecim chordarum systemate diapason non uidetur implere, & superflui comperiuntur. Nam duobus semitonijis ipsum disdiapason systema supradunt. Verum cum hæc auditui perceptu difficilia videantur, ut præ oculis discentibus appareant, diagram matis dimensionem hoc ordine subiçimus.

Hæc ille.

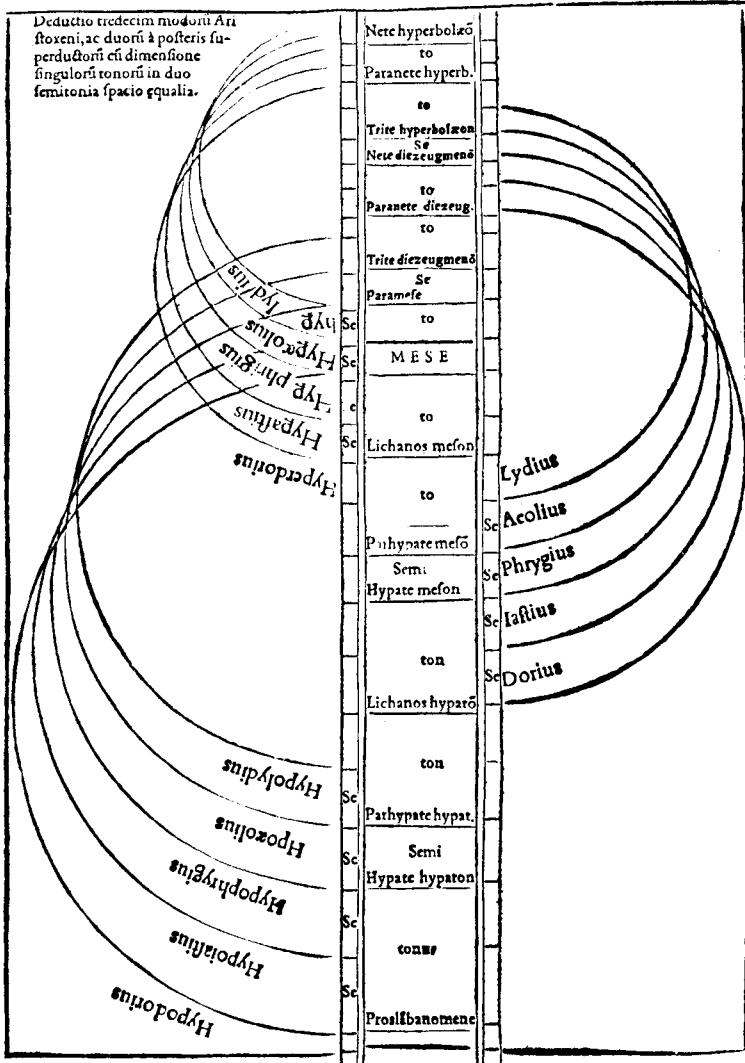
F

Typus

Dodecachordi

Typus xv Modoru Mar. Capellæ

secundum Franchini opinionem.

Hae

Hec Franchinus. Qua in tractatione planè ostendit se nihil certi adferre potuisse, ut lectori difficultatem hancluculētis aperire rationibus, quoniam nomina ita cōfundit, ut altera pro alteris usurpet, nūc Bryennij auctoritate quinq; Aristoxeni Modos inutiles uocās, nūc Martianī Cappelle duos & superfluos & diminutos taxās. Cū enim Aristoxeni tredicim numerasset Modos, hoc est octo, quos ipse ait omne antiquitatem celebrat, Hypodorum, Hypophrygium, Hypolydium, Dorium, Phrygiū, Lydium, Mixolydium, ac Hypermixolydiū, et quinq; quos ipsum Aristoxenū adiecit sed dicit, Hypoiaſtium, Hypoæolium, lastium, Aetoliū, & Hyperiaſtium, deniq; duos à posteris adiectos, Hyperæolium & Hyperlydiū (Hyperlydium omnes legūt, nos hyperphrygium, sed id postea explicabitur) quos & diminutos esse, & superfluos probat. Mox in typo, quem hic adposuimus, non hos Aristoxeni XIIII Modos & duos superductos, sed Capelle XV enumerat, etiam si titulum de Aristoxeni & duobus adiectis Modis præscripsiter deductionem. Quod Lector inde colligere poterit, quoniam apud Capellam princeps Mixolydius non est, nec Ptholemai Hypermixolydius, sed nec noster hypomixolydius. Apud Aristoxenū vero quinq; de Martianī numero deflunt Modi, nempe omnes cum τά ὑπό compositi, excepto uno Hyperiaſtio, qui est noster octauus Hypomixolydiū, pro quo Martianus Hypermixolydiū Ptholemai neglexit. Duo igitur Modorum nomina de numero Aristoxeni omittit Capella, Myxolydium & Hypermixolydium. Aristoxenus autem quinq; de Martianī numero, ut diximus. Quare non oportebat, proposito Aristoxeni Modorū numero, Martianī continuo adiūcere in typo numerum, cum in tot discō uenirent. Quod ingens argumentum est Frāchinū, quæ apud autores tam frequentia uiderit, nec ipse explicare potuerit, ne ignorantia preterit. Ne tam uulgata uideretur, rem prop̄e deploratam, & quam nemo in posterū intellecturus esset, ut cuncti Lectori indicasse satis esse ratum. Alioqui qua est diligētia, nō tacitū fuisse certū habeo, nec negotiū, si modo intellexisset, neglectū. Sed nos altero uolumine, Deo fauete, ostēdere conabimur hanc oēm difficultatē non tā ex re ortā, atq; ex multiplici nominum appellariōe, plura enim q̄ 20. sunt horū Modorū nomina quibus septē diapason species adpellāt. Aristoxeni tñ nomenclaturā potissimum imitabimur, quæ qđ ad Modos attinet, nobiscū nō pugnat. Sed nec cū Boëthio, etiā si in alijs inter eos nō cōuenit. Porro nec Frāchinus, nec Capella, meo qđē iudicatu, Aristoxenum intellexisse uidet. Cassiodori aut̄ cōstitutio in touū cū Boëthio pugnat, ut egdē miror Frāchinū, optimū Boëthianę eruditōnis assertorē, eā rep̄hēdere nō ausum. Sed et nos, qñ huiuscē negotiū fundā mēta nondū iecimus, multis uerbis eā refellere nō duximus faciundū, luce clariora omnia facturi, posteaq; serio, & ex nostra opinione hæc tractare cēpimus. Hoc interin Lectore serio admonemus, Quāuis ingentē nominū coaceruationē nihil mutare de Modorū natura. Nec fieri posse ullo pacto

Dodecachordi

ut plures reuera sint Modis diapason species, quocumque n. instituat Harmonia, necessario in has septem diapason incidet species. Hic cardo est, hec summa totius negoti. Ideoq; nomina non turbent nos, manet certe, manet inq; rerum immutabilis ordo in infinitu multiplicatis nonibus. Unde haud immensio, id est Franchinus arguit, cum alia tam argute tractauerit, sedulaq; cura ad iuuerit, hec non animaduertisse. Nec n. ipsum latuit diuisio Arithmetica Harmonicaq; in diapason speciebus, q; ppe quam ipse in prioribus opibus docuerit. Sed illud quoq; reprehensione dignum, qd cum uulgo quatuor finaleis ponit claves in septem diapason modulis, reiectis tribus, cum una duxatq; responcio esse. Verum egi muero, qnq; dñe Franchinus Martianu Capellam citat auctor, omisssis eius uerbis, ea hic subjecere placuit, ut lectori integrum hacde resistit iudiciu, simulq; uideat q; bene, imo q; male Cassiodorus ea ad hanc, quam Franchinus descripsit formam adaptauerit. Tropiuero sunt (inquit Martianus) 15. Sed principales 5. qbus binis coherent. Lydius, cui adhuc est in p. 15 et in 16. Secundus lastius, cui socialis, in p. 15 et in p. 16. Tertius Aeolius, cui in p. 15 et in p. 16. Quartus Phrygius cum duobus, in p. 15 et in p. 16. Quintus Dorius cum in p. 15 et in p. 16. Hec Martianus. Principales 5. posuit cum binis coherentibus, ut omnino essent 15. At nos sex principes cum singulis plagijs, ut Aristoxenus, ponemus, ut sit numerus 12. Omisssis hypomixolydio, q; Ptolemai est, & hypoeolio hypophrygioq; q; posteri adiecerunt. Sunt autem principes nisi sex. Dorius, Phrygius, Lydius, Mixolydius, Aeolius et lastius, siue (urroq; n. modo regras) Ionius. Plagi item 6. cum in p. 15 cōpositi, Hypodorius, Hypophrygius, Hypolydius, Hypomixolydius, Hypochoius, Hypoastius q; & Hypoionicus. Hi sunt ueri indubitate 12 Modis, de qbus sequentis libri commemoratione suscepimus. Hypomixolydiu Aristoxenus Hypoastiu uocat ad exemplum a toru cum in p. 15 cōpositoru Modoru. Nam eosdem principes cum in p. 15, si quis cōponat, sex pterea inueniet Modos, sed qui in alios ita recidat, ut Aristoxeni hypoastius in Hypomixolydiu, & Ptolemei Hypomixolidius in Hypodoriu, non secus Hypodori in Hypochoiu, Hypophrygius in Lydiu, Hiperlydius in Hypoionicu uel mixolydiu, & Hypoelius in Hypophrygiu cadit. Cōstat itaq; hāc difficultate totam in nonibus esse, non in rebus. Sed nulla necessitas nos cogitat multiplicanda nonia, que minuere q; augere malimus, q; ppe que ingēs errorū chaos huius discipline, p̄fessoribus peperūt. At qn̄ hec non dū certis sunt substructionibus firmata, ne Lectori tenbras offundere uidear, omisssis aliorū opinionibus, ac multis alijs, que in hac arte præterea dici poterāt preceptionibus, ad nostra seqnti volumine felici auspicio p̄peremus. Quod bonū faustū felixq; sit toti Christianæ religioni, omnibus uotis p̄camur. Hic n. unicus noster est scopus. Testis est mihi, in cuius honorem hunc molestū suscepimus laborem, CHRISTVS Deus Opt. Max. Dei Opt. Max. filius. Quibus unā cum Sancto Spiritu iugis ac sempiterna sit gloria. Amen.

Dodecachordi libri I. Finis.

Henr.

Henrichi Loriti Glareani, Patri
tij Claronensis apud Heluetios,

Dodecachordi, Liber I I.

Quo pacto uere Modorum di

scrimen sumendum, Cap. I.

A C T E N V S omnia, quæ uisa sunt necessaria, huius scientiæ principia, partim quæ Theoreticæ, partim quæ Præsticæ attingebant, breuiter atq; ut puto, dilucide enarrauimus. Restat nunc pars laboris nostri altior atq; sublimior explicâda, quæ uelut promissionis scopus, & huius molei & navigationis portus uideri debet. Nempe de duodecim priscorum musicorum Modis, ut dignam tractationem nostræ ætatis hominibus ostendamus, doceamuscg, non temere initio horum librorum dodecachordon hanc commentationem à nobis appellatam. Multis sane eruditis uiris hac tempestate ~~agacoloy~~ uisum est, cù de duodecim Modis à nobis fieret mentio. Qui ipsi octo duntaxat norant, alijs etiam tres sufficere clamitabat, ut, re, mi, quemadmodū ludionum uulgus habet, eiusq; opinionis præter Athenæum afferabant authorem nō hercule malum Porphyriōnem super Horatiūm duobus id locis docentem. Verum enim uero, nō fraudabunt digna responsione, simul atq; eam rem tractare postea coepimus. Hoc potius mecum merito quis mirari poterit, qui fiat, cum plures sibi uideantur egregij musici, ceterum rogati quo pacto ipsi Modos discriminarent, ne unum quidem uerbum respondere digne queant. Nam quod alijs propter finalē clauem, alijs propter uarias diapente species separatos contēdunt, nō satis faciunt cordato Lectori. Finalis enim clavis postea inuēta est, nec semper eodem seruata modo, ut usus conuincit, & nos priore libro cap. 12. sat isclare ostendimus. Et duorum Modorum eadem finalis clavis, cōmuniq; diapente idem redarguunt. Quare necessarium est, ut altiora hac de re ueritatis uestigia inquiramus. Modi igitur musici quas Græci harmonias (ut Plato lib. 3. de repub.) uocant, nō aliter distinguuntur, atq; ipsæ septem dia pason species ex quibus constituuntur. Diapason autem species sumunt ex uario hemitoniorum loco, quod et ipsum superiore uolumine cap. 8. de omnibus consonantiarum speciebus ex Boëthio docuimus. In diatesse nō enim consonantia, cum sint quatuor chordæ, & tria interstitia, tria semitona

F 3 niorum

Dodecachordi

niorum loca cum binis tonis eveniunt. In diapente quinque nervi, quatuor interualla, quatuor itē hemitoniorū loca efficiunt, cū terminis tonis. Deniq̄ in diapason cum sint octo Phthōgi siue uoces, ac septem interualla, septies bina hemitonia, cum quinis tonis loca uariāt, tanta uis est hemitoniorum minorum in diatonicā. Quare non parum errant qui octauum nostrum Modum à primo separant natura, cum eadem sit utriusq; Modi diapason species, uidelicet quarta. Sed id postea clarius.

Quid systema, quæ Modorum nomina, qui cuique diapason spe

ciei Modus aptandus, Cap. I I.

VEteres igitur Græci eosdem & tropos & systemata, & harmonias: Latini & Modos & constitutiones uocabant. Boëthius autē lib. 4. cap. 14. Constitutio (inquit) est, plenum ueluti modulamini corpus ex consonantiarū coniunctione consistens. Quale est Diapason uel diapente, & diatessarō uel disdiapason. Estenim diapason constitutio à Proslambanomene in mesen, ceteris, que sunt mediq; uocibus annumeratis. Vel à mese rursus in neten hyperbolæon cum uocibus interiectis. Disdiapason autem à proslambanomene in neten hyperbolæon, cū his quæ in medio sunt interpositæ, confyderatur. Si quis igitur septem diapason species quæ sunt à proslambanomene ad parenetem hyperbolæon (hoc est ab A, magno, ad g, paruum) totas faciat acutiores uel in grauius remittat, septē efficiet à proslambanomene in altum Modos, quoru nomina sunt hæc: Hypodorius, Hypophrygius, Hypolydius, Dorius, Phrygicus, Lydius, ac Mixolydius. Hæc ferè ex Boëthio. Sed id latius explicandum est, à proslambanomene enim ad Mesen, hoc est in Guidonis scala ab A, ad a, Modus uocatur hypodorius, qui est omniū grauissimus. Rursus ex hypate hypaton in paramen, hoc est à B, ad b, Hypophrygius. Ex parhypate hypaton ad triten diezeugmenon, hoc est à C, ad c, Hypolydius. Ex lichano hypaton in parenetem diezeugmenon, id est, ex D, in d, Dorius. Ex hypate meson in neten diezeugmenon, hoc est, ex E, in e, Phrygicus. Ex parhypate meson in triten hyperbolæon, id est, ex F, in f, Lydius. Ex lychano meson in parenetem hyperbolæon, hoc est, ex G, in g, Mixolydius. Hæ sunt, quæ totū negotium uersant, septem illæ diapason species, quæ tamen disdiapason, maximū in musicis systema, non implet, sed tono deficiunt, Quod Ptolemyus uidens, à mese in neten hyperbolæon, hoc est, ab a, ad Aa, ges-

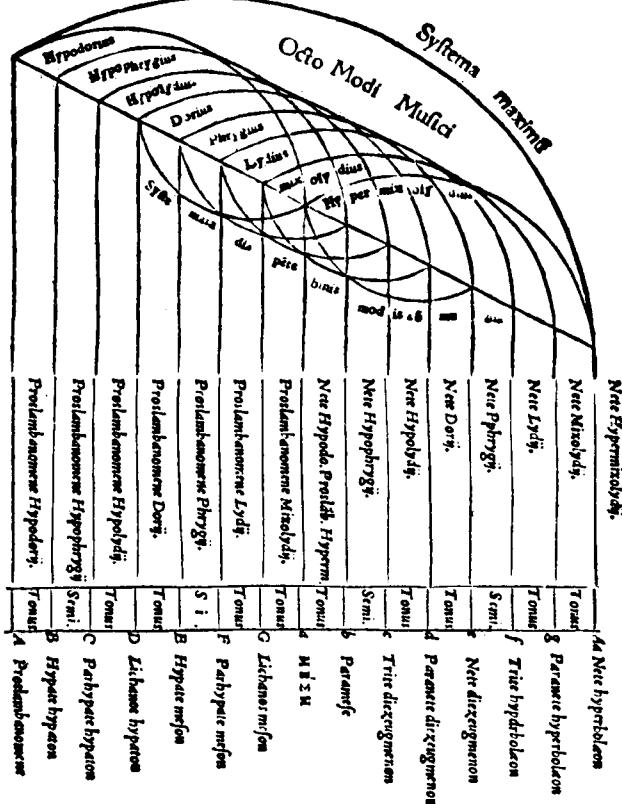
Liber II.

67

Aa, geminatu, sistema, natura cum primo, quod hypodori est, prorsus idem, adiecit, constituitque octauum Modum, ab Hypodorio nihil differenter, cum autem Hypermixolydium vocavit, atque totum sistema disdiapason hoc pacto completu est. Sua vero cuiusvis Modi proslambanomene est infima chorda, sua item neta, suprema, de meso duplice statim sumus dicturi. Bini item Modi diapente habent communem. Est autem hic ordo absque synemmenon tetrachordo simplex ac uniformis. Neque ulla omnino est cantilena qua non in aliquam istorum Modorum formulâ cadat. Cantilenas enimque hodie synemmenon tetrachordon cum mesis iungunt, oslim in tercia diapason specie à C, ad c, instituebant, ut priore libro diximus.

Sed huius rei haec sit descriptio.

ΔΙΕΔΙΚΤΗΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

F 4 Ex hoc

Dodecachordi

Ex hoc igitur typo plane apparent hemitoniorum loca in singulis diapason speciebus. Prima enim species Aa, quæ hypodori est, sua semitonia habet tum secundo, tum quinto loco. Secunda uero Bb, Hypophrygi, primo & quarto. Tertia Cc, Hypolydi, tertio ac septimo. Quarta Dd, Dorii, secundo ac sexto. Quinta, Ee, Phrygi, primo ac quinto. Sexta Ff, Lydi, quarto ac septimo. Septima Gg, Mixolydi, tertio ac sexto, nec in diatonico plures dispositiones intra quatuordecim chordas inueniri possunt.

Quomodo ex cōnexione diatesaron ac diapente XXIIII diapason species fiant, ē quibus XII reūciuntur, XI recipiuntur,

Caput III.

Sed id quosdam mire angit, ac me quoq; olim sollicitum habuit, quo pacto fieret, ut ex quatuor ac uiginti diapente ac diatesaron cōnexis onibus (tot enim sunt, si quidē uel singulis diapente species superne in ferne cōsingulas diatesaron species, uel contra, singulis diatesaron species superne in ferne cōsingulas diapente species, utruncq; enim fieri cōmode potest, connectemus) sepiē duntaxat nascantur diapason species. Quod ut Lectori luce clarius apparereret, totū negociū sub oculos cras fiore minerua posuimus, ut unico aspectu iudiciū inde sumere queat, quomodo hæ nascant̄, ac uelut sub pullula sc̄at, tū quæ utiles, quæ reūciendę in diatonicō species. Sed hoc antea monendus est lector, Diuisionē diapason in diapēte ac diatesaron, ut priore libro admonuimus, bifariā fieri, priore quidem modo ut diatesaron supra diapente loceū, actum uocari à musicis mediationem (nam ita nouo uerbo hanc uocant diuisionem) harmonicā, quod eā harmonia admittat, sonat enim optime hæc constitutio, si treis in chordas ponatur. Altero modo, ut diatesaron infra diapente ponatur, tū uero à musicis arithmeticam dici mediationem, quippe quæ numero constet, nō harmonia, si enim in treis constituantur chordas hæc constitutio, nō sonat. Cæterum inter has sequentis typi connexiones diatonicum genus 12. accipit, totidemq; abſicit. Porrò quatuor de causis totidqm abſicit, uel quod quatuor tonos habeant continuos, ut si quis primæ speciei diapente re, la connectat, superne tertiam daitessarō speciem ut, fa. Vel quod quinq; etiam tonos continuos, ut si quis secundæ diapente speciei mi mi superne eandem diatesaron speciem ut, fa annexat. Vel quod unū duntaxat tonū inter duo hemitonias minorā habeant, ut si tertię speciei diapēte fa fa, superne adiūcias primam diatesaron speciem re, sol. Vel postremo quod duo habent

Liber II.

٦٩

beant hemitonia minora continua. Ut si eidē tertiae diapente speciei, fa fa, cōnectemus superne secundam diatessaron speciei, mi, la. Itaq; relinquuntur duodecim connexiones, reliqua 12. restantur. Ac inter priores duodecim sex arithmeticis, s. xit̄ Harmonicē dividuntur. Sed huius rei hic est typus.

Typus xxiiii constitutionū dia pasōn ex diapente ac diatesſa

ron connexionibus, e quibus 12. pabantur, totis
demus reiciuntur.

vi

Ternæ sol la fa
diatessa fa sol mi
ron spe mi fa re
cies, re mi ut

III. dia-
pente spe-
cies. la
sol
fa
mi

D re E

Ternæ sol la fa
diatessa= fa solmi
ron spes mi fa re
cies. re mi ut

2-113

VI.

Recedit propter quin i' cont
utatis sonos,
Tertius propterquatuor co
nos sonum.
Recedit propterquatuor co
nos sonum.

sol la fa
fa sol mi
mi fa re
re mi ut

la
sol
fa
mi

re

sol la fa
fa sol mi
mi fa re
re mi ut

8-1-3

Secundus *mxi octauis*
Decimus *Terius inuestis, hoc
sum haber inter duo hemiurias
et, arithmeticè diuisos.*

Quirinus Venus qui mi-
hi tribu-
Refectus proper duc hemi-
tona a continua.
Reiectus prope uini diravat to-
atu later quo hec in uia.

**sol la fa
fa sol mi
mi fa re
re mi ut**

la
mi
re
sol
fa

sol la fa
fa sol mi
mi fa ri
re mi u

Sextus Vectus qui mihi
berubia domini.
Reclusus propero quinque con-
tinuato tenos.
Reclusus propero quartuor et
duos totos.

Vnde此中。Quintus nouus。uel
sextus。ut etiam inuenius。id est。har-
monice diuisas。Res eius quo d u-
nun duntaxat totu habet inter
duo hemionia.

sol la fa
fa sol mi
mi fa re
re mi ut Harmo-

for *nica* *dis*
fa *uisio* *hgc*
mi
re
ut *Arihme*
si *si* *si*

sol la fa tica diuis
fa sol mi sio.
mi fa re
re mi ut

Duo dicimus Sevus neuss
uel septimus inuestis, id est, ai-
tumnece diutius. Rectos proprie-
tates continuatos tunc.
Ost. u. s. uel primus inuestis,
id est, autunnece diutius.

Impares

Parses

Quomodo

Dodecachordi

Quomodo ex duodecim diapasonibus septem duntaxat fiant,

Cap. IIII.

Quoniam autem ex his quatuor ac uiginti cōexionibus duodecim sunt diapason formulae, reuera tamē septē dūtaxat sunt species diapason natura distinctae. Ex his enim duodecim quinque in septē recidunt, quod breuiter ostendendū est in omnibus. Si enim quis accipiat primā diapente specie rela, ac superne ei annexat secundā diatessarō specie mi, la, efficiet systema Hypodorii, hoc est, uulgo secūdi Modus, sed diuīsum harmonicōs cū in secūdo Modo diuidatur arithmeticōs. Hic Modus Aeolius dicitur Aristoxeno, quo Modo Adam ab Fulda usus est in tenore: O uera lux et gloria. Et ecclesia in plārisq; cātēnīs, ut postea ostēmus. Itē si eidem speciei diapente rela, eandē secūdā diatessarō specie mi, la, cōnectes inferne, Phrygij, hoc est, uulgo tertī Modus nascēt systema, sed diuīsum arithmeticōs, cū tertius harmonicōs diuida. Hic Modus ab eodē Hypoæolius dicitur. Ad quā formā est Responsoriū: Circundederūt me, & multa, ut uocāt, Gradualia pascali tēpore. Tertio, si quis accipiat quartā diapente specie, ut, sol, ac inferne ei annexat primā diatessarō specie rela, sol, efficiet Dorū diuīsum Arithmeticōs, hoc est nūc nostrū octauū Modū, quo ueteres Ecclesiastici mirē delectati sunt, hic ab eodē Hyperiastius nominatur, nos Hypomixolydiū nominamus. Nostra artate paucos uulgo tenores ad eū Modū effingere possunt symphonete: à ueteribus tamē lūmpitos elegātissimē tribus adiectis uocibus cōponūt. Ut uidere licet in plurimis cāticis. Quarto, si rursus acceperis quartā diapente specie, ut, sol, ac superne ei tertīā diatessarō speciem, ut, fa, adieceris, emerget Hypolydiū systema, hoc est, quinti, ut nūc utimur, Modi, qui fa habet in b, clave, diuīsum harmonicōs, hic Aristoxeno Iastius, Porphyroni in Horatiū Ionicus dicitur. Eidem quartae speciei diapente, ut sol, cōnecte inferne eandē tertīā diatessarō specie ut fa, effices, sextū quo nunc utimur Modū, qui fa habet in b, clave, sed systema est Mixolydiū, hoc est, nūc septimi uulgo Modi, diuīsum arithmeticōs. Atq; hīc est Hypiastius apud Aristoxenū nobis Hypoionicus. Porro Hypophrygjus, hoc est, noster quartus harmonicōs, & lydius, hoc est, uetus quintus arithmeticōs, p̄prie ita diuidi nō possunt in diatonicō, quod uoces in cōfinio diapente ac diatessarō sibi inuicem ita obuiam ueniāt, ut altera ex parte semidiapente, altera tritonus relinquāt. Et octauus noſter nō est ille Ptolemæi octauus. Nā hīc cū Hypodorio idē habet systema, nempe primā diapason specie, ille autem cū Dorio quartā quanq; diuīsum arithmeticōs. Hoc pacto quatuordecim futuri erāt Modi ex septē diapason species harmonicōs arithmeticōs diuīsis, si secunda sextaq; ita bifariā, ut aliae diuidi, potuissent. Quod cū fieri negat, manserunt nobis duodecim Modi propriæ

Liber II.

71

proprīe ex septem diapason speciesbus. Sed huius rei alium typum ponere placuit, ad lectoris memoriā fortius iuuandam. Si modo hoc prius admōnuerimus. Hosce duos Modos īmproprie diuisos, iuniores post Aristoxēnum adiecisse Hyperæolium ac hyperlydium uocatos (quāq̄ ego alterū non Hyperlydium sed Hyperphrygium nominandum existimō, ut posstea adnotabim⁹.) Qui quod diuisionē istam per diapente ac diatessaron nō habeat, tū quod Aristoxenus, cuius nomē claturā hic sequimur, eos ne glexisse uisus sit, ne nobis qđē in eū ordinē recipiēdi uidebāt. Dabimus tamen suū eis locū in enarrādis 7 diapaso speciesbus. Hoc lectorē semel admōnuisse sat est, ne sit opus denuo postea admonere. Sed nū typū ponamus.

Prima diapason species ex A, in a.								
Secundus.	◊ ◊ ◊							
Hic est Acolius modus apud Aristoxenum.		Ari-Har-dianon.						
Nonus.	◊ ◊ ◊							
Secunda diapason species ex B, in b.	■ ■							
Quartus	◊ ◊ ◊	Ari-Har-dianon.						
Hec diuisione in diatonico non haber locum, propter tritonum ac semidiapente. Hyperæolius.	◊ ◊ ◊							
Tertia diapason species ex C, in c.	■ ■							
Sextus. Vetus.	◊ ◊ ◊	Ari-Har-dianon.						
Hic nostra etate quinti nomen habet, apud Aristoxenum laetus, apud alios Ionicus.	◊ ◊ ◊							
Vndecimus.	◊ ◊ ◊	Ari-Har-dianon.						
Quarta diapason species ex D, in d.	■ ■							
Hic Hyperiaſtus ab Aristoxeno dominatur. Hypomixolydius.	◊ ◊ ◊	Ari-Har-dianon.						
Octauus.	◊ ◊ ◊							
Primus.	◊ ◊ ◊	Ari-Har-dianon.						
Quinta diapason species ex E, in e.	■ ■							
Hic est hypozolus modus apud Aristoxenum.	◊ ◊ ◊	Ari-Har-dianon.						
Decimus.	◊ ◊ ◊							
Tertius.	◊ ◊ ◊	Ari-Har-dianon.						
Sexta diapason species ex F, in f.	■ ■							
Et hac diuisione diatonico inepit, propter Semidiapente ac tritonum.	Hyperphrygius.	Ari-Har-dianon.						
Quintus. Vetus.	◊ ◊ ◊							
Septima diapason species ex G, in g.	■ ■							
Hic nostra tempeſtate ſexti nomen habet apud Aristoxenum Hypoiaſtus.	Duodecimus.	Ari-Har-dianon.						
Septimus.	◊ ◊ ◊							
Ptolemei octauus, cum ſecundo natura Idein.	■ ■							

Diapason
diplofay
Dici
Tonus maxima

Dodecachordi

**Quid ætas nostra immutasse in
his Modis uideatur, & quatenus
id fieri liceat,**

Caput V.

X his liquet omnem ætatem aliquo pacto recte usam Modis, etiā si
E id non statim apparet. Nec enim natura eorū facile mutari potest
 apud industrios. Cæterum commutatione fieri potest, ut ex altero
 in alterum abeat, sēpe unius duntaxat semitonij mutatione, natu-
 ra prorsus mutata. Ita nostri sexto ueterē ac septimo inuersis. Quintum ac
 sextum nouos fecere duos Iōnicos, in maiore nunc usu quā Lydios, quē
 admodum ueteres Ecclesiastici, inuerso primi Modi systemate octauū fe-
 cēre Modū elegantissimum sanē ac suauissimum, hoc est, Hyperiastium Si
 ue Hypomixolydium. Vetus enim sextus ex tertia diapason specie, Cc, mi-
 habebat in b, clave, quam duritiem, ut euitarent nostri musici, sextum no-
 uum fecerunt, sed ita ut inciderent in septimi Modi sistema, diuīsum ari-
 thmeticōs, cum septimus sit Harmonicōs. Eodem modo de quinto ueterē
 dicendum, cuius dum asperitatem mollire uellent, ut ex diezeugmenon te-
 trachordo in synemmenon deflesterēt, factum est, ut in sexti ueteris hoc est
 Lydiū sistema inciderent diuīsum harmonicōs, cum sextus Arithmeticōs
 esset diuīsus. Hæc ideo tot uerbis egimus ut ostenderemus Lectori, quā
 nihil certi docere potuerint, qui hac tempestate multis uerbis octo nobis
 Modos, siue tonos, ut ipsi appellant, exhibuerunt, nec tamen cōnumerato
 eo, quem Ptolemaeus adiecit, sed inuerso primo. Cum eadem de causa, qua
 noster octauus alius est Modus à primo, quem inuerit, duodecim iure esse
 possint Modi. Quidenim non etiam secundus ac tertius inuersi nomina
 Modorum habent? Cum sextus uetus ac septimus inuersi, hodie nomina
 quinti ac sexti Modorum uulgo obtinuerint: quibus tamen nos alia dedi-
 mus nomina, nō certa omnino ratione ordinis seruata, quippe quem nec
 ueteres seruarunt, ut postea enarrabimus, sed ut duodenarius in appellan-
 dis Modis numerus, rebus ipsis responderet. De quarto ac quinto Modis
 alia ratio est, quod inuerti uere, ut alij nō possunt, ut antea dictum est. Esse
 tia igitur siue natura septem duntaxat sunt Modi, quia septem duntaxat dia-
 pason species, at si diuīdere liceat Modos arithmeticōs ac harmonicōs, qui
 quidem uere diuīdi possunt, duodecim erunt Modi, quibus multi eximij
 uiri usi sunt, tantum abest ut hæc *πρᾶσσα* uideri debeant. Quinto sanē uete-
 re ac item sexto nostra ætas non tam frequenter utitur, ut nunc nouis eiſdē
 hoc est undecimo ac duodecimo, siue lastio ac Hypoiaſtio, ut omni prorsus
 repræhensione careat, qui secundo tertio uerū inuersis, hoc est, nono ac de-

Liber II.

73

cimo siue Æolio ac Hypæolio utantur. Sed nunc eadem de re tam multa locuti ueniam à candido lectore petimus, ut boni consulat, quod impetu quadam, re scitu dignissimæ explicationem longiorem, quam forsitan decuit, instituerimus. Vnicum adhuc typum adjiciemus in quo lineis notulas aptantes, seruatissimis nihilominus septem diapason specierum locis, omnesq; Modos bifariam secantes, adiecto etiam Ptolemæi Modo, sexdecim constitutiones unico aspectu proponimus. De quibus duæ reficiuntur, altera de secunda diapason specie, altera de sexta, ut saepe iam dictum est. Ptolemei autem in primam recidunt speciem. Manent igitur rursus 12.

A a.
Hypodorij duomodi.

Arithmeticas.	Harmonicæ.
---------------	------------

Secundus. Nonus siue Acolius.

B b.
Hypophrygius unus.

Arithmeticas.	Harmonicæ.
---------------	------------

Quartus. Reictus. Hyperæolius.

C c.
Hypolydij duo modi.

Arithmeticas.	Harmonicæ.
---------------	------------

Sextus uetus. Undecimus: uel Quintus nouus,
uel Iastius siue Ionius.

D d.
Dorij duo.

Arithmeticas.	Harmonicæ.
---------------	------------

Octauus. Primus.

Vel Hyperiastiis, uel Hypomixolydiis.

G E.

Dodecachordi

E c.

Phrygij duo.

Arithmeticas.

Harmonicas.

F f.

Lydius unus.

Arithmeticas.

Harmonicas.

G g.

Mixolydij duo.

Arithmeticas.

Harmonicas.

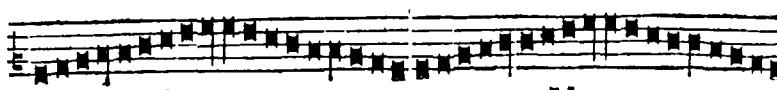
a A a.

Hypermixolydius.

Ptolemati octauus.

Arithmeticas.

Harmonicas.

Quod necesse sit ponere duode-

cim Modos, siquidem octauus noster ab alijs recte
separatus est, Caput VI.

Verum enim uero, quid pertinacia possit, cum multis sciolis, & qui in Musicis magnam sibi uendicant eruditio nem sape expertius mus. Qui propter unū alterūm ue semitonij mutationem neuticq; totum systema mutari contendunt. Nam Synemmenon hūc esse cantum aiunt, ac uelut aduenticium, de substantia Modis nihil mutantem. Ineptius autem esse, propter systematis inuersio nem, alium aut effingere, aut existimare Modum. Itaq; undecimum ac duodecimum nostros à quin to ac sexto ueteribus nullo pacto, propter unius semitonij in diapente eos rum immutationem separandos esse. Et quos nos nonum decimumq; fecimus, illi non dubitant primo ac secundo Modis an numerare. Primum quidē qd de semitonij uariatione aiunt, si de unius notulae mutatione intelligunt, nihil est qd cum illis pugnemus. Facemur enim talem uocē sape in usu esse sed aduentitiā. Sin de toto cantu intelligunt, declinanda est hæc opinio. Quam inde falsam facile ostendemus. Si enim septimus Modus in sua diapente de tertio loco semitonium in secundum deiecerit, ut ex ut sol fiat rela, prorsus incidet in primū Modum. Quo pacto Petrus Platen sis Missam: Puer natus, licenter immutauit. Ita consimiliter tertius Modus, si semitonium in diapente unico leuauerit loco, ut ex mi mi fiat rela, in secundi Modis systema incidet. Sed id etiam apud eos absurdum est, uel septimum cum primo, uel tertium cum secundo eosdē esse Modos. Quare nec quintus ac sextus noui, nobis undecimus duodecimusq;, cum quinto ac sexto ueteribus h̄dem sunt Modi. Quippe qui ex diapente fa fa fecerit diapente sol ut, hoc est, ex tertia diapente specie quartam, semitoniumq; in diapente habet loco tertio, quod in ueteribus erat loco quarto. Quod autē de systematis inuersione reprehendunt, absurdū esse uel ipsorum testimonio conuincimus, qui octauum uulgo Modum à primo alioqui separare nō pos sunt. De claui enim finali, quod clamant, ineptum est nugamentum, ut su pra ostendimus. Neq; enim finalis clavis systema ipsum mutat, sed cōtra, finalis clavis alia atq; alia fit, propter systematis inuersio nem. Quare si octauus uulgo alius est Modus ab septē illis ueris atq; indubitatis, idq; ob unicū systematis inuersio nem, necesse est quatuor reliquos Modos, nonū, decimum, undecimum, ac duodecimum, quos nos ita nominamus, etiam in Modorum numerum admittere, quod erat ostendēdum. Quanq; aut p nono Modo dicere possumus secundus Hypodorius, aut Æolius: pro undecimo, secundus Hypolydius, aut Ionicus: pro decimo secūdus

Dodecachordi

Phrygius, uel Hypoçolius: deniq; pro duodecimo, secundus Mixolydius,
uel Hypoionicus, secuti tamē sumus octaui, qui secundus erat Dorius, aut
Hyperiaſtius, secundū numerum appellationē iam uulgo receptā.

De Modorum ordine, eoruque appellatione, Capit VII.

Sed hoc quoq; notandū, non esse adeò certā causam de Modorum ordine præterit ut nunc uulgo habemus. Nam cum Hypodorius primā obtineat diapason speciē, uidetur quibusdā non iniuria esse primus, ac deinceps alij hoc ordine, Hypophrygius secundus, Hy polydius tertius, Dorius quartus, Phrygius quintus, Lydius sextus, deni que Mixolydius septimus. Apud Grecos autem Modorū nomina nuda sunt absc̄ numero quantū memini, idq; cap. 2. huius lib. secuti sumus. Sed mihi uidet appellatio hæc Modorū primum à gentibus nata, postq; qua ta diapason specie Dores oblectati sunt, Phryges quinta, Lydi⁹ sexta. Ita Dorū, Phygium ac Lydiū tres factos esse Modos, eosq; Principes in hac classe, qui etiānum apud eos qui instrumētis ludunt, nisi qđ Lydiū in Iōnicum mutat, manet. Et in uniuersitate cōcentuum Plinius ait Saturnum Dorio moueri. Iouē Phrygio. Mercuriū Lydio. Inter quos Doriū nostri musici primum nominarunt, potius qđ uel Phrygium uel Lydium, etiam à gētibus nomina habēteis, qđ eius diapason species prior erat. Rursus ij- dem his tribus postea Plagios potius qđ tres reliq; duces Mixolydiū, Aō lium ac Ionicum annexuerunt, qđ cum ipsis cōmunes haberet̄ diapente, inferne autē annexas diateffaron, quēadmodum Authentę superne habeant. Ideoq; uulgs Hypodorum nominat secundum, qđ primi, hoc est, Dorij esset Plagius, siue, ut nunc uocāt, subiugalis. Eadē est ratio de Phrygio, cur tertius diceretur, quod eius diapason proxima esset post Dorium, sed tamē à Dorij Plagio loco secundo motus. Cōsimiliter ipsius tertij Plagius Hypophrygius, quartus est dictus, qui tamē effecit ut Lydius hoc loco motus, Quintus diceretur, eiusq; Plagius Hypolydius sextus. Ita autē sex diapason species suos habent modos. Quibus septimus Mixolydius propter septimā diapason speciem iure superadditus est. At ipse Plagium habere non potuit ab alijs disiunctum. Si enim diateffaron, quā supra dia pēte habet, ei inferne adnectes, recidet in systema Dorij, ut sāpe iam dictū est. Eaq; causa fuisse uidetur primis Ecclesiasticis, cur hunc Modum octauum nominarint, eumq; septē alijs adiecerint Modis, ne Mixolydius solus inter quatuor apud eos principes Plagio careret. Cum uero eundē octauum à primo natura separare nō possent, necessitate coacti ad systematis conuerſionē configurerunt. Quod cum feliciter cessisse uiderent, de alijs

item

item Modis uertendis arithmeticōs harmonicōs cogitarunt. Sic ad hos octo Modos, quatuor præterea inueniunt, sed systemata eadē manferūt, uidelicet, ut in octavo Dorij, ita in nono Hypodorijs systema, in decimo Phrygij, in undecimo Hypolydij, in duodecimo Mixolydij mansit. Hypophrygius autem ac Lydius sic uerti non poterant: ut antea ostēfum est, manet tamen in eis, etiam si impropiè uertuntur, eadem diapason species. Cæterum hi quatuor ultimi, cum non minus essent ueri Modi, ex sistema tum in uersionenati, atq; est octauus Modus, minus tamen cura fuere uulgo, neglecti q; uidentur, uel quod nō omnibus noti, uel quia priores octo satis uidebantur ad omneis cantilenas constituendas, præsertim cum uulgo etiam treis dūntaxat habeamus in frequētiore usu. Nos autem nouos hos, ut quibusdam uisum est, cum nihil minus sint, Modos, ita ordinauimus, ut impari numero appellaremus Nonū undecimumq;, qui harmonicōs diuiduntur, pari uero numero qui Arithmeticōs decimum duodecimumq;. Iam de eorū appellationibus quid opus est pluribus? Nā Dorium à Doribus, Phrygiū à Phrygibus, Lydium à Lydis dictos, siue qd illos maxime in usu habuerint, siue quod primi inuenient, notius est quā quod explicari multis oporteat, ita Hypodoriū, Hypophrygium, Hypolydium quod illorum essent plagi, uel subiugales cōsimiliter nominatos, quippe qui cum ipsis cōmunes habeant diapente, cæterum diatessaron infernē, quae eorū authentae superne annexas habent. Mixolydium, quod cum Lydio habeat communionem, nominatur. Nam ipse priore specie, quem nos duodecimum appellamus Modum, eandem habet infernē dia tessaron, quā habet superne Lydius in secunda specie, uidelicet, ut fa. Georgius Valla assignat rationem, quia à Lydio separetur semitonio spacio, quod nos non sequimur. Reliqui quinq; Modi apud Aristoxenum, ut idem Valla refert, ita nominantur. Hypoastius, Hypoæolius, Iastius, Æolius, Hyperastius. Ego Æolium puto nostrum nonū siue Hypodoriū secundum, auctoritate motus Heraclidae Pontici, quem citat Athenaeus lib. 14. ubi de Hypodorio locutus continuo hæc subnectit uerba: ἔντριγγές θι φοῖν ὁ ἡρακλείδης ἀπὸ ἵππαληγενέα. Hypoæolium autem nostrū decimum siue priorem Phrygium, qui rela diapente primā speciem, communem cum Æolio haber. Deinde secundam diatessaron speciem mila, ille quidem supra diapente, hic infra habet. Iastium autem (quem Porphyrio in Horatium, & Lucianus in Harmonide Ionicum nominant) nos undecimum, siue Quintum nouum, siue Hypolydium secundum putamus. Hypolydium autem duodecimum nostrū siue sextum nouum, habent enim diapente quartam speciem ut sol cōmunem, Diatessaron uero ut sa tertia speciem, ille superne, hic uero infernē, pulchra me hercle in his quatuor connexione, ut priorum octo in binis. Dorij cum Hypodorio,

Dodecachordi

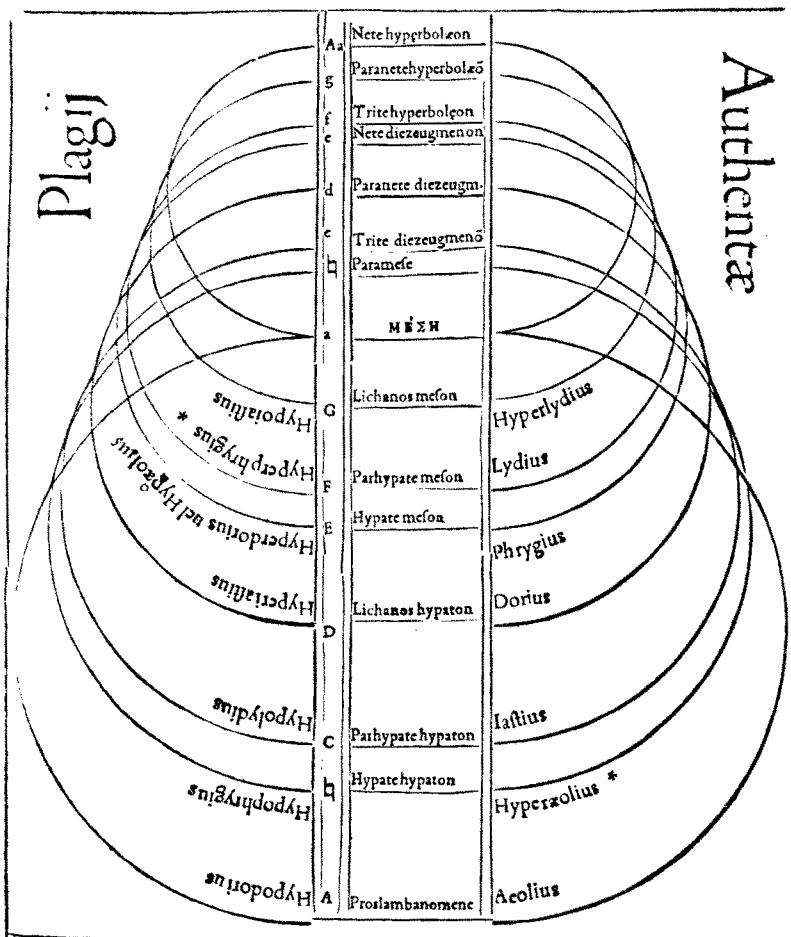
Phrygij cum Hypophrygio, Lydij cum Hypolydio, Deniq̄ mixolydij cum Hyperiastio. Et ut in his octo diuisio Arithmeticōs Harmonicōsq; ita hic Aeolius ac Iastius harmonicōs, Hypoæolius ac Hypoiastiūs Arithmeticōs diuisi. Restat Hyperiastius qui hanc appellationem ita accepit, qđ esset super lastiū, ut Hypermixolydīus à Ptolemao quod esset supra Mixolydium. Estq; noster octauus, siue Dorij prior species diuisa Arithmeticōs, ac Mixolydij plagijs, à nobis Hypomixolydīus, quippe cum quo habeat diapente ultimam speciem ut sol cōmunem. Deinde diatesaron priam speciem resol, Mixolydīus superne, Hyperiastius autem inferne. Et ex his quinç Aeolius ac Iastius ab Aeolibus ac Ionibus nomina habent, quorum Plagijs sunt Hypoæolius ac Hypoiastiūs. Quintus uero Hyperiastius, ut iam diximus, à positu nomen quemadmodum Hypermixolydīus inuenit. Sex igitur Modi harmonicōs diuisi Acolius, Iastius, Dorius, Phrygij, Lydij ac Mixolydīus, apud nostros de impari numero, sex item Arithmeticōs Hypoæolius, Hypoiastiūs, Hypodorijs, Hypophrygij, Hypolydīus & Hyperiastius, apud nostros de pari numero, longe alium ordinem haec ḡate habēt, qđ merito habere debebant secundū septem illas, ē quibus manant, diapason species: quibus quidem sua manerunt nomina, quemadmodum supra capite secundo huius libri ex Boethio, nominauimus. Deniq̄ sex priores totam diapason supra finalem habent clauem, posteriores uero sex, diapente quidem supra, diatesaron autē infra, quod priore libro & de paribus & imparibus sat copiose dictū est. Duo uero reieci & impropre diuisi Modi nomina eodem habent pāto, quo Hypomixolydīus & Hyperiastius. Nā Hypoæolius, qui utcunq; Hypophrygium inuertit, cum nullum aliud habeat nomen, ita dictus uidetur, quod proximē sit supra Aeoliū, ita Hyperphrygij quod proximē supra Phrygium, quem Politianus ac Franchinus Hyperlydium, haud scio quibus authoribus appellatum scribunt, quod ego plane non intelligo, nisi dicant alio pācio Hyperlydium dictum, qđ ad Lydīus systema uerat, quanq; impropre, ad qđ exēplar nullū aliū Modūl appellatiū inuenio.

Hactenus sane omnem mouisse lapidem, atq; strenue luctati uidemur, cum tam portentosa tot nominum turba, ceu quibusdam monstris, quæ authorum usus ac proinde necessitas nobis expresit. Verum ne diutius lectorē moremur, né uè unā nobiscum hāc molestiam ferre cogatur, bonis autib; nunc conabimur ea Modorum nomina ad certam aliquā formulam constringere, quæ & arti sit commoda, & qua nobis in posterioribus omnino standum, ut ut apud authores deinde appellations obuenient, Quod nisi fecerimus, nō uideo quid solidi fructus lector à nobis sperare queat, cum nusp̄iam alibi, in ulla disciplina maiorem difficultatē cernamus, quæ tamen ipsa non re quidem, sed maximē nominum uario usu

orta

orta sit. In primis autem, ne uel disciplinam, uel disciplinæ præcipuum de-
cū Boëthium ipsum negligere uideamur, in cōcūle septem diapason spe-
cies eisdem nominibus nobis nominabuntur, quibus ille Cap. 14. libri 4.
eos nominat, & nos superius Cap. 2. huius uoluminis recensuimus. Sunt
autem hæc nomina Hypodorus, Hypophrygius, Hypolydius, Dorius,
Phrygius, Lydius, Mixolydius, ab A magno ad g paruum, quibus Ari-
stoxenus, cōuersis quinqꝫ diapason speciesbus, adiecit Aeolium, Iastium,
Hyperiastium, Hypoæolium, & Hypoiaſtium, ita facti sunt Modi XII.
Alij duos præterea, à nobis reiectos, addiderunt Hyperæolium ac Hyper-
phrygium. Nos v i. principes harmonicōs diuīlos, quemadmodum pri-
ore libro diximus, Dorium, Phrygium, Lydium, Mixolydium, Aeoliū,
ac Iōnicū constituemus, cum v i. plagijs Hypodorio, Hypophrygio,
Hypolydio, Hypomixolydio, Hypoæolio, ac Hypoionico. Eamqꝫ no-
menclaturam toto deinde, quantum poterimus, seruabimus librorū con-
textu, atqꝫ adeò in ipsorum exemplorum ordine. Frāchinus certe, cui hæc
disciplina plurimum debet, quo pacto tamen Martiani Capellæ quindecim
Modos septem diapason speciesbus applicaret, ignorauit, prætexens
Cassiodori ordinationem, quam nō tāilli fecisset, certo scio, si negotium
ipse intellexisset. Verum ne nihil dixisse uideretur, Typum exhibuit nos-
bis, de quo præcedente diximus libro, non modo contra artem musicam,
ac artis uerum Præsidem Boëthium, sed contra suam ipsius adeò traditio-
nem. Lydij enim primam ac infimam chordam semitonio supra parhy-
paten Meson ibidem constituit. Cum ipse, unā cum Boëthio ubiqꝫ fatea-
tur in eadem parhypate Meson locari Lydium, ut taceam quod Aeolium
eo in loco posuerit, ubi aliâs Lydium solet. Sed non est diutius hic immo-
randum. Nunc huius rei, ut promissis satis faciamus, duos typos pone-
mus, nihil quod ad situm attinet euarientes ab eo quem Frāchinus nobis
exhibuit, sed intra septem diapason species priore tipo Martiani nomen-
claturam comprehendentes, altero Aristoxeni, qua utiqꝫ nobis standum,
ut diximus. Porrò Martianus, quæ ab hypate Meson ad neten diezeug-
menon diapason est, eam tribus nominibus appellat, alias species binis tā-
tum. Quod ideo accidit, quod principibus binos dedit collegas. Id autē
fieri non potuit, nisi in Phrygijs systema caderent τὸ θεός καὶ τὸ θεῖον, pro eo
dem qui dem Modo, in alijs non item, ut proximo typo inter duos facile
cognosci potest. Posteriori uero typo adieciimus Ptolemæi Hypers-
mixolydium idqꝫ Boëthij exemplo. Placuit autem magis Ari-
stoxeni nomenclatura, quod apud authores cum Latī-
nos, tum Græcos est celebratior, no-
bisqꝫ magis usui.

Dodecachordi
Xv Modorum apud Martianum
Capel. Typus ad vii diapason
species à Proslambanomene ad Parane ten hy-
perbolæon, hoc est ab A ad g.

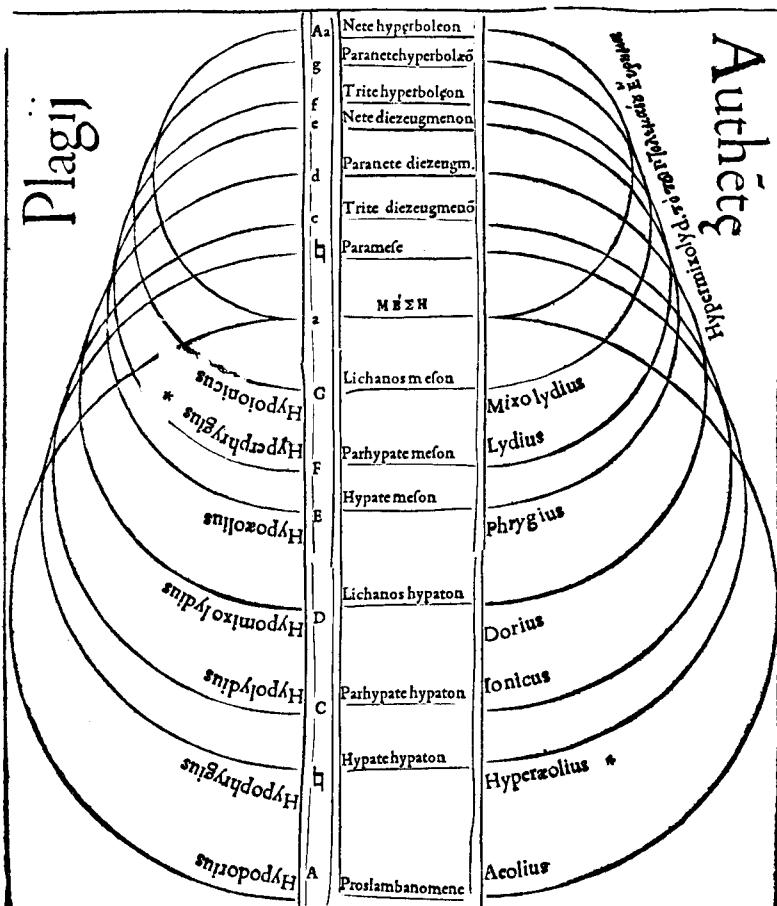

Aristoxæ

Liber II.

81

Aristoxeni XII. Modorum Typus cum Ptolemæi uno ac duobus poste riorum musicorum à nobis suita de causa non receptis.

Verum

Dodecachordi

VERUM enim uero, quoniam res uelut noua est, & rudibus nihil satis dicitur, si potest, denique alium alia iuvant, alios alia excitant, uidebor operae pretrum facturus, si, que diximus, multis ac uarijs modis tractentur. Sic enim nos confidimus, ut Lectoris animus facilius ea percipiat, deinde percepta, roborata iam memoria, fortius teneat. Faciamus igitur duplē Mōdorum, ut antea indicauimus, ordinem. Alterum authentarum, alterum Plagiorum, quæ uocabula hunc sunt, & uulgō, & apud huius artis professores recepta, nec in ep̄ta huic negocio, ut ego arbitror. Harmonicas sigunt diuisi. Authentæ y^{παντες} sunt sex, Dorius, Phrygius, Lydius, Mixolydius, Aeolius ac Ionicus. Vnus Nothus Hyperaeolius. Sex item Phrygii y^{παντες}, arithmeticos diuisi. Hypodorus, Hypophrygius, Hypolydius, Hypomixolydius, Hypoæolius, ac Hypoionicus. Vnus item nothus Hyperphrygius. Apud me nō referet quo pacto quis uel hos, uel illos appelle. Quidam Authentas παντες, Plagios πάντας, hoc est, latīnē dominos, ac seruos uocant. Quidam modestius, illos magistros, Patronos triumphantēs, Plagios uero famulos, clientes ac ouantes appellant, sit unius cuique, per melicebit, liberum, ut uoleat nominare.

Authentæ sex harmoniacos

diuisi.

Dorius. Phrygius, Lydius, Mixolydius, Aeolius, Ionicus.

Plagiū item sex arithmeticos diuisi.

Hypodorus, Hypophryg, Hypolydo, Hypomixol, Hypoæl, Hypoionitus.

Septem

Liber II.

83

Septem diapason species binis modis Harmonicōs ac
Arithmeticōs diuīsis.

3   4   5

Dor. Hypod. Phry. Hypop. Lyd. Hypol. Mixol. Hypom. Acol. Hypozol.
1   2   3   4   5   6   7   8   9   10

6   7

Hyper. Hyper. Ionicus Hypoion.
zol. phrygius. 11 12

De chordarū grauitate & acumi

ne, ac secundum ea appellatione, Caput VIII.

Sed nunc tempus est, quēadmodum antea promisimus, ut de chordarū ordine secundum acumen ac grauitatem differamus, re non tam dubia ac difficulti, quām controuerſa ac uarijs authorum opinionibus tradita. Seruius Honoratus Grammaticus in hoc Virgilij: Tacitæ per amica silentia Lunæ. Tacitæ Lunæ (inquit) aut more poētico noctem significat, aut Physica ratione dixit. Nam circuli septem sunt: Saturni, Iouis, Martis, Solis, Veneris, Mercurii, Luna. Et primus, hoce est, Saturni, uehementer sonat, reliqui secundum ordinem minus. Sicut audiūimus in Cithara, cuius ultima corda minus sonat. Hęc Seruius. Quæ uerba Angelus Politianus miscellanearum capite ultimo reprehēdens. Hoc itaq; deniq; (inquit) procedet si ultimam nō iam pro ima sed pro summa capiat, quæ grēcē Hypate uocatur, unde grauior excitatur sonus, scuti ab extima altera & tenuissima, quam equidem libētius ultimam dixerim, acute uox profertur, quia prorsum tenditur. Hęc ille. Ego Seruium & uere & secundum naturam locutum existimo, nec solum secundum ecclesiū orbium (si quis illic sonus est) seriem, sed etiam secundum Citharæ neruos. Nec Hypaten summā esse in Cithara ut Angelus exponit, sed infinitam chordam. Ultimam autem chordam in Cithara accipiendam acutissimā, quæ etiam si maxime tēditur, non ob hoc tamen maxime auditur.

Nam

Dodecachordi

Nam acumen & grauitas in diuersis neuticē eandem rationem, quam in uno quodam ac ēodem, habent. Siquidem in uno quopiam acumen magis auditum ferit, in diuersis secus est, quēadmodum exempli causa. Vnius chordæ sonus, ut magis intēditur chorda, ita magis auditum ferit: Sed in diuersis chordis, quarum quae maior est, esto disdiapason ab acutiore, atq; adeo etiam minore uincatur, non tamen minus audietur. Necq; enim pueri clamantis uox, quantumvis acuta, superabit uiri bene uocalis sonū. Inde etiam uidemus quām nihil efficiant uoces superiores absq; inferiorum uocum Basī, ut uocat Iulius Pollux, à qua uulgo nomen Bassum temerē in usum uenisse existimo. Necq; uero iucundior aliis cantus est, quā in quo firma sonabit infima uox, etiam si suprema suauius auditū permulcat, sed omnino in garritum uenīunt omnes superiores uoces, si robore in finis uocis deſtituantur. Hoc idem fatis cōmonstratur in diatessaron consonantia, quae non admittitur hodie, niſi subtus fulciatur, uel diapēte, hoc est, quintaē ſubſidio, uel tertiaē nonuunc. Quare non eft necelle, si Lunæ ſonitus eft acutissimus, ut continuo etiam maximē audiatur, ſicut nec in Cithare neruis necelle eft, nete hyperboleon magis feriat auditum, quām proſlambanomene, etiemſi eam acumine diſdiapason ſuperet. Sed hec ad Politianum. Atqui huic opinioni noſtræ cōtrarius uidetur Boēthius qui ferē ita ordinare uidebat chordas, ut proſlambanomenē ſupremo ponat loco, neten hyperboleon infinito, ut libro quarto capite decimo toto chordarum ordine: Et libro primo capite uicesimo. Neaten exponit in inferiorē: Eto dē capite Melon tetrachordi ſuperiores quatuor uocat chordas, ad tetrachordi diezeugmenon item quatuor chordas. In noſtro autem ordine, quem ad Guidonis ſcalā diſpoſuimus, cōtraria omnia uidentur. Multa hercules alia & his haud diſsimilia apud authores reperias, quę quos dā male torquent. Sed hic ſcrupulus amouendus eft. Igitur in primis notandum, antiquitus ita fuilſe tetrachorda, ut etiamnum noſtra cōſpiciuntur, quatuor chordis instrumēta, ubi grauiſſimus neruus et maximus, imo crassissimus, erat supremus, acutissimus uero ac minimus, ſanē infinitus. Quam ego Lyræ formam puto, nec Citharam cum Lyra idem instrumentum, ut quidam male (delicentia tamen non loquor) exponunt. In Cithara enim nerui ſunt 24, ut ſuperiore libro oſtendimus. Et contrario ordine atq; in Lyra diſpoſiti, nam in Cithara grauiſſima quaeq; atque maxima chorda eft infima, acutissima uero ſuprema. At in Lyra, ſiue illa trichordos, ſiue tetrachordos, ſiue hexachordos ſit, cōtraria omnia. Hinc illa uaria appellatio, grauiſſimæ, extremae, imæ, ac ultimæ chordæ. In tetraчhordo enim ſuprema eft grauiſſima, ideoq; dicta hypate, acutissima uero eft infima, & eadem ultima. Necq; uero uoces illæ, extrellum, primum, ultimumq; nos turbare debent. Nā ascendēdo in Cithara, grauiſſima chorda eft

da est prima, acutissima ultima ac extrema: cōtra descendendo suprema est prima, & grauissima est ultima sive extrema, quod in cælestium sphærarū ordine luce clarius patet, ut postea enarrabimus, & multis alijs in rebus. Et ipsi authores saepe ita locuti sunt. Ut Terentij illud probat. Certe extrema linea amare haud nihile est, ubi per extremam lineam intelligit primam, ne- pe uidere. Nam quod Donatus in commentario addēs ait. An sic dixit ex tre- na linea, quemadmodum dicitur longis lineis fieri? Id est, delōginquo, nimis argutum est. Item Horatius cum in sermonibus de Tigellio diceret: modo summa Voce, modo hac resonat quę chordis quatuor imā. Per imā grauissimam innuit, hoc est supremā in tetrachordo, quæ, quod ad sonos attinet, grauissima est, sed si ad locum conferas, est suprema. Quod & Porphyrio innuens, A tetrachordo (inquit) hoc sumptum uidetur, in quo est grauissimi soni chorda, quæ hypate dicitur. Non me latet, quid eum in lo- cum garriat Acro, ea in annotationibus, quę in Horatium publicauimus, breuiter attigimus. Ad hanc igitur formam, quæ ueteribus ita in usu erat, Boëthius plerasq; dispositis demonstrationes. At ubi negocium magis ar- duum tractat, præsertim numeris cōmonstrandum, tum uero non acutis ribus, sed grauioribus chordis maiores apponit numeros, quod ipse lib. 4. his testatur uerbis: Nec lectorem (inquit) res illa conturber, quod intendē tes saepe spacia proportionem, numero maiore signauimus, remittentes ue- ro minore, cum intensio acumen faciat, remissio grauitatem. Illic enim tan- tum proportionum spacia signabamus, nihil de grauitatis, aut acuminis proprietate laborantes, atq; ideo & in acumen maioribus numeris intendi- mus, & minoribus in grauitatem saepe remisimus. Hic uero, ubi chorda- rum spacia, sonosq; metiemur, naturam rerū sequi necesse est, maioriq; lo- gitudini chordarū, ex qua grauitas existit, ampliores, minori uero, ex qua uocis acumē nascitur, dare breuiores. Hac ille. Nec multum abest quin sit exemplum eius quod dixit, libro 1. cap. 24. apud eundem. Vbi hypaton ac meson tetrachorda ad eundem cōnectens neruum κατά σωσφήν, superiorius hypaton tetracordon facit, posterius meson: Sed chordam hypatō meson, superioris acutissimam uocat, posterioris uero grauissimā. Superiorius dicit, non soni acumine, sed quia prius numerauerat, alioqui deinde dixisset in feioris, non posterioris. Quod autem Boëthius hypatas grauissimas, hy- perbolæas uero extremes & dicat & existimet, multis ex ipsius libris testi- monijs clarū euadet. Nam lib. 1. cap. 20. Ita ait: Inq̄ his quę grauissima qui dem erat, uocata est Hypate, quasi maior atq; uenerabilior. Vnde Iouē etiā Hypaton uocant, Consulē quoq; eodem nuncupat nomine propter ex- cellentiā dignitatis, eaq; Saturno est attributa propter tarditatē motus, & grauitatem soni. Item postea in eodē capite, de Hyperbolæo tetrachordo, quod eæ chordæ prædictas omnes netas superuadebant acumine, hyper- H
bolæas

Dodecachordi

bolcas dictas afferit. Rursus lib. 4. cap. 11. Hypatō tetrachordū primū atq; grauissimum ait, Hyperbolacon autem neten extremā. Rursus cap. 13. eiusdem libri, ubi de speciebus diapēte, grauiorem partē bis uocat, ut nos cū Guidone appellamus. Multa alia sunt apud eundē loca, quę breuitatis grātia à nobis omittuntur. Hæc aut̄ obiter adduximus, ne quis mihi, eius au thoritatē uiri obijciat, quem ego absq; controversia in hac arte principē facio. Nam Macrobius, Acronem, Georgiū Vallam, & similes nihil moror. Quanquam Georgius Valla magnifica præstisſe in portentoso illo de rebus fugiendis ac expertendis uolumine uideri potest, homo haud dubie doctus, sed non satis ingenuus, meo quidē iudicio. Cum enim maiore huius disciplinæ partē ex Boëthio haberet, ne semel quidem, quod sanemiror, dignatus ethūc nominare. Interim Anshelmos Bryennios, & nescio quos alios obscuros uiros frequenter in ore habens. Sed scilicet tū docti uidebimus, quoties authores allegamus, quos uel ipsi nunq; legimus, uel quos alij non legerunt. Nā de antiquis nihil dicam, quos coaceruatim ita allegat perindeatq; ipse legerit, cum ante multa sācula illorum lucubrationes perierint. Audio tamen illi eximiā fuisse bibliothecam, quā ipse moriens eilegauerit, qui hoc opus excuderet. Aldus excusſit, de bibliotheca nihil certi audimus. Ipse codex corruptissimus est, ut cū iudicio legenti facile patebit. Cuius uero culpa, id uero nescio. Hoc in uniuersum de eo opere dicū mis hi sit, coaceruationem uideri multarū rerū, quas nō intellexerit, cōmixtio nemq; sape contrariorum, quae haud dubie emendaturus, si licuisset, erat.

Quo pacto sumendi sint Modi & quæ prima omnium Modoru

chorda, Caput I X.

Hic uero ingens difficultas se nobis offert. nec parua nauigationis nostra mora, qui trānsmissis tot scopulis, omni periculo iam defuncti uidebamur, ac tutum omnino cepisse portum. Ecce quem minime rebamur, rursus adeſt Boëthius ipſe, nostra Helice, nostra Cynosura, ac retro prop̄modum acto nauigio à cursu instituto nos cohibusit. Hic enim lib. 4. cap. 13. longe aliter diatessaron diapenteq; ordinat species, atq; nos ordinauimus. Nos enim sol re, primā, mi la, secundam, tertiam ut fa, posuimus, cum ille hōc ordine, mila, ut fa, re sol, ponat diatessarō species, atq; ita ueteres plaricq;. Similiter diapente nos primam rela, secundam mi mi, tertiam, fa fa, quartam, ut sol, fecimus. Cum apud Boëthiū sint hoc ordine mi mi, fa fa, ut sol, re la. Ita quas nos primas, ille ultimas instituit.

Sed

Sed quod magis nos turbat ac propè retrouersis uelis ire prohibuit est, quod eodm libro, capite statim sequente, de Modorum exordijs ait, Hypolydium tono altiore quām Hypophrygium, quē nos semitonio dūn taxat sublimiorem instituimus. Quod si hæc nostra falsa sunt, & Boëthij codex bene haber, omni deposita tergiuersatione stylus nobis uertēdus est, ac maior huius commentationis pars retexenda, quam magno labore ha-ctenus construximus. Sed de specierum ordine in consonantijs sumendo (ut priorem amoueamus scrupulum) difficultas hoc pacto soluit, Quod d Boëthius eo in loco non alia de causa, mi la, primam ponit diatessaron spe-ciem, quām quod ea inter immobiles phthongos constituatur, cum alię in-ter mobiles. Quapropter si consonariarum species per se consyderemus, non uideo cur alia sit prior, nisi ex semitoniorum locis primatum illis dare uelimus. Vt, mi la, primoloco semitonium hebeat, $\text{VII} \pi\acute{\text{e}}\lambda\mu\lambda\mu$, hoc est, secundum ascensum. Eadem de causa, mi mi, in diapente. At si ad sca-lę ordinem, quem Gxæci à proslambanomene ad neten hyperbolæon, Latini uero ab A, ad Aa, instituerunt, hæc referamus, certe, resol, primum obtinebit locum à proslambanomene ad Lichanon hypaton, mi la, secun-dum, ab hypate hypaton ad hypaten meson primi ac grauissimi tetrachor-di, in qua indubitanter prima chorda hypate hypaton à parhypate hypa-ton distat semitonio minore in diatonicō (nam de alijs duobus generi-bus, tanquam deploratis, nihil hic tractamus) Deinde sequuntur tonus ac-tonus, ut clare patet in omnibus libri quarti demonstrationibus apud e-udem Boëthium. Hæc ratio etiam Franchino fuit homini docto, & qui recte hæc initia iecit. Eadem Berno in sua Isagoge oppido diligenter tracta uit. Nec ab hoc scopo quisquam nos dimouebit. Et ipse Boëthius hic ade-rit nobis omnibus de musica uoluminibus, quare specierum in consonan-tijs ordo, si quindecim chordarum in immutabili systemate cōsyderemus seriem, nullus melior, nec aptior instituetur, atq[ue] ille est, quem nos superio-re libro ex Franchino docuimus. Quod si hoc euicimus, ut planè puto, al-tera de Modorum exordijs dubitatio facilius dissoluetur. Neq[ue] enim dubi-um est, si Modos musicos secundum quindecim chordarum seriem ordi-nauerimus, quin hic ordo fuerit secundum Modorum naturam (quæ in semitoniorum positu maxime consistit) quem huius libri capite secundo, etiam typo ostendimus. At si, ut Citharae neruis aptantur, posuerimus, alia-us ordo esse poterit. Nam Boëthij constitutio lib.4. cap.14. si codex non errat quod ratiénem Franchinus nō dubitauit dicere, ultimo suorum operū uolumine, cap. ii. alium habet ordinē, à proslambanomene enim in Me-sen, Hypodorium quidem ponit, ab hypate hypaton ad paramesen, Hy-pophrygium, tono distanteis, quod & nos fecimus. At à parhypate hypa-ton ad tritēn diezeugmenō, Hypolydium, eodē tono, quē nos semitonio

Dodecachordi

dūntaxatab Hypophrygio distare credimus. Nam parhypate hypatō ab hypate hypatō distat semitonio. Quare eo in loco uel Boēthij codex errat, uel Citharæ infimum ac grauissimū neruum proslambanomenen appellauit, ac deinde chordas ita aptauit, ut adhuc hodie conspicuntur à C, ad c. Vel ab F, ad f, in Synemmeris. Magis adhuc diuersa partitio illa est, eodē libro cap.4. quam ait ad Lydium Modum institutam, cum magis ad Hypolydium aceriam ad Hypodorium quadret, si quis diligenter eam legerit. Quāquam mihi ad finem suspecta & mutila est uisa, librariorum, ut putato, culpa. Porro Politianus in suo Panepistemone: Toni (inquit) apud Aristoxenum tredecim. Hypodorius, et Hypophrygij duo, Hypolydij duo: Dorius: Phrygij duo, Lydij duo: Mixolydij duo, Hypmixolydius unus. Quæ si uera sunt, à tritono ille modorum ordinem incepit, (ut hodie sunt organa quædam ut nos uidimus) ubi nos Lydium in Flitera incipimus, quasi à parhypate meson orsus ad paramelen conscedas, deinde in G Hypophrygium, ubi nos mixolydium, nec enim alioqui illæ modorum monas ac Dyas locum habent. Hæc omnia eò tendunt, ut planè uideamus uariatum hoc quoq; apud ueteres, mansisse tamen semper septem diapason specierum maiestatē, ut utalia ceciderint. Denominationis enim ius facile mutari potest. Cui rei testimonii esse potest Cleonides qui ab hypate hypaton incipit Modos, ac ex ea chorda in Paramelen constituit Mixolydiū, qđ cum nostra traditione minime quadrat. Sicut nec eius sequentes cū nostris Modi, ac necū Boēthij qđē. Prima igit̄ (ut randē finiamus) omniū Modorum chorda erit Proslambanomene, Hypodorijs, p̄pria sedes ad mesen, secunda Hypate hypaton ad Paramelen, Hypophrygij: tertia parhypate hypatō ad tritē diezeugmenō, Hypolydij: & deinceps, ut cap.2. huius libri ostendimus, ipsa uero semitoniorū loca erunt secundum tetrachordorum ordinationem ab ipso Boēthio lib.4. institutam demōstratām, ut iam dicto capite nos quoq; pbauimus. Manet igit̄ incoctus hic noster ordo, ut ab initio instituimus. Et Modorum natura, apud omneis authores indicata, hoc pacte pulchre procedit, Æolium simplex, ut Apolcius, τὸν γένυιον τὸν Ἰατροῦ, τὸν λυδίον τὸν θεατῶν, τὸν θρακίον τὸν στρατάρων, ut Lucianus inquit, quæ uerba paulo postlatius explicabimus. Aristoxenum, à Ptolemeo ac Boēthio redargutum, nos non legimus. Et Politianus hoc in negatio rerum nō intellectarum coaceruator à quibusdam merito nominatur. Legerat enim hæc apud Græcos, sed non intellexit. Georgius etiā Vallatam uaria uarijs in locis nobis prodidit, nunc Aristoxenium, nunc Ptolemaicum semitonium usurpans, ut s̄aep̄ ipse sibi parum constare uideatur. Nobis hic nihil excidet, cuius non exemplum uiua uoce, & certa comprehensione dare, ac oculis auribusq; subſicere poterimus, si opus fuerit.

Authorum

Authorum aliquot loca discussa
quæ traditis a nobis ha& tenus præ
ceptis contraria uidentur, Cap. X.

Minus urgent quidē, sed sollicitos tamen nos habent, quæ alia super alia subinde nobis irrepūt, nostris propemodum traditionibus pugnantia, apud authores haud penitēdos. Quorū primus est, Athenaeus qui lib. 14. *Δεπνοσφις ἦμη* ex Heraclide pontico treis dū taxat Modos afferit Dorium, Æolium ac Iōnicum, quod Greci ipsi in tria diuisi sint genera Dores, Æoles & Iones. Idē sed aliquanto diuersius tradit quām Porphyrio doctus homo, qui in Horatiū nobis reliquit cōmētarium, sed ab Acrone cōpilatum, ab temporū iniuria eriam mutilū. Is odcultima libri quarti carminum ad illud: Lydis remixto carmine tibij. Aīūt (inquit) treis Modos tibiarum esse, Iōnicū, Lydium, Barbarū. Et epodō ode 9. ad illud: Hac Dorium, illis barbarū. Diximus autem (inquit) & supra treis esse species aquad Græcos omnīū carminū Iōnicum, Lydium, Barbarū. Hæc ille. Acro exponit barbarū, id est, phrygium, quod placet: Cæterum pro Lydiū in Porphyrione legendū puto Dorium. Lydius enim in Iōnico facile intelligitur. Et nostra ætas penē omnē Lydij cantū in Iōnicū mutat, ita cognata sunt natura horū modorum systemata. Quod olīm eisdem, quas iam citauimus, in Horatiū annotationibus editis latius proscutū sumus. Et paulo post eadē de re quādā alia adnectemus. Verū quod ad priorem attinet, breuiter (neq̄ enim negotium est arduū, ut multis uerbis sit opus) respondemus. Athenæū quidem treis non inasse Modos. Sed principes, sed maxime celebreis apud Græcos. Quippe qui Lydij ac Phrygij mētēnem quidē facit. Sed barbaros esse existimet, alios item uel obscuros, uel priorū subditos ac species. Quanquā ea disputatione eō tandem uenit, ut ne Iōnicū quidem Harmoniam credat, sed harmoniæ quandā speiem admirandam. Διόπτρ (inquit) ὑπολαμβάνω ὡνχέρεμονιαν οὐ την ἐκσι τρόπου δέ τινα θευματὸν χίματος ἀγονίας. Itaq̄ ex hoc authore nihil satis certi cōstare, mihi quidem uidetur, quemadmodum nec ex Iulio Polluce, ut in Lydio referemus. Sed qđ Porphyrio, ut ad hūc quoq̄ aliquid dicamus, treis siue Modos siue species carminum ait, de uulgari loquitur usu, quemadmodū hoc quoq̄ tempore Tibicines fidicinesq̄ in usu habent. Sex enim Modos Iōnicum, Hypoionicum, Lydium, Hypolydiū, Mixolydiū, Hypomixolydiū, qui & Hyperiastius, in ut modulant. Quatuor uero Dorū, Hypodoriū, Æoliū, Hypoxoliū, & si addere licet Hypmixolydiū, in re. Deniq̄

Dodecachordi

in mi Phrygium & Hypophrygium, ut numerus duodecim Modorum, aut XIII, si Hypermixolydium non excludemus, expleatur. Hęc ad Porphyriōnem. Tertius Lucianus est, qui in Harmonide quatuor Modoruū nominā memorat, ac cuiuscē Harmonice proprietatēm (Nam ita Modos nominat, conformiter cū Platone) explicat his uerbis. καὶ οὐδέν τι προστίθεται τὸ ἔδικτον, τὸ φρυγῖον, τὸ εὐθεόν, τὸ λαυδίσιον, τὸ βακχικόν, τὸ δλαζίον, τὸ σεμνόν, τὸ ιωνικόν τὸ γλαφυρόν. Hęc dicit Erasmus Rot. praeceptor noster docte, ut omnia, ita uerit. Vniuersaliter harmonie seruare proprietatem. Phrygī impetu, Lydiæ furorem, Doricæ seueritatem, Ionicae iucunditatē. Porphyrio treis nominauit, Lucianus quatuor. Sed non uidetur hoc egisse Lucianus ut omnibus nominaret Modos, uerum praeceptiois dūntaxat. Ionicū aut̄ quod ille ex Lydio p̄m̄s̄ emergit, mutato dicitur zeugmenon tētachordō in synēmenon, principibus adiecit. Sic & Apuleius floridorum libro i. quinque numerat. Aēolio adiecto, Iulius Pollux lib. 4. λογικὴ adiecit & alibi σωτηρία λαυδίσι, ut Platoli. 3. de re pub. ubi & μεταλλούσι. Verū dehis in Lydio latius differemus. Apulei uerba sic habent. Tibicen quidam fuit Antigenidas omnis notulae melleus modulator, & idem omnimodis peritus modificator, seu tu uelles Aeolian simplex, seu lastium uarium, seu Lydium querulum, seu phrygium religiosum, seu Doriū bellicosum, Apuleius simplices, quod ad appellationem attinet, nominat, uidelicet à Gentibus nomina habentes. Et lastium uocat quem Lucianus Ionicū, quod nomine in vulgaris Apulei codicibus corrupte, ut paulo post ostendemus, Asiū legitur. Hęc & similia apud authores passim reperiuntur, quæ nullo negotio ad hunc modum dissoluti poterunt ab mediocris etiam ingenij Lectore.

De Modorum inuicem commutatione, Caput XI.

Commutātur item Modis alteri in alteros sed haud equali felicitate. In alteris enim fit mutatio s̄aepē uix sentiētē aure etiam arguta, immo s̄aepē cum magna audientium gratia, quod per uulgatum hodie es- se ex Lydio in Ionicum non semel iā testati sumus. Norūt̄ hoc qui instrūmentis ludūt̄, & qui Poētarū carmina p̄ optē cantare sciūt̄ ad musicā rationē. Nēpe q̄ laudē hoc modo, si cōmode faciūt̄, s̄aepē numero merent̄. Maximē si Ionicū in Doriū cōmutent: In alteris aut̄ dura fit cōmutatio, & uix unq̄ absq̄ graui auriū offensione, ut ex Dorio in Pphrygiū. Ideoq̄ qui in tēplis hodie organa pulsant, q̄ties in id difficultatis incidūt̄, cogentibus ad hoc Ecclesiasticis, nisi exercitati ac p̄ opti sint, s̄aepē se deridēdos auditoribus eruditis p̄pīnat̄. Inde adagiū natū puto, ADorio ad Phrygiū de naturali in minus naturale, aut de bene cōposito, ad absurdū aut de placido ad in-

Liber II.

91

ad insuauis. Deniqe de eo, quod uulgo aius, qno manet in proposito, et ex eode labist in diuersum. Haud cla me est, quod nostra xartate de hoc Adagio scriptis, pdiderint multi eximij uiri, inter qs duo tame maxime mihi col*ed*i, nonque absque honoris prefatione nominatur, Frachinus & D. Eraf. Roter. alter mus*tus*, alter uocalis mihi doctor, quob*us* tantum me debere fateor, quotum qui maxi me. Frachinus san*e*nonque uidi. Quaq ante annos duos et 20, cum Mediolani essem, ille quoque tuc adfuisse dicitur, sed nondu hoc agebam, posterioribus aut an nis (ut ingenue quod ueru est, fatear) eius uiri scripta multum, profuere mihi, atque adeo ansam dedere, ut Boethian*a* Music*e* legere, relegere, ac deuorare etia uoluerim, que logo tempore a nemine attingebat, immo a nemine intelligi credebat. Cum Erafmo uero familiariter multis uixi annis, non in insde quod edibus, sed ita prope, ut alter alteri in negocio literario quotidiana cosuetudine, in laboribus qs simul immentos pro comuni studiorum utilitate tole rauimus adfess*it* quoties libuisset. Itaque licuit inter nos admonere, dubitare, corriger*e*. Ego, ut Iunior, coccedebam illius etati. Ille, ut senior, tolerabat mores meos, non nunque castigabat, assiduus erat adhortator studiorum meorum. Deniqe effecit, ut auderet alquado & ipse in publicum pdire, & scriptis, quae sentire, pdere. Quaecum ille tot annis (Non opinor non minus xx, fuisse) scripsit, uoluisset a me antea uideri. Et hercules, si prae occupationibus rerum mearum prepetuo adfesse potuissem, non defuisse uiro, plerisque tame opib*us* adfui. Non agre ferebat, ut non uic morosuli quida faciut, reprehendat, si quis hoc comode faciebat, immo admoneri maxime petebat, & agebat subinde gratias, deniqe non nunquam admonentem muneribus donabat. Tata in illo uiro erat modestia. Itaque in eius scriptis reprehendat quaedad du uiueret, maxime illum uolente, non sumus uer*ii*. Quod in Frachino quoque utin*a* licuisset, ostendit dissem certe illi non pauca, quae ad publicum disciplinarum usum multis profuserent. Hoc est temdult, ut nemo mihi successere iure uel queat, uel debeat, si post illorum fata non caudea quaedad reprehendat, quae uiuentibus illis cum gratia etia facturus er*ai*. Prior itaque Franchinus in postremo illo ope (quod sero in manus nostras uenisse priore libro coquisumus) de Harmonia musicorum instrumetorum li. 4. ca. 2. ubi de proprietatibus quotuo Modorum, ac de prestatia Dorij differit, facta huius Adagi*e* met*ion*e, hec adponit uerba: Cum aut (inq*uit*) ex costissimis & seueris actibus ad ea quae late atque iucunde dicenda aut optimda essent, sese couerterent, ueluti, puerbi loco a Dorio dicebat in Phrygius. Hec ille. Quib*us* uerbis innuit*it* ac iucundis rebus couenire Phrygius, cum tame stat*e* eode in lib. ca. 5. dicat Phrygius Modum ad bellum excitadum esse aptum, ideoque igneo colore ping*it*, & Anapento declarari. Atque nemo non id*e* de Dorio affirmat, quoperter hac ratio non eruism*us* huius adagi*e* sensu*m*. Ego. n. Phrygius potius tristibus, ac diuinis couenire puto, ut Threnis, ut fletibus, ut se

ulturis. Quaq quos Modus est, quo non ad diuersa applicari quotmodo sit in genius ad ea re felix, quale aut Iodoci Pratensis, aut Petri a Platea, aut simili*u*.

Dodecachordi

Id circa omnia, quæ per totū illū quartū librū, præter Boëthiana, adfert de modis musicis, pfecto Modoru verā naturā neutiq; nobis aperiunt. Nec ille ultra septem recte nouit, quod cum ex eo opere, iū ex actiua ipsius Musica planè appetet. Et quæ ex uarijs authoribus cū latinis tū Gracis collegit, negotium nihil adiuuant, ut priore quoq; libro attestati sumus. D. Erasmus autē in Adagiorū illo prestatissimo operenihil plus affert ad uerum sensum huius Adagiij. Tribus annis, aut circiter ante eius mortē admonitus fuit à me. Nam totum illud opus saepe eo poscente relegeram, & sic ubi aut librariorum culpa, quæ sane non minima, quid corruptū erat, aut etiā ipsius incuria neglectum, ut nō illibenter sua agnoscebat errata, continuo notabam. Locus erat Apulej, de quo præcedente capite, ubi ille Aſiū pro laſtium legerat, eum locum ante postremam editionem, me præſente ac ad monente, emendauit. Emendaturus & alia, si morte præuentus nō fuisset. Nam cum de ipso hoc adagio, longe aliam ex me audire rationem, atq; ipſe adferre potuit, rogat ut ſcriptis id explicē latius ac diſfuiſus, ita enim fore, ut Lector fructum haberet, ego gratiam. Enīmuero, quod ibi non admodum ualebam, grauatim me hoc facturum oſtndi, paratus tamen erā hoc in Modorum cantibus cōmonſtrare palām, quod ego primū hac in reputo, & à paucis id fieri posse. At ille nō deſtitit, donec peruerterit. Itaq; ſcripsi tunc ea, quæ hic ſtatim ſuſciam. Verum cum ultimam editionem iam moriturus adoraret, operi nō adfui, ē Friburgo enim qd ad caput Herciniae ſylue eſt, ubi tū habitabā, Basileam icrat (diſtantea loca unius diei itinere.) Ideoq; & charta tunc perit, & locus ille, cū alia tā multa illi curanda eſſent, neglefetus eſt. Quia ppter nūc hoc ope, ubi talia ex pfeſſo doceo, id uero neutiq; mihi negligendum exſtimauit. Eſt iigit̄ ſenſus huius adagiū à Dorio ad Phrygiū, ut diximus quoties à pproposito aliquo in lōge diuerſum labimur. Huius rei apud Musicos cū recentiores tū ueteres nullā, quod equidē ſciā, reperias cauſam, quā cātus naturam ac aurū iudicū. Ideoq; rēaltius repete re placet, breuibus quidē uerbis & in diatonicō, quod nunc in uſu eſt. Notum autē eſt ex ſuperioribus, totū inter Modos diſcrimen eſſe ex uariatione diapēte ac diatessarō in diapafon, qua omnes, cōſtant Modi. Hanc autē uariationē eſſe ex uario ſemitoniorū loco, quæ totū uerſant negotiū. Notum hoc quoq; eſt Lydiū Hypolydiūq; Modos cōmunē habere diapēte, tertiā uidelicet ſpeciē, Phrygiū Hypophrygiūq; ſecundā, quarū utraq; tritonū cōplectitur, durū interuallū, & à diatonicō nō nihil abhorres. Vnde factū eſt, ut Lydiac Hypolydī aſperitatē in diapente noſtra artas ppe aboleuerit, ac unius ſemitoniij immutatione eos ex diezeugmenō tetrachordo in Synēmenō deiecerit, effeceritq; Ionicū Hypoionicūq; qui molliorē hahēt incessum, nēpe diapente naclī abſcq; tritono, quartā uidelicet ſpeciē. Porrò Dorius Hypodorusq;, primā habent diapēte ſpeciē, quæ itē nullū habet tritonum,

tritonū. Ideoq; si rursus Ionicum Hypoionicum q; in Doriū Hypodoria-
ū mue mutabis, uariatur diapēte sed absq; tritono, quare aures nō offenduntur, imo gratiā senties ex uariatione Modi. Eet sanè auditus ex omnibus
sensibus maxime morosus, qui nisi uariatione iucunda mulcetur, illico tæ-
diū cōcipit. At si rursus ex dorio aut Hypodorio in phrygiū Hypophry-
giū ac cōcedere uelis, iā incides in Modos, quorū diapēte tritonū habet,
asperā, ut diximus, intercapedinē, ita ut alia uelut natura cātus nasci uidea-
tur. Quapropter auditus rei nouitate cōmotus senit alterationē incōmo-
dam ac uelut stupescit. Hęc ita haberere ipsa inueniet qui Modis assuefa-
ctas habet aures. In Guidonis autē scala Lydius inter F, & f, Hypolydius
inter C, ac c, cōstituti habet mi, in b clavi, qd si in fa cōmutab; ē, efficit con-
tinuo Ionicū ac Hypoionicū moliores Modos, & qbus aures libētius ac-
quiescūt. Veteres sanè ecclesiastici Lydio ac Hypolydio delectati sunt pro-
pter diapēte seu eratē, pr̄ esertim in Gradualibus que uocāt. Itē in paſſiōne
Dominica, que sacra illa hebdomada caniū. Vbi Euangelista, ut grauiſ hi-
storicus eā habet diapēte, narrationi aptā. At nostra ḥetas pleraq; mutat te-
mere, aut uiiciat uerius, dum querit mollia potius quā grauitatē obſeruare
euret. Mutatis igit̄ his Modis, ut ex fa, diapēte fiat sol ut, aures suauiore
nacte sonum, nō offenduntur. Nec rursus si ex sol ut diapente paulatim pa-
cedendo labaris in lare, ac in Doriū uenias, si cōmodē hoc feceris & suo lo-
co. At rursus si ex rela, que Dorij est diapēte, in mi mi, que Phrygiū est, de-
flectere uoles, uix effugies tardum quoddam auriū, aut stupore quendam
animi ammirātis, cur in diuersum abeat. Sed satis nunc Philosophatū. A
Dorio ad phrygiū, et cōmodē, & absq; aurium offensione trāſire feliciter
ausus est Iodocus à Prato super psalmum de profundis, quod exemplum
unā cum ludiicio nostro prodemus. lib. 3. cap. 24.

Cur septenarius numerus apud authores tā frequēs in rebus musicis, Cap. XII.

Estaūt & hōc cōſideratione non indignū. Quid sibi uelit septenari
us ille numerus toties authoribus nominatus, & tam varie item, cū
rērum musicarum incidit mentio, quemadmodum apud Homerū
secundo (qui est ad Mercurium) hymno.

Ἐπτάντει εὐηγώνιοι ταῦτα χρησθέσι.   Et apud Virgilium in Alexi.
Est mihi disparibus septem compacta cicutis Fistula.   Et Aeneidos 6.
Oblogtūt numeris sepiē discriminā uocū.   Et Horatius lib. 3. Car. ode. 11
Tuq; testudo resonare septem.   Callida neruis.

Macrobius lib. 1. Saturnaliū scribit Apolliniſ lyrā septem fuisse chordarū
per quas tot cœlestium sphærarum motus p̄st̄ intelligere. Sphærarum
pro

Dodecachordi

per Planetarum accipi uult opinor, sed ea ratio frigida est. Nam si Pos-
 ètæ octo prodidissent neruos, hic tam subtilis speculator continuo subiun-
 xiisset, per eos totidem Sphærarum motus intelligi, q̄ppe quę apud omnes
 sint octo. Rursus si nouē cōmemorassent, octo haud dubie motus qđe esse
 dixisset, atq̄ adeo totidē ex illis sonos: Nonū aut̄ intelligi oportere, cōflata
 ex his octo Phthögis symphoniam, atq̄ ob hoc dictā Calliope, ut de musis
 Plato in re pub. philosophatur, non temere omniū doctorū iudicio. Eadē
 est Ciceronis de Sōnio Scipio. tractatio, de qua paulo post, Diodorus aut̄
 Mercuriū aī lyre reptore fuisse, atq̄ ei tribus instituisse chordis, instar triū
 anni tēporū. Treis itē uoces desūptas, gravis ab hyeme, acutā ab estate, à Vē
 re mediā, magna Autūni iniuria, q̄ hic indignissimē fructibus onustus ex-
 ularat. Orpheū an quatuor chordis lyrā instituisse tradūt uel ad cadē anni tē-
 pora, ut iniuria affectus Autūnus, postliminio rediret, uel ad quatuor elemē-
 ta, ut alij scripsere. Hæc ad huius difficultatis nodū explicādū cōmētato-
 ribus adducta, tātū ad rē faciūt, atq̄ enarrare, quā quicq̄ chordā in Cithara
 addiderit, donec ad 15. deuentū sit chordā. Lectoris. n. mēs omnibus his le-
 ctis & intellectis nō minus dubia h̄c̄ret. Effugia h̄c̄ sunt nostræ ignoratię,
 quā nimiū fœcūda est, q̄ties extricare sen̄eq̄t. Aq̄ hoc explicādū erat, quā
 ob causam toties ap̄ d̄ authores septē chordarū sit mētio, tū qđ per has intel-
 ligī oporteat. Hic leuiter trāslatūt oēs, tanq̄ re bene nota, & leptē Planetarū
 Sphæras adducunt quasi hoc nemo sciat. Ego igit̄ uno uerbo dicā quę sen-
 tio, per septē siue chordas, siue neruos, siue cicutas, siue uocū discrimina in-
 telligi ab authoribus septē illas Diapason species, de q̄bus tā multa hæcte-
 nus diximus, que nō minus in trichordo Mercurij, tetrachordo Orphei,
 ac reliq̄s deinceps chordarū instrumentis habent, quā in Cithara 24. chor-
 darū. Per has omnis cātus regit̄, per has incedit, intra has cōcludit̄, quēad-
 modū per pedes carmina. H̄e diapason nō explēt, sed tono deficiūt. Ide
 óq̄ à Ptolemy oētaua species adiecta est, sed quāeadē sit cū prima, ut late
 hæcc cap. 2. huius libri ostēdimus. Neq̄enim ullus est cātus, uel Citharg, uel
 alij instrumēto habilis, qui nō in aliquā septē diapason specierum cadat.
 Quod si forte hoc alicui nimis argutū uisum fuerit, meminerit obsecro, q̄
 hæc nostra ætas rudis sit ac ἀνέτος prorsus, ut inter eximie doct̄os, etiā qui
 mathematica p̄fiten̄, nō uicesimus quisq̄ hæc p̄specta habeat, quicq̄ huic
 disciplinæ medicā manū adhibere uelit, imo uerius qui possit, Rursus co-
 gitet quā priscorū cū Romanorū, tū Græcorū ætas docta a omnibus in-
 structa disciplinis. Vt certe dubitari non possit, cū Horatius carmina ad ly-
 rā cecinerit, & Modorū toties mētionē faciat, quin eos optimē nouerit, ne-
 gociū certe nō admodū difficile si à teneris ea in re doct̄i magistri nobis cō-
 tigissēt, ut in alijs disciplinis, nō tā ad hōim uitā uilibus atq̄ ipsa musica c̄f-
 seab oībus priscis uno ore phibet̄. Sed nūc q̄relarū sat est, ad alia p̄perem⁹.

Desono

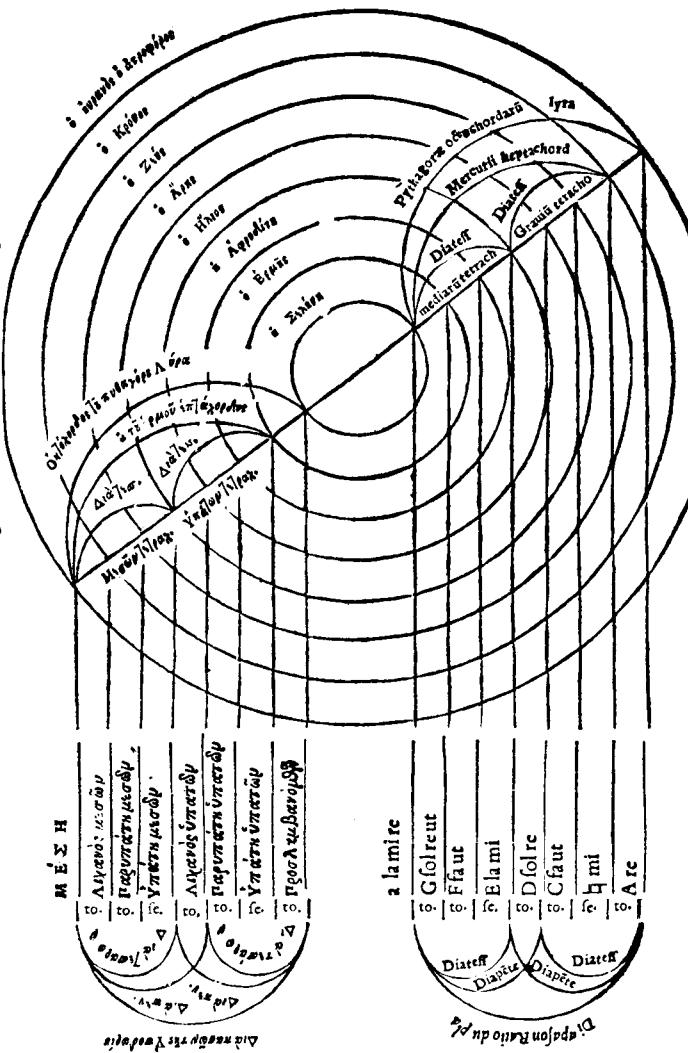
De sono in cœlo duæ opiniones,
atque inibi Ciceronis Plinijque
loci excusis, Cap. XIII.

QVI in cœlo sonum esse putarunt, ad primam diapason speciem, quæ Hypodorij est, eum distinxisse uidentur, ut patet apud Boëthium, lib. I. cap. 27. Ceterum quod ipse ibidem Solem Mese facit, ad priscorum retulit opinionem, quæ nobiscum non pugnat. Inter ualla enim eadem sunt in diatonico à neta Synemmenon ad liaisonem hypaton, in qua dispositione Sol erit Mese, quæ à Mese est ad proflambanomenen, ut nos disponemus, atq; adeò etiam eadem diapason species, quæ ex primis diatessaron atq; diapente speciebus cōflatur. Atqui in sonorum constitutione quod ad grauitatem & acutiem pertinet, in diuersum authores abierunt, quemadmodum priorē quoq; libro obiter tractauimus. Quidam enim in superioribus corporibus acutiores dederūt sonos, inferioribus grauiiores, quod ea quæ uelocius mouētur, ut sunt superiora, etiā acutius sonare uideāt, in qua opinione uideāt suis Cicero in lib. de re pub. 6. Alij cōtra acutiores inferioribus corporibus ascripsere sonos, superiorib; grauiores siue maiores, quod corpora maiora, maiorē etiam cōdāt sonum, minora minorem, quæ opinio mihi multo probabilior uidetur. Si quidem ita in ecclo, ut in hoc sensili mundo habent corpora. Sed huius rei typum subiçere placuit, qui utrorumq; opinionem Lectori sub oculos ponet. Habebunt enim in altera parte maiora corpora coelestia breuiores chordas, minoral longiores. In altera autem maiora corpora longiores, minoral breuiores.
Res non admodum difficilis si recte tradatur.

M. Tullii

Dodecachordi

M. Tullij Ciceronis ordo in sonis, quos cœli orbibus dedit antiquitas.

Quicquid uelocius mouetur, id acutiorum facit sonum.
Superiora corpora uelocius mouentur inferioribus,
Superiora igitur corpora acutiorum faciunt sonum.
Symposiastes.

Maiora corpora maiorem edunt sonum.
Superiora corpora sunt inferioribus maiora,
Superiora igitur corpora inferioribus maiorē edunt sonum
Ratiocinatio.

Cæterum

CETERUM interualla orbium coelestium in ipso celo, ea ne ratione con-
 stent, qua in diapason phthongi, mihi non sit uerisimile, quoconque
 tandem modulandi genere constituerimus. Plinius autem lib. 2. Cap. 22.
 Pythagoricam tradens præceptionem, sic ait: Sed Pythagoras interdum
 ex musica ratione appellat tonū, quantum absit à terra Luna. Ab ea ad Mer-
 curium, spaciū eius dimidium, & ab eo ad Venerem, ferē tantundē. A qua
 ad Solem sesquiplum. A Sole ad Martem tonum, id est, quantum ad Lu-
 nam à terra. Ab eo ad Iouē dimidium, & ab eo ad Saturnum dimidium,
 & inde sesquiplum ad Signiferum: Ita sex tonos effici, quā diapason har-
 moniam uocant, hoc est, uniuersitatem concentus. Hæc Plinius. Que uer-
 ba non omnes æquē intelligunt. Georgius Valla lib. 1. cap. 2. Musices, il-
 lud sesquiplum apud Plinium refert non ad tonum, sed ad dimidium to-
 ni, ut toni, inquit, sint quartæ partes tres, quod ego dodrantem toni intel-
 ligo. Qua tamen ratione non sex toni fierent, sed quinqꝫ & semis. Alij ses-
 quiplum ad tonum referentes, colligunt ex Plinius uerbis septem tonos in
 diapason consonantia, quod nec rationem habet, nec quisqꝫ Musicorum
 uspiam tradidit, & ueteres Plinij codices omnes sex habent, non septem.
 Præterea sex proprius uero est, Aristoxeni sententia, quem Plinius secutus
 uidetur. Reuera autem diapason sex propé modum habet tonos, deest en-
 nīm comma, ut superiore libro ostendimus. Cicero autem sexto de Rep.
 libro, ita habet: Quam ob causam summus ille celi stelliferi cursus, cuius
 conuersio est concitatior, acuto & excitato mouetur sono, grauissimo au-
 tem hic lunaris, atqꝫ infimus. Nam terra nona immobilis manēs, ima sede
 semper hæret, complexa medium mundi locum. Illi autem octo cursus, in
 quibus eadem uis est duorum Mercurij & Veneris Modorum, septē effi-
 ciunt distinctos interuallis sonos: Qui numerus rerum omnium ferē no-
 dus est. Hæc ille. In qua præceptione omittit quam Plinius refert interual-
 lorum rationem, ex octo tamen cursibus septem sonos fieri collegit, extre-
 mos pro eodem intelligens sono, ut fit in diapason. Et cōsonat uulgatum
 musicorum dictum: de octauis idem esse iudicium. Quanquam, ut di-
 cam quod sentio Ciceronis locus haud dubiè corruptus est, & Macrobi-
 us exacte eum non intellexit, tametsi quatuor longissima scripsit in eum ca-
 pita. Theodorus Gaza, eximiae eruditio[n]is uir, cum eum locum in Græ-
 cum sermonem uerteret, & ipse quædam, quæ in uulgatis Ciceronis codi-
 cibus sunt, omisit, ut hæc uerba: Mercurij & Veneris Modorum, quædā
 aliter uerit, ut ἀνθρώποις τεγόται οὐρανός, quod in uulgatis quibusdam
 latinis codicibus frequenter ita legitur: Illi autem octo cursus, quibus ea-
 dem uis est Modorum, à Theodori uerbis longe discrepans lectio. Quidā
 in his Ciceronis uerbis: Septem efficiunt distinctos interuallis sonos. uer-
 bum septē ad ablatiuum interuallis cōiungendum existimat hoc sensu.

Dodecachordi

Octo hi cursus efficiūt sonos distinctos septem interuallis. Sed hoc haud dubiè coactum est, à Ciceronis phrasī longè alienum. Ego locum Ciceros ita legendum puto: Illi autem octo cursus, in quibus eadem uis est extremorum, septem efficiūt distinctis interualla sonis, qui numerus rerum omnium ferè nodus est. Hæc uerba, siquidem ita legātur, & secundum naturam prolata uidentur, & traditioni Musicorum consentanea erunt. Natura enim ita habet, ut octo phthongis, secundum rationem musicam dispositis, certoq; modulandi genere dīmensis, octauus sit eiusdem naturæ cum primo. Et cum sint octo phthongi, septem tamen dūntaxat sint inter ualla, quæ septies uariata quoq; modulandi genere, septem efficiunt diae pason species, quarum frequentissime omnes authorum libri meminēre, ut paulò ante disseruimus. Boëthius huius negocij uerus iudex, cum apud veteres hæc ita mirè uariata uideret, & Plinium non ueritum dicere iucundam magis quam necessariam subtilitatem, hæc ita temperauit, ut tamen utranque opinionem sub oculos lectori poneret, quicmadmodum paulò ante locum indicauimus. Ut autem tādem, quod certo sentimus, fateamur, dicimus in genere. Non absque ratione commentum hoc uisum esse Aristotelī, et dictū iucundius quā uero similius. Quippe si quis ea applicare, ut ita dicam, uoluerit, neque hercules Planetarum interualla, musicis intercapedinibus conuenire reperiet, necq; ullam certam soni rationem uel subiecto uel effidente causa, ut Physicis placeret, adesse deprehendet. Sed datur hæc uenia antiquitati, quæ quoquo modo humanas mentes ad cœlestium contemplationem erigendas existimauit. Ego nisi ab authoribus magnis hoc tractatum uidissim, silentio transire, quantum ad artem pertinet musicā, absq; omni, ut puto reprehēsione potui, sed non sunt prorsus cōtemnenda, quæ tanta authoritate antiquitas memoriae cōsecreuit, nihilominus res ipsa ut habet, duce ueritate, nobis prosequenda est.

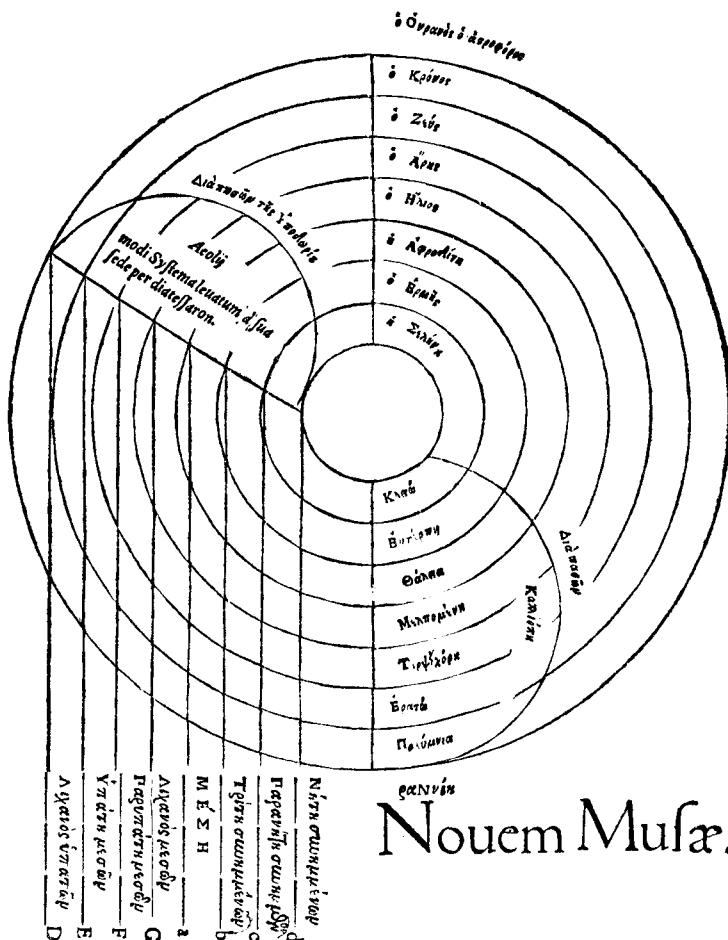
Quid per nouem Musas intelli gendum, Caput XIII.

Sed neq; hoc silentio prætereundum est, quando ad Musices cognitionem, ut ex nomine apparet, nō nihil pertinet. Quare apud authores nouem Musas dicantur. Apud veteres tres dūntaxat fuisse Musas. M. Varro tradidit, & Diuus meminit Augustinus in lib. cōfessiōnum, ea certe de causa, quod omnis sonus triformis sit. Nempe qui edatur uel uoce, ut fauibus, uel flatu, ut tubarum, uel pulsu, ut in cithara. Quidam quatuor etiam Musas faciunt, quidam septem à diapason septem spēciebus, quæ opinio, si recepta esset, placeret. Sed nouenarius in Musis numerus,

merus, apud omnes ueteres, præsertim Homerum atq; Hesiodum, fabularum & antiquitatis principes peruvicit. Qui tamen eodem, quo septenarius, modo ad musicen spectat. Verum non lubet nunc referre, unde etiam sint Musæ, cur pueræ singantur, quæ earum cognomina, neque enim hæc huius sunt negotijs. De nouenario numero nobis dicendum. Plato libro decimo de Rep. singulis Sphæris singulas sirenas appositæ tradit, per quas Sphærarum motum, aut sonum potius ex motu natum, significat. Quapropter octo hos sonos octo uocat Musas, neque antiquitas pluris posuit cœlestium corporum spheras. Ex his autem conflatæ symphoniam nonam uocat Musam, quam & ideo Calliope dictam cōtentunt, & ab Hesiodo reliquarum omnium excellentissimam. Quod optimus Poëtarum Virgilius (ut nullius Philosophiæ partis ignarus) uno carmine significasse uidetur, Aeneidos: Vos ô Calliope, inquit, precor aspirare canenti, haud absq; ratione plurali usus numero ad unam Musam, quamquam ad eam, quæ omnes alias comprehendenter Musas. Quod in Erato libro septimo non est ausus. Cæterū hunc ex 9 Aeneidos locum Christophorus Landinus rectius doctiusq; enarrat quām Seruīus, ad eum quem iam diximus sensum. Poëta autem hoc enigmate innuere uolebant, à superis, hoc est, astrorum influxu dari, ut si Poëta, alioquin nihil artem efficeret posse. Sed non est apud me certum, ascendendō ne an descendendo sonis Sphærarum aut ipsiis Sphæris nomina congruant. Videatur autem uerisimilior ordo, si quis ascendendo his Musarum nomina adaptet. Nempe ut Luna sit Clio. Mercurius Euterpe. Thalia Venus. Melpomene Sol. Terpsichore Mars. Erato Iupiter. Polymnia Saturnus. Ccelum stellatum Vrania & ultima omnium Calliope. Quem ordinem si seruabimus, habebunt latum commentandi campum Grammatici. Nam Musarum nomina Syderibus probè conuenire uidentur. Quæ discutienda relinquimus eis, qui exponendorum authorum prouinciam ex professo suscipiunt, ad hanc enim commentationem non pertinent. Nūc ipsum Hesiодi carmē apponamus & Musarum ad cœlestis orbes typum, ut si quid ex eis utilitatibus ad lectorem manare potest, quemadmodum nos confidimus, non desimus etiam hac parte studiosis.

Κλειώφ, Ἐντέρπητε, Θάλειάτε, Μελπομένη,
Τερψίχορη τέρπατε, Πολύμνιατ, Οὐρανίκη,
Καλλιοπή οὐδὲ αρσοφερεσάτη δηλητήσασθε.

Dodecachordi

Anacephaleosis parua de Mo dorum diuisione, Caput XV.

Verū iam huius extraordinariæ cōmentationis satis est, ad ipsam rem redeamus. Dictum est nobis antea, septem esse diapason species à proslambanomene ad paratenet hyperbolæon, his apud Boëthium nominibus: Hypodorium, Hypophrygiū, Dorium, Phrygium, Lydium, ac Mixolydiū. Dictum item est, ex his septē, quinque bifaria diuidi, proprie arithmeticōs ac harmonicōs, Hypodoriū, Hypo-lydium, Dorium, Phrygiū ac Mixolydium. Hypophrygium autē arithmeticōs tātum, Lydium harmonicōs tantū: Atq; ideo duodecim esse proprie Modos, nō quatuordecim: Et tribus quidē primis speciebus Hypodorio, Hypophrygio, ac Hypolydio nomina manere diuisione arithmeticā, sequētibus autē quatuor: Dorio, Phrygio, Lydio, ac Mixolydio diuisione harmonica. At reliquis quinque Modis inuersa esse horum iam dictorum systemata, Et tribus quidē primis duo harmonicōs, ē quatuor autē sequētibus tria arithmeticōs. Duo itaq; deficiunt altera parte systemata, quia secūda diapason species harmonicōs, sexta arithmeticōs uerti proprie nō possunt, ut sāpius dictum est. De ordine autē horum Modorum multis ante differuimus uerbis. Nunc hoc saltē adiiciendū: Modos diuidi posse in principes & subditos, q̄s nunc subiugaleis uocant, uetus tūores Plagios. Principes esse, qui diuisi harmonicōs, cātus finē infima diapason chorda cōstituunt, quorum sint numero sex. Æolius, Ionicus, Dorius, Phrygius, Lydius, ac Mixolydius. Subiugaleis uero, qui diuisi arithmeticōs, cantus finē infima diapente chorda cōstituunt, eadē cum suis principib; q̄rum itidem sint numero sex, Hypoælius, Hypoionicus, Hypodorus, Hypophrygius, Hypolydius, ac Hyperionicus, siue Hypomixolydius. Finales igit̄ duodecim Modorum chordæ ita habēt secundum ipsorum naturā. Æoli ac Hypoælii in A. Ionici ac Hypoionici in C. Dorij ac Hypodori in D. Phrygi ac Hypophrygi in E. Lydi ac Hypolydi in F. Mixolydi ac Hypomixolydi in G. B clavis omissa est, qđ in ea rarius cantus fi niunt. Si tamē in ea inueniantur, ut postea exēplis ostendere conabimur, iñ cantus erunt Hyperæoli ac Hypophrygi, duorū Modorum à posteris adiectorū, habebuntq; suum quoddā ius ut alij, nēpe ut authentes sit Hypælius, Plagius uero Hypophrygius. Idq; in simplici scala absq; tetrachor do synemmenon. Verū quia Hypoælius & Hypoionicus extra scalam græcā expatiaren̄, tum si aliquot uocum cantilenæ instituan̄ in quatuor sequentibus Modis, Basis & ipsa extra eandē uagaretur, sex Modi infima rum claviū suis sedibus per diatessaron loco moti sunt, manēte tamen immobili diapason systemate. Ita Æolius ac Hypoælius in D, cū fa tamē in I 3 b clavi,

Dodecachordi

b claui, cantus suos finierūt, quanq̄ in a cōmodius potuissent. Ionicus & Hypoionicus in F. Dorius ac Hypodorus in G, sed itidē cum fa in b claui, ad hoc enim inuentū est tetrachordum synēmenon, ut systemata infima in superioribus quoq̄ clauibus locū haberent, & uoces omnes potius intra scalā continerent, q̄ extra temere uagaretur, quod superiore uolumine admonuimus, & tertio deinde exēplis cōmonstrabimus. Habent itaq̄ ex septē diapason speciebus quinq̄ binos Modos, uidelicet, Prima Hypodoriū acq̄ Aelium, Tertia Hypodorum ac Ionicum, Quarta Dorū ac Hyperionicū, Quinta Phrygium ac Hypoaeoliū, Septima Mixolydium ac Hypoionicū. Duæ uero reliquæ species singulos, nempe secunda Hypophrygiū, Sexta Lydiū. Duo em̄ reiecti sunt, de quibus nunc sēpissime. Hæc Modorū tam intricata ordinis ratio, ac sedium tāta diuersitas in causa fuit, cur uera de his traditio tot annos doctissimos latuerit, nemo pro-gatus, quis esset Ionicus Modus, aut q̄modo à Lydio distingueret, quis Aelius aut quomodo à Dorio differret, plane definire potuerit, cū apud authores frequens illorum effertmentio, & in canticis Ecclesiasticis multæ mutationes ex Lydio in Ionicum, ex Dorio in Aeolium ferent, haud cognita apud homines causa, quo pacto id accideret.

De Prima diapason specie & du-

obus Modis, Caput XVI.

AT nunc locus expostulare uide, ut lectori, quod todes p̄misimus tandem præstems, duodecim nempe Modorū exempla. Qua in re id præfari mihi licebit, eorum Modorū exēpla, qui noti sunt, paucis mē indicaturū, at eorum qui ignoti tot annis nomine latuēre latius explicāda suscepisse, ut lector plane perspiciat, à nobis nihil noui cōfīctum, sed quod uel hominū negligentia, uel tēporum iniuria tandiu pro p̄ modum sepultū fuit, id nos pristino splēdori restituisse. Primæ igitur specie diapason à proslābanomene in mesen, hoc est, ab A in a, duo sunt Modi, alter qui ipsius diapason apud Boëthiū habet nomen, Hypodorus, & diuisus arithmeticos in D. uulgo nunc secundus dicit, quia Dorī, qui primi nomen obtinuit, Plagius est, quippe cum quo cōmunem habet diapente rela, & eandē diates saron resol, infernē, quā ille superne. Alter diuisus harmonicōs, olim Aeolius magna cum Dorio cōunione, sed de hoc paulò post. Hypodorus sane, diuisus arithmeticos, ac nūc noster Secundus, ut diximus, nomē diapason ut proprium obtinens, tetricā quādam habet grauitatē, minimeq̄ adulatoriā, quo primi Ecclesiastici usi uidentur in rebus mōestis ac tristibus, quod Tractatus, qui diebus piaculari bus (quadrageſimā nunc uocant) canunt, plane ostendunt. Tum responſoria

foria uetera & Antiphona aduētus Domini. Modus est omnibus notus ex A graui ad a acutum. Finalis clavis est D, quæ & principis eius est Do-
rñ. Attingunt tamen cantus eius infernè aliquando Γut, & supernè c, sed
licentia, Id quod plenius libro priore explicuimus. Nos unum Respōfori
um exempli gratia apponemus, dignum cantatu, quod doctus uir nostrā
ætate Ioannes Richafort quatuor uocibus elegantissimè cōposuit, quanç
licentia Symphonetarum usus, per diapente loco mouit sursum, quod per
diatessaron oportuit, ut in alijs quoç Modis omnibus facere solent, itaç
ex Hypodorio fecit Hypoerlium, cum uulgas contra ex omnibus Hypo-
æolijs fecerit Hypodorios. Deinde & descēsum à finali clave per quintam
fecit, quæ natura est per quartam, sed secutus est uulgi usum, qui hec ferē in
quintam detorquet, quemadmodum in hoc Responsorio in uerbo misere
re, uerus descēsus est ad Are, ut nos exhibemus, uulgas autem ad Γut usq;
detrudit, nechic solum, sed in omnibus prop̄ modum Responsorijs ad
hanc formulam compositis. Verum id nos, qui artem tradimus, commo-
ueren non debet. Cantio autem est huiusmodi.

Hypodorij exemplum.

E Mendem⁹ in me lius que ignoranter pec cauis
 mus. Nelu bito præoccu pati die mortis, queram, spaciū p̄cōnitentia,
 & inuenire non possi mus. Attende Domine & mise-
 re rc. Quia pecca uimus ti bi. Peccas
 uimus cum patribus no stris, iniuste I e gi mus,
 4 inquitatem

Dodecachordi

iniquita temfe ci mus. Attēde. Glo ri
Hæc de Hypodo rio. Sequitur Ae
a. Atten de domine.

De Acolio Modo, Caput XVII.

Apter primæ diapason Modus Aeolius dicitur, diuisus harmoniæ cōs, Ideoq; in hac classe Princeps, uetus quidem, sed multis annis nomine exulās simplex, ut uocat Apuleius, apertus, tersusq; aptifimus cū alijs cantibus, tum maximè modulandis lyricis ueribus. Hic cum iucunda, ac supra modum dulci suauitate gratam habet seueritatem, quod non tam facit diapente re la, cum Dorio cōunis, quippe quæ utroq; cōcludit Modos, quām diatessaron mi la, superne huic Modo annexa, mire auribus grata, cum in Dorio sit re sol, non ingrata illa quidem neq; in concinna, sed magis cū re la uulgo celebrata, Ideoq; minus mirāda. Porrò quod Dionysius Halicarnasseus libro antiquitatum primo sub finem planè testatur in lingua Romana Aeolida uocē dominari. Id doctis quibusdam uiris haud abs remirūm uidetur, quādo doricæ dictiōnis uerba, atq; adeò mutatio *τόνος*, in cœ apud Latinos ob uicinitatē Siciliæ & magna Græciæ, quæ doricè loquebantur, maximè familiaris fuerit. At ego Dionysium non de dictiōnibus, sed uoculatione locutum existimo. Quāuis ea de re cum nemine contenderim, Hanc autem nostram de Dionysij uerbis opinionem nonnihi adiuuat, quod Romani ita Aeolium adamarunt Modum, ut cum prīmi Ecclesiastici Romæ cantus in templis ad uulgi aureis demodulandos conceperint, hunc Modum primum usurparint, sed modestè sanè ac temperate. Primum enim dominicam orationem cum præfati uncula, symbolumq; Nicenū ad eum Modum instituerunt. Secuti deinde alij, sed annis aliquot elapsis, qui angelicam salutatiōnem, adiecto infernē tono, ad hoc qui Euangelium Matthēi ad eundem Modum, quanquam lōgius in superiora euagati, demodulati sunt. Finalis eius est A, quanquam etiam D. si quidem in b clavi est fa, quod nunc usus obtinuit, ut in alijs quoque Modis. Ea tamen res effecit, ut apud ignaros, quo pacto Modorum systemata natura distinguerentur, creditus sit hic

hic Modus Dorius, & uulcus cantorum etiamnum in ea est opinione, ut supra quoq[ue] testati sumus. Præterea eadē licentia est in Aeolio, quæ in Dorio ascensus ac descensus, nēpe ut superne Semiditonis cū multa gratia, inferne Tonus adiiciatur. Nūc exēpla ipsa diuersa subnectere placet, altera quæ diapason neutiquam impleant, sed diapente dūntaxat, adiecto superno semitonio minore, altera quæ huius quidem modi totam expleant dia-
pason, ut habet eius natura. Atqui in prioribus operæ precium est uidere, quanta simplicitate, quanta item grauitate prīmi ecclesiastici cantus sintoni-
si, seposita omni prorsus pompa, exclusa omni leuitate. Tanta deniq[ue] gra-
tia ut nemo non probare possit, nisi qui non habeat aureis. Ut merito nos
pudere beat, tantum ab ea degenerasse. Sed nunc ad rem potius tractan-
dam, omissa inutili querela, descendamus.

Aeolij Modi exempla.

Per omnia secula seculorū. Amē, Orem⁹. Præceptis salutarib⁹ moni-
ti, & diuina istitutione formati audem⁹ dicere, Pater noster, q[ua] es ī cœlis, Sā-
etificet nomē tuū. Adueniat regnū tuū. Fiat uolūtas tua sicut in cœlo &
in terra. Panē nostrū q̄idianū da nobis hodie. Et dimittē nobis de-
bita nostra, sicut & nos dīmittim⁹ debitorib⁹ nostris: Et ne nos īducas in
tentationē, Sed libera nos à ma lo. Amen.

Inuenies

Dodecachordi

Inuenies alibi frequenter huius cantus caudam semiditono curtatam, qd ignorabant hunc Modum, dubitabantq; essetne sol mi, an fare ac pinde incerti cuius esset Modi, omiserunt ultimam notam. At id nos, qui artem tradimus morari non debet, in multis enim alijs idem uicij increbuit.

Symbolum Nicenum in Aeolio Modo.

Credo in unū Deū Patrē omnipotētē, factōrē cceli, et terrę, uisibili-

ū omniū, & inuisibiliū. Et in unū Dñm Iesvū Christū Filiū Dei

unigenitū, Et ex patre natū ate oīa secula: Deū de Deo, lumē de lumīne

Deū uerū de Deo uero. Geitū nō factū, cōsubstātialē Patri p quē oīa facta

sūt. Qui, pppter nos hoīes, et p̄p nostrā salutē descēdit decclis. Et icarnatus

est de spiritu sācto ex Maria uirgine. **E T H O M O** Factus est. Crucia-

fix⁹ etiā p nobis sub Pōtio Pilato. Pass⁹ et sepult⁹ est. Et resurrexit tertia die

secūdū scripturas. Et ascēdit ī celū, sedet ad dexterā patris, Et iterū uetur⁹ est

cum

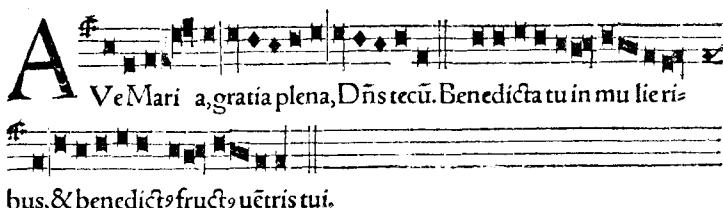
Liber II.

107

A men.

Hic non possum satis ammirari publicam in huius cantus fine hallucin-
 nationem, quæ ultimam notam in mittorsit, contra & naturam Mo-
 di, qui in re deponit cantuum finem, & aurium iudicium, que sol quidem
 in clausulis finalibus ut uocant audiunt, mi uero nunquam, sed re, est hu-
 ius diapente, atq; adeo Modi finis. Sequitur nunc Angelica salutatio, to-
 no infernē ut est mos principum ad diapente adiecto, his notulis.

Hactenus

Dodecachordi

HAec tenus huius Modi exempla posuimus quæ diapason non explet. Sed diapente dūntaxat, adieictō superne semitonio minore, inferne uero in aliquibus tono. Nūc exemplum ponemus quod totā diapason percurrat, ut natura Modi exposcit. Est autē Euangelij Matihæ initium op̄pidō eleganter ad huius Modi formulam exaratum. Quod uel in A re, uel in D sol re, sed non absq̄ fa in b clavi, ut ante diximus, uel in alamire incipere poterimus, manente nihilominus immutata Systematis natura. Verum quia nunc tres huius Modi cantus in Are ccepimus, ex qua sede, alamire etiam facile intelligitur, cum de octauis idem sit iudiciū. Nunc in D sol re degustationem eiusdem dabimus, ut lectoris industria exacuatur ad hūs elegantissimi Modi naturam diligentius intuendam.

D
Omnis uo bi scum. Etcum spiritu o. Ini ti
um sancti Euan ge li i se cundum Matthæ um.
Glo ri a ti bi do mine. Libe rgen eratio nis Iesu Christi filii
i Dauid, si li i Abra ham, Abraham ges
nu it Isa ac, Isa ac au tem genuit Iacob, Jacob autem ge
nu it Iudam. & fra tres e ius.

Non uisum est opera precium ea longius prosequi, quādo quæ hic posita sunt, satis luculententer ostendunt huius naturam Modi, itaq̄ ad alia progrediamur.

ID quoq̄ explicandum est, qualem in psalmos huic Modo tam uetusto dederint intonationem prisci illi Ecclesiastici. Eam rem mihi cogitati saepius, nec facile quid ueri esset comminiscenti, tandem in mentem uenit per egrini denominatio Modi, quem cur ita uocatum putem, non hercules habeo quod

beo quod dicam, sed eā appellationē huius esse Modī & à uulgo usurpatā non dubito, quippe qui hunc ignoraret Modū, cuius uestigij tamen uide ret nondum prorsus oblitteratum. Porrò cum Frāchini nostri de Antiphōnis: Nos qui uiuimus benedicimus dominū, tam prolixā præter ipsius consuetudinē uerba, in negocio nō admodū arduo, legerē, nunc Ambro-sianos, nunc Gregorianos cōmemorantis, nec tamē cantus naturā exacte explicantis, uideo planius quod priore libro diximus, illi non, ut decuit, Modorum naturam perspectam fuisse. Antiphona enim illa non Mixoly dī sunt Modi, ut ipse existimauit, sed Æoliū, non suo quidem terminata lo-co, sed in quarta supra finalem clauem, ut omnes ferme clausulæ in Symbo-lo Niceno. Nisi quis putet & his caudam decurtatam, quod in plerisq; cā-tilenis huius Modi accidisse supra testati sumus. Certe ipsa intonatio sup Psalmum centesimum decimum tertium diebus pascatis ad Baptisterium cantari solita, de qua ad finem præcedentis libri diximus, huius est Modī, non adeo absimilis differentiæ ultimæ Dorij, quam eodem loco libri prioris posuimus. Dorium uoco, quem uulgu primum nominat. Ut sint anti phona Æoliū ad hanc formulam.

N Os qui uiuimus benedicimus Domī. In exi tu Israhel de
Ægypto. dom⁹ Iacob de pop. barbaro. de populo barbaro.

In Psalmis autem maioribus, ut uocant, intonatio est non multum à Do-
rio differens, quam etiamnum in quibusdam coenobijs Hercyniæ syluæ
decantant, ut ipſi ſepe audiuimus, eas hic subnectere placuit, quando alio-
rum Modorum formulas ſuperiore libro exhibuimus, de cæteris, quos fu-
pra negleximus, idē ſuo loco facturi.

Magnificata nima mea Dominū. anima mea dominum.
Benedictus Dñs Deus Isra el. quia uisitauit, & fecit redētionē plebis suæ

Responsiorum Gloria Patri, patebit poſtea in Respōſorio: Te ſanctū
Dominum. In introitibus non ſuccurrit aliud à Dorio.

K   Deſecunda

Dodecachordi

De secunda diapason specie, atq; uno eius proprio Modo, Cap. XVIII.

Secunda diapason speciei, quæ est ab hypate hypaton ad paramesen, hoc est à h. ad b, unicus est proprius Modus, ipsius diapason nomine Hypophrygius, diuisus Arithmeticos in E. Vulgo nunc Quartus, quæ Phrygii, qui nunc tertius vocatur, subiugalis est, quippe cum quo communè habet diapentemini, & eandem diatessarō la mi infernē, quæ Phrygii supernæ. Hic modus tristem quandam habet querimoniam, ac supplicem lamentationē, aptissimus sacrī cantilenis, ad quæ Threni Hieremiacæ aliquot in locis Germaniae ac Galliae suauissimè canunt, sed ad alia quoque adhibetur. Finalis eius clavis est E, quæ & Principis ipsius est Phrygii. Ceterū huic Modo hoc familiare ac peculiare est, ut cantus eius raro contingat in simili chordam h. nam ferè in C manent, uitantes illud semitonium minus ex C in h. Ceterū uero superne adhuc semitonium ex b in c. Ita ut intra C acc, maneat, perinde atque Ionici catus, quamq; ab Ionicis in immensum differat phrasia ac clavis finali, ut in exemplis utriusq; modi clarū euadit. Cum aut hic Modus satis sit vulgo notus, de eo plura dicere supersedemus. Vnum dūntaxat exemplū ponere placuit, nempe Diuorum Ambrosij ac Augustini elegatiissimam illam, & à tota decantata ecclesia oden: Te Deū laudamus, In qua huius natura Modus oppidò eleganter expressa est. Scio autem eam à diuersis ecclesiis mirè variatam, nos simplicissimam formam secuti sumus, Lectores, quod cuique uisum fuerit, sequatur. Nam omnium ecclesiarum formas prosequi, neque possumus, neque aut necesse aut utile uisum est.

Diuorum Ambrosij ac Augustini ode ad Hypophrygium decantata Modum.

TEDeū laudam⁹, TeDñm cōfitemur. Te eternū Patrē ois terra ue
nera tur. Tibi oes angeli, Tibi eccl, & uniuersæ potesta tes. Tibi Che
rubin

Liber II.

111

rubī, & Seraphī incessabili uoce p̄clamāt, Sāctus, Sanctus, Sanctus
Dñs Deus Sabaoth. Plenisūt celi, et terra maiestatis glorię tuę. Teglo
riosus apostolorū chorus. Te p̄phetarū laudabilis numer⁹. Te Martyrū
cādidat laudat exercit⁹. Te p̄ orbē terrarū sācta cōfite⁹ Ecclē si a.
Patrē immēse potestatis. Venerādū tuū uerū, et unicū Filiū. Sāctū q̄
q̄ Paracletū Spiritū. Tu rex glorię Christe. Tu Patris sēp̄itern⁹ es Fili⁹.
Tu ad liberādū suscepturn, hōiē, nō horruistī uirginis uterū. Tu deuictō
mortis aculeo ap̄quisti credētib⁹, regna cōcolorū. Tu ad dexterā Dei sedes in
gloria Patris. Iudex crederis esse uēturus. Te ergo quęslū, tuis fāulis subueni,
q̄s p̄cioso SANG VINE redemisti. Aeterna fac cū fāciis tuis gloriā munera.
K 2 ri. Sal-

Dodecachordi

ri. Saluū fac populū tuū Dñe, et benedic h̄ereditati tuæ. Et rege eos, & ex
 tolle illos usq; in eternū. Per singulos dies benedic m̄ste. Et laudam⁹ nomē
 tuū in seculū, et in seculū seculi. Dignare Dñe die isto sine peccato nos cu
 stodire. Miserere nostri Dñe miserere nostri. Fiat misericordia tua Dōi
 ne sup nos, quēadmodū sperauim⁹ i te. In te Domine spera ui, nō cōfun
 dar in æter num.

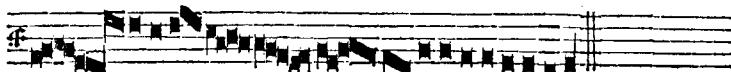
De Hyperæolio reiecto Modo.

Apter huius diapason Modus esse potest h̄sdem quidem extremis līmitibus, quibus continetur Hypophrygius, Hyperæolium nominant, quod proximè super Æolium sedem habeat, nec enim aliud inuenit nomen, sed mediatio obstitit, quo minus in usum uenerit. Nam authētarum lege infernè diapente, supernè diatessarō habere debebat, quod hic fieri nequit, ex h̄ enim in F semidiapente est, ex F autem in mi, quod est in b clave, tritonus est, sed de hoc in superioribus s̄ape dictum est. Quod si ar gutulus aliquis dicat, tritono adimendam esse Apotomen, ac semidiapente adiiciendam, ut apta fieri queat mediatio, Dicimus tum non fieri nouū Modum, sed hunc recidere, uel in Phrygium, uel in Lydium, uel in alium quempiam modorum, quare hoc ineptum est. Non imus ramen inficias, si supernæ chordæ semitonium, infimæ tonum, ut in alijs modis ferē fit, ad h̄ci concedamus, posse aliqua ratione, præsertim ab ingenio exercitato, cātum aliquem ad eam formam institui, sed quem omnes docti merito contemnant, cum sati sitalioqui Modoru. Etsi hæc nostra ætas, quasi omnīū tædio

tædio affecta, & noua quacunq; ratione querens, huiusmodi cantus, cum plures uoces instituuntur, nobis nonnunquam effingit, ingeniosum exi- stimans inuenisse aliquid, quod ueteres latuerit, cum uetus has hæc, non ut incognita, sed ut indigna doctis auribus contempserit. Nemo tamē quod equidem sciam, in cātu simplici hoc tētauit, sed plurium uocum dūntaxat, ut dixi, compositores, sic enim nunc uocantur. Exemplum sit huius Modi.

Hyperæoli⁹ reieci exemplum, tono infernè, Semitonio supernè adiecio.

Sed in hunc cantum & simileis merito exclamauerit quispiā illud Hos-
ratij: Amphora cœpit.

Institui, currenter rota, cur urceus exit?

Reperias nihilominus tamen apud Symphonetas huiusmodi cantus, qui immodica famę sit ad taleis ineptias delabuntur. Cuius erroris causam pu-
to, quod ueteribus contemptis, sola noua placent, atq; ita nunc gloriā que-
rimus, non eo hercle modo quo debemus. In Poëtica pulchrum est eximi-
os sequi uates, ita Virgilii Theocritum Hesiodum ac Homerum sequi
non dubitauit. In musicis uero, Dj boni quām hoc quibusdam turpe ui-
detur, si quis uel Iodocum Pratēsem, in hoc negocio propé Virgilium, uel
Ioannem Ockenheim eruditissimū virum, uel Petrum Platenlem suauissi-
mum modulatorem sequi conetur. Cum illi tamen cantus naturam inge-
nio ac arte imitati, egregiam laudem iure meruerint. Nostra uero tēpestate
sint, qui nullam cantilenam, nisi iam recēs ab authore, uelut incede adhuc
ferueſcente proueniat, probent, ueteres omneis cōtemniant. Cæterum cum
turpe putent ullum, quantumuis doctum imitari, ueteribus Modis occu-
pati omnibus, ad noua configienda necessario uertuntur, sed inepta atq;
insulsa, cum ueterum sint docta atq; feliciter nata, nature præterea, quod in
musicis maximum est, cōformia. Ego sanè eius sum opinioñis, ut carmen
Poëta doctum semper placet, ita cantum doctum non debere unquam di-
splicere, atq; ideo immerito contemni. Secundum illud frequens apud Pla-
tonem, *Δις καὶ τρίς τὸ καλῶν*. Veterum cantus nunc uoco, quales ante annos
septuaginta plus minus finixerūt Musici, neq; enim ante annos cētum hæ
compositiones quatuor uocum fuere, ut mea fert opinio. Sed de his in po-
sterioribus plura.

Dodecachordi

De tertia Diapason specie & duobus cius Modis,

Caput XIX.

Tertia Diapason Species à Parhypate hypatō ad tritē diezeugme non, hoc est à Cad. c, duos habet Modos, Alterū ipsius diapason nomine, Hypolydium, qui diuisus arithmeticōs in F, apud ueteres ecclesiasticos in haud infrequentī usu fuit, nunc autem eius mī in b clavi, uulgo in fa mutatur, ut recidat in septimā diapason speciem, ne- pe in Mixolydiū, diuisum arithmeticōs, qui apud ueteres Hypoicnicus dicitur est. At uetus hic Hypolydium mī in b clavi haberet Lydius, non fa, ut nunc mutatus canitur. Alter Ionicus siue Iastius, diuisus harmonicōs, magna cum Lydio cōmunione, de quo paulo post. Hypolydium sanē de quo cepimus, Lydij est Plagijs, quippe cum quo cōmunem habet diapē- te fa fa, & eandem diatessaron fa ut inferne, quam Lydius habet superne. Sextus uetus duci potest, atq; ita nobis superius nominatus. Mediocris iucunditatis est Modus, nihil eximiā elegantia habens, propter mediati- onem sub tritono factam. Ideoq; ueteres Ecclesiasticī in graubus cātilenīs eo usi uidentur: Quæ hodie tamen, ut iam sape admonuimus in Hypo- ionicum plāræq; mutatae conspiciuntur, deiecto ē supremo, quem in Hy- polydio obtinebat, loco, semitonio minore, in secundū locum. Est autē Hypolydium ex C graui ad c acutum. Finalis clavis est F, quæ & principis est Lydij. Eius simplex exemplū est hoc, ad qđ facile alia intelligi posunt. Ex Psal. 14.

Hypolydij exemplum.

Domine q̄s habitabit in tabernaculo tuo? aut q̄s regesceret in mon-
te sancto tu o: Qui iugredit sine macula, et opa tur iu-
sti ci am.
Huius

HViis item Modisunt Introitus: Esto mihi. Et Os iusti, quanque codicis ubique uariant. Alij enim notulas quae c paruum in his attingunt, in b torquent, ut id quis uidere poterit, qui codices inspicere uolet. In gradualibus uero, ut uocant, id longe apertius uidere licet, in quibus reperias ex Lydio non factum Ionicum, saltem ubi torquerelicebat. Esta autem ubi non liceat: Nempe ubi cantus ad e paruum concendit, & in b uno relabitur saltu, obstat enim Tritonus. Ceterum in easum opinionem, conspirasse quosdam, ut ex omnibus Lydiis Hypolydiis sc̄p facerent Ionicos Hypoionicos sc̄p, at id parum feliciter processisse. Ideoque nunc tam tortos esse cantus, precipue in gradualibus. Quod Lector simulatque diligenter introsperixerit, uerum est facile iudicabit, quare ut id latius explicaremus, non est uisum opere preciū. Huius aut̄ Modi Intonationes ab Hypoionico discretas nō memini me uspiā aut inuenisse aut reperiisse. Etnouas cōfingere, quādo ueteres hoc omiserūt, non est necessariū, satis enim superēst Modo rū. Idem iudico de Respōsoriorū ac Introituū uersibus. Qd̄ si quis ipsam uspiā inuenierit, utatur per nos licebit. Iam ad secundū huius speciei Modum progrediamur.

De Iōnico siue Iastio Modo,

Caput XX.

Alter tertiae Diapason Modus Iōnicus dicit̄, diuisus harmonicos, Ideoque in hac classe princeps, omnium Modorum usitatusissimus. Sed nostra ætate sede propria exulans per diatesiarō in Lydij finali classi, hoc est, F. nō tamen absque fa in b clauī catus finit. rλαφνηδ̄, à Luciano in harmonide dictus, hoc est, iucundus, ab Apuleio uero uarius, qui non Iōnicum sed Iastium Gracis sanè appellat, ut supra diximus. Porro hic Modus saltationibus aptissimus est, quem plareque Europæ regiones, quas nos uidimus, adhuc in frequenti habet usu. Apud ueteres Ecclesiasticos per raro ad hunc Modum cantilenā reperias. At à proximis quadringtonitis, ut opinor annis, etiam apud Ecclesiæ catores ita adamatus, ut multas Lydij Modis cantiones, ut iam s̄epe diximus, in hunc mutarint, suavitate ipsius ac lenocinio illecti. In Trochaicis magnam habet gratiam, & in Iambicis Catalepticis, ut apud Horatium ode 18. lib. 2. Carminum patet. Iōnici etiam pedes huic Modo facilime aptātur, qd̄ Horatius semel dūnta xat exhibuit ode 12. lib. 3. Car. Quidam huic Modo lasciuam petulantiam tribuunt, uidelicet ad quem in saltationibus petulantes s̄iant motus, atque inde ab eodē Poëta in corruptos sui seculimores hoc scripto pditum: Mōtus doceri gaudet Iōnicos Matura uirgo. Nota est apud omnēs historicos Iōnū leuitas etiam prouerbijis celebrata. Non me latet quae apud Athē

Dodecachordi

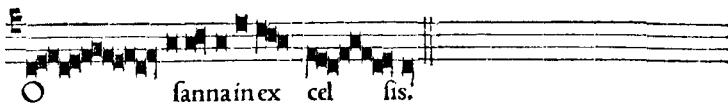
næum lib. 14. de hoc Modo produntur, mihi nequaquam probabilita uisa, qui motus & maiorum authorum scriptis, & ipsa re, quæcumque adeò incerta à scriptoribus scribuntur, cum hic tum alibi toto hoc opere lubens ac sciens prætereo. Satis erat Athenæo dicere, hoc ille scribit dum authores quæ quærimus sèpe nōminent tantum, non explicit, utpote eo tempore notissima. Sed id nobis, qui artem docemus, non satis est uisum. Hac tempestate omne Vt, ad huc conferunt Modum Cantores, quemadmodum omne Re, ad Dorium, & mi ad Phrygium, nullum Vt quam huius Modi cognoscentes, quod superius quoq[ue] admonuimus. Natiua clavis finalis huius est C. sed nunc perraro ullam cantilenam in ea positam reperias, adeò uicit Terrachordi Synemmenon affectatus usus. Porrò huius item Modi exemplum habitum est libro priore, ubi de clavium transpositione differemus, positumq[ue] à nobis fuit in Faut. Nunc uero aliud ponamus in propria sede, ut ueteres pernotasse uerisimile est. Cum autem in alijs principiis ferè infernè tonus apponatur, in hoc semitonium, non tonus eueniet. Quod quidam adeò non euitarunt, ut illud affectasse uideantur. Ego hercules non ponerem. Nam mira huius natura Modi in auribus deformat, At nihilominus si suo in loco ponatur minus offendit. Hic Modus Quintus uulgo nominatur, qui & in nostro ordine Quintus est. Sed nūc exemplarius ponamus, & primo simplex illud de Beata uirgine canticum, Sanctus. quod nostra demūxate Antonius Brumel etiam quatuor uocibus elegansissime instituit, à Leone Pontifice Max. eius nominis decimo approbatum. Sed Tenor sic habet.

Ionici siue Iastij exempla.

Sanctus. Sanctus. Sanctus. Sanctus. Sanctus. Sanctus. Sanctus. Sanctus.
 Plenis ut celi et terra glori a tu a Osanna i excelsis. Benedictus
 Mariæ filius, Qui uenit in nomine Do mi ni.
 Osanna

Liber II.

117

Nunc aliud exemplum ponamus, quod semitonium infra finalē ha-
bet clauem, quod in hoc Mōdo rarum est, ut iam diximus.

Intonationes huius à Lydio per mi ac fa distinctas credimus. In-
troituum uero ac Responsiorum uersus idēmne sint in utrīsc̄an diuer-
si, nihil definio. Sed in Lydio de his plura, ut spero dicemus.

De quarta Diapason specie, ac duobus eius Modis,

Caput XXI.

Hactenus eas diapason species executi sum, que Plagiorū obtinuēre
nomē, Hypodoriū, Hypophrygiū, ac Hypolydiū. Restat nūc ut
reliq̄s ētuor, principū nominibus appellatas psēqmur. Quarū pri-
ma est, que Doriū ac Hypomixolydiū siue Hypiaſtiū duos cōtinet Mo-
dos, ex Lichano hypatō ad Paraneū diezeugmenō, hoc est ex Dmago ad
dparuum

Dodecachordi

d paruū. Prior Modus, quo nomine ipsa diapason uocat, Dorius est, harmonicōsmediatus in a paruo, primus nunc uulgo habet, omniū Modoru celeberrimus, à Luciano επερν, id est, seuerus, ab Apuleio bellicosus, ab alijs prudentiae largitor, castitatis effector (ita enim illi loquunt̄) dictus. Qui dam adhuc elegantius scilicet, eum morose ac curialiter procedere aiunt. Hinc Plato in Lachete Virum de uirtute ac sapientia dignē, ac ut uirum decet, differentem, cuius sermo operibus non dissonat, οὐαγησι loqui putat, non ιασι. Sed nec φρυγισι, nec Λυδισι. Solam enim doricam Harmoniam esse græcam. Quod si mihi concedatur rudi iudicio de hoc atq; precedentī pronunciare Modis, breuibus me absoluam. Aio utruncq; Modum uideri mihi populi mores, unde nomina sumpsere, pulchre referre. Athenienses sanē Iones fuere: Lacedæmonij Dores: illi tamēsi iucunditatis amatores, ac eloquentiæ studiosi, leues tamen semper habiti sunt. Lacedæmonij vero bello clari, militari disciplina ac seueris Licurgi legibus constricti, tetricos mores à maioribus acceptos diutius seruarunt. Ita hi Modi habent. Ionius in totum saltationibus addictus, suauitatis ac iucunditatis multū habet, seueritatis propē nihil. Dorius contra Maiestatem quandam ac grauitatem præse fert, quam admirari facilius sit, quam explicare. Heroicis carminibus aptissimus, qd ipse olim iuuenis corā Maxæmylano inlyto Cæsare expertus sum Agrippinę in præsentia multorum principum, non absq; meritæ lauri (absit uerbo iniuria) premio. Finalis huius certe Modi clavis est D. quæ & hypodori, Mediatio autem ut iam diximus in a paruo. Præterea huic modo peculiare est supra diapason semiditono exultare cum magna hercle gratia, quod præter Symphonitarum usum in uulgatis etiam linguae Celticæ cantionibus uidemus. Sed hoc Aeolius queq; habet & nonnunquam Hypodorius, ut libro sequente exemplis declarabitur. Cuius quoniam notissimus est, unicum dūntaxat ac planum exemplum ponamus, nempe Diuæ Virginis salutationem à tota decātata ecclesia. Authorem eius ferunt Hermannum Contractum comitem à Veringen cuius mentionem faciemus in sequentibus. Quanq; in ea cantione quidā descensum hypodori faciant in gementes, Alij in I E S V M, ut mixtus uideri queat duorum Modoru Dorij ac Hypodori cantus. At nos eum nō probamus, sed simpliciter Dorij Modi formulā exequimur, ac breuius qdem illud, quam ulla decantet ecclesia.

Diuæ

119

Liber II.

Diuæ Virginis salutatio

ad Dorium.

Sal ue Regi na misericor di æ. Vi tadul ce-

do, & spes nostra sal ue, Ad te clamamus exules fi li i E-

uæ Ad te suspiramus gemetes et flêtes in hac lachrimarum ual-

le, B ia ergo aduoca ta nostra illo tuos miserí cor des o cu-

los ad nos conuer te, Et IESVM benedictū fructū ueritatis tu

nobis post hoc ex i lium o sten de, O clemens O pia O

dul cis Mari a.

Quod autem superius de Æolio diximus Modo, maximam eum cū Dorio habere conuenientiam, adeo uerum etiam in hac cantione appareat, in uerbis inquam, misericordes, & nobis. Quidam etiam plura in his deprauant, ita ut rarum Dorii cantum inuenias, quem non alicubi per synemmē non tetrachordum in Aeolium flectat, quod si iudicio fiat, non improbo. At si ignauia ac libidine omnia confundendi ac immutandi, non poterit ea res cuiquam cordato placere. Sed ualeat hic error cum cæteris. Nunc ad alterum huius speciei Modum,

De Hypo-

Dodecachordi

De Hypomixolydio siue Hy periastio, Caput X X I.

Apter quartae diapason Modus, quod proxime super lastium sedē habet, nec aliud, ut Dorius, speciale nomen agnoscit, Hyperiastius dicitur siue Hypoionicus. Potest & Hypomixolydius uocari, qđ Mixolydico sit Plagius, quippe cum quo haber cōmunem diapēte ut sol, cum quam Mixolydius diatessarō re sol, supernē adhibet, hic habet, infernē, quanquam sic in Dorium cadit, quod enarratis hactenus plagiis omnibus accidit, ut Hypodorius in Aeoliū, Hypophrygius in Hyperaō lium, qui propter ineptam mediationem reiectus dicitur, Hypolydius in Ionicum. Porrò hic Hyperiastius siue Hypomixolydius arithmeticōs in G mediatus nunc Octauī nomen uulgo obtinet, ac in eadē clave cum principe suo Mixolydico cātus finit. Apud ueteres Ecclesiasticos in magno fuit usū, ad quem elegantissimas sanè, ac suauissimas cantilenas effinxerunt, nostra uero ætate, ut supra testati sumus, Cantores ad eam formam rarissimē Tenores nouos instituunt, à ueteribus tamen desumptos elegantissimē quatuor concludunt uocibus. Probatum autem est superius, si hunc Modum addendum putent septem illis vulgaribus, necesse omnino esse, ut reliquos etiam quatuor addant, Aeolium, Hypogolium, Ionicum, Hypoionicum, quanqđ posteriores hosceduos, Lydio Hypolydico reiectis, habent, atqđ plane ignorant eorum nomina. Hic certè Hyperiastius præter phrasin mediationemqđ, ac finalē item clauem, reliqua cum Dorio, quaniū ad diapason naturā, omnia eadem habet, cū quatuoriam nominati etiā scmittonio uariant cum ijs Modis, quibus cantores eos adnumerant. Ut Acolius à Dorio, & Ionicus à Lydio. Idem dico de eorum Plagijs. Sed de his sa- tis in superioribus. Est in hoc Modo suauitas naturalis & uelut Rhetori comoda, per quintam ex Fin c, qua ad Procremīa utatur, sine fuso iucunditas & auribus affluens dulcedo, quam s̄ape querit per fa in b clavi, quemadmodum & Dorius, cum quo etiam hoc habet cōmune, patet hoc in plānsc̄p̄ huius Modi cantibus, præsertim in Responsorj̄s, quorum ad hunc Modum plurima à ueteribus composita in matutinis potissimum canuntur. Sed eius exemplum ponamus, prosam, qua in die Pentecostes canitur: Sancti Spiritus adsit nobis gratia, quā impensē placuisse D. E R A S M O Roterodamo, et ab eo eximiē olim laudatam memini. In qua, uersibus ultimo ac penultimo ascensus est uulgo ad f paruum, more aliarum ferē psalmarum huius Modi, sed eum in ueteribus codicibus non inuenio. Item in uersibus: Tu animabus uiuificandis. &, Tu aspirādo. quidā in a paruum afflurgunt, leuatīs omnibus eorum notis plus diapente, quod nobis non probatur.

probatur. Deniqe in istis duobus uersibus. Tu diuisum. &c. Idolatras, mira est in omnibus codicibus uariatio. Quidam in fparuum uscpleuant, quod nescio quam probem, In alijs codicibus detortum video in Tetrachordo Synemmenon cantum, quod nos secutis sumus propter uetus exemplaria, quamquam dura est post eos uersus incepto in Ergo nos supplicantes. Quam duritiam si quis euitare uoleat, leuet iam dictos uersus omnibus notulis tono, & Modus inconcussa manebit qualitate. Habet haec prosa miram modestiam, inenarrabilemque grauitatem, In qua opere pretium est uider authoris ingenium, quam uarias in uno Modo inuenierit formulas, quam limitibus Modi cantum coercitum exhibuerit, quam eleganter uerba numeris acommodarit, sed nunc ipsam audiamus,

Hypomixolydij exemplum.

Sancti Spiritus adsit nobis gratia, Quae corda nostra sibi faciat habita
taculum, Expulsis inde cunctis uitios spiritalibus, Spiritus alme illustrator hominum
Horridas nostre metus purga tenebras. Amator sancte sedisatorum semper cogitatu
m, Infunde unctionem tuam clemens nostris sedibus, Tu purificator omnium flagitorum
spiritus, Purifica nostri oculum interioris hominis, Ut uideris super me geni
torum, Propheta tu torpossum a nobis. Mudi cordis quem soli cernere possunt oculi. Prophetas tu
L inspirasti

Dodecachordi

inspirasti, ut p̄conia CHRISTI p̄cēciūs et inclyta, Apostolos cōfortasti, u
 ti tropheū CHRISTI p̄ toū mūdū ueherēt. Quādo machīna p̄uerbū
 suū fecit De⁹ celi terre mariū, Tu sup̄ aq̄s fotor⁹ eas numē tuū expādisti
 sp̄ir̄t⁹. Tu aīab⁹ uiuificādis aq̄s fecūdas. Tu aspirādo das sp̄iritales esse
 homies. Tu diuīsū p̄ liguas mūdū et rit⁹ adunasti Dñe. Idolatras ad cultū
 Dei reuocas magistrorū optime. Ergo nos supplicātes tibi exaudi, pp̄pitius
 Sācte Sp̄irit⁹, Sine q̄ omēs p̄ces cassē credūt et idigne Dei aurib⁹. Tu q̄ o-
 mniū seculorū sāctos tui numinis docuisti iſtū cū amplectēdo sp̄irit⁹. Ipse
 hodie apostolos CHRISTI donās munere in solito, & cūctis inaudito se-
 culis, Hūc diem glori osum fe ci sti. Alleluia.

Reperiās autem plurima Antiphona huius modi inter F magnum &
 ep̄aruum, quemadmodum uetus apud Ecclesiasticos Lydius aut Hy-
 poxolius, de quibus postea.

De

Liber II.

123

De quinta diapason specie ac du obus eius Modis, Cap. XXIII.

Vinta diapason species, ab hypate meson ad neten diezeugmenō hoc est, ab E magno ad e, paruum duos habet Modos, Alterum ipsius diapason nomine Phrygium, harmonicōs diuisum in Paramele, hoc est, in mi b clavis. Alterum Hypoëlium diuisum arithmeticōs in a paruo, de quo paulo post. Phrygius vulgo Tertius dicitur, celebris in primis, & uetus Modus. Horatius barbarum uocat ode 9 Eponi, ubi & Dorij meminit. Barbarum Acro exponit Phrygiū, Lucianus uocat ἐνθεού, Apuleius religiosum, quod hīc Modus habeat nescio quid lachrymabile et quod animos ad fletum exciteret, quo modo Diuam Magdalēnū ad sepulchrū flentem quidam oppidō elegāter finxit, cuius cantū postea libro sequente referemus. Quidam aiunt eum habere indignantis seueram insultationem, alij pugnas excitare, & uotum furoris inflammare, Vnde & Σκολιόπ à Græcis dictum. Et Phrygij à ἐνθεού D. ERA S M V S, ut supra diximus, impetum uertit. Nota est fabula Adolescentis Tauromonitani, Phrygio modo ad expugnandas pudicæ (ut apud Boëthiū ait Cicerō) mulieris ædes excitati, & à Pythagora, qui mutato Modo, Spondeos succini iussiterit, ab audaci facinore sedati. Accipit hīc Modus libenter tonum inferne, aliquādo & ditonum, ad quem sunt, multarum dominicarū Introitus, & Responsoria. Benedictio Cærei elegantissimè ad hunc cōposita Modum. Nos uno exemplo, quod Modum belle repræsentat, cōtentii erimus, cū sit omnibus notus. Quanq̄ haud scio quām uetus sit ea cātio, canit frequēs de sancta uirgine Catharina in diocesi Constatīensi, in qua descensus est in D magnū tono infra clauē finalē, quod alij quoq̄ principes patiuntur, ut Aeolius, Dorius ac Mixolydius. Talis est & in Responsorijs. Visita quæsumus, & Discubuit i s v s, q̄rum alterum in Temporum dedicationibus canitur, in his regionibus, alterū diebus Iouis in Dominicī corporis honorem. Vtraq̄nō ualde uetus cantilena, ut puto, sed quæ Modi naturam mire exprimant, Id quod nūc querimus. Neq; enim hic exemplorum est defectus.

Phrygij Modi exemplum.

S Vrge Virgo & nostras spōlo pre cesa L pe ri. Tua uox
est dulcis

Dodecachordi

vox est dulcis i aure Domini, quæ pausas sub umbra dilecti. Ab ēstu mū
 di trāfer nos ad amœna Para dy si Pulchra Siō Fis
 lia p̄mortalitunica agni tecta uellere & co ro na glo-
 ri æ. Ab ēstu. Glori a pa tri & fili o & Spir i tu i
 Sancto. Ab ēstu.

De Hypoæolio Modo, Caput XXIIII.

Alter quintæ diapason Modus Hypoæolius dicitur, quod Aeolis sit plagius, quippe qui cum communem habet diapente la re, sed diatessaron la mi, quam Aeolius super diapente habet, hic inferne annecit. Mediatur arithmeticōs in a paruo, ac cum principe suo eadem clavis cantus finit, sed supra per diapason, ne extra scalam diatessaron eius descenderet. Hic Modus rarus est in usu nostra ætate, ad quem paucas in choro cantilenas reperias, præter Gradualia quædam, ut uocant, quorū

quorum multa in aduentu, multa diebus paschalibus canuntur, quædam alij item temporibus: quod factum existimo ignorantia discriminandi Modos. Nam quoties huius Modi formulam uulgaris inuenit, continuo eam corruptit, ac pro laude iudicet saron inferne huius Modi propria, cecinerunt sol re iudicessaron Hypodori. Ita factū est, ut omnes Hypoæolijs Modi cantus in Hypodorium ceciderint. Ea causa Phonascis etiam fuit nostra ærate, ut hunc Modum non nisi ignorantes instituerent. Inter quos est Richafort qui Hypodorium cōtra, atq; uulgaris solet, in Hypoæolium uertit, ut supra diximus in Hypodorio. Porro hunc item Modum Iacobus Hobrechth aliquoties tractauit suauissime, ut sequente libro ostendemus. Admittit & hic Modus inferne tonum, superne autem semitonium, ut Princeps eius Æolius, quod pulchre appetat in cātu Collegerūt. Quod quidam ignorantes, atq; huius Modi cantum ad Hypodori formam, ac sedem astringentes, semiditono ascensum per quam ineptum fecerunt, ut in exemplo subiecto, in uerbo: sine causa, quidam fecerunt. Hobrechth semitonium superne adiecit, inferne ditonum, ut postea ostendemus. Sed exemplum nunc subiectemus.

Hypoæolijs Modi

exemplum.

Circun de de rūtmeui ri mē da-

ces si ne cau fa fla gel lis ceci de runtme.

Sed tu Domine defen for uin di ca me.

Dodecachordi

Quo ni am tribula ti o proxima est, et non est qui ad-
iu uet. Sed tu Glo ri a. & cęt.

INuenitur etiam hic Modus inter eparuum & F magnum, defectio in ferne semitonio, quod in Lydio superne deficere solet, ut capite sequente mox ostendemus. Ita fit, uthic Modus eisdem saepe limitibus ingrediatur, quibus apud ueteres Ecclesiasticos Lydius, à quo phrasij in instrumentum distat, finiatur tamen propria sede in a paruo, cum Lydius in F magno. Eius rei exemplum ponemus Antiphona illa quæ Diuæ Virginis MARIÆ assumptionis die canuntur, ea ita habent.

E X alata es Sācta Dei genitrix sup choros angelorū ad cœlestis
a regna. Euouae.

Ita quæ proximè sequntur: Paradyfi portæ, & de diuō Michaële archangelo Gloriosus apparuisti in cōspectu Domini. Item in aduentu plurima & alijs item temporibus & maxime in xl.

INde & minorum psalmorum Intonatio colligitur, ad hunc Modum, quæ phrasij quidē haud multū, at positu sane ab Hypophrygio differt.

Dixit Dominus Domino meo Se de à dextris meis.

MAiorum psalmorum intonationes nondum inueni. Responsorio-rum puto eum esse uersum, quem in Circundederunt iam exhibuimus. Sed neq; Introituum uersum uspiam me uidisse memini. Atqui ea de re nolim anxium esse Lectorem, cum alioqui satis sit Modorum.

De

De Sexta diapason specie ac uno eius Modo

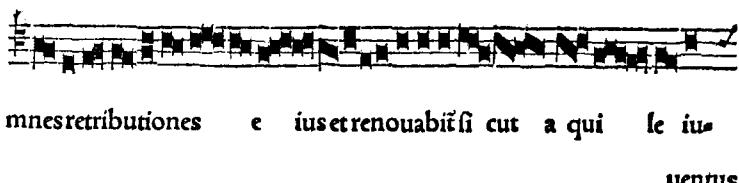
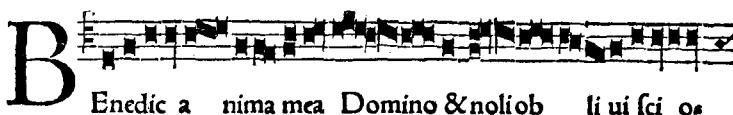
Caput XXV.

Sexta diapason speciei, quae est ex parhypate meson ad triten hyperbolaeon, hoc est ab F magno ad fparuum, Vnicus est Modus ipsius Diapason nomine Lydius, diuisus harmonicis in cparuo. Ideoque Princeps in hac classe, quippe qui Plagium habet Hypolydium, de quo antea Communis duorum Modorum diapente fa fa. Clavis finalis. Emagnum. Diatestaron ut fa, hic superne adnectit, cum Plagius inferne. Porro hic Modus apud ueteres Ecclesiasticos in magno fuit usu, ut ex cantibus uectustioribus satis liquet, sed tetricus uidetur Modus, quem Lucianus, Βασικὸν uocat, Apuleius querulum, Horatius uero Lydium pro Ironicu, ut Persas pro Parthis usurpasse uidetur. Plato in Republica libro tertio, ter binas Harmonias numerat. Alteras θεωρίας, hoc est, lugubres siue querulas μολυδίας καὶ συντονολογίας, id est, Mixolydias & Syntonolodias, quas ne mulieribus quidem utilies ait, nedum uiris. Alteras μαλακές της συντονίας, id est molles ac temulentas, ιασι καὶ λυσι, id est, Ionicas & Lydias, quotcunq; καλαρεά, hoc est, relaxæ, remissæ & resolutæ (ita enim copiose exponit interpres) uocantur. Sed neq; has bellicosis uiris utilles existimat. Relinquentur igitur duas, δωρισι καὶ φρυγισι, id est, doricae ac Phrygiae, De quibus tamen nihil certi pronuntiat. Sed adhibendas omnino eas harmonias præcipit, quæ animum uirilem ad generosa decora inflammant ac excitant. Hæc tamen obiter Glaucus apud Platonem Socrati, nescire se Harmonias fasso, refert, Itaque Plato tanq; ipsi non sat snota disserit, quamquam illum hæc perspecta habuisse puto, ut erant illo doctissimo saeculo omnia mathematica. Quo Pacto autem ab interprete sint intellecta, haud facile dixerim, Illud certe μολυδία, uertendum erat mixolydia, quomodo omnes musici composito pro simplici utuntur, atq; adeo pro Septima diapason speciei nomine. Idem de συντονολογίᾳ sentio, quod haud scio an pro Aeolio posuerit Modo. Quod si esset, Platonis nomineclatura in sex Modorum principibus prorsus nobiscum conueniret. Fieri autem potest ut Plato Syntonolodium intentum Lydium intellexerit, ut musici uocat Syntonū diatonum, quo pacto et Cleonides in introductorio & alijs musici tetrachorda per tria secat genera. Iulius autem Pollux lib. 4. cap. 9. Sex item principes ponit his uerbis. Αρχαια τις, (inqit)

L 4 Δωρις,

Dodecachordi

Δωρίς, Ιάς, Αιολίς, ἀπόστασ, Καὶ φρύγιος οὐκετί, καὶ λύδιος οὐκετί, Φυλοφένοντὸς ἐνσημεῖον
 Apud quē Mixolydius abest, ut apud Platōnē Aeolius, Nisi q̄s λοκρική, pro Mivolydō positā cōtendat, cū Cleonides Hypodoriū ita uocatū scribat. Idē Pollux paulo postea, 10. ubi de tibiarīs Harmonijs differit ita ait. Καὶ ἔργονία μὲν ἀντίτικὴ οὐλογίᾳ φρύγιοι. Λύδιοι οὐλοντική τοιοντες, ἡντιππος ἕρνης. Nec me fugit apud eundem Pollucē paulo post inter salutationis species & Syntonon enumerari, uerum ibi de Harmonijs non loquitur, Et οὐλοντος, uox ex appellatiō multis rationibus p̄pria fieri potest. Sed ad Platōnem redeo, quem uno ore aiunt Lydium reieciisse Modum ut leuem, qđ mihi quidem non uideatur. Nam Mixolydium & Syntonolydium cum Lydio eundem esse, non puto existimabunt. Et Plato ita uideat de ijs Modis locutus, ut in uniuersum nihil certi affirmet. Sed eos eligendos præcipit, ut iam admonuimus, qui masculum retineant animum & ad uirilias facta stimulent. Verum enim uero, quod prius nobis dictum est, negari non potest, antiquitatē hos uariasse, sed nec dubium esse Modorum naturā alio torqueri posse, ut q̄ uidea leuis Modus, eum ad grauiam adhiberi per difficile non esse, modo accedat felix ingenium, Et contra grauem ad leuiam quoq;. Quod in carmine Elegiaco apud Ouidium contra generis eius natūram factum grammatici contendunt. Ego itaq; Lydium egregiū Modum existimo, si quis ita tractet quemadmodum ueteres Ecclesiastici. Sed nunc uerborum latissima est. Apud ueteres igitur Ecclesiasticos uideo duplīcēm huius Modi fuisse usum, alterum inter F et paruum, ut ipsi diapason superne deesset semitonium minus, Alterum inter duo Ff, integra dia-
 pasōn: sed eum plerūq; esse corruptum. Prioris usus breue est hoc exemplū.

Liber II.

129

Adhanc formam est: Loquebar de testimonijs tuis. Introitus de Virginibus, & plurimi ueterum cantus.

Reperias eundem hunc ueterem Lydium descendere in E graue, quemadmodum superius de Ionico diximus in h graue, aut in Synemmeno in E graue. Cuius hoc exemplum est.

MOn tes & omnes colles humiliabuntur. Et erunt praua in di-

recta & aspergiri hi asplanas Vcni Domine & no li tarda re

Alleluia Euro ua e.

Huius autem Modi alias uel minorum uel maiorum psalmorum intonationes, Item Responsoriorum Introituumque Versus alios quam priore libro de quinto vulgi Modo exhibuimus, haud eisdem inuenisse me memini. Imo in ea sum opinione, quas intonations, quosque Introituum Responsoriorumque Versus vulgus habet in quinto suo Modo, hoc est Ionico, ea omnia olim Lydiis fuisse. Verum posteaquam solum uerterit Lydius, etiam haec successoris facta uel bellii, uel mauis delatoris iure. Admonuimus hoc etiam superius de Modis huius plagio, nempe Hypolydio, atque adeo etiam de Hypoæolio. Nec haec corruptio difficultiore est quam in Gradualibus, ut mox dictur sumus, ubi ex misericordia in b clave, que mutatione tortos sanè nobis dedit cantus.

Lydij Modi exemplum.

QVis dabit ex Sion salutare Isra el cū auerterit Dominus,

captiu

Dodecachordi

captiuitatē ple bis su æ exulta bit Iacob,
& letabitur Isra.
el.

Diximus autem in superioribus hunc Modum nostra ætate apud Cātores in nullo esse usū, cuius omneis cantus in Ionicum deflectunt, pro mi in b clave fa substituētes. Quæ consuetudo ita inualuit, ut purum Lydium nunc raro inuenias, cui non alicubi fa sit insertum, quasi cōspiratione in eum facta, de exilio eius publice sit decretum. Haud quaquā tamē negauerim eam cōmutationem aliquando cōmode fieri, aliquando necessitate urgente: Commodè fit in una alterāue nota, quæ tamen Modum non mutat. Necessitate uero propter Tritonum in genere diatonico uitandum. Atqui ea mutatio corruptos nobis fecit, ut iam diximus, cantus, ut in gradualibus potissimum uidelicet, præsertim facta iam aliquot locis mutationem in fa. Deinde uero cum more suo hic Modus in a partum ascendat, ac descensus fiat subitus in b clauem, necesse est remcare mi: Neq; enim ibi fa cani potuit, ut in reliq; precedentibus notulis: fieret enim Tritonus. Cæterum in F magnum delatus, ac rursus in b clauem assurgens, necessario mutat mi in fa, alioqui rursus tritonus interueniret. Inuenies autem quosdam huius Modi cantus, qui in a paruum neq; ita subito descendunt, nisi etiam f paruum attingant, neq; rursus subito ac uno lapsu ex a in b re labuntur, sed ex f in c: Quos omnino in Ionicum deflectere queas, bifariam q; cātare uel p diapente Lydij fa fa, ascendēdo fa refa, descēdēdo fa la fa uel per diapente Ionici in Synēmenō tetrachordo ut sol, ascēdēdo, ut mi sol, descendendo sol mi ut. Quanquam haud scio, qui fiat, ut cum uoluptate quadam libentius Ionico acquiescamus, tinniatq; suauius illud fa quam mi in auribus nostris, sed puto uel affuetudinem per omnē uitam Ionico obnoxiam in causa esse, uel, quod uero similius est, Ionicum Lydium naturaliorem esse, grauiorem autē Lydium. Sed huius Modi exemplū ponamus, quod bifariam cani poterit.

Exemplum

Liber II.

131

Exemplum cōmune Lydij ac Ioni ci, sed alterius in diezeugmenō,
alterius in synemmenon tetracordo.

I lu mí na re, illumi na re Hieru fa lem,
 ue nitlux tu a, Et glo ri a Do mí nisuper
 te or ta est Et ambula bunt
 gentes in luminetu o, & reges in splēdo re or tus tu i
 Et glo ri a.

Numatis huius (nā ita uocant unius syllabæ plurimas notulas certo iterationis agmine incedenteis) quartam ab fine notulam, item decimam, alij in b dūntaxat leuant, ut Iōnico soli fiat apta cantio, alij in c sustolant, utriq; aptum Modo, quod nos, eti rarius ita inuenītur, secuti tamen sumus, ut res ipsa, cuius gratia exemplum adduximus, clarior effet. In fine etiam uersus omnes in falibentius inclinant, potest tamē & mi cani, sed diu scule sonat. Verum hæc de Lydio satis.

De

Dodecachordi De Hyperphrygio reiecto altero.

Apter huius diapason Modus esse debebat nisi dem quidem limitibus quibus hic Lydius, sed mediatio obstitit, quo minus in usum uenerit. Nam plagiorum lege, inferne diatessaron, superne diapente habere debebat, quod hic fieri nequit. Ex F enim magno, in mi quod est in b clave Tritonus est. Ex eodem autem mi, in e paruu semidiapente est. Hic Hyperæolijs, de quo in Hypophrygio diximus, plagius est, quapropter cum non nominandus erat, sed Hypohyperæolius nemo sanus dixerit, quando Hypomixolydium etiam quidam dicere non audent. Sed Hyperphrygius non incommodè à quibusdam dicitur, nempe ad formam Hyperiaſtij, Hypermixolydij ac Hyperæolijs. Estenim hic proxime supra Phrygium, nec aliud habet nomen, ut habet, cuius systema obtinet, Lydius. Quod autem Politianus ac Franchinus Hyperlydium uocatum scribant, scire uelim, quibus authoribus tradant. Ego hercule codicum errore deceptos crediderim, ita enim omnes corrupti nostra sunt ætate, ut non, quoties res contrarium clamat, prorsus nihil sit confidendum. Nisi forte quis nouo more, $\# \text{F} \# \text{A} \# \text{C} \# \text{E}$, accipi putet. Hic enim Modus & si male uersus, ad Lydij tamè sistema consistit. At nec Ptolemaeus Hy permixolydiū, nec Aristoxenus Hyperiaſtium sic intellexere, quare mendum in libris esse existimo, non nouam appellationem. Hunc Modum apud Ecclesiasticos semel atque iterum celebratum reperio, sed aliquando non pleno systemate, Cuius duo hic exempla subiçere placuit.

Exemplum Hyperphrygij semi tonio minore defectum

superne, ad formam Lydij.

T

Ol li teho sti as&intro i te ina tri ae ius adora

Liber II.

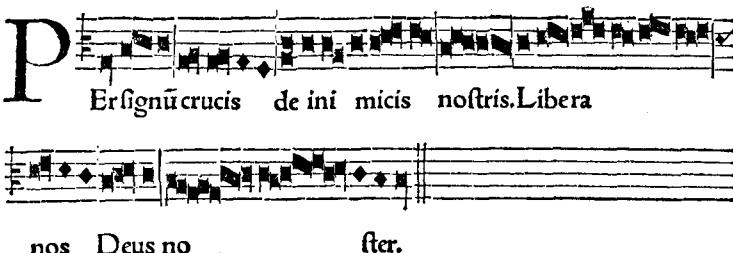
133

ado rate Dominū in au la sancta e ius.

Es huic similis ascensu ac descensu cantio Domine fac mecum misericordiam tuam, quam referemus libro sequente in Lydio, ubi de Hyphrygio exempla adducemus, atque adeo huic etiam sequenti prorsus simile alterum, ut hoc praecedens suum habet alibi.

Eiusdem Modi exemplum tono superans diapason.

De Septima diapason specie,
& duobus eius Modis,
Caput XXVI.

Vltima diapason species ab Lichano meson ad Paraneeten hypersbolæ, hoc est, à G magno ad g paruum, duos habet Modos, alterum ipsius diapason nomine, Mixolydiū, harmonicōs diuisum in parante diezeugmenon, hoc est, in d paruo. Alterum Hypoionicum diuisum arithmeticōs in c paruo, de quo paulo post. Mixolydius igitur, uulgo septimus dictus, inde ut puto nomen habet, quod cum Lydio permixtus sit, quippe cuius septem possideat chordas, quamquam aliam quoque causam huius denominationis superius assignauimus.

M Apud

Dodecachordi

Apud ueteres Ecclesiasticos in maximo erat usu, nostra uero tempestate in nouis thematis, quemadmodum & eius Plagius, Mixolydus, atque adeo Lydius cum suo Plagio Hypolydus, prope ignotus. Quod inde accidisse reor, Quod Ionicus celebrior Modus, & ut puto, antiquior hominū usu, ut sol habeat diapente, & si nō posita specie tamē cū Mixolydio communē. Cæterum assuefactio ea effecit, ut cantores ad eam perpetuo adiecerint ut fa, quæ ditefaron est Ionicus, superne adiecta, non resol, quæ Mixolydij est ditefaron. Porro ad hunc Modum multe sunt iucundissimæ cantiones, ut in mille Responsorijs Introitibusque pater. Viri Galilæi huius est Modi, Intritus. Item: Puer natus est nobis, quem Petrus Platensis Gallus elegantissime quatuor instituit uocibus, ex Mixolydio tamen Doriū instituens non absq[ue] licentia, sicut postea Ioannes Mouton in Ionicum eundem mutauit: Responsoria, ut Cives Apostolorum: & Summa Trinitati, Vtrunq[ue] oppido eleganter hunc Modum referēs. Quæ exempla, ubiq[ue] obuia studiosis, examinanda ueniunt. Nos Proslam illam omnium elegantissimam, & ab D. ERASMO Roterodamo præceptore nostro mire olim probatam, in medium adducemus, Quæ est ad Apostolorum Se natum precatio, omni referta ornatu, omnibus decorata floribus. In qua primus quidem uersus loco Proemij est. Secundus uersus petitionem breuissimam cōtinet, Tertius iuste petitioni reationem subiicit, Quartus Diuī Petri Apostolorum principis Encomium, Quintus Pauli, Sextus se ptimusque Mathæi. Octauus ac nonus reliquorum Apostolorum nomen claturam, Decimus congratulationem haberet. Ultimus Conclusionem. Qua in re etiam atque etiam cōsiderandum, quām sobrie exordium, quisquis hic fuerit author, sumat à Diapente Rhetorica, de qua in Hyperiastio diximus, quām aptos & minime fucatos titulos, nulla superlatio, nulla quæsitos pictura ponat. Deinde petitio qualis est: ut ditescant Ecclesiæ minime, Sed ut earum uitam ac mores clarus ille Senatus moderetur. Petri autem ingenium, ut mitissimi Apostoli uno uerbo, Concedunt, expressit, & Antiochum ac Remum pro Antiochia ac Roma figurate quidem, sed apte posuit. Nec dignatus Romulum, ut fraticidam, nominare, Remum innocenter trucidatum posuit. Diuum uero Paulum ut egregium pugilem designatis etiam uerbis pingit, inuasisti inquit, & non quam libet nationem, sed Græciam. Tirannidem autem ἐπέγνωσις est. Illud uero ingenij specimen uide in Mathæi laudibus, ut Periphrasi immaculati agni, ut antitheto candidi uelleris ad horridos Aethiopas pœludit, quam pulchre, & plusquam succincta enumeratione euitat tedium nimis longæ orationis futuræ, siquidem omnium Apostolorum præconia singulatim, referre uoluisset. Atqui id haud immerito quis stomachetur, quoniam pacto acciderit, ut tot nunc seculis Mathiam omiserint plaricq[ue] codi ces,

ces, ac cephalo etiam uersu facto, nec priore respondentे, cum nihil facilius notatu esset. Et auctor ipse uersuum parilitate (ut ita loquar) cauissime uideri potest, ne corrumperetur. Eum igitur pro honore optimi Apostoli restituimus. Decimi item uersus compendium consyderatione dignum est. Cum enim orientem ac occidentem nominasset, ne Septentrionem ac Meridiem longiora uocabula ponere cogeretur. Imò inquit, teres mūdi circulus, quo uno uerbo plura complexus est, quam illis duobus. Rursum illud, Gaudet habere patres, de Romano more tractum est, quoties partibus plebes blandiri solebat. Expectat autem iudices, ex Matthæi capitulo 19. & Lucæ capite 22. Postremo concludit merito laudes illis & honore deberi, sed ut Sanctis. Nunc ipsam Prosa audiamus, nimis euagati, in re aliena quanquā optarim, multa ad hunc modū declarata, sed ab eo qui dicitus hæc ostendere posset, merebatur certe Procerum Ecclesiæ maiestas, & ingens hæc uigilia, qua Ecclesiam illustrare conati, tam elegantes nobis peperere canticiones. Cum nostra acta nihil noui dignum auditu excogitet, uetera non modo non intelligar, sed rideat etiam. Merebatur inquam conatus ille tam pius Ciceronē aliquem, qui pro dignitate ea & laudaret & narraret. Mithi sane labor illegrauis non esset, si tam possem quam uellem. Habet illi haud dubie apud Seruatorem nostrum suum præmium. Nos nostræ ignauiae & ingratitudinis meritas luemus pœnas ualde uereor.

Ad Diuorum Apostolorum Se natū oratio in Mixoly dio Modo.

C La re Sanctorū Senatus Apostolorum, Prīceps orbis terra-

rum, Rectorq; regnorum. Ecclē si arum mores & uitam modera-

M 2 re, Quæ

Dodecachordi

re. Que p doctrinā tuā fideles sūt ubiqꝫ. Antiochꝫ & Remꝫ cōcedūt tibi
 Petreregni soliū: Tyrānidē tu Paulealexādrinā inuasisti Gr̄cia: Aethī:
 o pas hōrridos Matthꝫ agnelli uellere, Qui maculas ne sci at a li:
 quas ue sti sti candido: Thoma, Barpto lemæ e, Ioannes, Philippe,
 Símon, Iaco bī ꝑ pa ri les. Matthi a nouis sime, Andre a, Thaddꝫ:
 e, De i bel la to res incly ti. En uos Oriens, & Occidens, i:
 mó te res mūdi cir culus se Pa tres habe re gaudet, & ex peccat iu:
 di ces. Et ic circo mūdus omnis laudes uobis, & honorem, Sāctis
 debitum supplex impēdit.

De

De hypotonico Modo,

Caput XXVII.

Lter Septimæ ac ultimæ diapason Modus, est Hypotonicus siue Hypoionicus, Ionici Plagius, Communem enim diapente habent ut sol, Sed diatessaron ut fa, Ionicus superne, hic inferne ad diapente adnectit. Mediatur arithmeticos in c paruo, accum principe suo eadem clavis cantus finit, quanquam id uel in octaua, ne scalam græcā una exeat chorda, uel in F magno cum fa in b clave, ut nunc mos est cū in Iónico, tum in hoceius Plagio. Hic apud ueteres Ecclesiasticos præter Responsoria in matutinis & uesperis, in raro fuit usu, nisi quatenus ex Hypolydio Hypotonicum fecerē, commutatione mi in fa, in b clavis, de qua in Lydio Hypolydio abude dictum est. Hic uulgo Sextus dicitur, ex Ging, aut ex C in c. siquidem fa est in b clavi, ab annis quingentis plus minus recipi ceptus, ut cum in alijs multis, tum in cātibus de corpore C H R I S T I patet. Multum Gratia habet in Orthrijs & amatorijs, lingua potissimum Celtica, qua Heluetij utuntur, nec minus Germanica transphenana. Tuba rū sonitus hodie inter huius Modi limites constat, integra omnibus choris diapente, sed diatessaron extremis potissimum. Certe artas nostra, non minus hoc Modo quam Iónico ad omnes leuitates utitur. Threnos item ad hunc Modum institutos elegantissime decantant. Sed eius, cum sit nimis notus, unum hoc sit ex Luca cap. 14. Exemplum simplex.

Hypoionici Modi exemplum.

Ho moqdā se citcenā magnā, et misit seruū suū hora cēnē dice-
re in uitatis, ut uenirēt. Quia parata sunt os
mni a. Venite come di te pa nē meum, & bibi te uinū,
quod miscui uo bis. Quia pa.

Dodecachordi

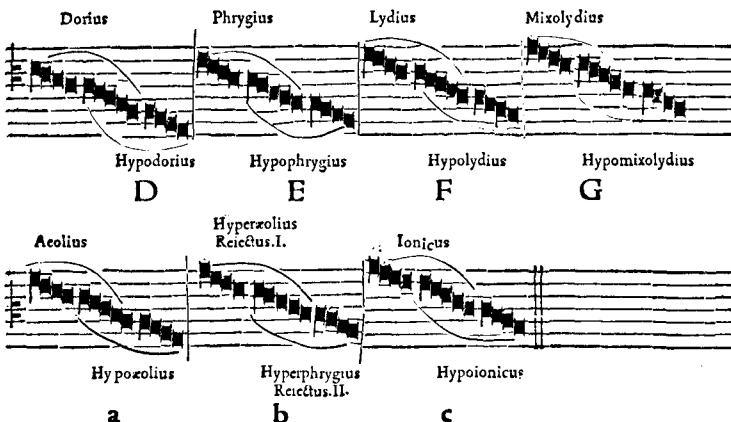
De Modorum connexione ac per Diapete communione,

Caput   XXVIII.

IAm hoc duodecim fusorum pensum, tanto labore hactenus tractatum, ac uelut ab inferis erutum planè absoluisse, fidemq; promissionis factæ abunde præstissime uideri poteram optime Lector, sed iuuat in operosa hac commentaryne, ut clarior res sub lucem ueniat, antequam extream Colophonem imponamus. Coronidem siue auctarium quoddam addere de Modorum inuicem connexione, rem scitu dignam, & relatu nō inuicundam, certe uilem & fructuosam in primis, ni improbe mea fallar opinione. Eam quidem libro priore capite 14. attigimus, sed leui, ut dici solet, brachio. Ideoq; hoc loco altius nobis repetenda uenit. Ut igitur ex septē illis diapason speciebus harmonicōs arithmeticōs diuisis duodecim emersere Modi, quos huc usq; recensuimus, ita ex iisdem septem speciebus sex binorum Modorum connexiones oriuntur, diapente communes habentes, sed diateffaron differentes, septem etiam futuræ, si secunda diapason species commode harmonicōs, aut sexta arithmeticōs diuidi potuissent. Apparet autem hoc in negotio ingens naturæ miraculum, quod bini Modi, positu ac diapason specie diuersi, unius tamen popes sint corporis. Quippe diapente eadem est, diateffaron positu dūtaxat non natura alia, atq; inde porrò nata est principum Modorum ac Plagijs appellatio. Omnes autem principes à Plagijs in quarta cōsistunt diapason specie, duabus interiectis. Ita Hypodorus, cum de prima sit specie, Dorus de quarta est. Hypophrygius autem, cum de secunda sit specie, Phrygius de quinta est. Rursus cum Hypolydius de tertia, Lydius de Sexta. Deniq; Hypomixolydius cum de quarta sit, Mixolydius de se. ptima erit. Atqui dicet aliquis, secundum hanc descriptionem, cum Hypoæolius sit de quinta, Hypoionicus de septima, oportebit eorum principes, Aeolium quidem de octaua, Ionicum uero de decima, que nullæ sunt, diapason speciebus esse. Sed ad remouendam hanc dubitationem, notandum est eandem esse primam & octauam speciem, authore Ptolemao, quippe qui eum modum Hypermixolydium nominariit, quem à Meliad Neten Hyperbolæon constituit, eundem quidem natura cum Hypodorio siue Aeolio. Eandem igitur & secundam cum nona existimare oportebit, & tertiam cum decima, siquidem octauas repeteret licet. In ter. tia ergo,

tia ergo, ubi Ionicus consistit, perinde est atque dicas in decima... Constat igitur singulos Plagios à principibus diatessaron consonantia. In reiectis duobus, Hyperæolio ac Hyperphrygio, siue inuersis Hypophrygio & Lydio, idem ait. Estenim Lydius Sexta species, nona uero, quæ responderet secundæ, Hypophrygius, quam nonam cum sexta connecti intelligimus, Ut Principis locum obtineat. Nona, hoc est, Hyperæolius siue inuersus Hypophrygius, Plagiis uero sexta species, hoc est, Hyperphrygius siue Lydius inuersus. At hæc communio longe differens est ab alijs modis. Scimidiapente enim communem habent in medio pro diapente, pro diatessaron uero Tritonum. Cum autem Tritonus commate uincat semidiapente, maior erit, quæ à marginibus ponitur superne atque inferne consonantia, quam ea in qua communicant, quæquam neutra uera est consonantia. Ideoque ut simplices hi Modis propter ineptam mediationem à nobis reiecti sunt, ita et hæc commixtio. Enormitas ea accidit, quod huius cōmixtionis termini superant reliquorum Modorum connexiones Apotome. In alijs enim Modis ad communem diapente, & superne, & inferne, adnectitur diatessaron, siue, quod idem est, ad diapason additur diatessaron. Hic uero ad diapason Lydij quæ est ab F ad f, additur Tritonus pro diatesaron, nempe ab f acuto ad mi quod est in gemino bb. Hoc quoque confyderatione dignum, primam diapente relata, quatuor modis esse communem, Aeolio, Hypoxolio, Dorio, Hypodorio. Secundā uero mi mi duobus dūntaxat, Phrygio ac Hypophrygio. Tertiam fatur sursus duobus Lydio ac Hypolydio. At quartam, ut sol, itidem quatuor, ut primam, Ionico, Hypoionico, Mixolydio ac Hypomixolydio, de qua re non nihil attrigimus capite sc̄ptimo. Annexiones autem diatessaron nō esse ad eū modum uariatas, sed tres eius species quaternūm esse Modoru. Et primam quidem resolvis quatuor communem, Dorio, Hypodorio, Mixolydio, ac Hypomixolydio. Secundam autem speciem milahis quatuor, Aeolio, Hypoxolio, Phrygio, ac Hypophrygio. Tertiā denique ut sahisce, Lydio, Hypolydio, Ionico ac Hypoionico. Sed duodecim Modoru sex connexiones, & duoru reiectoru unā, hocce patefcunt typo.

Dodecachordi

De prima connexione quæ ex
prima est diapason specie ac
quarta, Cap. XXIX.

PRIMA diapason species ex Proslambanone ad Mesen, hoc est, ex A magno ad a paruum cōnectitur cum quarta diapason specie, quæ est ex Lichano hypaton ad Paratenen diezeugmenō, hoc est, ex D magno ad d paruum, communī diapēte rela ex Lichano hypaton in Mesen, hoc est, ex D magno in a paruum. Inferne autem ex A in D, annexa diatessaron resol, quæ Hypodori est, & superne ex a in d cadē, quæ Dorij est. Quæ connexio oppidō elegans est, sed quæ indiget uoce eximia & bonis lateribus, nec sola hæc, uerum alia quoq; connexiones. Ideoq; non temere ubiq; ponendā, sed cum lātitia aut gaudium exposcit. Huius autem primæ cum alia sint multa exempla, unum hoc de Sancta i e s v Christi, Seruatoris nostri resurrectione, quod impensè placuit nobis, posuimus, de quo priore quoq; libro mentionem fecimus, ad quem nunc Lectorem remittimus. Quipperes nullam prorsus habet difficultatem. Quisquis enim simplicium Modorum naturam intelligit, non potest in his cōexionibus ullo pacto hæsitare. Breuitatis igitur nostræ facile ueniam, ut spero, apud optimos quosq; Lectores obtinebimus, dum præceptioni suum adesse uiderint exemplum, & breue, et dilucidum. Nunc Pro sam ipsam audiamus.

Dorij

Liber II.

141

Dorij Hypodorijq; connexo
rum exemplum.

V

Ictimæ pa schali laudes immolat Christia ni. Agn redemit
oues, CHRIST⁹ inocens patri re con ci li a uitpecca to res. Mors et ui
ta du el lo confli xē remirando, Dux uitē mortuus regnat uiuus.
Dic nobis Ma ri a quid uidi sti in uia? Sepulchrū CHRISTI uiuētis,
& glo riam ui di resurgentis, An ge li cos testeis, su da rium, &
uestes, Surrexit Christ⁹ spes mea, præ ceder su os in Gal li le a.
Credendū est in agis so li Ma ri æ ue ra ci, quā Iudæ o rum turbæ
fal la ci. Scim⁹ Christū surrexis se ex mortu is uere, Tu CHRISTE no
stri Rex miserere.

De

Dodecachordi

De secunda connexione, quæ est ex secunda diapason specie ac quinta, Cap. XXX.

Secunda diapason species ex Hypate Hypatō ad paramesen, hoc est, ex B graui ad mi in b acuto, connectitur cum quinta diapason specie, quæ est ex Hypatemelon in Neten diezeugmenon, hoc est, ex E magno ad e paruum, communī diapentē mī mī, ex Hypate meson in Paramesen, hoc est, ex E magno in mi quod est in b clave. Inferne autē ex B in E annexa diatessaron mī la, quæ Hypophrygij est, & superne ex b in e, eadem, quæ Phrygij est. Hoc tamen in hac connexione anxie obseruatum uidemus, ut raro infra Caut descendatur in mi quod est in B magno, imò quoties hoc contingit, additur tonus, ita ut ad A magnum deueniatur. Rari descensus caufam puto secundæ deductionis principium, quæ descendēdo à Mese in C fa ut finiū, ubi ascendendo incepant. Semitoniū igitur in ferne à Diatessaron tollitur, quod in uulgatis celticæ lingue cantibus superne additur. Limites igitur huius connexionis frequenter sunt paruum & Caut, qui & solius Phrygij esse poterant, Cuius intercedentib[us] multa sunt exempla & passim obuia. At eius descensus qui in A re usq[ue] rara sunt exempla. Ponemus tamen tam monstrosum expiationis unum exemplum, quod quidem non tam probo, quam miror, quid uenerit in mētem ei quā tam cantum ordiri uoluerit, in quo neuma taludunt per diapason saltus. Est autem huiusmodi ex Canticis Solo monis capite 6. deprompta, quam olim Rotuilæ in Hercynia Sylua iuuensis descripsoram, & in Slesia nobili Germaniæ regione, antea uideram.

Phrygij hypophrygijq; con
nexorum exemplum.

P

Vlchra es Amica me a, sua uis,
& de

Liber II.

143

& de cora, sicut Hierusalem. Terribilis ut
castrorumaci es ordinata, A uerte oculi
los tuos ame. Quid ipsi me
a uo la re se ce rūt. Ca pil litui sicut
greges caprarum, quæ descende runt de Gala ath.
Dentes tui sicut greges ouiu quæ a scen de runt dela
uacro, o mnes gemellis foetibus, & ste
rilis

Dodecachordi

ri lis nō est in e
is.

De Tertia connexione quæ est ex tertia diapason specie ac sexta, Cap. XXXI.

Tertia Diapason species ex Parhypate hypaton ad Triten diezeugmenon, hoc est, ex C magno ad c paruum, cōnectitur cum sexta diapason specie, quæ est ex Parhypate meson ad Triten hyperboleon, hoc est, ex F magno in f paruum, cōmuni diapente fa fa ex Parhypate meson, ad Triten diezeugmenon, hoc est, ex F magno ad c paruum: Ita ut mi sit in b clauē. Inferne autem ex C in F annexa diatessaron ut fa, quæ Hypolydij est, superne uero ex c in f, eadem, quæ Lydij est. Hæc connexio apud ueteres in magno fuit usu, præcipue uero in Gradualibus, in quibus prior uerlus ferè est Hypolydij, alter Lydij. Atqui quod in simplicibus antea conquesti sumus, non minus hoc in loco de commixtionibus conqueri possumus, nempe prope omnes horum Modorum cantus esse corruptos, & in Ionicos mutatos, querēte leuitate nostra molliciem. Eius tamen commixtionis adhuc integræ in plerisq; codicibus hoc sit exemplum, è Psalmo 44. depromptum.

**Lydij Hypolydijq; conne
xorum exemplum.**

Pe ci e tu a, & pulchritu di ne
tua

Liber II.

145

tu a, Inten de prospe re
procede, & re gna. Propter
uerita tem et māsuetudinem
& iusti ciam, & deducet te mirabi-
li ter dexte ra tu a.

Quartam hic à fine notulam in b clauem tortam ferē inuenias, ut in Ionicum cantio delabatur, Idem in quarta notula ante uersum. Sed id licentia factum est, ut in alijs omnibus horum Modorum cantibus, quod nimium sāpe conquesti sumus. Sed neque hoc silentio transeundum, quod ad horum Modorum commixtionem conflata est, quæ in passionem Domini canitur Harmonia, ubi communem duobus Modis diapente obtinuit Euangelistes, tanquam narrationi aptam, Hypolydi autem diatessaron C H R I S T O dederunt, Lydi Iudæis, ac alijs à C H R I S T O loquentibus. Id superiore quoque uolumine admonuimus. Hic N commis-

Dodecachordi

commissuras duarum diatessaron cum diapente prosequamur. Ego sa-
nè eam harmoniam primum simplicem, ac, ut alia primitiua Ecclesiæ, sine
fucis ac lenocinij compositam fuisse puto. Cuius rei argumentum esse
potest, quod ipsa Narratio magna ex parte in Lydio mansit, & dūntaxat
commissurarum altera, quæ ad inferiorem est diatessaron, in Ionicum de-
clinavit. Commissuras uoco, noua quidem uoce, sed necessitate expref-
fa, quoties ex diapente narratio tendit in diatessaron alteram, siue superio-
rem, quam habent Iudæi, & alij à Christo loquëtes, siue inferiorem quam
ipse **C H R I S T U S** obtinet. In Ionicum autem ideo, ut puto, altera commis-
surarum declinavit, ut attentiorem auditorem faceret ad **C H R I S T U S** uerba
commiserationemq; moueret. Quod quām probem, uix equidem dixe-
rim, simplicitate prisca semper magis arridente. Quanquam fieri potest,
ut hæc sit uera, & germana institutio. Nec enim una alteráue nota totū
immutare potest Modum. Quod si in Dorio ac Hypomíxolydio Synē-
meni extraordinariam aliquam admittimus uocem, ut superius etiam ex-
emplis proditis ostendimus, conuenit hercules & hic ad unam alterámue
conniuere notulam. Caterum nec in superiore diatessaron pariter ab
omnibus ascenditur, nec in inferiore que descenditur: Sed neque narra-
tionis commata atque Periodi ab omnibus eodem pacto accinuntur.
Quæ omnia latius prosequi, cum non videam quid utilitatis Lectori ad-
ferre queat, aliquot dūntaxat formulas proponemus ex Diui Ioannis E-
uangelio, ex quibus & narrationis, & diatessaron utriusque ambitus pa-
tescet. Reliquum eius harmoniæ, Ecclesiarum consuetudine, & Modi na-
tura, à mediocri ingenuo facile percipientur.

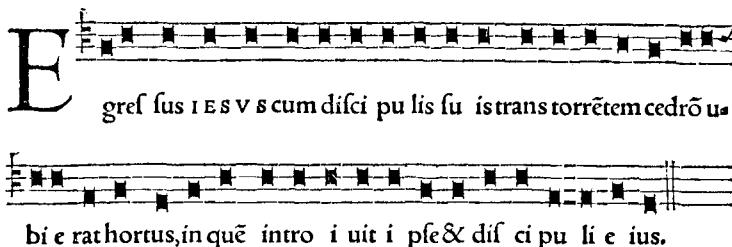
Narratio passionis dominicæ in diapente Lydij Hy polydijōp.

E gref sus i es v s cum disci pu lis su i trans torrētem cedrūm
 ubi e rat hortus, in quē intro i uit i pse & dis ci pu li eius.
 Atq;

Liber II.

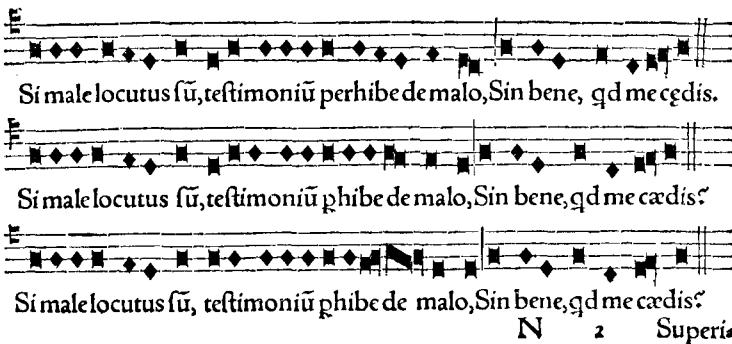
147

ATque hæc quidem simplex ac primum inuenta esse uidetur pronuntiatio, sed nostra ætas longe aliter uariat in his atq; alijs sequentibus periodis, Sit autem eorundem uerborum hoc uariationis exemplum.

SED ut in narratione uariatio accidit, ita in ima diateffarō quam C H R I S T O dederunt, quod in una sententia, aut, ut uocant, clausula ostendit, placuit. Nam eam trifariam diuersis in locis cantari audiūmus. Haec prima, quod alteri diateffaron in diapason interuallo responderet, mihi maxime probatur, quanquam secunda euicit publica consuetudine, unius toni detractione de diateffaron, cui non admodum reclamo. alioquin in interrogationibus, ut prior, tono descendit, ut paterim. Quid me cædis? Tertia uero, ut ingenue fatear mihi displiceret, Et incomposita uidetur. Sed sequatur Lector quod uoleat, per nos licebit, neq; enim dubito multas præterea esse uariationes, at ego de Modo dispueto, quem hæc nō multum impediunt.

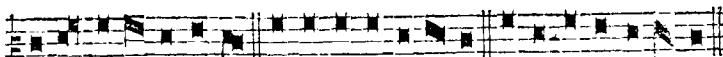
Inferioris diateffarō exemplum.

Dodecachordi

SVperioris item diatessaron, quæ Lydij est, tres sunt formulæ, de quibus idem est iudicium nostrum, quod de tribus iam dictis formulis, Quæ breuiter ita habent.

Superioris diatessaron exemplum.

Aue Rex Iudæ orum. Aue Rex Iudæ orum. Aue Rex Iudæ orum.

Hæcum ita habeant, sciendum, non eodem modo narrationis fine iungi duabus iam dictis diatessaron, Sed superiori per diapente Lydij Hypolydijq;. Inferiori uero per diapente Ionici Hypoioniciq;, adiecto superne tono, ut hæc subiecta indicat descriptio.

Narrationis commissura ad
superiorem diatessaron.

Eiusdem cōmissura ad inferiore
rem in Ionicū delapsa Modū.

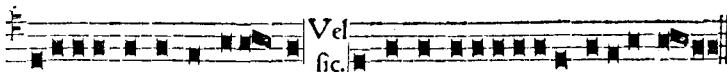

Respōdit Pilatus. Responderū e i.

Respōdit I E S V S.

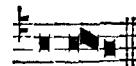
In longioribus autem C H R I S T I uerbis, quæ interrogationem in fine non habent, commissura fit ad narrationem, oppido multum habēs gratiae, ad hunc modum.

Nūcaūt regnū meū nō est hinc. Omnis q; est ex ueritate, audit uocē meā.

Atibi paucissima sunt C H R I S T I uerba, non descendit in infra dia-
tessaron, sed in diapente narrationis manent, ut in hoc exemplo.

Esta autem admiratione dignum, ut diatessaron ipsæ in o-
ctauis laudant, aliquando propémodum paribus notulis,
Cuius rei fragmenta dūntaxat proponemus.

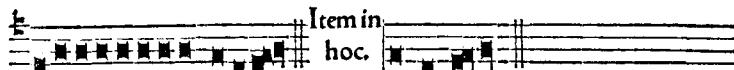
E go sum.
Tu dicas.
Non

Liber II.

149

Non et tu ex discipulis es hominis istius? Quid fecisti?

Ana. In tibi dixerūt de me? Quid me cedis?

Qui uolet plurimas huius cantus formas ordine concipere, Incipiat ab his uerbis: Introiuit ergo iterum in Praetorium Pilatus, usq; ad periodum, Omnis q; est ex ueritate, audit uocem meam, Nobis ad alia properādum.

De quarta cōnexione, quę est ex quarta diapason specie ac

septima, Cap. XXXII.

Quarta Diapason species ex lichano hypaton ad paratenē diezeugmenon, hoc est, ex D magno add paruum connectitur, cum se p̄tima diapason specie, quę est ex lichano meson ad paratenē hyperbolikon, hoc est, ex G magno add g paruum, communī dia pente V t sol, ex lichano meson ad paratenē diezeugmenon, hoc est, ex G magno add d paruum. Infernē aut̄ ex D in G annexa diatessaron Resol, quę Hyperiastij est, superne uero ex d in g eadem, quę Mixolydij est. Hæc cōnexio iucundissima est, siquidem bene instituatur ad Modū naturam. At ut ipsi Modi iam ab aliquot sacerulis à nemine feliciter tentati, ita connexio ipsa rarior est. Eius unicum ponemus exemplum, Prosa illam de Sacro sancta TRINITATE compositam, quam Henricus Isaac, paulo ante æatem nostram Symphonetes argutissimus, aliquo uocibus oppidō eleganter instituit. Meminit eius uiri Angelus Politianus alicubi, sed corrupto nomine. Arrighum enim inepte uocat pro Hērico. In prosa illa, quod ad Harmoniā atinet, hoc singulare est artificium, quod narratio (sive præ fationem nominare oporteat) maxima ex parte duobus Modis communem seruat dia pentē. Septimo demum uersu prorsus in diatessaron Hypo mixolydij descendit. Nihil autem festiuus, nihil quod animum magis inflammeret, atq; est exhortatio illa uersibus undecimo duodecimoq;, quę in

N 3 Mixo.

Dodecachordi

Mixolydij fastigium tam animose insurgit. Illud autem Dij boni quām iucundū, quām suave, quād dulciter aureis deliniens, ubi TRINITATEM adorandam inuocat, quam eleganter in Synemmenon deflexit Tetrachordum, quod quidem postea ad finem usq; obseruat, clauditq; cantum in horum quidem Modorum clave finali, sed in diapente Dorij, id quod ē rationen nihil impedit. De uerborum contextu nihil dicam, Theologoruū enim hoc est negociū. Id miror, quo pačto acciderit, ut quartus uerfus nullum habeat respondentem uersum (nam de primo ac ultimo nihil mirum, consuetudine enim aliarum etiam proscarum hoc admittitur) Quidam suspicantur, quīntūm aliquem, qui quarto responderet sub, latum, ut in Clare Sanctorum, illud, Matthia nouissime. Quidam putant hunc quartum uersum abs quopiam alio, nō ab ipso authore, ex Athanasij sym bolo adiectum, uelut an hypophoriolam. Sunt qui existiment in eo uersu formulas esse colludentes, ut illam. Non tres tamen Dij sunt, illi. Deus ue rus unus est. Item illam. Sic pater Dominus, Filius, ad illam, Spíritus quoq; Sāctus. Ego nī tam pertinaciter in omnibus codicibus eū uersum pernotatum inuenisem, planē amouisssem, ut adieclīcium, atq; ὅγιον. Sed qualis qualis est, nunc ipsam adducamus in medium prolam.

Mixolydij Hypomixolydijq; connexorum exemplum.

B
Be ne dicta sem p Sancta sit Trinitas, Deitas scilicet, Vnitas coæ
qualis glo ri a. Pater, Fi li us, Sāctus Spíritus, tri a sunt nomina,
omni a e adē substantia. Deus genitor, Deus genitus in utroq;
facer Spíritus Deita te socius. Nōtres tamē Dij sūt. Deuerus unus est.
Sic

Liber II.

151

Sic Pater Dominus, Fili us, Spiritus quoq; Sācti. Proprietas in psonis,
 Vnitas est & in essenti a. Maiestas par & potestas, dec^o, honor & q; o-
 mnia. Sydera, maria, cōtinēs, artua simul, et uniuersa cōdita. Quē tremūt
 impia Tartara, colit q; quē et abyss⁹ infima. Nūc omnis uox atq; ligua
 fateā hūc laude debita. Quē laudat Solatq; luna, dignitas adorat ange-
 lica. Et nos uoce p̄cecella nūc oēs modu lemus orga nica cātica dulci
 melodía. Eia & eia nūc simul iubilem salti throno Dño laudes i excelsis.
 O a dorandat r̄ni tas. O Ve ne ran da V ni tas.
 Per te sum, crea tū uera æternitas, Per te sumus redēpti sūma tu charitas,
 Populū cūctū tu ptege, salua, libera, e ripe, & emunda. Te adoram⁹ os-
 mnipotēs, tibi canim⁹, tibi laus et gloria, Per infinita seculorum.

N 4 De

Dodecachordi

De quinta connexione, quæ est ex quinta diapason specie

& octaua, Cap. XXXIII.

QVINTA diapason species ex hypate meson ad neten diezeugmenō, hoc est, ex Ē magno ad e paruum connectitur cum octaua diapason specie, quæ est ex Mese ad neten hyperbolōn, hoc est, ex a paruo in Aa geminatum, communī diapente ex Mese ad neten diezeuginenon, hoc eit, ex a paruo ad e paruum. Inscrne autem ex a paruo in Ē magnum annexa diatessaron mila, quæ Hypoæolij est, superne uero ex e in Aa eadem, quæ Aeolij est. Diximus autem initio huius commen-tationis de Modorum commixtione, omnes Principes à Plagijs in quinta consistere diapason specie, duabus interiectis. Deinde nihil referre si non minabimus pro prima diapason specie, Octauā, pro Secunda, Nonā, De-nicē pro tertia Decimam, siquidem octauas repetere licet exemplo Ptole-mei, quod ideo rursus admonēdū duximus, ne quis, contra atq̄ libro pri-ore documus, plureis quām septem diapason species esse credat. Ad in-feriorem autem Scale partem id ostendere nollebamus, quod hæc connexio eam excedeet. Verum enim uero ut ipsi Modi Aeolius Hypoæoliusq̄, uulgo crediti sunt Dorius Hypodoriuſq̄, ita ipsorum commixtio credita est Dorij Hypodoriuſq̄, propterea quod la mi diatessaron à sol re non dis-tinixerunt, Vt supra de Aeolio Hypoæolioq̄ questi sumus. In utrīspīgi tur error ita inualuit ut Modos ipsos prorsus oblitterauerit, Nec quisq̄ fu-erit multis iam seculis, de musicis etiam ex professo scribens, qui de eis quic-quam certi adducere potuerit, quidam etiam, quorum nomina lubens p̄g-tero, ne nominare quidem. Nunc huius cōmixtionis exempla ponamus, ac primum Canticum illud solenne de nostra Domina, diua Virgine M A R I A, quod multi symphoneter (inter quos Antonius Brumel in extrema iam senecta, & Iodocus Pratensis, quem Iusquinum uulgo uocat) nostra demū ætate oppido eleganter, nec sine quadā æmulatione, quatuor uoci-bus instituerunt, quanquam illi Modorum expatiationem temperarunt, ascensus ipsos ac descensus non tenorū tantum, sed alternis alijs conceden-tes uocibus. Idq̄ iudicio factum uidetur. Etiam si ea Iodocus in plerisq̄ cantibus leuiter curasse uidetur, ut in Et in terra, cuiusdē de nostra Domi-na Missæ uidere licet, quem cantū sequente libro referemus. In hac uero cantione primum Kyp̄, (nam ita cogimur nunc loqui) diapente habet du-obus communem Modis, cum consueto inscrne tono, Secundum autem in dia-

In diatessaron Hypoæolij modeste delabitur. $\chi\acute{\eta}\sigma\acute{\iota}$ uero uno semitonio diapente superat suaui admodum ascensu, ut ostendat la mi diatessaron huic congruere modo, non sol re. At secundum $\chi\acute{\eta}\sigma\acute{\iota}$ in diapente manet, ut primum κύριον. Ultimum autem κύριον, in Aeolij diatessaron splendide afflurgit, rediens in diapente tandem, ad finalem clauem.

Aeolij hypoæolijq; connexo rum exemplum.

Eiusdem rationis est Responsorium Te Sæcum Dominum, de Diuō Michaele archangelo, quāquam unum dūntaxat habet in Hypoæolij diatessaron descensum. Quod autem hi cantus Dorij Hypodorijq; uisi fuerint, in causa fuit, cum Tetrachordon Syncmenon, tum communio horum Modorum cum illis, de qua in superioribus abunde dictū est. Responsorium ipsum iecirco apposuimus, quod eius uersus uidetur formula in alijs huius Modi responsorijs. Patet idem in responsorijs Isti sunt sancti, & Sintlumbi uestri præcincti. Item Quæ est ista, quod in dioecesi Constantiensi frequens canitur. Sed in formula Hypophrygij, ad quam ab Henrico Isaac quatuor uocibus conflatum memini me uidere, si nomine non mentiatur authorem. Sed nimis uetus est hæc querela, iam ipsum audiamus Responsorium.

Eoruđem

Dodecachordi
Eorundem connexorum
aliud exemplum.

The music consists of four staves, each with a different vocal line. The first staff starts with a large capital 'T'. The lyrics are in Latin, referring to the saints and angels mentioned in the title.

Hos cantus in a, quælitera Aeolij Hypoæolijꝝ Modoruſ est propria, & initio & fine constituimus, ita ut nihil cum tetrachordo synemime non negocij habeant. Quod si quis nolet omnino in D fines eorum habere, quod uulgo nunc receptum est, pro c clave signata, ponat F & f in b clavem, quod nos fecimus in Euangelio Diui Matthæi, cum de Aeolio superius differeremus. Nunc uero licentiosam horum Modorum expatiacionem unico exemplo declarabimus. Est in Eremo Heluetiorum, ut uocat Ptolemæus, sive in capite Hercyniæ sylua, ut Cæsar describit, XII millibus, plus minus, passuum à Danubij fontibus, magis tamen ad septentrionem, oppidum Rotuila, in quo aliquot iam ætibus, propter ciuium omnium tempore egregiam uitutem, quam rebus asperis saepe ostenderunt, ac insignem Rempub. multis eximijs rebus gestis celebrem, Imperatores Germano-

Germanorum iudicium habent uelut Areopagitarum graue et seuerum. Ex eo oppido mihi praeceptor fuit Michael Rubellus, uir perpetua memoria dignissimus. Is nos bonas literas, & Musices elementa bona fide, primum Bernæ in Heluetijs ante annos iam Triginta, deinde in sua item patria docuit. Cum uero sub eo adolescens militarem, incidit mihi lis cum cantore quodam de Antiphonis quæ subiungemus, de quibus ille, quod ea suis sedibus mota, ac in medio etiam male transposita, ita ut à nemine cantari possent, perperam iudicaret, à nobis reprehensus, cum argumenta refellere nequiret, indignum ratus adolescenti cedere, nos cum sodalitio irrisit, quæ res ut erat per quodam præceptori nostro indicata, haud passus ille est nos diutius ab æmulis irrideri. Denique secundum nos item dijudicauit, effectus ut ea cantio ad nostram emendationem postea & à Choro & Schola Rotuilana frequens decantaretur. In qua horum Modorū connexioni Semiditonus superne adiectus est ut Dorio ac Aeolio adjici solet. Inferne autem Tonus, quod in Hypoæolio fieri supra docuimus. Ea ita habet.

Eorundem licentius exemplum.

Sicut malus in terli gna syluarū, sic
dilectus me⁹ in ter fi lios. Sub umbra illi us quē de
sydera bā sedi, & fructus eius dulcis gut tu ri me o. In-
tro duxit

Dodecachordi

tro du xit me Rex in cel la ui na riam: or di-

na uit in me charitatē. Fulcite me flo ribus, stipate mema-

lis Quia a mo re lan gue o. Le ua e ius sub ca pi te

me o, & dexte ra il li usam-

plexabi tur me.

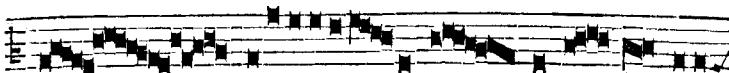
Hæc ex Canticorum capite 2. Expatiatio est ex D magno ad cc gemi natum, uno deficiens tono à disdiapason, qua licentia hercules ego non uterer, sed nunc satis de hac connexione.

De sexta connexione, quæ est ex
Sexta diapason specie &
Nona, Cap. XXXIII.

Sexta Diapason Species ex parhypate meson ad tritē hypbolēō, hoc est, ex F magno ad f paruuū, cōnectū cū nona diapason specie, quæ est Sex Parameſe, hoc est, ex mi in b clauē ad mi, qđ est in eius octaua, nē pe in Bb clauē, communī ſemidiapente ex parameſe, hoc est, ex mi in b clauī ad triten hyperbolæon. Inferne autem adiecto Tritono ex F magno

gno ad mi in b clave, qui est Hyperphrygij, hoc est, posterioris reieicti, de quo cap. 25. Superne uero ex f paruo ad mi in Bb clave eodē Tritono, qui Hyperæolij, hoc est, prioris est reieicti, de quo capite dxcimo octauo. Hęc connexio nihilo plus ualeat atque simplicium eius Modorum constitutio, quam, ut illos, inutilem atq; inceptam existimamus, Nisi quis ita in hac intercapedine aliorum Modorum phrasin torqueat, ut huius ne uestigium quidem appareat, sed id affectatum est, non naturale. Cæterum multa de hac capite uicesimo octauo diximus, atq; inter cætera, ut hæc connexio reliquos supereret Apotome, Quippe cum horum communio semidiapente sit, una dūntaxat apotome deficit ab aliorum communione quæ est dia-
pente, At latera ipsa singulis apotomis aliarum connexionum latera supe-
rant, uidelicet quæ pro diatessaron tritonos habent. Ergo hæc connexio
una apotome uincit reliquas omneis. Sed huius nunc nudū hoc sit exem-
plum. In quo tamen Tritonum uno saltu, Quod diatonicum genus hūc
abhorret, nusquam posuimus, quemadmodum nec in superioribus exem-
plis, Ad Semidiapente autem ut phrasis aliqua esset, nonnunquam tonū
adposuimus inferne. Reliqua ex ipso exemplo, quod non tam imitatio-
nis quam ostensionis gratia posuimus, patescunt.

Hyperæolij ac Hyperphrygij, Modorum Reiectorum, con- nexorum Exemplum fictum.

O De

Dodecachordi

De Septima connexione quæ est ex septima diapason Specie

& decima, Cap. XXXV.

Septima diapason species, ex Lichano meson in paraten hyperbolæon, hoc est, ex G magno in g paruum connectitur cum decima dia-
spalon specie, quæ est ex trite diezeugmenon, hoc est, ex c paruo ad C c geminatum, Communi diapente ex trite diezeugmenon in para-
neten hyperbolæon, hoc est, ex c paruo ad g paruum, Inferne autem ex G
magno ad c paruum annexa diatessaron, ut fa, qua Hypoionici est, super
neuero ex g in C eadem, quæ lastij siue Ionici est. Horum Modorum
cantus siue simplicium siue connexorum, raro suis locis reperias, cū omne
c sit eorum locus, At hī nunc in F magno, non absque fa in b clae omnes
locantur. Quod priore libro Antiphonis Alma redemptoris mater, os-
tendimus. Hic nulla est difficultas, Nam duo hi modi adeo hodie in usu
sunt frequenti, ut de eis plura dicere, neque uelimus, neque debeamus, In
prioribus enim omnia attigimus. Exempli, quod subnectemus, autho-
rem, Hermannum Contractum ferunt, Comitem à Veringen, Qui fuit
monachus Cœnobij S. Galli in Helvetijs, qđ plurimis Eximijis uiris mul-
tis nunc seculis claruit, Hunc addunt in diuinis literis eruditissimum fuis-
se, nec minus in profanis disciplinis, ut in mathematicis, Oratorijs, & Poë-
ticis, Linguarum deniq; peritissimum, Et de Musica ac Monochordo
quædam non indigna lectu scripsisse, Nos nihil eius scriptorum uidimus,
præter Chronicorum supplementum, ex quibus constauisse eum annos
ante quingentos, Nempe post Millesimum à C H R I S T I natali annum.
Admonuit nos eius rei Nobilissimæ prosopiae Inclitus ille vir D. Io.
Vuernherus à Rhischach, qui eò tempore, quo hæc scripsimus, Teutonici
ordinis Principis locum in Alschusen, ubi Comes ille sepultus est, tene-
bat. Et ipse Vuernherus magni iudicij homo, de honestis studijs, de disci-
plinis professoribus, de ipsa deniq; Christi philosophia ita meritus, ut ueræ
nobilitatis, quæ à Virtute pendet, locum, etiam in altero mundo, adiuto-
re Christo, indubitate expectare debeat. Sed ad rem. Certe hæc harmo-
nia, cuiuscunq; sit, eiusmodi est, ut nihil lepidius fingi, nihil suauius dulci-
us uise excogitari potuerit. Verba sunt apta, ac è sacris deprompta literis, quæ
in Celticam linguam, qua multum pollebat, Sebastianus B R A N T, nostra
ætate eximus uir, & Cæsari Maxemiliano à consilijs, elegantissime uertit,
seruato etiam cum accentibus syllabarum numero.

Ionid

Liber II.

159

Ionici Hypoioniciq; connexo rum Exemplum, Prosa de diua Virgine elegantissima.

A ue præclara maris stel la, in lucem gentium Ma ri a di-
 uinitus or ta. Euge Dei porta, que nō aperta, ueritatis lumē i-
 psum solem iusti ci æ, induitū carne, ducis in orbem. Virgo decus mū-
 di, Reginā cœli, prælecta ut Sol, pulchra, lunaris ut fulgur, agnosce o-
 mneis te diligentes. Te plenā fide uirgā almæ stirpis Iessæ, nasciturā pri-
 ores defy dera uerunt Patres & prophetæ. Telignū ui tg, Sācto rorā-
 te pneumatice, pa ri turam, di ui ni floris amigdalum signauit Ga-
 O 2 brie " "

Dodecachordi

briel. Tu agnū regem, terræ domi natorē moabitici de Petra deser-
 ti ad mōtem fili æ Si on traduxisti. Tuq; furentē Leui athan ser-
 pētem, tortuosumq; & uectē collidens dānoso criminē mūdū eximi-
 sti. Hinc gētium nos reliq; tuæ sub cultu memoriae, mirum in modū
 quem es enixa, ppī tia tionis agnū, regnātem cœlo æternaliter deuoca-
 mus ad aram mactandā myste ri a liter. Hic māna uerum Israhelitis,
 ueris uerī Abrahæ filijs, admiratib; qndā Moy si quē Typ; figurabat
 iā nūc abducto uelo dat pspici. Ora uirgo nos illo pane celi dignos effici.
 Fac forē dulcē, quē in deserto petra pmostrauit degustare cū syncata
 fide, renēsque cōstringi lotos in mari, anguē geneū in cruce speculari.
 Fac

Liber II.

161

Facigni sancto, Patrisq[ue] uerbo, q[uod] d[icit] rub[us] ut flama tu portasti Virgo ma-
ter facta, peculi pelle disci c[on]stos pede m[er]itis lab[or]is, cordeq[ue] ppinq[ue].
AVDINOS. NAM TE FILIVS NIHIL NEGANS HONORAT. SERVANOS
IESV PRO QVIB, VIRGO MATER TE ORAT. Da fonte boni uisere,
da puros m[er]itis oculos in te desigere. Quo hausto sapientiae sapore uitae
ualeat m[er]itis intelligere. Christianismi fidem operib, redimire, beato q[ui]
fine ex huius incola tu seculi author ad tetransire.

Quod Modi diapason media

tione, quæ sit per diapente ac diatessaron consonan-
tias, potissimum nol cantur,
Cap. XXXVI.

ATque cum tibi nunc Colophonem, hoc est secundum pensum de Modorum commixtione persolutum, Candide Lector. Superest ut de uera Modoru cognitione paucula, ac de humilibus item cantilenis uelut ultimam Coronidem adiungamus, ut eo instructius opus in manus hominum perueniat. Modorum natura potissimum ex

O 3 Systema.

Dodecachordi

Systematum natura, quæ in consonantia diapason cōsistit, pendet. **V**erum systemata ipsa, cum per diapente ac diatessaron consonantias medientur omnia, uarias ex ijs accipiunt formas, & uelut nouas subinde ascensu ac descensu species, Quod in ipsa statim prima diapason formula quæ ex A, est ad, a, uidere licebit. Nam si arithmeticæ mediata fuerit, Inferiore cā tilenæ parte primā diatessaron speciem sol re, frequenter audies, supernè uero la re primam diapente speciem diuisam per fa in medio, ut in Hypodorio fieri solet. Sī Harmonicæ diuisa fuerit, supernè secundā diatessaron speciem la mi audies frequenter, infernè autem la re, ut in Aeolio fieri consuetum est, quod latius prole qui non est necesse, copiose enim ea luculentis item exemplis ostendimus. Sed id ea causa hic referimus, quod cantus ex lapsu, qui fit secundum arsin ac thesin, plurimum noticiæ nobis præbet. Quemadmodum superiore item uolumine aliorum opinione docuimus. Quanquam hic error accidere potest, quod ipsæ diapente, quaternis saepè Modis communes, ita aliquando annexas habent diatessaron, ut continet sepe utrasq; mutari, quod in Dorij Hypodorijç, Aeoliū item ac Hypo xoliū cantibus contigisse sepe uidemus, ac superius exemplis a liquorū ostendimus. Idem dicimus de Lydij Hypolydijç cantionibus in Ionicum Hypoionicumç mutatis, & de cantibus quibusdam Mixolydij Hypomixolidijç in eisdem delapsis Modos. Tantum momenti fecit Cætorum ignorantia, & ingenium audacia sola fretum ac fultum, quis enim hæc à multis iam seculis emendaret, imò quis de eis cogitaret potius? cum omnes bona literæ unā cum disciplinis exularent. Ponemus itaque exempla duo, quorum limites sunt D ac d, sed ubi alterum phrygij sit modi, ad quem illi termini nihil attinent, alterum hyperastij, ut Lector ex his consideret, quantū discriminis cuiusque modi phrasis in cantu habeat. Nec temere ficta esse, que priore libro retulimus Primū rela. Secundū refa. Tertiū mi fa. &cæ. Nec tamen prorsus reiçimus finalem ut uocant, clasuem, maxime quando communes diapente ita sunt in cantu ancipites, ut non facile perspiciat, cuiusnam modi phrasis dominetur. Et ipsæ quidē finales elaues ad phrasin aptari debebant, at multi nunc cantores ipsius catus phrasin ad ipsas claveis aptant. Ideoç modi natura saepè cōfunditur. Ita sunt res mortalium, quid facies? οὐδέν
νύτε. Nouis gaudemus, sape etiam inep-
tis. Sed iam ipsa audiamus
exempla.

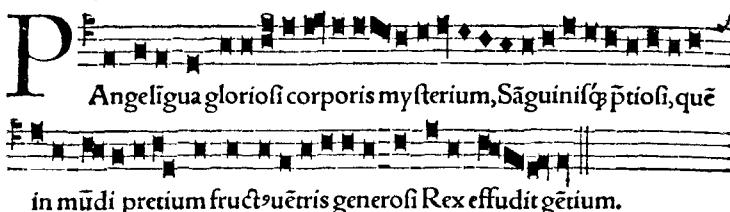
Phrygij

Liber II.

163

Phrygij exemplum inter D & d.

P Angeligua gloriōsi corporis mysterium, Sāguinifq̄ p̄tiosi, quē
in mūdi pretium fructuētris generosi Rex effudit gētium.

Hyperiaſtij exemplum inter D & d.

V Enī Sancte Spiritus, repletu orum corda fideliū, & tui amo-
ris in eis ignē accēde. Qui p̄ diuersitatē linguarū cūctarū gentes in u-
nitate fide i congregaſtū. Alleluia. Alleluia.

SÆpe etiam accidit ut cantus cauda deformetur, quod superius de Nice
Symboli fine in Aeolio Modo conquesti sumus. Cantores qnidam
planē id uoluptati ducunt, atque adeò pulchrum existimant. Cantuum fi-
nes alio torquere, & auditorem suspendere naso. Quod Iodocus à Pra-
to fecit in cantione. Factum est autem, de Christi Genealogia ex Lucæ cap.
3. quam cum ad Phrygij Hypophrygij connexionem (ut priorem. Li-
ber generationis 1 E s v Christi quam recte finierat) instituisset, ausus est
in Ĝ finire, Sicut Psalmum Memor esto, ad Dorium constitutum, finit in
eparuo. Nec tamen id nouum uideri potest, cum in quibusdam cantis
bus simplicibus prorsus alios atq̄ alios in diuersis Ecclesijs uideas fines.
Cuius causam arbitror, quod aliquando cantus ita anceps prorepat, ac ita
in plurimum Modorum phrasē ludat, ut non facile iudices, cui modorum
cantor sit daturus finem. Eius rei fit hoc Phrygij elegantiss. exemplum.

O 4 A solis

Dodecachordi

A

Solis ortus car díne Ad usque terræ límitē CHRISTVM canam⁹

Prin ci pem Natum Ma ria uirgine.

Quis autem prohibebit Cantorem Pertinacem ac affectatū, quo minus hunc cantum ita finiat, ut nunc subiungemus, uidelicet ut fiat Dorius, quando lapsus in eo sint non minus Dorij quam Phrygij?

CHRISTVM canam⁹ Prin ci pem Natum María uirgi ne.

Sed dicet aliquis, nemo tam stolidus est, ut non sentiat ita corrumpi cantum, Audio. Quid igitur in Symbolo Niceno, in oratione item dominica publice corruptio accidit, nec quisquam animaduertit hic scilicet magis uigilabit auris quam illuc, at satis est querelæ. Simile superioribus est, cum Dorij modi idem limites sint, qui Hyperiastij, nempe D, ac d, Introitus tamen Gaudeamus, Dorij modi uulgatissima cantio in plœrisque codicibus intra C acc c continetur, perindeatque Hypoiaſtij siue Hypoionici effet, cum phrasis conuincat eam Dorij essemodi. Iodocus à prato in missa Gaudeamus eum Tenorem in systema Mixolydij fatis dexter solitaria emouit, finitum tamen ut Aeolium. Sed hercules hoc frequenter uideo apud ueteres ecclesiasticos obseruatum, præsertim in Authentis, ut inferne nota accepta extra propriā diapason, supne eā negligat. Ita Dorius inter C acc meat, quemadmodum apparet in dicto iam cantu Gaudeamus, Idque cum Hypomixolydio habet commune. Phrygius inter D ac d, ut in Pāgelīngua paulò ante ostēsum est. Lydius inter E ac e, ut in multis gradualibus uiderelicet. Mixolydius inter F ac f. Vt in Viri Galilæi, Introitu & plœrisq; alijs patet. Aeolius inter G ac g, ad quā formam est Tenor Petri Platenis in missa de S. Antonio, & in uulgata Cantione Basias me, quā Iodocus à Prato instituit, potest, & esse inter cac C, si fa fuerit in b clavi, ut in Sacris solēnibus. Adeo Modoru nūc dicatorū formā Ionicus inter B ac b eueniret, Sed haud scio an usq; eū ita uiderim. Itaq; καθολικῶς, Modi ferè Inferiore proxima diapason incedere posunt. Vt tamē et Phrasis obseruet, et clavis finalis infima diapente chorda nō negligat.

Postem

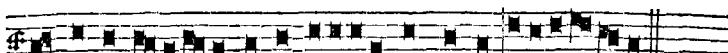
Possem plurima dare aliorum quoque Modorum exempla. Sed ea latius prosequi non uideretur necessarium: Linquenda sunt & Lectoris industriae quædam, ut & suis ipse inuentis gaudeat, & nos nihil absurdè dixisse aperte uideat.

Quod Modi non perpetuo impleant extremas chordas, sed
 phrasi noscantur, ac partim etiam finali clave,
 Caput XXXVII.

Quod dictum est nobis superiore libro ex Boëthio adeo simplicè olim fuisse musicen, ut uix diapente Arsi ac Thesi impleret, Id nūc nobis exemplis demonstrandum est. Sed hoc quoque memoria tenendum, quod capite xxvij huius libri diximus de diapente speciebus, quæ quibus Modis sint communes. Nam in his necesse est, ut finales claves proprimodum statuant Modum. Quanque ne sic quidem Aeolius à Dorio, Ionicus à Mixolydio ullo discernuntur pacto, tātū abest, ut à plagijs recte seperemus. Quidam omneis eos cantus plagijs adscribunt, modestiæ ut puto gratia. Quod Berno in Isagoge etiam longius tractat, sed cōdeuenit, ut quosdam fuisse dicat, qui IIII. alios Modos exco gitarint, ut omniō duodecim essent Modi, adeo ueritas de XII Modis aliquid iustigij etiam apud tam barbari seculi homines habuit. Nos triū diatessaron, & quatuor diapente specierum exempla proponemus. Quanquam secundac ac tertiac diapente specierum ultra unius Modi haud facile reperias exempla apud ueteres ecclesiasticos, in ijs quæ nos uidimus Antiphonarijs. Deinde quod quæc species diapente adcipiat in ferne superaneque, & quantum ibi phrasi dominetur, exemplis declarabimus.

Re sol.

Primæ igitur speciei Diatessaron Re sol exemplum in Phrygij Hypophrygijque finali clave.

Be nigne facin bona uoluntate tu a Do mi ne. Euouae.

Mila.

Dodecachordi

Mi la.

Secundæ speciei sīt hoc exemplum, finitum in Mixolydij Hypomixo•
lydjīc meta, quod plagio adscribi ut diximus uolunt.

Iam lu cis orto sy de re Deum precemur supplices, ut in di ur nis
a cibis nos seruet à no centibus.

Vt fa.

Tertiæ speciei sīt hoc exemplum, finitum in Dorij Hypodorijc meta
finali.

A timore ini mi cie rīpe Domine animāme ā. Euouae.
Eiusdem exemplum in Phrygij Hypophrygijc se definali.

In matutinis Dñe meditabor ī te. Euouae.

A Dhuc eiusdem aliud exemplum finitum in Mixolydij Hypomixo•
lydjīc clave. Ad hanc formā multa
sunt Antiphona.

In Is ra el magnū nomē eius. Euouae.

Q Vidā adhiciunt exemplūr eiusdem speciei, quod in Synēmenō tetrā
chordon locarunt, ut Ionici Hypoionici cōfesseret, Id est tale.

Venite exultemus Dño, Iubilem⁹ Deo Salutari nostro. p̄occupem⁹ fas
ciem eius in confes sione, & in psalmis iubilern⁹ e i.

SEd ineptus fortassis fuero, si omneis tam minutās formas, atque adeo
minutiores ut Ditonij aut semiditonij prose quar, quando plures inue-
niuntur, & multo plurimæ singi queant, ad Species diapente descendē-
dum est, & in quo Modis eas inuenire potuerimus ostendendum. Prime
quidem Speciei Rela Dorij hoc exemplum est.

Rela

Liber II. 167
Rela Dorij, ac Hypodorij.

Esto mihi Domine in Deū p̄tectorē. Euouae.

AD Hypodorij formā non reperi ullam, quæ non in C magnū descēderet. Est tamen Introitus, qui die Lunę post secundā quadragesimę Dominicam canī solet, intra D & a cōclusus pr̄ter uersum, qui uolet in eo loco requirat. Phrygij aut potius Hypophrygij hoc est exemplum.

Rela Hypophrygij,

Ivit̄ aut̄ in ppetuū uiuēt̄, et apd Dñm est merces eorū. Euouae.

Hypolydij formula in hac Specie, quæ eadem Hypoionici esse potest, frequens inuenitur in Responsorijs quæ ad primam tertiam sextam ac nonam canī solent, ut hīc.

Rela Hypolydij.

Iesv Christē, fili Dei uiui, miserere nostri, Alle luia, al le luia.

Hypomixolydij cantiones, hac specie conclusa, rarae admodum inueniuntur. Eius tamen hoc est exemplum.

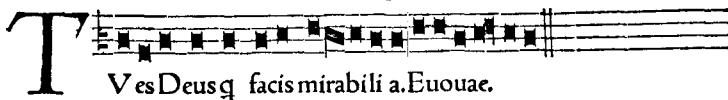
Rela Hypomixolydij.

Sp̄ ritus Domini repleuit orbē terrarū. Al leluia. Euouae,

Et quāquam Hypoionici intonationem aliam ab Hypolydij nullam scimus, ut supra testati sumus, tamen cum positu separati sint hi duo modi, sub hac diapente specie repartam formulam, in sede quidem Hypoionici, sub h̄cere placuit. Ea ita habet.

Rela

Dodecachordi Re la Hypoionici.

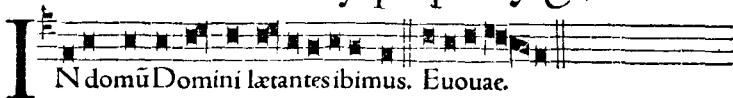
Ves Deus q̄ facis mirabili a. Euouae.

ATque hæ quidem formulæ in hac specie conclusæ tot modorum reperiuntur. Nam Hypoæoliū uix credo quisquam alias ab Hypodoriū cātibus in hac specie descernet, quamuis ea quatuor Modis ex æquo sit propria, sicut nec Hypolydij ab Hypoionici, nisi positu ut īā dixi, quæle de Hypoæolio exemplum nondum reperi. In uniuersum certe hoc admonere oportet, quamuis hasce formulas plagis adscribi putent, ut initio huius capitū diximus, aliquando tamen in Antiphonarijs non Plagiorū sed Authentarum intonationes ipsis adscriptas inueniri, ut in primo huius iam dictæ speciei exemplo patuit, ac postea item sepe.

Secunda Species Mi mi.

SEcundæ Speciei diapente Mi mi, unū dūntaxat inueni exemplū. Nā alia omnia cantica aut superne semitonium habent, aut infernetonū.

Mi mi Hypophrygij.

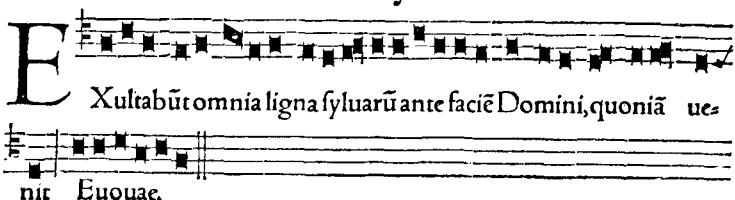

N domū Domini lætantes ibimus. Euouae.

Tertia Species Fa fa.

Tertiæ speciei diapente ultra duas formulas nō inueni, Alterā Lydij opido rara, cū sit ei⁹ modi p̄pria, Alterā Hypomixolydij frēqntissimā.

Fa fa Lydij.

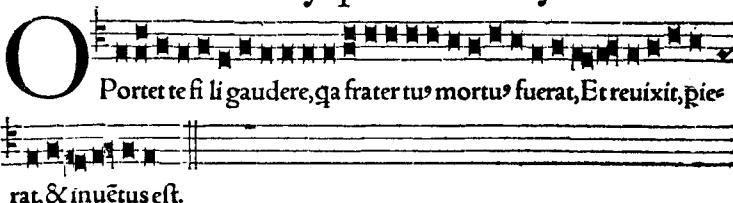

Xultabū omnia ligna syluarū ante faciē Domini, quoniā uenit Euouae.

Oportet

Liber II.
Fa fa Hypomixolydij.

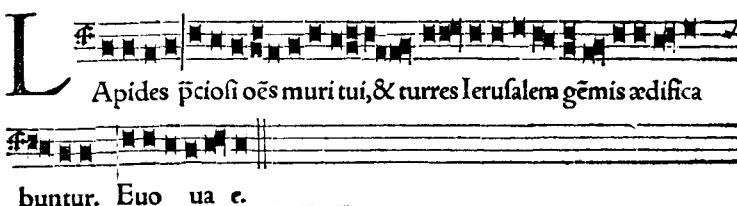
169

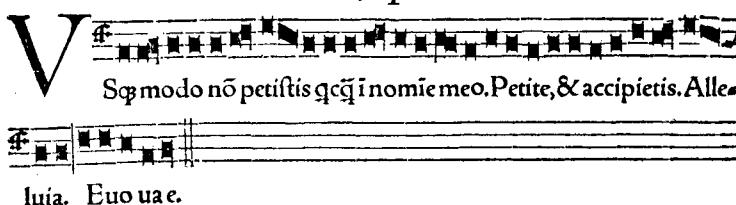
Quarta species.

H^Vius speciei multo plurima exempla reperias, ac fermē omnium Modorum.

Vt sol Dorij.

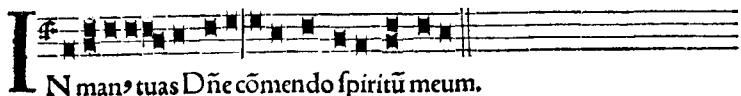

Vt sol Hypodorij.

H^Vius formule sunt aliquid Introitus ut: Dominus dixit ad me. in primo Galli cantu, diei natales Dñi. Itē Hymnus Christe q̄ lux es & dies. At quę sequit̄ forma, si in b clauī finiat̄, poterit uideri Hyperphrygij, ut cantus ei⁹ cōmuniter p̄notāt̄, sed poterūt & i E finiri, ut sint Hypoph. hoc modo.

Vt sol Phrygij uel Hypophrygij.

P Te inuo.

Dodecachordi

T Ein uo cam, te a do ram, telaudamus O beata Trinitas.

Euouae.

Vt sol Mixolydij.

SAncti tu iDñe florebūt sicut liliū. Allelu ia. Et sicut odor balsa
mierūtantete. Alleluia. Euoua e.

Vt sol Hypomixolydij.

IAm lu cis orto sydere Deū p̄cemur supplices. Vti diurnisa cibos
seruet à nocentibus.

Nuenias & Ionici exemplum ut sol. Requiem aeternam, pro defunctis
Introitum. Quanq̄ea diapente quatuor modis communis est, ut supra
diximus, Versus tamen in eo est Hypoionici. Verum in re non admo-
dum difficulti, satis multa exēpla attulisse uidemur. Qui plura uelit, paſſim
inuenire queat licebit.

Nuncadijciendum breuiter est, quid quaç̄ rōs dīc wīre species adci-
piat infernē supernē, dum nō implet diapason. Rela infernē frequē-
tissime habet ut, & supernē fa. Mi mi, supernē fa, infernē re. Fa fa super-
nē sol, Rarissime infernē mi. Vt sol, supernē la, infernē fa in diezeugmenis,
In Synemmenis idem la supernē, perraro uero infernē semitonium. Eius
rei pauca exempla subiectemus. Nam paſſim obuiasunt in ueterū librīs.
Rela cum

Liber II.

171

Re la cum tono inferne, Dorij.

Cce in nubib⁹ cceli Dñs ueniet cū potestate magna Alle luia

Euo uae.

Re la cum semitonio super né, eiusdem Dorij.

Eges Tharsis et insu lae munera offerēt Regi Domino

Euo ua e.

Re la cum semitonio super né & tono inferné, eiusdem.

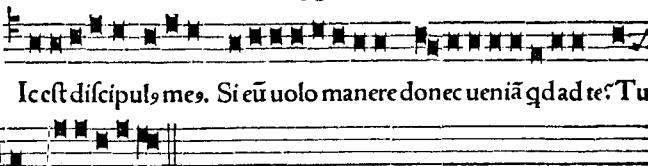
Raditor autē dedit e is signum dicēs: Quē osculat⁹ fuero ipse
est tenete eum. Euo ua e,

P 2 Mīmīcum

Dodecachordi

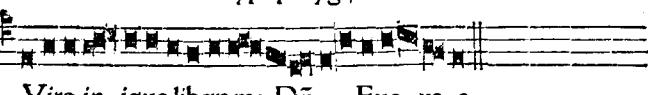
Mi mi cum semitonio super

nè, Phrygij.

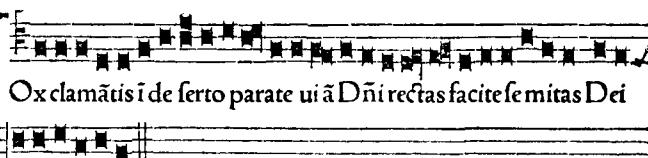
H
 I cest discipul, me. Si eū uolo manere donec ueniā qd ad te. Tu
 mesequere. Euouae.

Mi mi cum tono inferne,

Hypophrygij.

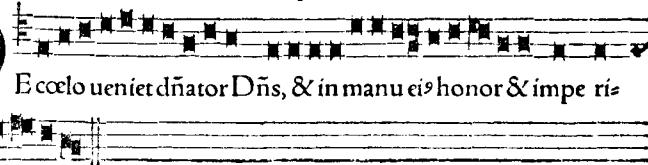
A
 Viro in iquo liberame Dñe Euo ua e.

Fa fa cum tono superne, Lydij.

V
 Oclamatis ī de ferto parate uiā Dñi rectas facite semitas Dei
 nostri. Euo ua e.

Vt sol cum tono superne,

Mixolydij.

D
 Ecce ueniet dñator Dñs, & in manu ei⁹ honor & impe ri⁹
 um. Euoua e.

Vt sol cum

Liber II.

173

Vt sol cum tono inferne

Hypomixolydij.

E

Go d̄emoniū nō habeo sed glorifico Patrē meū dicit D̄ns.
Euo ua e.

Hæc in Authentis maxime, præter duo, sunt exempla. Nam Plagi plę
trunczeriam hic suam seruat modestiam, Vt Hypodorus frequenter
inter C & G. cum quo & Hypophrygius participat, Vt ergo tamen, adie-
cto supernè tono, intra secundæ Deductionis limites, quæ ex C est in a, cō-
sistunt s̄apientiæ. In eadem & Hypolydius, & Hypoionicus. Hypomi-
xolydius uero intra F & d. Hypodorus ac Hypomixolydij ubique obuia
sunt. At Hypolydij Hypophrygij phæc sunt.

Vt re mi fa sol la Hypolydij.

A

Dorate D̄n̄m, Alleluia, in aula sancta ei⁹. Alleluia. Euo ua e.

Vt re mi fa sol la Hypophrygij.

V

Igila te a nimo, in p̄ximo est D̄ns, Deus noster, Euo-
uae.

A Dh̄ac ultimam formā est Resurrexi. Introitus die paschali. Ad prios
arem multa Responsoria quæ ante Horarum Psalmos intonātur. Ve-
rum enim uero ut reprehensione non caruisse, si de his tanq̄ tractatione
P 3 indigna

Dodecachordi

indigna uiderentur nihil dixisse, ita si, quæ ubiq; obuiā sunt, pro se quia la-
tius uelim, merito ineptus uidear. Quis enī nescit præterea Modos intra se
ptimas quoq; cōtineri: item octauæ aliquando adiūcere uel tonū, uel semis-
tonium: ut ipsorum exigit formula. Lector ipse dispiaciat, quem paulo an-
te admonuimus, nos multa illi examinanda relicturos.

De præstātia Phonaſci ac Sym-

phonetæ, ac item de cantibus plano & mensurali uter utri
præferendus, Caput XXXVIII.

Properantibus nobis ad finem huius operosi sanè libri, subiij an-
imo non prorsus contemnda ea quidem cogitatio, rei in qua mā
in dubium uerſæ iam pridem apud nostre artatis homines, Vtrum
plus laudis mereatur, Thematis ne inuentio, an uocum aliquot ac-
cessus, hoc est, ut rudes quoque intelligant: Vtrum pluris faciundum, Si
quis Tenorem naturalem inuenire queat, qui omnium mentis officiat,
qui hominis animo insideat, qui denique ita hæreat memorie nostræ, ut
sapere cogitantibus quidem nobis subrepatis in quem perinde atque è so-
mno experienti prorumpamus, quod de pluribus Tenoribus uulgo ui-
demus, An si quis ad repertum eiusmodi, ut dixi, Tenorem addat treis,
plureis ue uoces, quæ tanquam illustrent eum sectionibus, fugis, mutatio-
nibus, Modi, Temporis, ac Prolationis, Ut prioris generis homines Pho-
naſcos appellemus, sequentis Symphonetas, quas uoces non penitendi
autores usurparunt. Et quando alia uerba decrant nec incepta hæc uide-
bantur, existimauimus nobis quoque ita loqui permissum. Cuius rei sit
exemplum, ut eo melius percipiatur quod dicimus. Qui primus inuenit
Tenorem. Te Deum laudamus, aut alium quempiam, ut Pange lingua,
sit ne ingenio præferendus ei, qui postea integrum ad eum Missam com-
posuerit. Primum quidem, ut non nihil præfemur, inficias ire non possu-
mus, utrique id uiribus ingenij accidere, & naturali quadam ac ingenij
uirtute, magis quam arte. Cuius rei causa uidetur, Quod plerunque etiam
qui Musica nesciunt, in Tenoribus inueniendis mirum in modum uale-
ant, ut apparet in lingua Vulgaris nostra, uel Celtica, uel Germanica. Rur-
sus quod in addendis uocibus qui ualent, & ipsi plerunque male musica
didicerint, ut nihil dealijs dicam disciplinis. Patet igitur neutrum certe
homini possibile, nisi ad hoc nato, & quod uulgo dici solet, nisi mater de-
derit: Id quod de pictoribus adeò uerum est, sculptoribus item, ac Diui-
ni uerbi Concionatoribus (Nam de Poëtis non est dubium) de omni-
bus deniq;

bus denique Mineruæ consecratis operis. Quare apta est cōparatio quām hic facimus. Cæterum ne hoc quidem negari potest, In eundem hominem utrumque incidere posse, ut & feliciter Tenores inueniat, ac inuentis alias superaddat uocis, ubi duplex sanè est uirtus, sed nos de præstantia in duobus hisce differimus. Verum enim uero, si, ut Aristoteles perhibet, uere laudem meruit, qui cuiusvis disciplinæ principia reperit, reliqua enim per facile est (inquit ille) superaddere, non video quare prior ille artifex, uocis simplicis (ita nunc Tenorem appellare placuit) simplex plastes, cedere ei debet, qui non tam facile inuenit, quām inuentis addit. In disciplinis hercle uidemus plurimum laudis semper meruisse primos inuentores. Sic Hippocrates Galenum superare iudicatur, etiam si mille uoluminibus antecedit Galenus, multa similia adduci poterant, sed hæc argutula uidentur. Ad illa potius, ut consideratione dignissima mihi pro se quisque intendat animum. Vtrum antiquius, utrum utilius, denique utrum utri concebat. Nam unius uocis Tenorem, ut sunt simplices Modi, diutius in usu fuisse quām plurimum uocum concentum, uel Modorum nomina à gentibus usurpatæ luce clarius ostendunt. Cum de pluribus simul uocibus nihil (quod sciam) certi apud ueteres reperiatur. Non est igitur dubium, quin ut unum plura antecedat, ita una uoce, quam pluribus canere sit multo antiquius. Porro quando Musica est delectationis mater, Utilius multo existimo quod ad plurimum delectationem pertinet, quām quod ad paucorum. Vnius autem uocis insignis ac nobilis Tenor, & uerbis aptis pro latus apud homines, plureis oblectat, doctos pariter ac indoctos. Artificium enim illud quatuor plurimum uocum quotus quisque est, etiam inter eximè doctos, qui uere intelligat? Omnes quidem, cum audiunt, laudent, ne quis indoctor habeatur, si uituperet. Quoties Dñ boni, ego, cum carminum non intellectorum laudatores audio, mecum tacitus cogito illud Horati:

Nam saliare Numæ carmen, qui laudat, & illud
Qui mecum ignorat, solus uult scire uideri.

Sanè incivile uideatur quod omnes laudat, te solum nihili ducere, quid ni est? & timendum ne audias illud ὅτε τρέψῃς λύγαν. Quod autem Symphoneta Phonascis cōcedant, nostra hac tempestate & ante aliquot item annos luculenter uidimus, quando nulla est ferè hodie missa, quæ non ex antiquo themate quoipiam sit deprompta. Ita Fortuna, Ita, homo armatus, & lingua cum Gallica tum Germanica multa themata, plura uero ex choro, ubi simplex est cantus. Ideoque facile in eorum sententiam pedibus iero, qui Phonascos eximios neutiquam inferiores Symphonetis existimant, imò uolens illorum castra transfuga reliquero, qui Gregorianum

Dodecachordi

cantum contemnunt, eam tantum ob causam, quod non tot formis ornatus sit, nec tot habeat garitus, quot mensuralis, cum in eo, qui primi quidem Phonaſci inclarerunt, non minus ingenij ostenderint, quam quisque hac nostra ætate Symphonetes in multarum uocum cōgerie. Ego sanè ad Christianam pietatem, qua prisci Ecclesiastici uiguerunt, plurimum similem cantum, per Modos eruditè distinctum, conferre arbitror, nec pa-
 rum facere ad animorum (ut nunc loquimur) deuotionem: maxime qua-
 leis apud Italos Ambrosius instituit. Gregorius item, ac Augustinus, Ec-
 clesiæ lumina. Deinde apud Gallos ac Germanos eximij viri, è quoru-
 mero fuere in Ccenobio S. Galli in Heluetijs Nockerus Abbas, & Her-
 mannus Comes à Veringen, quem Cōtractum nominabant. Homo ma-
 gni ingenij, ut alibi testatis sumus de Ionici Hypoioniciq; Modorum con-
 nexione. Qui mihi in ea proſa de Ccelorum regina, I E S V C H R I S T I M a-
 tre, quæ Ave præclara inscribitur, plus musici ingenij ostendisse uidetur,
 quam ingens aliorum grex sexcentis cātionum plaustris. Verum qui Mo-
 dorum naturam ignorant, ut fermè nostra ætate Cantores, nec uim cātus
 iudicant, nisi ex consonantīs, relictis affectibus, ac neglecta uera eius gra-
 tia, uituperant quod ignorāt. Parco hic nominibus. Nam nominare pos-
 sen, qui à uoxiū magis quam ulli īvoi, reiecerunt, quod bene habebat, ac in
 locum eius instituerunt adeò inepta, adeò stolidā, ut se prorsus insensatos
 ostenderint. Sed hi sunt huius saeculi mores. Et quum erat alia, sed meliora
 substituere, si summouere quæpiam lubebat. At ego (libere enim pronun-
 tiandum est quod sentio) Ecclesiasticum cantum tantum abest, ut aboleri
 uelim, ut affuerem, nihil absolutius unicū natum, quippe in quo, qui com-
 posuerunt, eruditioñē unā cum pietate iunctam manifestissimi argumen-
 tis ostenderint, loquor de Missarum corpore (Graduale uocant) in quo fe-
 licissime omnes tractarunt Modos, nec tractarūt solum sed pro materia re-
 bus applicuerunt, atq; ita natuam Modorum Indolem (ut sic loquar) exe-
 presserūt, ut nihil perfectius ab homine fieri potuisse satis notum sit ijs, qui
 has res non suo affectu, ut nūc sit, sed arte ac adhibito iudicio estimat. Ac-
 cessere deinde abusus, fateor, & passim indocti bene natis suas nugas assue-
 re sunt conati. At quæ nam disciplina est, in qua id factum esse non merito
 conqueri possimus. Sacra, scilicet literæ, ipsæ nullos adulteros ac imposto
 res habuere. Ut quid igitur Diuus ille Paulus initio iam nascētis Ecclesiæ
 Pseudoapostolos toties commemorat, toties reprehendit, ac pie sancteque
 inclamat, imò gladium illum diuini spiritus in eos stringit. An non quic-
 quid Christus unquam cepit, plantauit, erexit, Satan ille malignus deuasta-
 re, perturbare, deſcere conatus. Nihil autem stultius quam propter aliquo
 rum hominum abusus cōtinuo abrogare quod & recta, & pia ratione in-
 stitutum ac sanctū est, ut nostra ætate pro dolor uidimus, nisi aliud & meli-
 us &

us & magis pium subroges. Præstiterit fortassis quædā deprauata uel dis-
simulare, uel tolerare quam tam temere omnia innouare, sed scilicet hæc est
malitiosi nostri Adæ, hoc est carnis cum libido, tum superbia, quæ uolu-
pe ducit, suscip̄ deç̄ ferri omnia. Tollatur abusus, reſecetur faluo crure hul-
cus, irrep̄it fonti quid turbidi, exhaustatur. Quid autem unquam tam felī
citer institutū in hoc mundo, ut non continuo ponē sequatur eius labes?
Ita frumentum zizaniam habet, purpura tineas, ferrum rubiginem sen-
tit. Perspice elementa, perpende, quæ ex eis mixta, conſidera singulas natu-
ræ parteis, quæ nā, scire uelim, est que non continuo habeat firmitati bonita-
tis pedissequas annexas infirmitatem malitiamq; Ut mihi planè omnes
res humanae uideantur mari similes. Mare falso sum est, Impone omne Saccar-
um, omneis Calecuticas mercēs, omnia Aromata, hymettici mellis mille
plaustra, ut dulce facias, Vnus mehercle uētulus, nec impetuofus, nec uehe
mens, si uel mouerit, faciet rufus, ut erat antea falso sum. Ethas quidem natu-
ræ corruptiones uiderunt etiam Ethinici, tanto turpius fuerit nos Christi-
anos non uiderere, aut dissimulare potius. Igitur, ut ad rem redeam, optimum
integerimorum ac Sanctissimorum uirorum inuentum laudare
nos oportebat, non contempnere, non irridere, deinde quæ uel temporum
iniuria, uel Satanis malignitas deprauauit, bona fide haud grauatim emenda-
re. Cum in alijs disciplinis tot sint qui adultera longa ætate facta felī-
citer castigent, ac pro uirili emendent, In Sacris cantionibus non idem
licebit scilicet. Utrum quia magis referat, quæ ad mundi pompam atti-
nent, didicisse, an quæ ad Dei Optimi laudem? Ut taceam quod ad
puerorum os formandum nihil æque conducat atque simplex illa Mu-
sica. Nam altera Musica pro paucorum admodum captu est. Itaque
id demum ingenui hominis officium existimari, medelam adhibere
bonis, sed calamitatēm passis. Atenim nimium uerum est quod Græci
dicunt: Τὰ τέλεα τὰ μέγιστα μακρότατης θεοσοφίας μάκινοι εἰσανται. Id est, Maxi-
ma quæque uituperauerit quis facilius quam imitabitur. Ita hac etiam in
refieri hac nostra tempestate uidimus, Qui ecclesiasticum cantum reiece-
runt, ut alij, diffisi quicquam tale se inuenire posse, prorsus omiserint, alij
subiecerint nobis pro Psalmis decantandis adeò ineptas Harmonias, ut
sæpius insaniam stultitiamque eorum admodum mirer. Poëtas hercle ue-
teres Phonascos fuisse, hoc est, Harmoniarum siue Modorum inuento-
res, eosque Modos ad carmina adaptasse, accinuisséque, nemo est inter e-
ruditos, opinor, qui ambigat. Quod apud Hebreos de Dauid Poëta
Regio Sacræ testantur literæ. Nec minus uidetur uerum de Gracis
Latinisque, maxime uero Lyricis. Tum ea quoque uerba, eleganti alii-
quo Modo uestita gratiora auribus fuisse, tantum abest ut dubitem, ut
etiam cre-

Do decachordi

etiam credam plus affectus habuisse apud Principes ac Magnates, & plus
 nacta esse præmij, quam illæ nostra ætate Symphonæ. Ideoq; à diuino il-
 lo spiritu prouisum, ut illi potissimum Modi primū in Ecclesia instituti fue-
 rint, idq; ita habere ipsa re experietur Lector, simulatq; me Praecone, cepe-
 rit Modos diligētius tractare, ac secum aliquoties sancte ac pie submurmuru-
 rare quippiam uel ex Sacris, uel ex Sanctorum Patrum hymnis, quæ admo-
 dū Poëtae sua carmina cōsueuerunt: & ueteres Ecclesiastici suos Psalmos:
 Quod quidem omni tēpore fieri potest, cum alterum, nempe pluribus ca-
 nere uocibus, non ita sanè cōtingere possit. Quoties enim reperias, scire ue-
 lim, treis aut duos saltem, qui tecum plureis intonent uoces? expertus id lo-
 quor, semper in his aliqd hiat, semper aliquid uel toedit uel molestiaæ adest.
 Qui eruditæ ea in re sunt, rogarunt, qui uero ignorat, subtristis, alijs ca-
 nentibus assidet, aut quia uellet se quoq; posse accinere, aut quia pudet, qd
 idipsum non dídcerit, aut quia cōtemnit, quod uel non intelligit, uel non
 assequitur, Qui aliiquid in ea reproficerunt, nec tamen certi sunt, quorum
 magna est natiō, identidem canendo errant, unde ingens peritis toedium
 nascitur. Adèò rarum est uel tres hac in resimul cōuenire posse. Acceditad
 hæc quod raro uoces habeant aptas, etiam qui cantum bene norunt. Quo-
 tus enim quisq; est qui Basin, aliarum uocum fundamentum, recte, & ut ea-
 ius postulat dignitas, intonare queat? Nullus enim est qui non malit eam
 canere, etiam qui screant magis quam tonent. Supremam uocem pueri ma-
 xime canere possunt, si non ijdem frequenter ignari cantus essent. In Altis-
 tonante, quam appellant, uoce, plerunque etiam humana uox claudicat,
 quippe quæ nescio quid sui iuris obtineat. Tenorem quosdam pudet ca-
 nere, utpote uocem nimis uulgatam, quosdam piget, ut qui in alijs audiri
 malint, adèò etiam hac in re non deest Ambitionis uitium, uulgo Canto-
 rum morositas uocatur, quæ tanto maior apud quosdam est, quanto sunt
 indoctiores. Sunt autem plerunque non modo indocti, sed, quod id uitium
 sequi solet, arrogantes quoq;. Bonos ubiq; exceptos uolo. Ob has igi-
 tur, ac antea dictas causas ego eximios Phonæscos neuticq; Symphoneti
 postposuero: sed neq; Ecclesiasticum cantum, arte uera, ac Modis natura-
 libus constantem cedere puto oportere multarum uocum gar-
 ritui. Vtrumque in honore atque sua, qua apud uete-
 res uiguere, & hodie sunt, authoritate ac exi-
 stimatione permanere uelim.

De inueni-

Liber II.

179

De inueniēdis Tenoribus ad Pho-

nascos admonitio, Caput XXXIX.
& ultimum.

Xtremūm hunc Arethusa mihi concedelaborem. Libet nunc Virgiliano carmine bene ominari quod utile operē pretium in calce huius libri institui. Nempe ut admonerem Lectorem rei, tametsi non admodum magna, huic tamen negocio aptissima, posteaq; nunc omnium Modorum naturam hoc libro didicerit, dignetur saltem tētare, si ipse ad aliquam horum formam alicuius carminis Harmoniam, siue, ut uulgo uocant, Tenorem quempiam inuenire queat, qui auribus dulciter, uerbis apte iūctis insonet, mentiq; insideat, ac in audientis animo aculeos relinquat, in quo naturæ uis expressa uideatur. Deniq; in quē animus hominis aliquādo, uelut ē somno experrectus prorumpat, quemadmodum proximo capite diximus. Id etsi ego, ut nullo tali ingenij dono prædictus, facere nequeo, non desinam tamen alios, ut id conentur, hortari. Erit fortassis aliquando, cui id doni, Dei munere, ut antea multis, dabitur. Quanquam id conatos nostra ætate quosdam uideo, sed infeliciter sanè. Quando Modorum naturam prorsus ignorabant, ac sola freti ipsius usus licentia, quicquid in mente ueneratib; omni iudicio proferebant. Loquode his qui hac tempestate in Horatiū odas dedere quatuor uocum carmina, In quibus præter concentum nullum admodum eximij ingenij uides as uestigium. Ego Tenorem requiro, quem unus uel solus secum personet, uel alijs accinet, uel quem multi simul, sed unum intonent, quemadmodum in Choro sacri Hymni ac Psalmi adsolent. Præterea eum requiro, qui breuibus longisque syllabis sua det tempora, quod in Choro hodie mirum cur non obseruetur, olim, ut'puto, non neglectum, unde adhuc putto esse, ut nonnunquam unilonga syllabæ plures datæ fuerint notulae, quanquam posteri hoc ita deinde neglexerunt, ut breuibus pariter a longis promiscue plurcis dederint notulas. Multi anni lapsi sunt cum Iuuenis in Horatiū Odas nescio quas finixeram Harmonias, eas postea per Germaniam oppreso meo nomine diuulgauit quidam, quod non do lui, Id dolui, qd, quas in priuata quedam feceram carmina, eas illi καθολικῶς applicare conati sint omnibus, cum id nullo fieri modo possit, nisi magno doctorum hominum risu, maxime uero fieri non potest in diuersis generibus, & ne in uno quidem genere, si sensus nō sint intra easdē periodos. Rogatus deinde scepuscule, ut eam rem aliquā pacto studiosis indicarē, qd nunc haud grauatum facere decreui, sed obiter, sed modestē, ne Lectore diutius q; par est teneā, Quē tamē scire uolo, me id haud quaç; absq; excepto facere

Do decachordi

ne quis fortasse leuius negocium existimet, quām ut tam graui tractationē conueniat. Franchinus sane libro quarto de Harmonia Musicorum instrumentorum Capite decimo in Saphico id tentauit, Tenorem Dorio, Basin Hypodorio complexus, quām feliciter autem id processerit penes Lectorem iudicium esto. Nōs non binas uoces, sed singulas institucimus, ad quod negocium quis luculentior author fuerit Horatio? Ignoscant hic mihi, qui eius authoris leuitatem parum fortassis ecclesiasticis cantibus conuenire cōtendant, Cum sane uideant priscos Ecclesiae proceres nequaquam horruisse Hymnos ad eiusdem Poetæ Carminum formam publicē instituere, ac mutatis tantum uerbis, choro prescribere, facile igitur mihi dabitur uenia, si ad eiusdem carmina, quae & magis nota sunt, & facilius Lectorem ad id, quod uolumus, perducere queunt, nostra applicemus, & sacrī prophana inseruire cogamus. Studiose igitur iuuentuti gratificari cupiens, & ut pariter uulgo Poētis ac Cantoribus acquiescam, ad treis uul gatissimos Modos, Dorium, Phrygium ac Ionicum formulas quasdam exhibebo, secūdum radices trium diatesaron specierū Re, mi, et Ut, quemadmodum hodie sunt in usu apud Ludionum uulgas, potiusq; à Dorio, ut omnium Modorum Principe, quām ab Ionico cepimus. Est enim Dorius in primis grauis Modus & exordijs aptissimus. Primæ igitur Odes simplicissimā narrationem inter Dac d adiecto superne Tono, ut Modorum habet licentia, decurrentem instituimus. In hoc tamen antea Lectore admonitū uolumus, ne sex propositis eius Odes uersibus, omnes ad eam formam prorsus quadrare putet, sed pro materia uariandos esse secundum cantantis ingenium, immobili manente diapason systemate, in quo Modi natura consilit. Scio & Franchinum & nostra xatae Cantores ad syllabarum differentias ostendendas Breuibus ac Semibreuibus usos notulis, de quibus sequente libro copiosius tractabimus, Nobis placuit semibreuum ac Minimarum usus, Propemodum enim hic nulla est Mensuræ (Tactum uocant) obseruantia. Quippe prisci illi, ut affectus exprimerent, magis Harmonias uerbis aptabant, quam aut Mensuræ aut numeris uerba, quanquam omni carmini sua quædam est Mensura, sed non prorsus ut nunc exigunt Musici. Sunt & notulae affectuum, quas Lectoris iudicio examinandas relinquimus. Est & ubi hic Poëta, authore Quin tiliano, insurgat, pro qua re uni syllabæ plureis dedimus notulas, ne eas quidem ad Mēsuram, sed ad affectum positas, ut exempla declarabunt.

Definitis

Liber II.

181

Definitis in Re cantionibus

Harmonia in I. Horatij oden ad Dorium.

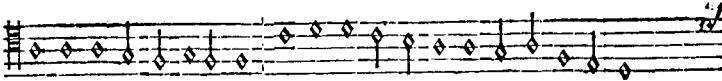
Eccenas atauis edite Regib. O et p̄sidi' et dulce dec⁹ meū.
Sunt q̄s cur ri cu lo puluer' olympicū. Collegisse iuuat, metaq̄ feruidis
Euitata rotis, palmaq̄ nobilis Terrarū Dños euehit ad Deos.

AD hunc igitur Modum & aliæ huius generis odæ decatari possunt. In tertia uero ode uariatio contingit breuiore carmine in hoc genere. Quando autem ea ode supra modum docta est, utpote ad amicissimū ui- rum, nempe Virgilium scripta, Torā Apostrophen, ad nauim factam ad- pingemus. In nono autem deinde uersu, ubi de hominum audacia digres- sionem incipit, festiuissime insurgit, Eam rem Semiditono Dorij Systema tiadiecto, quod ipsi adeò Dorio, Hypodorio, Æolioq̄ Modis peculiare esse hoc libro s̄epe ostendimus, indicare uoluimus.

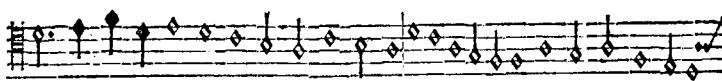
Harmonia in III Horatij oden ad eundem Modum.

Icte Diua potēs Cypri. Si fra tres Heleng luci da Sydera,
Ventorumq̄ regat pater obstrictis alijs præter Iapyga
Nauis quæ tibi creditū Debes Virgiliū fi nibus at ti cis.
Q Reddas in

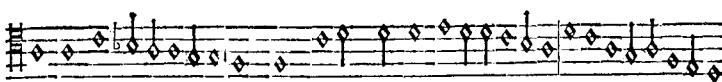
Do decachordi

Reddas incolumē p̄cor Et serues ani mæ dimi dium meæ.

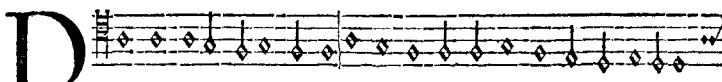
Il li robure et xs triplex Circa pects erat, q̄ fragilem truci

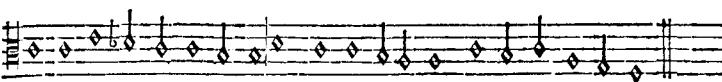
Cōmisit pelago ratē Prim⁹, nec timuit p̄cipit Africū Deceritāt' Aglonib.

Nunc eiusdem generis ἀκοι βαῖον, quod per omnes uersus æqualiter canari potest, adducamus, ut planius ac facilius Lectorem, in generalis formæ usum perducere possumus. Cæterum quo pacto uariandum partim ex præcedenti ode, partim ex sequentibus discet.

Ode IX. Libri tertij ad Do rium Modum.

Onec gratus eram tibi, Nec quisq̄ potior brachia candidæ

Cerui ciu uenis dabant Persarum uigu i Rege be a ti or

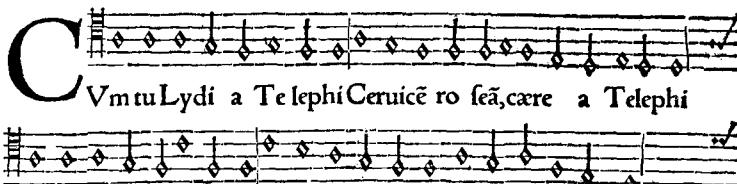
Hic iube nunc puellam ad eundem Modum suam aptare uocem, & mire delectatio nasceretur. Sed plus iucunditatis adferet, si quis uenuste pro materia mutet Harmoniam, quod & hac uideri potest Ode.

Ode

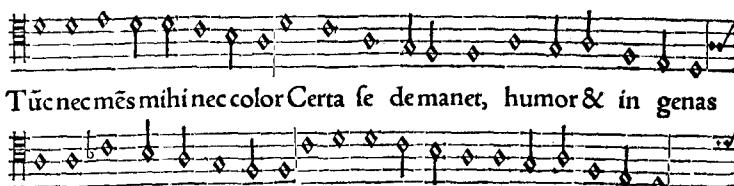
Liber II.

183

Ode XIII. Libri I. ad eun dem Dorium.

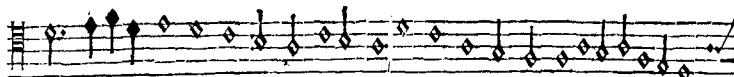

Laudas brachia, uæ meū Feruēs diffici li bi le tumet ie cur.

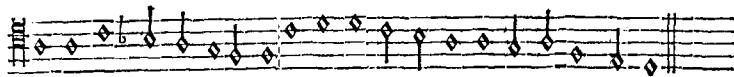

Furtim la bi tur ar guens Qz lētis pe ni tus ma ce rer i gni bus.

ET fine huius Odes planē diuina, in re ludicra, sedet sententia. Ex Eury
pide ubi de Iphigenia in Aulide. Cæterum Poëta hic insurgit.

Fe lices ter & amplius Quos irrupta tenet copula nec malis

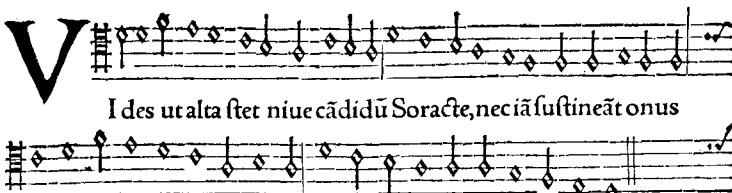
Diuulsus querimoni is Suprema ci ti us soluet a mor di e

SEd satis nunc est Glyconici Asclepiadei generis in Dorio, dabimus
Sin eodem Modo Oden nonam prīmī libri, in qua initio generalem for
mam præponamus. Deinde ut pro reac materia uariare eam decebit, sub
iungemus. Ea Ode uersu primo Iambum habet loco primo, in alijs rarissime. Cæterū Horatius nullo alio genere plureis lusit Odas ita delectatus
hac forma, susptionem dedit multis, ut existimat eo inuentū hoc Car
Q z men,

Dodecachordi

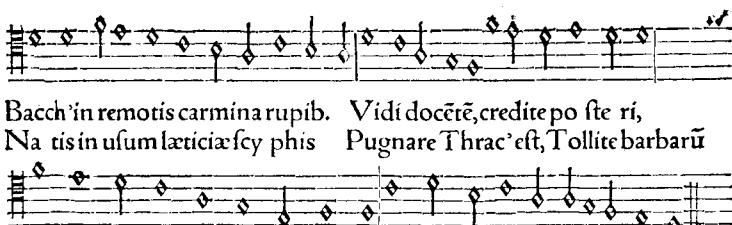
men. Effert aut̄ se hic Modus oppidō libēter semiditono super diapason, qđ in Cantilenis Celticæ linguae frequēs est, Id hic etiam imitati sumus.

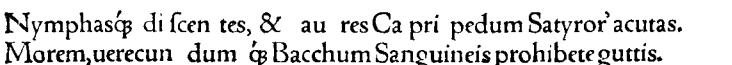
Ode IX. Libri I. ad eundem Modum.

VI des ut alta stet niue cādīdū Soracte, nec iā sustineāt onus

Syluæla bo rantes, gelu ꝑ Flu mi na consti terint a cu to.

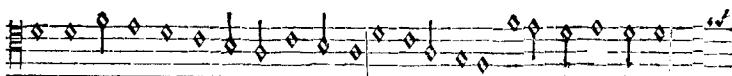
ATqđ hæc quidem generalis est huius generis formula. Cæterū uariana da est, quoties uel exclamat insurgitqđ Poëta, uel ubi sententia nondū finita est. De Priore modo sit hoc exemplum ex 19. odelib. 2. Carmínūm, & 27. libro i. ac multis alijs etiam locis.

Bacch' in remotis carmina rupib. Vidi docētē, credite poſte ri,

Na tis in uſum lacticæ ſcy phis Pugnare Thrac' eft, Tollite barbarū

Nymphas ꝑ di ſcen tes, & au res Ca pri pedum Satyror' acutas.
 Morem, uerecum dum ꝑ Bacchum Sanguineis prohibete guttis.

AT ubi ſententia Tetraſtrophe non impletur, ibi alia cautione opus eft, eius cum multa ſint exempla, Duo, nempe ex ode 15, lib. 2. Et ode 2. libro 3. Carmínūm, adponemus, ex quibus reliqua inuentuſunt facilima.

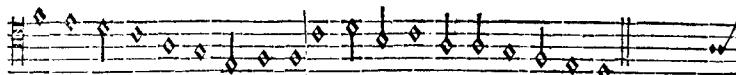
Iam pauc' ara tro iu ge ra re gi æ Moles relinquēt. Vndicqđ plati us

Eſt & fideli tutuſilentio Merces, uetabo: qui Cereris ſacrum

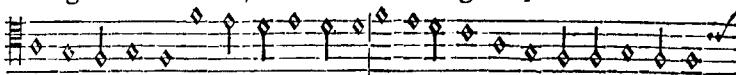
Extenta

Liber II.

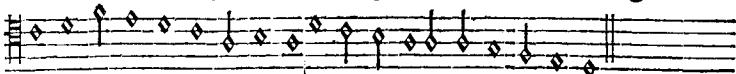
185

Ex ten ta ui sentur Lucrino Stagna lacu , platanusq; cce lebs
Vulgarit arcanæ, sub ijsdem Sit trabibus fragilemq; mecum

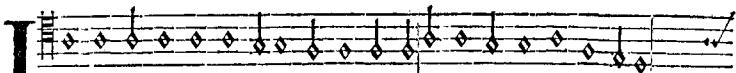
E uin cet Vlmos. Tū ui o la ri a, Myrtusq; & oisco pi a narium
Soluat Phaselū. Sæpe Diespiter Neglectus incel' addidit integrum.

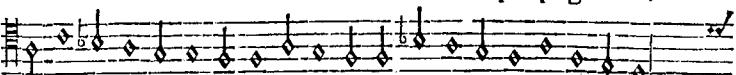
Spargēt o li ue tis o do rē Ferti libus Dño pri o ri
Raro antecedentem scelestum Deseruit pede pœna clando.

Adijciamus ex Epodon aliquot Iambica, quādo etiam Ecclesiasticos
A hoc genere delectatos uidemus. Verū quod ea carmina pedes variār,
Idem in notulis quoq; obseruandū esse censemus. Ea sunt huius modi.

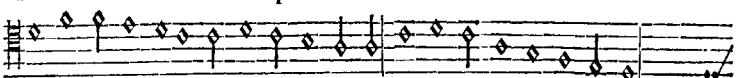
Iambici uersus ad Dorium.

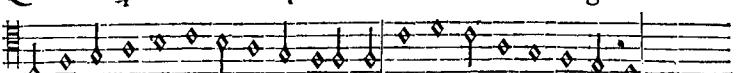
Bis Liburnis in ter al ta na ui um Ami ce pro pugnacula,

Pa ra tus omne Cæsa ris pe ri culū Sub i re Meccenas tu o.

Quid nosq; qbus te uita sit su per sti te Iucunda, Si contra grauis.

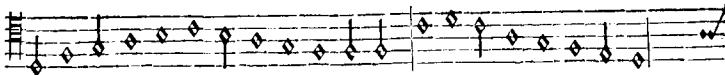

Vtrūmne ius si per sequemur otium Nō dulce, ni tecum simul?

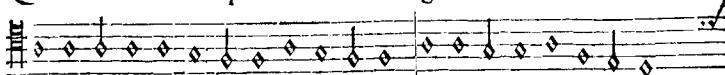
Q 3 Atq; ita

Do decachordi

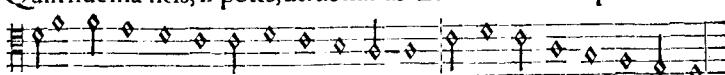
ATq̄ita per indignationem quoque interrogatio locum habet ut hic ultimus uersus erat. Sed aliud exemplū ad eundē Modum s̄i habet.

Quid immerēte iho sp̄ites uexas canis? Ignauus aduersum lupos.

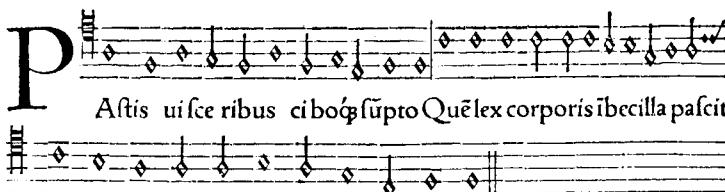
Quin huc ina neis, si potes, uertis minas? Et mercmorsurū petis? &c.

Caeue, ca ue. Nāq̄in malos a sperrimus Pa ra ta tol lo cor nu a.

ERAT satis nugarum in hoc Modo, sed libuit Phalecij Carminis formu-
lam adiungere, Quando Aurelius Prudentius Hymnū post Cibum
in hoc genere elegantissimum iuxta ac Christianissimum posteris reli-
quit. Quem quia Tristrophon instituit, commodè nos trium uersuū Har-
moniam proponemus, de quibus quam cui proponas pro aurium iudi-
cio nihil ref. ret. Est autem duorum Modorum Dorij Hypodoriq̄, & si-
quidem uoles, Æoliq̄ Hypoæoliq̄que diapente cum Tono inferne adnexo,
quod & in sequentib⁹ apparebit exemplis.

Phalecij carminis Harmonia.

Laudem lingua De o Pa tri re pen dat.

Ita hæc Martialis.

Vitam quæ faciunt beatiorem
Iucundissime Martialis hæc sunt,
Res non parta labore, sed relicta
& reliqua.

Porro

Porrò Robertus Gaguinus haud ita multo ante hanc ætatem Vir non mediocris famæ, Qui & Francicarum historiarum conditor dictus, Elegiaci carminis Harmoniam in eadem Modorum dictorum diapente composuisse dicitur, plenam fletu et lachrymis, ac proinde Elegis oppidò aptam. Incidit autem in eius medio Diminutio mensuræ quam Triplam uulgas appellat, nos Trochaicam rationē, de qua copiosius libro sequentia. Ex Boëthio autem sit hoc exemplum.

Elegiaci carminis Harmonia per Robertum Gaguinum.

Armina qui quondā studi o floren te per e gi
Flebi lis heu m̄estos co gor in i re Modos

Hic planè audiuimus fletum mirabilis ingenio expressum. Verū quia eiusdemodi Carmē etiam alijs rebus adhiberi solet, subiectendā alteram censuimus, concitatiorem quidem illam, sed non minus ubiqꝫ accommodam. Sit autem ex Nasone hoc exemplum.

Forma bonū fragil' est, quānūꝫ accedit ad annos
Fit minor, & spaci o car pitur il la su o.
Non semp ui o lœ, Nec semp li li a florent,
Et ri get amissa spīna re li cta ro sa

Dodecachordi

Pentametrum in Elegiaco ob tot breueis ad finem syllabas minus grata
tum auribus accedit, nisi disyllaba dictio, in quam acutus accentus ca-
dere, Et proinde musica morula deponi queat, claudat uersum. Idque an-
xie apud Ouidium huius generis principem obseruatum uideremus, apud
alios elegorum scriptores usq; adeo neglectum, ut disyllabum uerbum ad
eius finem fugisse uideri possit. In Gaguini hercle forma Ouidianum car-
men disyllaba ad finem dictione optime cōcinitur, alia non item. Itaque nos
in pernotanda harmonia penultimae in Pentametro syllabæ dedimus lon-
gam notulam, quod nescio suauius quid tinniat quam breuis. Ad hūc
fermè Modum & Heroica fingerelicer, sed erectiore animo atq; elatiore a-
deo uoce. Ceterum ego nullū genus carminis tam difficile modulatu exis-
timo, atq; est Heroicum, homini non ad id nato. Ideoq; de eo certas dare
præceptiones prorsus est difficile. Scriptis vero notis ea de re quicq; pro-
dere musicis rationibus, longe est difficilius. Nec enim notulae affectuum
pingi possunt, cum possideant tempora inæ qualia. Et ratio Trochaica ubi
que canentem occupat. Difficultas etiam haud parua nascitur ex sententia
non certo loco, ut in pluriq; alijs generibus, sed ubi Poëta commodum
fuit, finita. In uniuersum uero hoc præcipi fortassis poterit, Adhibendam
uidelicet summam diligentiam, ut Harmonia sit apia rebus, quod cum in
omni carmine pulchrum est, hic propè necessarium, alioqui uanam sumes
operam, & ante Plaudite Sessor migrabit. Et mœsta hi habet locum, lata
item, iracunda, grauia, & grauibus mixtum non nunquam leuia, ut poscit di-
cendorum materia. Ad Dorium autem Modum, quo ego cōsueui, decan-
tatum Heroicum carmen, miram habet & Maiestatem & grauitatem. Me
minitamen Hermanum Buschium, insignem nostra aitate Poëtam ad Io-
nicum cantare suam Floram, Carmen erat Heroicum de laudibus inclitæ
Vrbis Agrippinæ, quo intra annos octingentos non puto quicq; condi-
tum elegantius, quod & ipsi literarum Principi D. ERASMO aliquando
uisum fuit. Etipli etiam Buschius illud idem carmen, ad eum quem dixi
Modum non minus grauiter quam eleganter decantauit coram Vniuer-
sitate Agrippinensi, Anno à Christo nato M. D. V IIII. quem ego tunc ado-
lesces uiginti annorum magna uoluptate audiui. Rarius Ionico uti soleo,
Hypoionico aliquando, aut Ionico Hypoionicoq; commixtis.

Definitis in Micationibus.

Hactenus de Re, primæ speciei diatessaron, diapente, ac diapason radice,
sive finali chorda, exempla, qua potuimus breuitate, exhibuimus,
Quanq; ea omnia cum Æolio plurimum participant, nempe quoties in b
clauifa

clavi fa adpositum conspicit Lector, quod prop̄ modum pro doctemo dulantis arbitrio mutari potest. Sequitur ut de Misericordia specieī Trium dictarum consonantiarum radice, pauca quædā in medium adducamus. Sed id uno aut altero exemplo faciundū statuimus, Quod Phrygicus Modus cum suo plagio religiosior est, quām qui ubiq̄ adhiberi queat. Primū itaq̄ exemplum generalē formam exhibebit: Alterum uariationē pro materia demōstrabit. Ecclesiastici sanē in Hymnis multa per mi finita cantica elegantissime instituerunt, partim in Authente, ut Pangelingua. Gaude uisceribus mater, partim in Plagio: Ut Vrbs beata Hierusalem. Salve festa dies. A solis ortu cardine. Et generalis quidem forma hæc est.

Harmonia V. generis oda

rum Horatij ad Phrygium.

D

I anam teneræ dicite Virgines Intōsum pueri dicide Cynthia

Latonamq̄ supremo Dilecta penitus Io ui.

A Tq̄ hæc este ius Carminis, ut dixi forma generalis ad Tetrastrophię. Verum quod ad eam sententia non perpetuo finitur satis scite feceris, si totam aliquam oden Lectori cōtinenter sub oculos proponam, ut deinde suopte adiutus ingenio, ac artis admīniculo fatus per se ipse dispiciat, quid factō opus sit. Ego illud uero ita feci aclubens.

Quintæ odes Horatij Harmo

nia ad Phrygium.

Q

Vis multa gracilis te Puer in rosa Perfusus liqdis urget odorib.

Grato Pyrrha sub antro: Cui flauā reli gas comam

Simplex

Dodecachordi

Simplex mūdici is: heu quoties si dē Mutatoſc̄ Deos flebit, & aspera
 Nigris equo ra uentis Emi ra bi tur in fo lens.
 Qui nūcte fru i tur credu lus aurea, Qui semper uacuā, semp amabilē
 Sperat ne sci usau rae al lacis. Mi se ri qui bus
 Intenta ta nītes. Metabula facer Votiu parie es indicathumida
 Suspen dis se poten ti Ve sti men ra Ma ris De o.

De in Vt finitis Cantionibus,

De duplice Vt, connexo ac disiuncto, quorum alterum est *στυνημένων* alterum *διέσενημένων* ab īde superiore libro diximus. Nostra artas aut non discriminat, aut ita discriminat, ut plus connexo utatur, alterum plā runq; confundat. Itaq; Ludionū ac Cantorum uulgus ī hoc ut diximus imitabimur, ac unius Ionici, nō etiam Mixolydij exempla proponemus. Primiū dabimus Puero I E S V apud Praeceptorē nostrum D. E R A S M V M Roterodamū Humano generi elegātissime concionanti, atcq; iure in illud merita exprobranti. Deniq; de ingratitudine eiusdē expostulant. sed dūn taxat exordiū, pponemus, reliqua Modi peritus facile per se ipse inueniet. Hoc unum Lector sciat, studio nos fecisse, ut clausulas, quas uocāt, huius Modi nōnūnq; in Re nō in Vt finiuerimus, habet enim nescio quo pačto plusculū gratia, etiā ſi septima incidat, q̄ cantus natura respuere uidet, q̄ pe qui octauā defuderet: sed ea cantatu facilis eſt, ei qui Modis affueverit.

Exordij

Liber II.

191

Exordij in Concione pueri IESV harmonia ad Ionicum.

The musical score consists of four staves of music in common time, featuring a key signature of one sharp (F#). The vocal line begins with a large C-clef. The lyrics are written below the notes in a Gothic script. The first line reads: "Cū mihi sint unī bona, q̄ uel frōdea tell, Vel olymp⁹ ingēs cōtinet." The second line continues: "Dicite mortales, q̄ uos demētia cepit? Hæc aucupar' ut undē uis". The third line: "Malitīs, q̄ de pprio deposcere fonte, A deo benign', & obuiō." The fourth line: "Mēdacesq̄ iuuet trepido, miseroq̄ tumultu Vmbras bonorū psequit."

ATHæc quidem simplex est formula, quæ ad Heroicum quoq̄ applicari potest. Meminerit autem Lector quæ huius libri Cap. 20. de Iōnico diximus Trochaicis esse aptum. Cuius gratia duas eius generis formulas proponendas duximus. Alterā Trochaicam ad tetrastrophen Trochaicorum dimetrorum quatuor habens genera Brachycatalecticum, Catalecticum, Acatalecticum, & Hypercatalecticum. Ode est pulcherrima de Beatissima Virgine María I E S V matre, Cuius nos primos quatuor uersus ponemus. Authorem ferunt Petrum Burum Canonicum Ambianensem.

Virgo

Dodecachordi

Virgo uirginū lux, Et ta mē pu er pera,
 Hucadesto te ca nen ti, Atq̄ sor didum cor ab lu e.

Aliterā Trochaicam Iambicamq; duobus alternatim uersibus incep-
 dentem. Priore dīmetro Trochaico, altero Trīmetro Iambico, utro-
 que Catalecticō, contra sanē, atq; quidam nostra ætate hæc carmina distin-
 guere conati sunt. Quale est hoc Horatij libro secūdo Carminum ode i8.
 Cui initio quidem Hypoionicum dabimus, posteaq; uero insurgere cepe-
 rit, etiam Ionicum, ut sit duorum Modorum connexio. Hic uero uersus se
 rē in Ut finiuimus, qui tamen in medio sæpe commode per Re finiri pote-
 rāt ad canentis arbitriū, ut Modū natura nihilominus uere consisteret.
 Sed iam ipsum Horatium audiamus.

Ode Horatij ad Hypoionicum Ionicumque intonata

Modos.

Non ebur, necq; aureū Mea re nidet in domo lacu nar.
 Non trabes Hymetti æ Premūtco lumnas ul ti mare ci fas
 A fri ca, necq; At ti la I gnotus hæ res Re gi' oc cupa ui.
 Nec La co nicas mi hi Trahūthonestæ purpu ras cli en tes.
 At fides,

Liber II.

193

At fides, & ingenii Benigna uen' est, pauperēq; diues

Me petit, nihil supra Deos iacesto, nec potente' amicum

Largi o rafla gi to, Satis be a tus uni cis Sa bi nis.

Truditur di es di e, Nouęq; pergūtin te ri re Lunæ.

Tu secunda marmora, Locas sub ipsū funus & sepulchri

Immemor struis domos, Marisq; Baījs obstrepentis urges.

Sūmo uere li to ra, Parūlocuples continente ri pa.

HActenus de duorum Modorum commixtione, Cæterum in diapente Ionici, cui mox subnectatur diatessaron, festiuissimum addemus exemplū, in quo sane eius πλατωνικός, ut est apud Lucianum, perspici potest. Ode est lib. 3. duodecima, saltationi simillima, in qua & Poëtaris sum mouet, & uehementi Ironia Puellæ amores laudat, ut uideas nihil æquæ uituperari posse, Ea sichabet.

R

Miserar

Dodecachordi

M

Iser' est neq' amori dare ludū Necq' dulci mala uino
lauer' autex Ani ma ri me tu enteis patru æ uerbera linguæ.

Ed satis saltationum nunc est, Concludat hanc commentationem Sapientia Carminis Harmonia in eorundem Modorum communis diapente, supernè tono, infernè semitonio minore adiectis ad hanc formam.

Ex prudentio

C

HRISTE sanctorū regimē tuorū, Mollib⁹ q' nos moderās habenis,
Leniter frenas, fa ci li q' septos Lege coērces.

Taq' absoluto nunc hoc libro de cantu, ut uulgo appellant, piano, egressus ad bonis auibus ad huīus ætatis inuētum, nempe ad cantū mensuralē, ut uocāt, sed religiose ad modum, Nam quid faceres in renoua, ubi auctiorum ductu destitutus solum usum spectare cogaris?

Dodecachordi libri. II finis

Henrichi

Henrichi Loriti Glareani, Patri cij Claronensis apud Helue

tios, Dodecachordi, Liber III.

Procœmum.

 Vperioribus duobus uoluminibus satis superē, ut puto copiose tractauimus de cantu plano, qui, quod ad notulas attinet, simplex ac uniformis est. Sequitur ut nunc suo ordine de uario etiam cantu, qui multarum specierum est, disseramus. Scio autem dubitari uehementer etiamnum hac ætate inter eximie doctos uiros, fueritne apud ueteres huiusmodi, quam nūc tradituri sumus, musice, cum apud nullum, quod equidem sciām auctōrem ueterem quicquam huius cantus inueniatur. Multo minus etiam uideatur quibusdam quatuor pluriūme uocum concentus olim in usu fuisse. Nam hoc constat, si ad lyram canebat Citharædus, unam quidem uocem unus cantabat, Si multi, et illi unam cantabant, nisi ἀκοιβάζοντες esset. At contra uisum est alijs, plurium uocum uticet aliquem fuisse apud ueteres usum: Quorsum enim alioqui attinebat tanta de cōsonantijs præcepta scriptis prodere. Athenæus item libro 14. ubi de Pythagoræ Zacynthij Triponde disserit, modulatum illum ita Basin ait alteramq; uocem ac acutam, ut si quis non uisu sed auditu tantū iudicasset, omnino trīum Cithara cānentium uocem optime discretam existimatset. Ut cunctq; res habet, certe negotium est hac saltem ratione nouum, quod nullos ueterum, quos imitemur, hic habeamus authores, sed citra unius, ut puto, sæculi annos non ad modum celebres uiros, quorum tamen pauci monimenta alicuius momēti nobis reliquerunt, Ut propè unus Franchinus, uir perpetua memoria dignissimus hic regnet. Et quanquam ipse quosdam, quibus multum tribuit allegar, in nostram tamen noticiam illi non peruererunt. Certe nostra tempestate Cantores & uocum moderatores, (quos quidam Symphonistas, Nos Symphonetas, Quintilianus Phonascos, quanq; nō prorsus huius generis ut superiore libro diximus, vulgus compositores uocati) ut quisq; in hac arte doctissimus est, ita plerunq; in alijs disciplinis infansissimus, Id quod contumeliaz causa nequaquam à me dictum intelligi uolo. Nec uero omnia possumus omnes, puto enim non nihil esse, si quis quaerit uoces docte coniungere ualeat, Sed è hæc pertinent, ut manifestius

R 2 fiat,

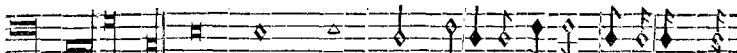
Dodecachordi

fiat, quam prorsus nemo sit hoc in negocio, cuius opera uti potuerimus, præter unum Franchinū. Adiuuit nos & in hac re insignis nostra tēpestate Theologus, Ioannes Coclæus, olīm in Musicis præceptor noster, uir omni laude dignissimus. Itaq; ea dūntaxat, quæ huius sunt cantus in maximo usu, tractanda defūpsimus, breuissimeq; uelut compendio recensenda. Nam si pergam, quas Franchinus refert multorum musicorum opiniones, enarrare, res nusquam finem sortietur. Quare magis elaborandū cxi stimaui, ut rem diffuse traditam, in certos quosdam canonas constringerē, tantum abest ut dilatare nullo Lectoris usu in amplium uelim. quanquam hoc illo longe facilius factu erat. Danda etiam nouis uerbis uenia, quam nulli negatam credimus, quotquot unq; res nouas tractare aggressi sunt. Sed nunc proœmij satis est, Rem ipsam bonis auibus ordiamur.

De notarum figuris,

Caput I.

Septem sunt, quibus frequenter hoc in cantu utimur, notarum figure. Maxima, quæ quadrato quidem, sed altera parte longiore corpore pingitur, à dextris uel ascendentem habens caudam uel descendē tem. Longa, quæ uere quadrato corpore, ac item à dextris uel ascendentem uel descendente cauda describitur. Breuis, nota item quadrata, sed absq; cauda. Semibreuis, quæ forma Rhombi uulgo pingitur, olim triangularia secto per diametrum quadrato. Minima, quæ semibreui caudā uel ascendentem uel descendente apponit. His quinq; sunt usi ante dimidiatum saeculum: Quidam eas essentiales uocat, quod duplēcē sortitæ sint diuisionem, nunc per duo, nunc per tria, ut postea declarabimus. His additæ sunt à posteris duæ. Semiminima, quæ ut minima pingitur, sed uel opulo medio spacio, uel apposito supernè unco. Fusa, quæ pleno pingitur corpore, ut Semiminima, sed colori uncum etiam addit, non colorata binos adiçit uncos. In his igitur extremis duabus ex æquo color atq; uncus dimidium tollunt. Organarij uero, alijq; plurimi qui instrumentis uertuntur musicis, etiam fusam diuiserunt, ut facerent octauam notarum figuram, quam semifusam uocant quidam, Varieq; pingunt, maxime ramē altero adiecto unco fusæ. Sed omnia ea persequi non est huius negotij. Exempla hac descriptione perspiciuntur.

Maxima. Lōga. Breuis. Semibreuis. Mūma. Semiminima. Fusa. Semifusa
De

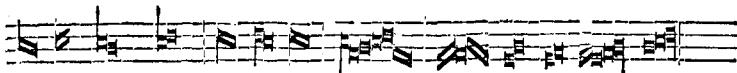
Liber III.

197

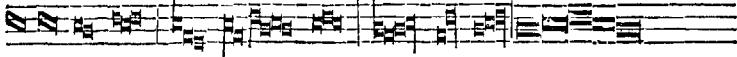
De notarum ligaturis,

Caput II.

VT autem notulae aprius uerborum syllabis cohærenter, aptarentur, inuentæ sunt notarum colligationes, quas nūc ligaturas vocant. Sed hoc loco nīmis longus est magnifica diuisionum ambae Franchinus. Nos præceptorem nostrum Ioannem Coelæum secuti, totum negotium in octo Canonas coniecimus de omnibus (ut vocantur) ligaturis, quæ usu sunt receptæ, quæ enim his canonibus non cōpræ henduntur notulae, breuibus haud dubie adscribentur. Primus Canon. Nota (siue uno corpore lōgiuscule obliquato, ac propemodū quadro, siue binis, uere quadratis, ac gradatim cohaerentibus corpusculis ea fuerit) quæ à latere sinistro habet caudam ascendētem, ipsa cum sequente semibrevis est, quod ideo factū est, ne unica atq; sola esset semibrevis inter breueis, cum suapte forma Semibrevis non ligetur. Secundus. Nota quæ à latere sinistro habet caudam descendētem, brevis est. Tertius. Omnis media brevis est. Ideoq; longa in medio, ut Franchinus præcipit, non habet locū, quamquam hoc quidam negligunt. Quartus. Prima carens cauda brevis est, scandente secunda. Quintus. Prima carens cauda, fit longa cadente secunda. Sextus. Ultima quadrata dependens sit tibi longa. Septimus. Omnis nota à latere dextro caudā habens, longa est. Octauus. Maxima nulla quantitatis diuersitate ligatur. Sed hæc exemplis subiectis clariora fient, simplicibus quidem illis, At non ita longe post ubi de VI uocum Musicallium (ut vocant) deductionibus differemus, multo copiosius exemplum eius rei ex Lituico Senflio Tigurino adducemus, ciuenostro, qui nostra ætate inter symphonetas eximum nomen, & Henrico Isaaco ipsius Præceptore haud indignum, nactus est.

Exempla primi Caōnis. Secūdi. Terti. Quarti.

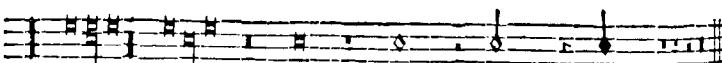
Quinti.   Sexti.   Septimi.   Octavi
R   3   depausis

Dodecachordi

De pausis

Cap. III.

PAUSA est artificiosa uocis omisso. Ea autem inuenta est cùm ad cantantium quietem respirationemq; tūm ad cantus suavitatē, sci licet ne perpetuus unius uocis Tenor obtunderet auditorem, sed ut reficeretur auditus, sensus alioqui petulatissimus. Quare non mediocrem iucunditatem adserit cantui, si suo inferatur loco. Sed ne hoc quis dem capite Franchinum prorsus sequamur, non multum tamen abest traditio eius à Coclæi præceptis. Proprie sex sunt pausæ, quas trāuersis hoc est à superioribus deorsum ductis lineis per iacenteis in plano lineas pingunt, sed inæqualibus tamen spacijs. Eas nunc prosequemur. Pausa modi quatuor attingens lineas, tria q; occupans spacia, longam perfectam ualeat, ubi obiter notandum omnem perfectionem in musicis ternario adscripti, imperfectionem binario, quod in sequentibus clarius indicabitur. Hic igitur longam perfectam uocamus, quæ tribus ualeat breuibus, imperfecta, quæ duabus. Pausa longa treis attingens lineas, duo q; occupans spacialōgam imperfectam ualeat. Pausa proprie de linea ad proximam ducta linea, breui equiparatur. Semipausam uocant à linea demissam siue descendente ad medium dūntaxat spacijs, ualeat autem semibreui. Susprium contra appellant assurgentem siue ascendentem ad mediū spacijs pausam, quæ aequa ualeat minimq;. Semisusprium uncum suspirio adiicit, ualeatq; semiminima, sed haec rara est. Cæterum contingit, ut ab initio cantilenæ semipausa: sapius etiam in medio, quæ proprie pausa dicitur, in omnibus cantilenæ uocibus ponatur, idq; hac de causa, quod saepe tempora non implent uulgata themata. Ideoq; ne arguatur Symphonetes ignorantia tactus, huiuscemosdi pausas ponit in omnibus cantilenæ partibus non absq; magna cantantium confusione, quare ego quidem uel tollerem prorsus, uel in aliqua faliē uoce mutarem, uel alio signo pernotarem. eas musici nostri generaleis uocant: Nonnunquam semipausa cum suspirio (sed ab initio) eodem modo generaliter in omnibus uocibus ponitur, ut in uernaculis cantilenis uideamus sœpiuscule. Deniq; ad finem uocū duæ lineæ, per omnia in eualla duæ adiiciuntur, ex quoq; generalis pausæ nomen habent. Eius rei hac sit descriptio.

Pausa modi. Pausa longa. Pausa proprie. Semipausa. Susprium. Semisusprium. Generales.

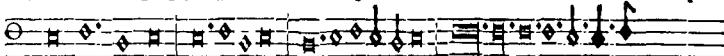
De punctis,

Liber III.

199

De punctis Cap. IIII.

Punctum triplex est, quo frequentius quidem utimur. Diuisionis, quod notulam nec auget, nec minuit sed eam uel præcedenti uel sequenti applicandam connumerandamq; indicat, pro perficienda ternaria in cantu diuisione. Ethoc in cantu dñntaxat perfecto utimur, tantumq; pingitur, non etiam canitur. Perfectionis est alterum punctum, quod notulae perfectæ postpositum eam perfectam conseruat, quæ alioquin imperfici poterat, & hoc quoq; in perfectis tantum utimur, & uelut canitur. Additionis tertium, quod notulae postponitur, dimidiūq; addit, hoc est, ex unica sesquialteram facit, quo in omni cantu utimur. Franchinus augmentationis punctum uocat, quidam pefectionis punctū sub eo cōpræhēdūt, quippe qd nihil aliud quā hoc efficiat. Sed hæc sint exempla.

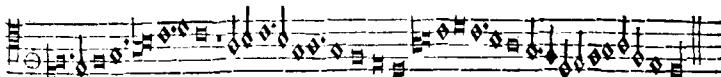

Exemp. puncti diuisionis. Perfectionis. Additionis.

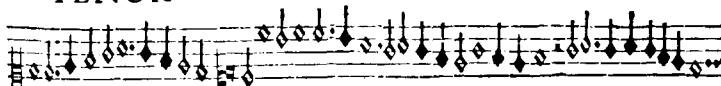
Hic in priore diuisionis puncti exemplo uides semibreues pūcto diuinas Alterā breui præcedenti iunctā alterā sequēti. At in posteriore, utrāq; semibreuem ab utriscq; separaram breuibus. Ex hoc autem sequitur (tanta uis est huius pūcti, quod in sequentibus capitibus magis patebit) ut in priore exemplo duo sint rātum perfecta tempora, cum in posteriore sint tria. In puncti autem perfectionis exemplo ipsa breuis, cum imperficienda esset ab sequenti semibreui, per pūcti præsentiam perfecta manet. Deniq; in additionis puncti exemplo uides, ut notula sequens præcedentis dimidiū est, ita prorsus de punctis intelligentum esse. Sunt autem & apud Franchinū exempla copioserem declarantia, quæ adscribere non piguit.

Exemplum puncti diuisionis

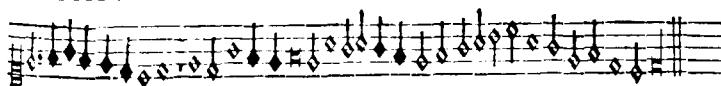
ex Franchino.

TENOR

CANTVS

R 4 In hoc

Dodecachordi

IN hoc tenore atq[ue] adeo in prima notularum decade duæ sunt breueis, quarum prior imperfecta fit propter sequentem semibreuem, quod p[ro]pter etum semibreui postpositum facit, Sequens autem imperfectitur a præcedente semibreui, atq[ue] id quoq[ue] ob punctum quod præcedit, ut ternaria perfectio obseruetur. At punctum quod eam præcedit semibreuem, qua[rum] proxime treis anteit breueis, innuit eam semibreuem ad tertiam breuium perferendam, non ad primam, quia similis an te simile non imperfectitur, ut postea dicet. Et quoties id fit, semper ad primam quāq[ue] sequentem, cui applicari potest refertur, nunquam ad præcedentem. Porro deinde inter duas semibreueis punctū ita eos separat, ut alteram priori, alteram sequenti breuium numerandas significet. Quod autem hic de tempore exemplo docemus, hoc idē in modo, ac prolatione obseruandum censemus. Perfectionis item puncti apud eum exemplum est, in quo & additionis, quod ipse augmenti uocat, species est.

Exemplum puncti perfectionis ac additionis ex eodem.

TENOR

CANTVS

IN hoc Tenore (inquit Franchinus) punctum adpositum primæ breui ipsam in sua perfectione remanere, quæ nisi perficeretur a puncto, posset a tercia sui parte scilicet a minima punctata cum subsequente semimina imperfecti. Idemq[ue] facit punctum appositum tertiae breui. In signo autem temporis imperfecti C: puncta, dimidium earum notularum significant, quas sequuntur, ut antea diximus. Divisionis itaq[ue] ac perfectionis puncta imperfectis tantum pernotantur, additiones autem ubiq[ue]. Sed de punctis plusquam satis.

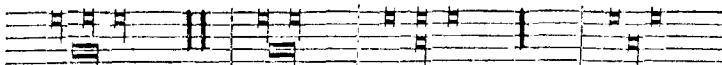
Demodo,

Liber III.

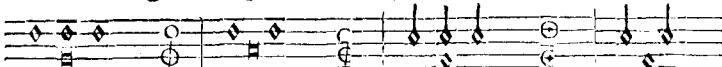
201

De modo, tempore ac prolatione, Cap. V.

Et modus in rebus, sunt certi deniq; fines, inquit Flaccus. Ita plas-
nè cantui suus quidam est modus. Hinc duplarem faciunt nostri
musici, maiorem & minorem. Modus maior, inquit, est men-
sura longarum in maximis, Modus minor est mensura breuium
in longis. At tempus est mensura Semibreuum in breuis. Deniq; Pro-
latio est mensura minimarum in semibreuis. Haec species si ternario de-
ducantur, perfectæ: si binario, imperfectæ dicuntur. Itaq; modus ma-
ior perfectus treis longas in maxima continet: Imperfectus, duas. Minor
autem modus perfectus treis breueis in longa: imperfectus, duas: Ita tem-
pus perfectum treis semibreueis in breui: Imperfectum, duas. Deniq;
prolatio perfecta treis minimas in semibreui: imperfecta, duas continet.
Haec autem per duo ac tria uariatio non est in posteriorum notularum fi-
guris, quippe que binario dūtaxat ducuntur, Sed in quinque tantum,
quas supra essentiales à musicis uocatas diximus. Sed huius rei, cum si-
gnis adeò, hac est descriptio.

Modus maior. Eius Modus maior Modus minor Eius Modus minor
Perfectus Signum. imperfectus perfectus. Signū. imperfectus.

Tempus Signatē. Tempus Signatē. Prolatio Signa, pla- Prolatio Im-
Perfectū. poris p- Imper- poris im- Perfecta, tionis per- pfecta.
fectū. fectū. fectū. fectū.

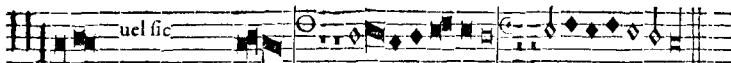
De Signis, Cap. VI.

Porrò ut in cantu iam dictę modi, temporis ac prolationis nosceret
species, signa à musicis inuenta sunt ad commonstrandis perfecti-
ones imperfectionesq;. Frāchinus Signa modi maioris ac perfecti,
binas lineas, per terna spacia ductas, plerūq; initio cantilenarū ante
circulum positas, minoris uero et perfecti, unicā per tria spacia ductā, eodē
ante circulum positu nobis exhibuit. Eundem autem modum maiorem,
imperfectum, sola notulæ maximæ: minorem uero longæ figura, nullis
initio

Dodecachordi

initio cantilenarum ductis pausis, hoc est, (ut simplicius dicamus) signorum absentia, ut de prolatione patebit, significari. Cæterum tempus perfectum circuli integrum: imperfectum semicirculi descriptione pernotari. Denique prolationem perfectam puncto, circulo inscripto: imperfectam absencia puncti manifestari. Ita ut semibrevis notæ rationem, punctum obtinet, ut minimi hoc in negocio elemeti: brevis, circulus: Longæ maximæq; linea recta finita: scilicet ut etiam in cantu, sua modus finitione constet. Nec minus apte tempus: circulo notatur, ut quod ex circulari motu nascatur. Et hæc quidem opinio placet. Quanquam, ut ingenue, quod res est, fatear, hoc negotium propemodum arbitrarium est uulgo cantoribus, ac ueterum authoritate prorsus destitutum. Ideoq; aliorum opiniones multas percurrere, non uidetur operæ precium. Sunt enim qui, quoties numerus circulo additur: non tempus, sed modum per circulum: ac porrò per numerum tempus significari uelint. Hi itaq; perfectum circulum cum ternario O₃; modi perfecti, ac item temporis perfecti signa exhibet. At perfectum circulum cum binario O₂ perfecti quidem modi, at imperfecti temporis esse notas. Postremo semicirculo ac binario C₂, & modū & tempus imperfecta uideri. Verum, utriusnam modi, hoc ipsum non discriminat, cum ueteres afferant, eodem Franchino authore, modos alterum ab altero nunquam, uel perfici uel imperfici. Quod haud scio an ita perpetuo obseruatum sit. Mihi quidem uidetur modus ille maior perfectus in raro esse usus, quemadmodum & ipsa maxima non admodum frequenti. Ideoq; minus de eo curasse musicos. Sunt qui binos ad circulum apponant numeros, circulo denotante modum maiorem, priore uero numero minorem, posteriore deniq; tempus: Eaq; omnia perfecta imperfectaque ut circulus uel perfectus est, uel imperfectus, ac ite numerus, Vt ternarius uel binaris. Vt si ad circulu perfectu adjicias bis ternarium hoc pacto O₃:O₃, modos utrūq; perfectos, ac item tēpus perfectū aiunt designari. Semicirculo autem cum duabus adiunctis binarijs omnia imperfecta ad hunc modum C₂: Atq; hæc itē mixte. O₃:O₃:O₂:C₂:C₂:C₂. Que opinio, si recepta esset, summe placeret. Verum prolationem necessarium erat, tum circulo modi inscribi, que nunc temporis circulo inscribitur. At Franchini opinio, de qua paulo ante, magis nunc recepta est: Vt maior modus perfectus nobis indicetur binis lineis initio cætilenarum ante circulum semicirculū me descrip̄tis, quæ terrena occupent spacia: Imperfectus uero earundem absentia: Minor item modus perfectus unica eodem pacto ducta linea, absentia uero eiusdem lineæ, imperfectus manifestetur. Ita tempus perfectum, perfecto circulo: imperfectum Semicirculo, hoc est, cui dempta est tertia pars, si agnoscetur. Postremo prolatione perfecta puncti præsentia: imperfecta eiusdem puncti absentia declaretur. Vbi uides et in imperfecto modo et in imperfecta

imperfecta ciusdē puncti absentia declare. Vbi uides & in imperfecto modo & in imperfecta prolatione absentia aliquid efficere, at in imperfecto tempore, semicirculum pro circuli absentia positū.. Ad hęc item implicita quędam signa uocant Musici: Et perfecti quidem modi, si ternas alicubi in cātu longas, uel eis æquivalēteis denigratas inueniamus: Temporis uero perfecti, ternas breueis coloratas, siue binas semipausas simul positas reperias mus. Deniq; prolationis perfectae, si ternas semibreueis denigratas, aut bina suspiria simul posita conspicias. Tale profecto signum modorum est aequaliter franchinum uidelicet lineæ per terrena ductæ spacia. Neq; enim ullum explicitum, quod uocant, aliud modi signum ille exhibuit. Quanquam hoc discrimine, ut quoties haec pausæ sint modi indicia signa (ut ipse loquitur) ponendas esse initio cantus ante circulum, temporis signum: quoties autem ueræ pausæ, uidelicet quæ innuant aliquandiu tacendum esse in cātu, tum uero in medio ponendas. At ego existimo pausas per terrena ductas spacia modi perfecti certa esse signa siue initio, siue in medio ponantur, propterea quod non licet uspiam alibi ita pingere. At si ante circulum initio positas inueniamus, nō essentialiter pausas, sed indicialiter esse, ut id ē afferit. Sed horū signorum rude dūtaxat indicium ponamus, cū ex cantibus perfectorum modorū temporis ac prolationis hęc multo luculentius uideātur.

Modi perfecti Implicita signa. Temporis perfecti. Prolationis perfectæ.

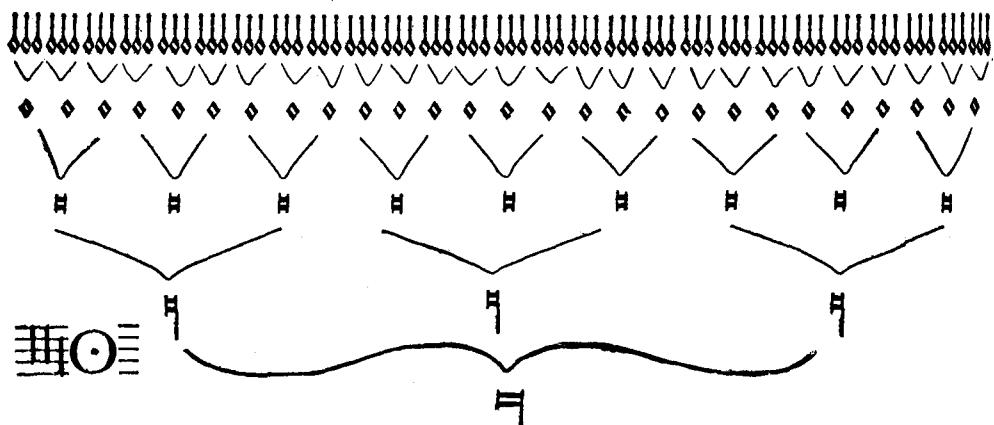
De tactu siue cantandi mensura

Caput VII.

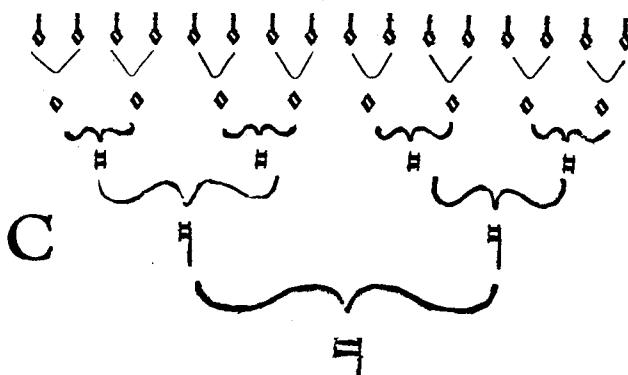
Hęc de Modo, Tempore ac prolatione, eorumq; signis. Sed ut in poëmatis non parum lucis adfert decora carminis caesura, multum etiam ornatus luculentia arsis ac thesis, ita in hoc cantu, si defuerit concinnia uocum mensura, & in cantantium coctu æqua omnium acceleratio, mira sit confusio oportet, nunc igitur de cantus mensura, quem tacum uocant, nobis differendum. Quibusdam autem placet, ut temporis potissimum rationem habeamus in metiendo cantu, quando ipsum medium est inter modum prolationemq; uelut sol inter Planetas, ad cuius quidem cursum anni tempora metimur. Horum opinionem ætas superior sequuta est, & adhuc magna Germaniæ portio: Ita tactus fieret ad breueis quantitatem. Quanquam in tempore perfecto, etiam qui hanc sequitur opinionem, non trevis semibreueis uno tactu, sed binariam obseruant diuisionem, sappius mensura ad amissum non congruente. Quapropter alij mensuram ad prola-

Dodecachordi

ad prolationem referunt, ut totius huius negotij elementum. Quem modū magna Galliæ pars obseruat, & hercle addiscentibus est expeditior. Ita tactus fiet ad semibrevis mensuram: Sed & hic in prolatione perfecta, eadem uariatio accidet, quam prioribus imperfecto tempore obuenire diximus. Quæ omnia longius prosequi, ut non est necesse, ita nec magnæ utilitatis fuerit. Præstiterit fortasse, ut lectorum obiter admoneamus, tactum mensuramue maxime cognoscí resolutione, quæ fieri potissimum habet inspectione modi, temporis, ac prolationis. Nam perfectio ubiqꝫ per tria, Imperfectiono per duo diuiditur: Cōmixtio autem fit uarijs modis. Ut si sint omnia perfecta, sit hæc descriptio, quæ uel nunquam, uel rarissime usu uenit.

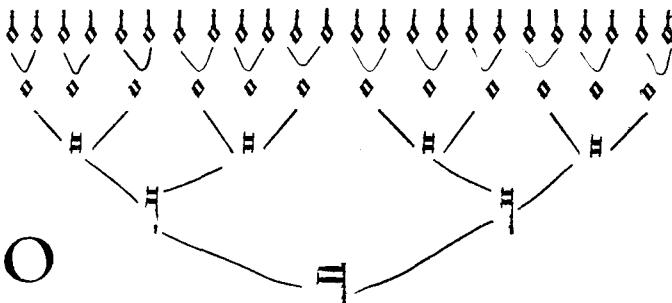

SIn omnia imperfecta erunt, quod uulgatissimum est, erit hæc descriptio, Scui omnia desunt signa, excepto semicirculo, cuius præsentia in tempore tantū facit, quantū in modo & prolatione paularum puncticꝫ absentia.

Hæc

Hæc autem misceri, multis modis contingit. Sed unam dūntaxat for-
mā proponere placuit, quæ usu maxime recepta est. Nā, qui uoleat ex
his facile alia miscerit, quanq̄ haud scio liceatne pro arbitrio cuiusq; hæc
fieri, ego certe, ut quorūdam morositatē odi, ita hac quoq; parterē receptis
semel, uti uelim. Sunt autem in ea omnia imperfecta, uno excepto tempore.

De augmentatione diminuti one ac semiditate, Caput VIII.

Consueuerunt autem Musici ad unam dūntaxat Cātilenæ partem
ponere, siel circulum, uel semicirculum cum puncto sic $\odot$ G ac
tunc uocare augmentationem. Nam sic minima ualet semibreui,
semibreui perfecta tribus semibreuibus. At si hęc signa omnibus
cantilenæ partibus apponātur, prolation perfecta est, quæ nunc in raro usu
est. Paucitas itaq; notularum in una aliqua partium cantilenæ, satis innuit
augmentationem. Quo modo Iacobus Hobrecht Tenorē instituit Missa,
Si dedero, nō uno tantum signo, sed uarijs uariebat modis. Et Iusquin
in Missa. Lomme arme super uoces musicaleis. Quidam talem augmen-
tationem aiunt potius maiorem prolationem nominandam, non absque
iam dictæ opinionis reprehensione. Verum cum negotiū sit nouum, nec
ueteribus fultum scriptoribus, inter se cōtendant, per melicebit, qui uelint,
nec enim hæc, ut mea, doceo, sed ut aliorum præcepta. Que si omnia enar-
rare exemplis coner, res finem non reperiat. Quare quod ad augmentatione-
rem attinet, ad cantores lectorem remittimus. Quoties aut uolunt Mu-
sici tactu festinādum esse, quod tum faciundum censem, cum auditū iam
fatigatum putant, ut scilicet fastidium tollant, lineam per circulum uel semi-
circulum deorsum ducunt sic ϕ G atq; hoc quidem Pathos diminutionē
uocant, non quod notularū aut ualor, aut numerus diminuatur, sed quod

S tactus

Do decachordi

tactus fiat uelocior, Ita quidam Symphonetę ad primum Kyrie perfectum circulum absque linea apponunt. Christe semicirculum cum uirgula. Ad ultimū Kyrie rursus circulum, sed cum lineola, ne uideantur ad cantus initia rediisse. Sed Diminutionis exemplum tale est ex Franchino.

Cæterum in his quoque signis O₃ C₃ nostra actas tactus diminutio nem nimis licenter usurpauit, ut treis semibreueis uno tactu, magnifico quidem illo, & augustiore numerentur: Vulgus cantorum nunc triplā improprie uocat, quippe quæ ad nullas unas notulas comparationem habeat, ut poscit tripla Ratio, sed in quatuor uocibus equo valore incedit. Eā ego Trochaicam dicere malim, quanque; Iambum sape in conclusionibus habet, & Tribrachyn, ut duobus his pedibus cōmunem. Porro eandē huius tempestatis Musici ad finem Cantuum: Et in terra pax. Item. Patrō omnipotentem, atque Agnus Dei, s̄epissime adnectunt. Sunt qui absque signo omnes denigrant notulas, quidam etiam denigrant cum signo, multi Hemioliam falso putant, cum Hemiola uere sit sesquialtera. Triplex nomē ea diminutio inde haud dubie obtinuit, quod treis una mensura, hoc est uno tactu habeat semibreueis. Quidam hanc unico dūntaxat ternarij Chara. Et re præposito innuant, qui à Franchino recte reprehēduntur. Quidam super ternario circulum pingunt hoc modo, significantes temporis perfecti rationem esse, sed tactus celeritate imminutam, quod nūmcrus, ut aīunt, circulo additus diminutionem significet. Quidam etiam in sesquialteratione, quoties ea in minūmis obuenit, semicirculum cum ternario C₃ pingunt, qui non minus reprehendendi sunt, quam qui triplam uno ternario pingere confueître. Tanti errores implicant præceptionum, aliter apud

apud alios ordinatis signis, ut nec quæ modi temporis, prolationis ue-
dicia apud quodam, nec quod cuiq; ex his tribus uere adiiciendum con-
iungendumq;, in tanta nouitate, nō rerum modo, sed etiam authorum di-
getere possis. Diminutio igit, tum in perfecto, tum in imperfecto est tempore.
Semiditas uero, ut uocant in tempore dūntaxat imperfecto fieri ha-
bet. Sint enim uoces, quarum altera semicirculū absq; lineola C: altera cum
lineola habeat q: notulae in priore signo dimidio maiores alteris habebun-
tur. Id quod Hobrecht in Missa, Si dedero, obseruauit. Quidā eandem ra-
tionem in his signis O & P obseruant. Porro augmentatio diminutioq; etia-
am canone præscripto fieri possunt, quo immodice musici huius ætatis u-
tuntur, sc̄epe etiam ineptis atq; obscuris Sphingos ænigmatis, quæ præter
œdipum intelliget nemo. Vt si quis præscribat cantilenæ, Sit breuis lōga,
uel contra, sit longa breuis, & in alijs similiter. Item, clama ne cesses, pro, o-
mitte pausas. Illa uero Diminutio augmentatioq; quæ fieri habet per pro-
portiones, ut postea docebiimus, hæc demum doctis auribus digna, ut po-
te quæ sub indubitate artis præceptionem cadat,

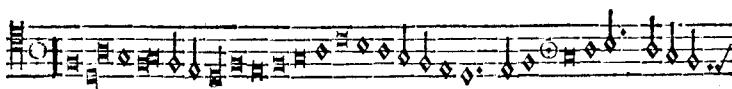
De notarum imperfectione,

Caput IX.

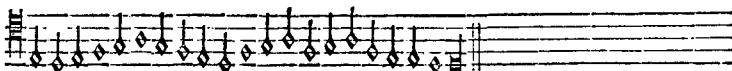
OMnis perfectio in musicis, ut antea sape diximus, ternario cōstat.
Verum ab ea deficere bifariam contingit, uel notæ alicuius abun-
dantia uel defectu. Cum superfluit nota, maiorum aliqua minu-
enda est, ut minor quoq; in numerum ternarium ueniat, atq; ita
fit imperfæctio. Cum autem notula deficit, ex duabus præsentibus altera,
nempe secunda duplāda est, ac sic fit alteratio, de qua paulò post dicemus.
Est itaque imperfæctio notæ perfectæ in ternario deprædatio. Ea in signis
tantum perfectis fieri habet. Nam quæ imperfæcta sunt antea, qui possunt
imperfici. De quinq; igitur notis primis, quas quidam essentialis uocant,
maxima imperficitur tantum, minima imperficit tantum, at lōga, Breuis
& semibreuis tum imperficiunt, tum imperficiuntur. Et neq; maior mino-
rem, neq; equalis equalē imperficere potest, sed minor maiorem, cum ab
anteriori, tum à posteriore parte. Idq; perpetuo, nisi pūctus diuisionis im-
pediat. Verum de imperfectione hæc maxime utilis existimatur cautio. Si
minor notula maiorem sequatur, se ipsa tollet de maiore, si pūctus nō im-
pedierit. Exempli gratia. Si breuis longā sequatur, breuis se ipsa tollet. Hoc
est, lōga quæ antea tribus breuibus ualebat, iam ualebit duabus. Rursus
si longam semibreuis sequatur, ipsa se tollet, ut exempli causa. Quæ longa
& modo & tempore perfecta, nouem semibreuibus ualebat, si sequarur se-
mibreuis

Dodecachordi

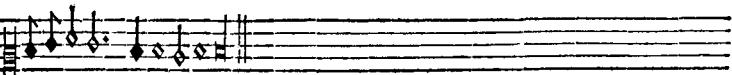
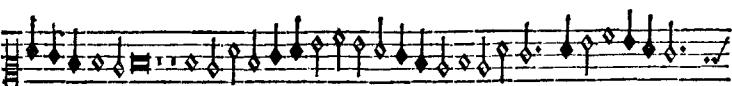
mibreuis, iam octo ualebit. Item quæ longa, modo quidē imperfecta, tempore uero perfecta, ualebat sex semibreuibus, sequēte certe semibreui, quinque dūntaxat ualebit, si punctus non impedierit. Ita si breuem sequatur semibreuis, quæ antea ualebat tribus semibreuibus, iam ualebit duabus, non impedienti puncto. In prolatione perfecta inter semibreuem ac minimam eodem iudicandū modo. Sed ipsius imperfectionis aliquot exempla subij cere placuit, ut res aliquantum obscura clarius patescat. Est autem modi minoris perfecti, temporis item perfecti, ac perfectæ quoq; prolationis exemplum hoc ex Franchino.

TENOR

CANTVS

IN hoc tenore prima breuis imperfect sequentem longam ab anteriore parte, tertia ualoris portione. Prima autem semibreuis à posteriore parte secundam

Liber III.

209

secundam breuem imperfectit **tertia** itidem ualoris portione: quemadmo^{dum} duæ minimæ quartam breuem imperfectiunt perinde atq; unâ se-queretur semibreuis. Et longa secunda à sequenti breui **tertia** parte. Consi-
mili modo prima breuis post signum perfectæ prolationis à proxima semi-
breui, quæ tamē ipsa quoq; à posteriore minima tertia parte imperfectitur.
Ad hæc Franchinus imperfectionem & ab anteriore parte & à posteriore
fieri contendit, nec in diuersis tantum sed eadem nonnunquam notula, ut
in longa perfecta à duabus semibreuib; altera antecedente, sequente alte-
ra. Idem in perfecta prolatione in breui à duabus minimis circundata in-
telligendum. Cuius exemplum ipse tale ponit.

TENOR

CANTVS

IN hoc itaque exemplo ostenditur quo pacto notulae anteriore posterio-
re partē imperfectiantur. Prima nanquæ longa, cum nouem semibreui-
bus instituta sit, utpote in modo minore perfecto, tempore item perfectio,
tamen septem dūtaxat ualeat semibreuib;. Eodem dicendum modo de
prima breui post signum perfectæ prolationis. At rursus secunda longa
manet perfecta. Similis enim ante similem imperfecti non potest. Tertia au-
tem longa imperfectitur tertia parte ab breui, quæ quidem & ipsa imperfecti-
tur à sequente semibreui. Igitur ipsa longa sex semibreuib;, Breuis autem
duabus ualeat. Si tamen longa in imperfecto modo, tempore autem perfe-
cto duas habeat semibreueis uel antecedenteis uel consequenteis, siue eæ simi-
plies

S 3 plices

Do decachordi

plices siue dissimiliis siue colligatis fuerint, prior priorem imperficit partem, sequens sequentem. Sed id punctus divisionis optime discernet, et uocum consonantia satis indicabit ingenio non omnino stupido, Neque enim uocum moderatores omnia haec ad amissim obseruant, ut uere opinionum Syluam hic dixeris. Tria itaque sunt, quae imperfectionem indicant. Primum de quo initio huius capituli diximus, si notula abundauerit. Alterum divisionis punctum, quemadmodum exempla superius satis ostendunt, cum de punctis dicebamus. Tertium color, de quo paucula dicenda sunt. Color itaque, in perfectis quidem tertiam tollit partem, in imperfectis autem, quantum ad treis attinet notas, longam, breuem, atque semibreuem, quartam, nisi breuis cum semibreui ponatur, tunc enim semibreuis minima æquiparatur. quamquam puto olim breuem ac semibreuem uere He miolia ratione ac Trochaica, sic institutas, Nam & eam nigore ira pingunt absque numero, quod postea de proportionibus nobis explicabitur. Porro in perfectis quoties color interuenit, sape in minoribus sola reductione comprobatur, non ualoris immunitio, nec uero coloratarum continua, ut ita dicam, semper requiritur, modo reductionis uera sit secundum ternarium Ratio. Cuius Franchini hoc est exemplum.

Atin

Liber III.

212

AT in imperfectis color quartam ut diximus partem demit, nisi in minimis ac ijs quæ eas sequuntur. Huius rei, quia ubiqꝫ in cantibus obvia sunt exempla compositionum, nudam proponere placuit descriptio nem, simplicem primum deinde coloratam.

De alteratione,

Caput X.

ALTERATIONEM hic uocamus notulæ duplicationem in ualore. Ad eam instituendam coacti sunt Musici hac potissimum de causa. qd similis ante similem non potest imperfecti: quapropter necesse fuit, ut aut aliam notulæ formam inuenirent, aut inuentam duplam facerent, ut ternaria ratio modo tempore ac prolatione constaret. Neque enim usquam est alteratio, quam in perfectis. Quare quoties in modo perfecto duas breues, aut in tempore perfecto duas semibreues, aut in perfecta prolatione duas minimæ ultra ternarium numerum superfluunt, nec ulla reductione imperfectionis impediuntur, secunda perpetuo duplatur, non prima. Id autem punctum diuisionis sapientius indicat. Porro neque pausæ alterantur, neque figuræ minus tiores. Sed huius rei exemplum est ex eodem Franchino.

S 4 TENOR

Dodecachordi

The musical score for Dodecachordi features five staves of music. The top staff is labeled "TENOR". Below it are two staves, with the middle one labeled "CANTUS". The bottom two staves are partially visible. The music is written in common time with a key signature of one sharp. The notation uses a unique system of dots and dashes to indicate pitch and rhythm.

IN hoc Tenore perfectus est modus, perfectumq[ue] tempus, Itaq[ue] secunda brevis duplicatur valetq[ue] sex semibreuis, ita quarta, ita sexta, pro quibus nequaquam licebit ponere longam. Ea enim quod ante similem obuenisset, neutraq[ue] imperfici potuisset, quippe quae non duabus sed tribus valuerit breibus. Consimili modo semibrevis secunda dupla est, quarta, sexta, octaua, decima, atq[ue] duodecima. Deniq[ue] eodem pacto iudicandum est secunda minima, quae signum perfectae prolationis sequitur, valet enim duabus minimis, ut & quarta & sexta. Sed de hac nunc sat superq[ue] dictum puto. Franchinus quædam præterea addit, de duabus remotis partibus iam imperfectam sequentibus, sed non alteratis, iam perfectam, alterata altera. Item quare secunda, non prior alteretur. Quæ longius prosequi non est usum operæ precium. Non enim fieri potest, ut qui hæc quæ diximus, cognita habuerit, ea quæ quotidiano usu obuenient, non optime respecta sit habiturus.

De Syncope

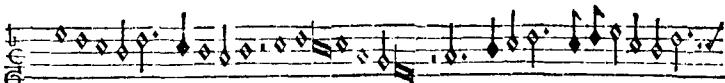
Liber III.

213

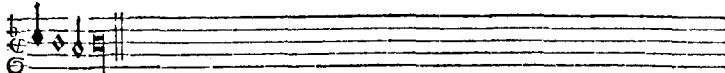
De Syncope & de huius nouæ in

stitutionis diuersitate querela cum exemplis ad eam rem ostendam opportunis. Denique de Sex uocum Musica liu deductionibus exempla, Cap. XI.

Syncopen uocant, quoties notulae minores per maiores separatae ad se in uicem reducuntur. Ea cantu ualde familiaris, magnam uenustatem adfert si quis recte ea utatur, maxime autem in duarum uocum collusione adhibetur cum magna aurium uoluptate, sed non minus in tribus pluribusque uocibus. Huius multa dare uel precepta uel exempla, non est necesse, quando ubique obvia & nemini ignota. Cauendum tamen in ea ne notarum separatio sit inepta, quod nempe fit, si uel nimis longa, uel per pausas differat, aut per nimis magnas notulas, ut minimas per longas, aut breuis pausam. Sed quotidiana consuetudo haec omnia claria faciet. Vnicum exemplum adponere placuit.

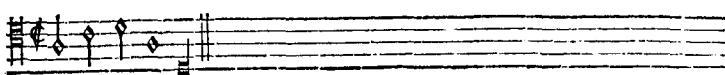
CANTVS

TENOR

BASIS

Meminit

Dodecachordi

MEinuit & Franchinus eius rei. Verum quæ hactenus præcepta sunt tradita, in mera primorum ac Procerū huius artis uoluntate, ut commodissimum illis usum fuit, constiterunt, nec tamen inter eos quisquam ad huc tantæ fuit authoritatis, ut merito unius eius sententia stareatur, qd cum passim uidere liceat, editis tot de hac musica à L. annis libellis. Tum exemplis id latius patere poterit eruditissimorum uirorum, qui non eodem pacto Modi, Temporis ac Prolationis signa obseruauere, ut de alijs tacemus. Id nos, antequam ad Proportiones, certum ac indubitatum negocium & naturæ limitibus, non ingeniorū arbitrio definitum, descendamus, nunc paucis aperiemus. Sanè apud Franchinum, unicum huius nouæ preceptionis lumē, diuersas Musicorum sententias uidere licet, quas ut hic de novo possum recensemus, non est usum nobis necesse. De his quæ ipse iam recepta ait, uideamus. Et primum quidem. Quid attinet Diminutionis tot signa ponere? Ut Numerū binarium Circulo Semicirculōue postpositum. Item uirgulam per circulum semicirculūme perpendiculari ducentam: Deniq; hemicyclum inuersum, Tria hæc, præter proportionem duplex faciunt diminutionis signa. Ac proinde, ubi ad diminutionem ostendendam sufficerant duo hac signa Cac & ipsi duas alias comparationes faciunt Cac & ac. Quo ultimo hoc usus est Iodocus à Prato in calce Parte, in Missa Lom' arme vi. Toni. Rursus Cac & in Qui tollis, Misso super Fortuna. Duorum primorum passim exempla reperias. Quidam Modis nulla habent signa præter paucas per ternā ductas spacia, quæadmodum supra diximus. Alij Trochaicam rationem simplici ternario indicat. Alij hoc signo &. Iodocus firmè circulo integro, cui subiicit ternarium, quam rationem, & nos aliquando sequimur. Cæterum Triplam. Hemioliam, ac Trochaicam formam multi distinguere, imò discernere nequeūt. Cum Tripla ad Hemioliam, in celeritatis ratione sit dupla. At Trochaica, & alia mensura, & alia canendi formula, longe à Tripla atq; ab Hemiolia distincta. Semiditatem Franchinus longe à Diminutione se iungit. At alijs id discriminis nesciunt, qui diminutionem ad notularum ualorem reuocant, quam Franchinus ad solam Tactus rationem retulit. Quidam omnia hæc miscent, & Cantores Ænigmatis uexant, ut non nisi ex unica Harmonia, nec nisi ab exercitatis negotium intelligi queat. Quid dicam de Imperfectione? Quando Franchinus similem ante similem nullo pacto imperfici uelit. Id tam anxie doceat. At quoties hoc non uulgares modo negligunt, sed Cantorum uelut Imperator Iodocus à Prato sapissime? Quæ si exemplis declarare coner, parum memor fueru instituti mei, quod de duo decim Modis explicandis suscepimus est, non de uniuersa musica ratione narrāda. Hic aliquot dūtraxat cantilenas adponere placuit, ex quibus Lesor uideat, quam licentiose Prolationem, Tempus, Diminutionem, siue per colores,

Liber III.

215

per colores, siue per signa corruptant, aut confundant uerius, ut planela-
terem lauem, si omnia ea prosequi, distingueret, ac definire uelim. Tria ex-
empla erunt, Quorum primum Hypodori Modus Tenorem habet, & bis-
fariam quaternis regionibus pernotatum est. Semel triplici prolatione ui-
delicit integra, diminuta, ac proportionata: Iterum triplici tempore, inte-
gro, diminuto ac proportionato. Id ita discriminauit Sebaldus Heiden.
Cuius libro primo meminimus. Secundum exemplum est Ioannis Ghis-
elin: In quo Sesquialterā Triplam p̄equauit his signis ϕ & Q . Quod uti-
que intelligitur. Verum quod eas ambas Trochaicæ rationi adplicuerit,
Id p̄ duplaci pernotatione, uidelicet Prolationis formula in Tenore, Tēpo-
ris autem in Basi, id uero est quod licentia factum Symphonetae forte dice
re possemus. Verum res non est tanti. Tenor Hypodori Modus est, ut pra-
cedens. Tertium exemplum trium uocum est, nūmia, quantum ego iudic-
co, licentia & triple & Hemiolia & Trochaicæ rationis confu-
sione: Triplam ac Hemioliam excusant ϕ ac Q : Alia

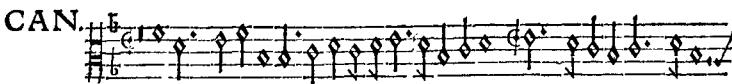
non item. Sed diutius, quam oportuit, huic
nouæ rei immoror, audiamus
nunc, quas diximus,
cantiones.

Primum

Dodecachordi

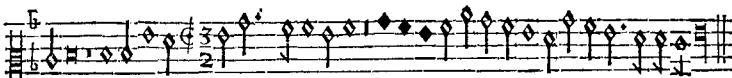
Primum

CAN.

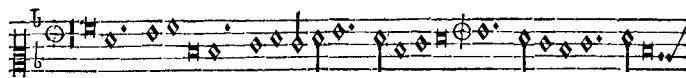

Integra Prolatio

Diminuta prolatio

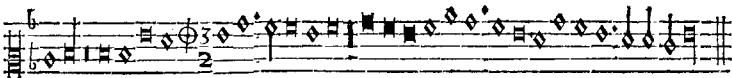

Proportionata Prolatio

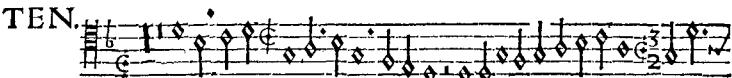
Tempus integrum

Diminutum

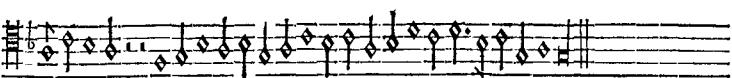
Proportionatum

TEN.

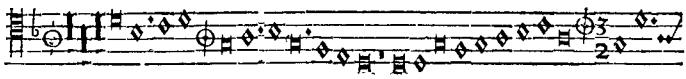

Integra prolatio, Diminuta,

Propor-

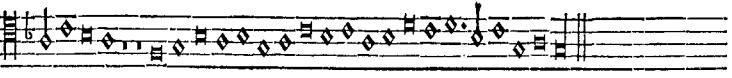

tionata

Tempus integrum, Diminutum

Pro

portionatum

Exemplum.

Liber III.
Exemplum.

217

ALT.

Integra prolatio   Diminuta

prolatio   Proportionata prolatio

Tempus integrum   Diminutum

Proportionatum

BAS.

Integraprolatio,   Diminuta,

Proportionata

Tempus integrum   Diminutum

Proportionatum

T Secundum

Dodecachordi

Secundum exemplum.

CAN.

Hemiola siue Sesquia't ra diminuta

ALT.

Tripla integra

Ioannes Ghiselin author.

TEN.

Hemiola Prolationis

BAS.

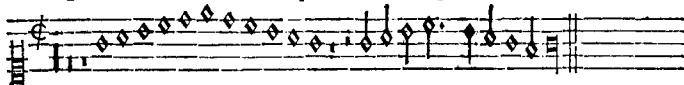
Hemiola Temporis

Tertium

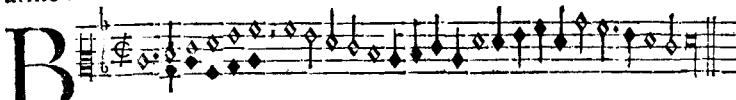
Dodecachordi Deductiones.

Sed utinam uideamus aliquando huius diuersitatis finem. Nūc ut incia
Spientibus quoq; Tyronibus cōsulamus, Sex uocū deductionū, quas fi
cto uocabulo à tribus uocib; Solmifatiōes uocāt, faciliora ex diuersis au
thorib; adferemus exēpla. Prīmū ex Rhauo, q; nostra ætate de Musica hac
scripsit. In q; Tenor ac Basis Mixolydij habet diapason. Id est ciusmodi.

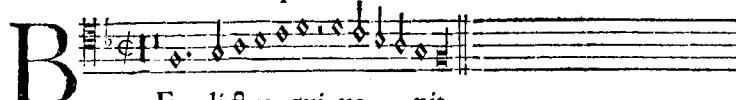

SIDE, p nobis q; s cōtra nos: q; s cōtra nos: Sit nomē Dñi bñdicū

Sed libet rursus ad Iodoci Pratēsis exempla, ut doctiora ac animo meo
Semper arridētia defugere, Que haud scio studiōne ita instituerit, an ca
su, ut magnis illis ingenij sapientiæ accidere solet. In Missa igitur Lōme
arme v. Toni Benedictus ita intonat.

B E n e d i c t u s q u i u e n i t.

B E n e d i c t u s q u i u e n i t.

E T in Missa Gaudeamus Tenor Benedictus eandem uocum deductio
nem habet cum Basū Aëolia.

Ctus.

B E n e d i

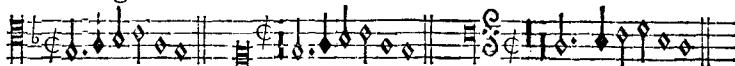
Ctus.

E t in

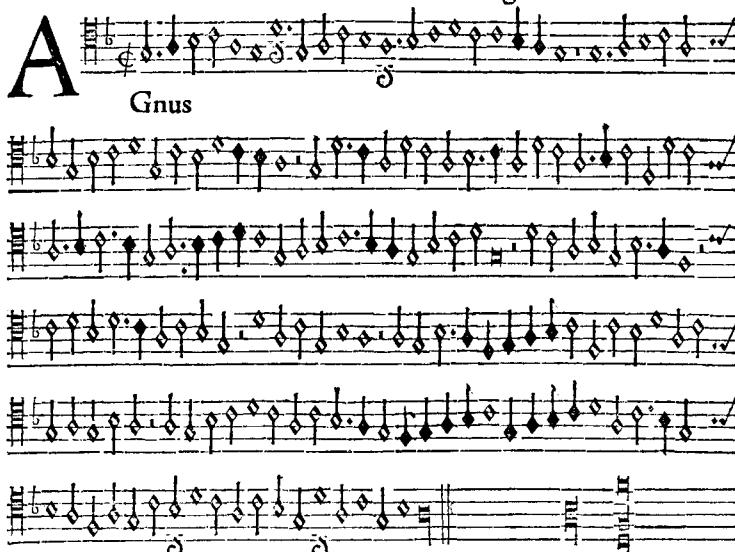
Liber III.

221

ET in Missa, Hercules dux Ferrariae, Agnus Dei, Vbi Triadē in Mo-
nade instituit ad hanc sex uocum deductionem, oppidò ingeniosam.
Vbi Baseos initium cum Cantus initio distat diapason. Tenor eodē prin-
cipio, cum Cantu diapente, cum Basí diatessaron, hoc inceptionis ordine,
ut Tenor incipiatur in G magno, sequatur deinde Cantus post duo tempo-
ra in d paruo, Basis ultimum post Cantum & ipsa duorum temporū mo-
ra in D magno ad hunc modum.

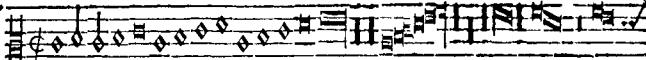
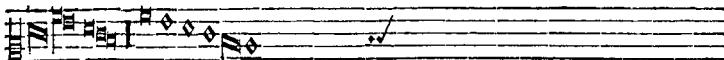
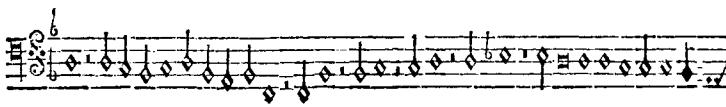
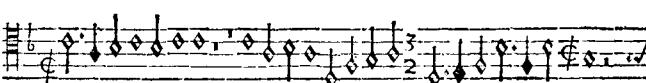
Vt re mi fa sol la ex Missa Iodoci
Pratensis, Hercules dux Ferrariae. Agnus Dei.

Verum nunclibet audire eum, qui ex proposito hoc argumenti tracta-
uerit, Litaicum Sensuum Tigurinum Ciuem nostrum. Qui, ut eo
sonantius incederet compositio, Deductioni sex uocum adiecit Tenorem
Fortuna, atq[ue] ita Ionica suauitate rem feliciter absolvit. Quam cantionem,
quia duplex utilitas, cum Deductionum usus, tum ligaturarum, ut uocat,
cognitione non modica Lectori ex ea accedit, omittendam non existimauis.
Ea est eiusmodi.

T 3 Deductio-

Dodecachordi Deductionum uocum Mu re Lituico Sen.

CAN.*Voces Musicales ad Fortunam***BAS.****ALT.**

ficalium

Liber III. 223
ficalium exemplum Autho
flio Tigurino.

T E N O R

F

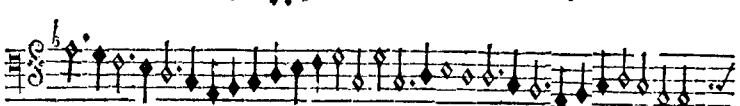
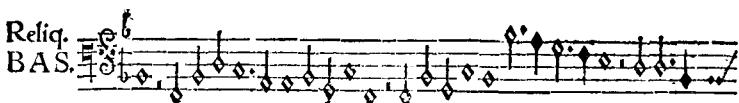
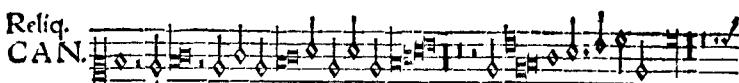
Ortuna ad uoces Musicaleis

A musical score for the Tenor part. It starts with a large capital letter 'F'. Below it, the text 'Ortuna ad uoces Musicaleis' is written. The score consists of two staves of musical notation in common time, using a mix of solid note heads and those with vertical dashes. The second staff continues from where the first ends.

T 4 Reliq.

224

Dodecachordi

ALT

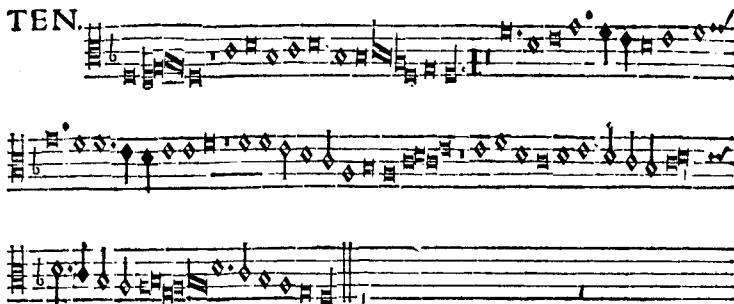
Liber III.

225

ALT.

TEN.

Porro

Do decachordi

Porrò quod primo uolumine de sex uocum deductiōibus instituimus in Cantu piano, hic itidem obseruare in hoc ad dō cantu aliquo pacto uoluimus, scilicet ut rudib⁹ consulatur, qui non nisi simplicissimis exemplis duci uolunt. Sit igitur huius rei haec absque alias uocum garritu tenuis ac puerilis *(σταγεῖη)*.

Simplex sex uocum deductio.

De proportionibus

De Proportionibus musicis,

Caput XII.

IN hac ultima huius instituti parte licet testari mihi, quod ante me haud scio num quisquam huius artis scriptorum fecerit, placere quæ de musicis proportionibus plarique diligenter scripsere, quod negotium doctum sit, atque ex intumis arithmeticis penetralibus depromptum, porro rursus displicere, quod magis hæc ad ostentanda ingenia, quam ad magnum musices usum inuenta, videantur. Nam ut obiter degenerem multiplici dicam, facilimo inter quinque inæqualitatis genera, quid dupla ratio à semiditate differt? aut quadrupla octuplaq; à quavis alia imperfectorum divisione? Superparticularis generis alia ratio, scio: sed qua, excepta sequalitera, carere poterant ingeniosissimi quinque Symphonetae. De tribus generibus sequentibus idem iudicium. Nec tamen improbo Franchini uiri doctissimi elaboratissimum de proportionibus musicis opus, sed de commoditate usus loquor. Ars, ut ars est, tradi debet. At res ipsa nunc clamat, superfluum esse tot proportionum observationes: quarum nemo, quantumlibet cantu exercitatus, meminisse queat, quasq; nullus ex doctissimis nostræ ætatis musicis dignatus est præter pauculas in Symphoniam adsciscere, ut in quibus maior labor in addiscendo quam suauitas gratia in cantando esse constet. Ideoq; facile ab optimo quoque lectore ueniam impetrabo ipsa breuitate. Gustum enim dūtaxat huius rei exhibebimus. Proportio est (definitore Franchino ex Euclide libro 5.) duarum quantitatumque sint, eiusdem generis quantitatum certa alterius ad alteram habitudo. Et in hac definitione, ut scrupulū amoueam, non me magnopere turbat, quod quidam pro uerbo proportio, rationem dicere malunt, distinguentes rationem à proportione, ut nostra ætate diuidunt proportionem à proportionalitate, nam ut proportionalitas vox est ueteribus, ut puto, inaudita, Ita proportio uix apud quenquam ex classicis scriptoribus reperias. At multa talia nobis hic dissimulanda. Sed opera precium uis detur, ut hoc negotium aliquanto altius repetamus, at breuiter, ut alia. Omnis igitur quantitas ad alteram collata, est ei uel æqualis uel inæqualis, Quod ut lucidius apparet: de numero exempla proponemus. Omnis enim numerus, ad alterū collatus, est illi uel par uel impar. Si par fuerit, nulla prorsus accidet differentia. Sin impar, rursus uel maior numerus comparabitur minori, ut 4. ad 2: & maior dicetur inæqualitas, uel minor numerus comparabis.

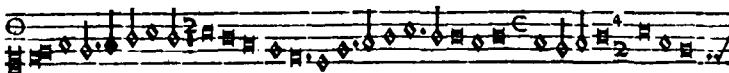
Dodecachordi

comparabitur maiori, ut 2. ad 4. & minor dicetur inæqualitas. Vtriusque partis quinque sunt genera. Et primum quidem genus multiplex est, quando maior numerus minorem numerum habet in se totum aliquoties, ita ut nihil desit, nihil exuperet, quod quidam pluries præcise uocat. Quoties igitur maior numerus continet minorem bis, nascitur dupla ratio, ut 4. ad 2. comparata. Si ter, tripla: ut 3. ad 1:6. ad 2. Si quater, quadrupla, & hoc in infinitum. Secundum genus Superparticulare uocatur, quoties maior numerus minorem in se habet totum semel, & præterea unam aliquam eius partem uel dimidiā, uel tertiam, uel quartam &c. Si dimidiā, ratio est sesquialtera, quæ etiam sesquipla & sescupla & græce hemiola uocatur, ut 3. ad 2:6. ad 4. Si tertiam partem, est sesquitertia, græce ἑπτητρία, ut 4. ad 3:8. ad 6. Sin quartam partem, est sesquiquarta. Et ea quoque in infinitum. Tertium genus est Superpartiens, quando maior numerus minorem in se continet semel, atque eius insuper parteis aliquas. Quod si duas eius continet parteis, superbipartiens, ut 5. ad 3. Si treis, supertripartiens uocabitur. Ut 7. ad 4. & hoc in infinitum. Adiicitur etiam super partium denominatiuus numerus, ut 5. ad 3. proportio est superbipartiens tertias, 7. ad 4. est proportio supertripartiens quartas, & in cæteris eodem modo. Quartu genus ex multiplici & superparticulari conflatum est: Dum maior numerus habet in se minorem uel bis uel ter, uel quotieslibet, atque eius unam aliquam partē. Ut 5. ad 2. proportionem habent duplam sesquialterā. Et 7. ad 3. duplam sesquitertiā, in qua denominatione sesqui non significat totum, ut in simplici superparticulari, sed penuria uocum ita loqui cogimur. Si enim dicamus dupla altera aut dupla tertia, obscurus fuerit sermo. Quintum ac ultimum genus ex multiplici & superpartiente coniunctum est. Quoties maior numerus minorem in se habet totum plusque semel, et eius plusque aliquam partem, ut 8. ad 3. quæ est dupla superbipartiens tertias. Sive 11. ad 4. dupla supertripartiens quartas. Quidam (ut Franchinus) duo genera superparticulare & superpartiens distinguunt partibus aliquora & aliquanta: Partem aliquotam uocant, quæ aliquoties sumpta præcise constituit totum, ut dimidium, pars tertia, quarta, quinta &c. Aliquantam autem uocant, quæ aliquoties sumpta non præcise constituit totum, sed uel deficit uel superat. Exemplum. Senarij aliquotas partes aiunt unitatem, binarium ac ternarium, aliquantas autem parteis quaternarium ac quinarium. At Boëthius de his nihil memoriae prodidit, alioqui nō timidus, ubi res exigit, in nouis singendis uocabulis. Simplicius itaque est si de superparticulari dicamus aliquam partem, de superpartiente uero aliquas parteis, ut Boëthius consuevit, nam plane illi subscribimus. Eadem quinque genera sunt minoris inæqualitatis, & inisdem etiam nominibus, nisi quod prepositionem Sub, ante ponendam existimant, ut dicamus subduplam, subtriplam &c. Verum enim uero

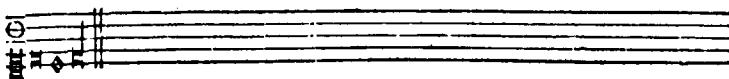
enim uero id negocij, ut in numeris ac sonorum collatione fieri habet: ita in notulis diueriarum uocum, quod ad ualorem attinet, accidit, atque ita hic fit comparatio. Et in maioris inæqualitatis speciebus notulae ualore minuuntur secundum ipsius proportionis denominationem, minoris uero inæqualitatis notulae augentur secundum eandem denominationem. Quod ut clarius fiat manifestum, de aliquot, sed paucis admodum, dicemus, exemplaque apponemus.

Dupla proportio.

DVpla igitur proportio est, Vbi maior numerus continet minorem bis, ut 4.2. Quoties uero in cantu numeri præfiguntur ad hunc modum : ; ; ; , notularum ualor duplo minuitur. Ita Longa pro breui: Breuis pro semibreui cantabitur, Reliquæ item notulae ad eandem formam. Contra in subdupla notularum ualor duplo augetur. Ita breuus pro longa, Semibreuus pro breui exhibebitur. Oportet autem comparisonem æquis rationibus fieri, ut perfecta perfectis comparentur, ac imperfecta imperfectis, alioqui saepè surdam feceris proportionem. Quod exemplis Franchinus eleganter probat, nec res est difficilis intellectu. Destruuntur autem proportiones obuientibus in medio uel signis temporis, uel contrariis proportionum speciebus, ut dupla per haec ac similia signa O C : uel per subduplicem. Ita tripla ac reliqua species omnes per eadem signa, ac contrarias proportiones, quod in exemplis videbitur. Sed dupla ex Franchinus non hoc sit exemplum.

CANTVS

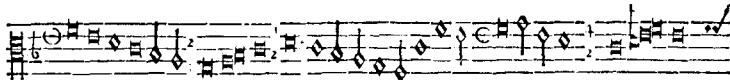

TENOR

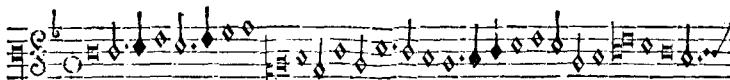
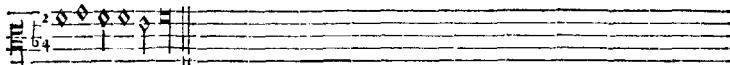
IN hoc Cantu signum C destruit proportionem, quam numeri sequentes rursus instaurant. Sed adiungemus exemplum ex eodem authore,
V ubi opposita

Dodecachordi

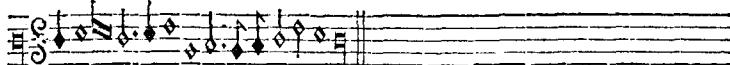
ubi opposita proportio destruit proportionem. Quod tamen intelligendū est si nullum interuererit signum. tum enim augerentur notulæ ualore duplo. qui hic tantum in pristinum reddit ualorem.

CANTVS

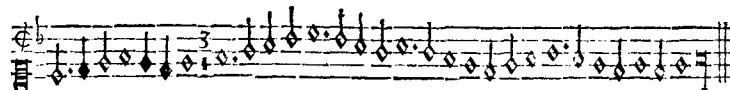

TENOR

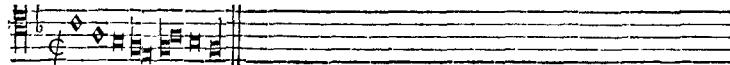

Tripla proportio

Tripla proportio est cum maior numerus continet minorem ter, ut sex duo. Quoties uero cantui p̄figuntur hi numeri $\frac{1}{1}$, $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$, notularum ualor triplo minuitur, ita tres semibreues pro una semibreui obuenient, tres item breues pro una breui, & in ceteris eodem modo. In subtripla autem contra, notularum ualor triplo augetur. Cantores etiam Canonis p̄scriptione & in hac & in alijs proportionibus & minuunt & augment, Ut his verbis. crescat Tenor in duplo, in triplo, in quadruplo, &c. Sed Triple hoc est exemplum Ioannis Codæi.

CANTVS

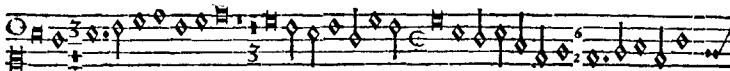
TENOR

Destruitur

Liber III.

231

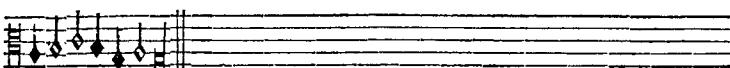
Destruitur autem & hæc proportio per numeros contrariae proportio
nis, hoc est, subtriplæ. Si quidem nullum signum interpositum fuerit,
quod ex hoc Franchini exemplo patebit.

CANTVS

TENOR

Quadrupla proportio.

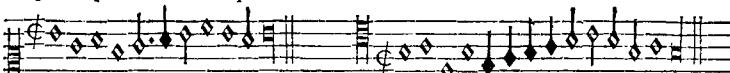
Quadrupla proportio est cum maior numerus continet minorē qua
ter ut 4.1. Cæterum in cantu quoties numeri ad hunc modū $\frac{4}{1}$ $\frac{2}{1}$ $\frac{1}{1}$
præfiguntur, notularum ularum quadruplo minuitur. Ita longa semibreui
ualet, brevis minima, & de reliquis eodem modo. Exemplū est hoc Coclēi.

CANTVS

TENOR

Cæterum & huius proportionis, & duplæ exempla posuimus, magis
quia addiscētibus facilita sunt, quā quod ea magnopere ad rem siue ad
necessariū musices usum pertinere arbitremur. Ingenij est exercitatio, sed
non perinde atq; in alijs rebus utilis. Nam quid prohibet, si quis ita hoc ex
emplum ponere uolet, quin id tuto liceat?

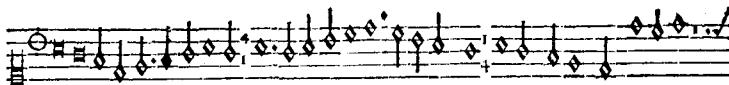
CANTVS

TENOR

Destruitur autem per subquadruplam, nullo interturbāte signo, ut ex
iam dicto exemplo atq; item ex hoc Franchini exemplo patescat.

V 2 CANTVS

Dodecachordi

CANTVS

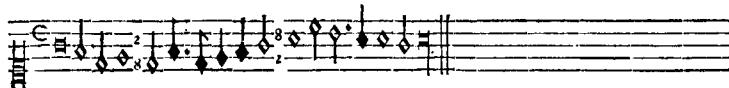

TENOR

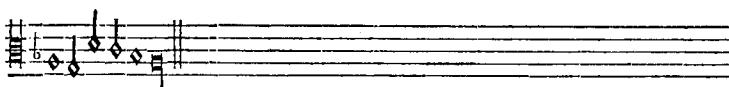
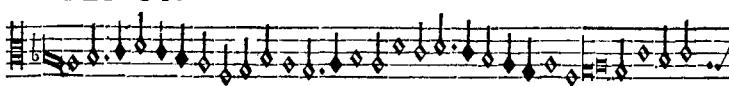
Dictum est autem antea, notulas in minoris inaequalitatis speciebus eo augeri modo, quo in maioris inaequalitatis speciebus minuunt nempe secundum proportionis denominationem. Huius unum exemplum ex Franchino adposuisse satis nobis uisum, ut in alijs speciebus similis consideratio, siquidem alicubi obuenerit, accipi queat, aliorum enim hic non nostras praeceptiones docemus.

CANTVS

TENOR

Hactenus de genere multiplici satis superque dictum putamus, cui tandem immorati non fuissimus, nisi cognitum esset nobis eas species facilias intellectu captuque esse. Nunc generis superparticularis unam dunt taxat speciem ponemus, quam doctissimi quicque suis cantilenis intermiscent re hanc sunt dignatae.

Sescupla

Liber III.

233

Sesquialtera sive sesquialtera proportio.

Sesquialtera proportio est, quoties maior numerus minorem semel com-
pletetur ac insuper eius alteram partem, hoc est, dimidiam ut 3 ad 2.6.
ad 4. comparata. In cantu autem ita præfiguntur numeri 1 2 3 ac notu-
læ altera parte minuuntur. Itaque tum semibrevis cum minima, aut tres mi-
nimæ pro una semibreui cantabuntur. Item brevis cum semibreui pro uni
ca breui: Contra in subsesquialtera notulæ altera augebuntur parte. Sed ses-
quialteræ hoc rursus Coclæi est exemplum.

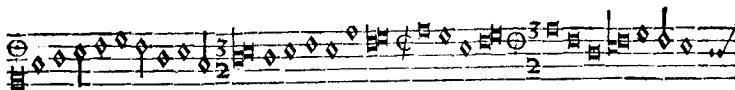
CANTVS

TENOR

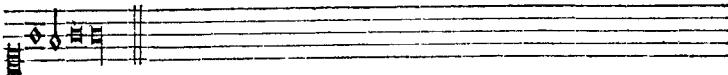
Hoc exemplum cum in tripla proportione etiam posuerimus, hic ta-
men redassumere placuit, ut studio si facilius harum differentiæ perci-
perent, præterea ut manifestius fieret, quantum erroris admittant, qui tri-
plam uno ternarij charactere, aut duplā binario indicari falso putant, cum
nulla proportio paucioribus duobus numeris notari debeat, imo uero si
id licet, iustius longe sesquialtera ternario indicaretur, cum treis minimas
pro duabus exhibeat. Minus erroris erat, si diminutionem perfecti tempo-
ris ternario manifestari uoluissent, de qua plura differuimus, cum de dimi-
nutione superius præcepimus. Illud haudquaquam prætereundum si-
lentio, quod in prolatione perfecta, semibrevis perfecta per sesquialteram
proportionem ueniet in mensuram semibrevis imperfectæ exe-
tra proportionem. Item brevis perfecta in mensuram
brevis imperfectæ extra proportionem po-
sitæ. Vt hoc exemplo Franchi-
nus monstrat.

V 3 CANTVS

Dodecachordi

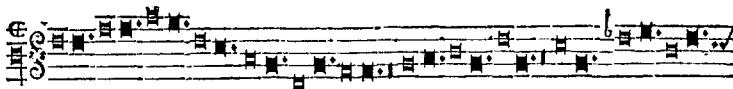
CANTVS

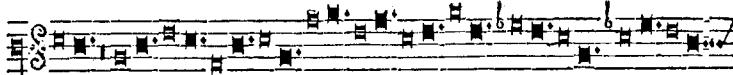
TENOR

Cloretiam nonnunquam satis est Cantoribus ad innuendam hanc proportionem. Cuius rei exempla duo sunt apud Iacobū Hobrecht in breibus semibreibusq; imperfectis pūcto apposito, Hypoaxolio modo in Cantu cui tamen inferne ditonum annexuit, supernē semitonium.

BASIS

CANTVS

TENOR

Liber III.

235

Soprano
Alto
Tenor
Bass

HAc in Basi sesquialtera eſtratio nullo numero pernotata ſed colore in Alteris notis, quibus additur punctus. habet autem non ineptam grauitatem, etiam ſi saltationi uideatur proxima. Subiungemus ex eodem alteram, ubi ſemibreues eadem iſtituuntur proportione, quæ & ipſa saltationi propior, ſed non abſc̄ gratia.

V 4 CANTVS

236

Do decachordi

The musical score consists of three staves of music. The top staff is labeled "CANTVS", the middle staff is labeled "TENOR", and the bottom staff is labeled "BASIS". Each staff has a key signature of one flat (B-flat) and a time signature of common time (indicated by a 'C'). The music is written in a tablature-like system where vertical stems represent pitch and horizontal strokes represent duration. The notes are primarily eighth and sixteenth notes.

BASIS

Liber III.

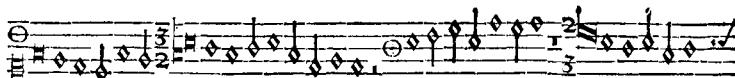
237

BASIS

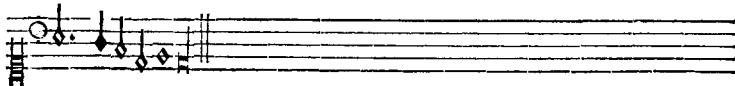
In hoc

Dodecachordi

N hoc tenore uides caudam sesquialtera ratione institutam per semibreves. Iucis, ut in præcedentis cantilenæ Basî per breueis, Præterea Basis hic initio ferè eandem habet in semibreuiibus proportionem, elegantissimè mensura. Id autem consyderandum quoties color adhibetur, omittendū esse numerum. Et contra, si numerus forsitan adiunctus est, nequaquam adhibendum esse colorē. In minimis libentius numerum posuerim, quām colore, ne cū semiminimis, quę colore sesquialterę non sunt, incident, magnamq; cantori dubitationem adferant difficultatemq; separandi semiminimas ab minimis, cum alteræ ternario, alteræ binario incident. Porro hæc ternarū probinis æquatio in hac proportione in doctioribus Cantilenarum compositioribus occasionem dedisse uidetur sesquialteram ternario notare, qd tres minimæ in ea duabus minimis æquentur, de quibus multa Franchinus differit. Nec uero hæc proportio cum perfecta prolatione eadem est, ac neq; his notanda signis Θ C, quando perfecta prolatio treis minimas sesquisemibreui imperfectæ opponit. Hæc autem proportio unicæ soli semibreui imperfectæ easdem. Sed de sesquialtera nunc satis. Cæterum hoc quoq; notandum paucas proportionibus subiacere, neq; una ratione, sed diuersis, ut tempora sunt uel perfecta uel imperfecta. Diximus autem proportiones obuenientibus uel signis uel proportionibus contrarijs destrui. Verum si destructa per signum proportione, illud signum sequatur contraria proportio, ea noua proportio erit, quæ notulas uel minuet uel augabit secundum proportionis denominationem. Quod ut lucidius apparat Franchini de sesquialtera ratione exemplum apponere placuit, finem huic præceptioni statuentes.

CANTVS

TENOR

Hæc fermæ

Hæc fermè sunt, Optime Lector, quæ ab nostræ ætatis musicis præcinctiuntur ab h[ab]dem tamē, ut multi cantus testimonio esse possunt, nec ad amissim, nec perpetuo absoluātur. Reliqua apud Franchinum, uirum doctum ac diligentem perquirantur, nec enīm uolui in alieno opere esse ingeniosus; negocium sane infiniti laboris, sed utilitatis non admodum magnæ.

Duodecim Modorum exempla ac primum Hypodorij ac Acolij, Cap. XIII.

Hactenus huius artis nouæ canonas siue præceptiones, qua potuimus cum luce tum breuitate recensuimus. Restat nunc ut exemplis doceamus, & hanç in omnibus Modis, quos priore ostendimus libro, ueratam esse, inuitis ac reclamantibus omnibus fere huius ætatis cantoribus, adeò suis dotibus fœcunda est natura, ut nescientes, eam tamen ducem sequamur. Ponemus autem canilenas bonas, simplices, argutas, cantatu faciles, non phaleratas, quædam etiam è uulgo desumptas, in quibus naturæ uis expressa nobis uisa est, Lectorem suo linquentes iudicio, nec enīm omnibus omnia placent, & semel audita contemnimus, cum mihi uideatur docfa cantilena semper suspicienda, ut doctum Poëtae Cermen, ihs præfertim qui uideri uelint ueri musici, hoc est, qui non auribus tantum, sed ratione etiam iudicant. In uniuersum autem, cum Modorum naturam superiorē uolumine diligenter, satisq[ue], ut puto, lucide exposuerimus, non uidentur ea hoc loco expetenda esse, nisi aliquando, ne pagi næ uacent, libeat quædam interserere, quæ tamen accidentaria huius sint cantus. Quia in re fortassis hoc præfari conueniet, hoc in nouo negocio nondum ullo certo constitutum psephismate aut decreto, quo pacto nobis nominandæ quaternūm, aut plurium pauciorūm regionum uoces. Nec enīm ullus tantæ authoritatis hactenus fuit (ut superius item cōmemorauimus) hac in arte, ut solius eius consulto staretur, sed usus dūntaxat aliquot nobis exhibuit, qui hercules spectandus uideatur, quippe

Quæ penes arbitriū est, & uis & norma loquendi, ut inquit Flaccus. Hic igitur usus supremā uocem Cātum uocat, medianam Tenorem, imam Basin, non absurdā per louē ratione. Nec enīm suauior ulla uox est, q[ue] ea quæ à pueris accinitur, ut merito illa κατ' εφάνη Cantus nomine uocetur.

Vulgus

Do decachordi

Vulgus crebrius Discantum uocat, ut differat à communī nomine cantus. Tenor aut̄ uelut Thematis filium, et primum uocum inuentum, quem ferè aliae respiciant uoces, & ad quem omnia ordinētur, dictus uidetur. Basis uero, quod in eam tanquam in fulcimentum omnes inclinent uoces, secundum artem suam inuenit appellationem, Vbi enim in cōcentu ea uox minus firma fuerit, ibi reliquæ uoces omnes euānidæ apparent, quemadmodum superiore diximus libro, uerba statim ullam habere possunt. Quartam, quæ octauam cum Basī, ut Cantus cum Tenore, obtineret, uocem Altum uocarunt, quidam Altitonantem. Ex his itaq; quatuor uocibus, tanquam ex quatuor elementis, corpus mixtum fit pulcherrimo naturæ munere, cui corpori quidam singulas adiecerunt, ut ex quinq; uocibus corpus constaret, alijs binas, nonnulli plureis. Sed profecto non tam ad aurium uolupatem, quantum ego iudico, quam ad ingenij ostentationem. Vix enim natura fieri potest, ut humanum ingenium, ad totac tam uaria distractum, attente simul omnia cōsyderet. Itaq; qui plureis simul quā quatuor in unum cōcentum instituerunt uoces, perinde mihi facere uisi sunt, atq; qui corpus physicum ex quinc; elemētis fieri posse persuasi, quintam, ut physicorum nostra ætate uulgas loquitur, essentiam quatuor illis addere laborent. Potest certe eximus Symphoneta, mea quidem sententia, non minus ingenij uireis ostendere in duabus tribusue cōiungendis uocibus, quā in multarum uocum aceruo ac garritu. Scio alijs aliter uisum, necego cuiusq; iudicium reprehēdo, sequatur porrò quod quisq; uelit, mihi mea dīcta sententia est. Quot homines, tot sententiæ, suis cuiq; mos. ait Comicus.

Ceterum ut qui epistolarum libros edunt, se peccatorum item, non ita pure loquentium, epistles suis illis elaboratis cōmiserint, Videlicet ut contraria opposita ex oppositis, quemadmodum philosophi loquuntur, magis elucescant, quod paulo ante nostram ætatem Angelum Politianum fecisse uideamus: Ita nobis in his quoq; exemplis uisum est factu opus, nempe ut lodoci à Prato, ac aliorum Classicorum Symphonetarū doctissimis illis cantionibus, aliorum item cantus, non tam uenustos adiungeremus, ut haberet Lector quod ex Antithesis iudicaret aliquanto argutius, quam hactenus factum est. In primis autē hoc scendum, Triplicia nobis, uelut trium ætatum, placuisse exempla. Prima quidem, (quanc; ea admodum pauca ponemus) uetus ac simplicia, & uelut huius artis infantia, quo pācto ante annos LXX. opinor primi huius artis inuētores intonuere. Neque enim (quantum nobis constat) hæc ars est multo uetus. Eius cantus simplicitate (ut ingenue, quod cordi sedet, dicam) mire nonnunquam oblector, cum mecum Antiquitatis integratatem contemplor, ac nostræ in temperantiam Musices animo perpendo. Estenim in eis mixta cum mira grauitate maiestas, quæ nō minus cordati hominis aureis demulcat, quam multi

Liber III.

241

multi inepti garitus ac lasciuientium strepitus. Altera pubescens iam artis ad adolescentem incipientis, denique ad maturiorē aetatem promota, quo paecō ante annos x L. cecinisse constat. Ea perplacent, quippe quae sedata, animum uerè oblectant. Tertia huius perfectæ iam artis, cui ut nihil addi potest, ita nihil ei quam Senium tandem expectandum, quomodo à xxv. iam annis cecinerunt. Atqui pro dolor in tantam lasciuiam nunc deuenit haec ars, ut doctis propè modum sit tardio: Idq; multas ob causas, maxime uero, quod cum maiorum uestigia, qui Modorum rationem exacte obseruauerunt, sequi pudet, incidimus in alium quendam tortum cantum, qui nulla ratione, nisi quia nouus est, placet, quod antea etiam aliubi conquesumus. Itaque nunc quod ad primæ Diapason specie duos attinet Modos, Hypodorium, ac Aëolium, eorum breuiter ponemus exempla, ut primū Hypodorij ex uno modulo duarum uocum concentum, qui modus fuit olim Okenhemus familiaris, postea ab alijs multis, precipue uero ab Iusquinno feliciter tractatus. Secundo duarum uocum, ut Vaqueram & Iusquinum uno argumento occupatos, in Tractu quadam, ut uocant, quanquam in Iusquinii Cantu statim quatuor etiam uocum est cauda, quam a reliquo corpore separare uolebamus. Tertio trium uocum oppidò antiquam in certo authore. Quarto quatuor uocum simplicem, sed in qua Modis natura oppidò pulchre expressa est. Quo sit ut numeris respondeant etiam cantiones, et quod ad Monadem attinet, Hoc est duarum uocum concentum ex una uoce, duo exempla ponemus. Alterum ex Iusquinii Hercule in sua sede positum ac finitum in D. Alterum per diatesaron leuatum in G, sed non absque fa in b clavi, ut in Dorio Hypodorioq; frequenter fieri solet ex Petri Platenis Missa. O Salutaris Hostia. In priore exemplo Inferior vox diapente infra incipiens semibreui præcedit. In posteriore contrarium fit, Nam Tenor incipit, & sequitur Bassus in diapente post integrum tempus.

X Monadas

Dodecachordi
Monados in Hypodorio prius
exemplum ex Hercule Iodoci Pratensis.

P

Leni sunt cœli   i

Eiusdem alterum exemplū

ex Petro Platensi.

P

Leni sunt coeli

& ter ra gloria

tu   a   Sed hæc

Sed hæc hactenus de Monade huius Modi satis: De Dyade aliquanto longius exemplum protractum nos duorum Symphonetarū Viqueræ ac Iodoci Pratensis concertatio, in hoc nobis proposta, quemadmodū paulò ante admonuimus, ut lectoris iudicium excitaremus ad plenius considerandum quid in unoquocque laudaret, quid offenderet. Quia in nostrum quidem iudicium frustra expectet Lector. Nam præterquam, quod omnis comparatio odiosa est, etiam hoc impedimenti accedit, quod ingenii meum partim rudius est, quam ut de hoc negotio, certò pronuntiare queat, partim etiam nimio in Iodocum affectu corruptum, utpote quem extra aliorum alem ponere soleam, haud ignarus, quod Flaccus de Poëtarum ad Homerum comparatione cecinit,

Non si Priors Mœoniū tenet
Sedeis Homerus, Pindaricæ latent,
Cæaçque & Alcæi minaces,
Stesichoriçque graues Camœnæ,

Ita in horum uirorum classe rem se habere. Scio multam nos illis alijs quoque debere gratiam, qui apud me in magna sunt existimatione, cum ob ingenij acrimoniam, tum ob non proletariam Musicæ rei eruditio nem, quod de Okenhemio, Hobrechtho, Isaaco, Petro Platenſi, Brumelio, atque alijs, quos enumerare longum esset, hoc in libro ſaepè testati ſumus. Itaque nunc de hiſce exemplis, ut Modum Hypodorum exprimant, breuibus explicandum uidetur.

In Viqueræ duarum trucum exemplo priore Tenor nobis Hypodorum belle exprimit, Sed Basis Dorium, cui tamen per laſciuia supernæ dia pente adiicit. In ſecundo eiusdem exemplo Catus eundem Hypodorum ostendit, cui supernæ ſemitonium, infernæ tonum adiicit. In Tenore eti Phrasis sit Hypodori, atque adeò etiā finis, limes tamen ſunt intra duo Ff.

In Iodoci uero priore exemplo Cantus Hypodorum refert, defectum supernè tono. Altera autem uox ſuavitatis & omnis iucunditatis plenissima Dorium, cum adiecto supernè Semiditono, quod in Dorio, Hypodorio atque Aeolio frequentissimum eſſe ſaepè admonuimus. In ſequenti uero exemplo Tenor Hypodoriū abſque defensu diatessaron, refert: Basis uero Dorium exprimit, atque ita quoque deinde ſe liabet, ubi aliae accedunt uoces.

Sequuntur Dyados in Hypodorio bina exempla.

Dodecachordi

Hypodorij duarū uocū ex

D Omi ne nō se
 cundū pecca ta no Stra quæ fecimus
 nos nec secundū iniquitates no
 stras retribu as nos
 bis

D Omi ne Nememines
 ris iniquitatum nostrarum
 antiqua
 rum cito anticí pent nos misericordiae tu
 æ, Quia pauperes facti
 su mus ni mis. emolura

ALTE:
RVM.

Liber III.

245

emplū author Vaqueras.

Domi ne non secundum pec ca
ta no stra
qua fecimus nos. Nec
secundum iniqüitates no
stras retrí bu as
no bis.

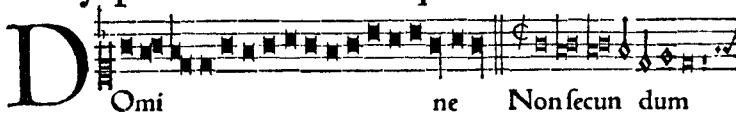
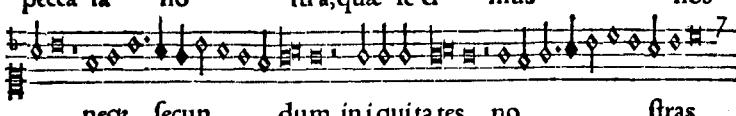
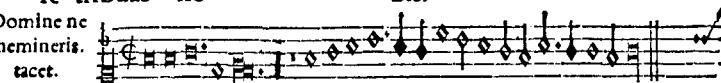
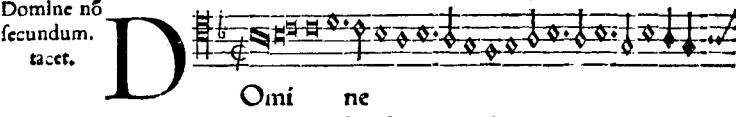
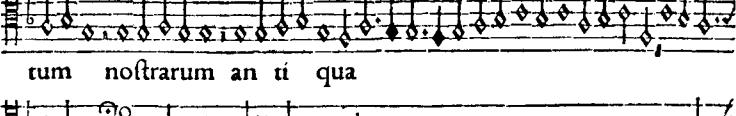
Domi ne, Nemine
ris iniqüitatū no strarum antiqua=
rum, cito anti cipēt nos misericor=
dix tu α, Quia pauperes fa cti
sumus ni mis.

EXEM
PLVM

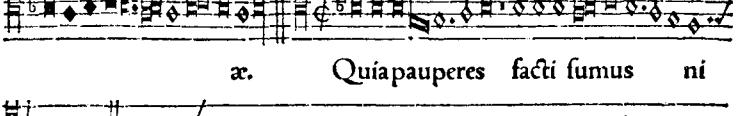
Dodecachordi

Hypodorij exemplū binarū uo

DVO

Omi ne Non secun dum
pecca ta no stra, quæ fe ci mus nosre tribuas no bis.
Domine ne memineris.ITERVM Domine nō
duo secundum.
tacet.Omi ne
nememine ris iniquita

rum Cito an tici pent nos misercor diæ tu-

mis. cum Iodoco

Liber III.

247

cum Iodoco Pratenſi authore.

Non secundum peccata
nostra quæ fecimus nos.
nec se cun dum
ini qui tales nostrarum tri buas
no bis.

Domine ne memineris. taceret. Quia pauperes facti sumus nimis.

Domine non secundum. facit. **D**ominus iterum duo
Omine ne memis
ne quis iniquitatum nostrarum antiquarum
Cito anticipent nos mise
ricordiae tu
ax. Quia pauperes facti sumus nimis.

X 4 Hypodori

Dodecachordi

Hypodorij IIII. uocum exemplum

A D iuuanos Deus saluta ris no
 ster Et pppter gloriā nominis tui Do-
 mine libe ranos

Et propitius esto peccatis no
 stris

A D iuuanos Deus saluta ris no ster
 & pppter gloriā nominis tui Domine libe ra
 nos Et propitius esto pecca
 tis no stris

plum ex eodem

Liber III.

249

plum ex eodem lusquino.

A D iuu a nos Deus salutaris
 no ster & propter
 glo ri am no mi nis
 tui Do mi ne li be
 ra nos Et propitius esto peccatis
 no stris.

A D iuu a nos Deus salutaris no ster &
 ppter gloriam nominis tui Do mi ne libe
 ra nos Et propitius esto peccati
 tis no stris

Vltima

Dodccachordi

Vltima eiusdem pars.

Roppter no men tu

Propter no men

tu

um.

Propter nomen tu

um.

Propter nomen tu

um.

Ceterum ad uniuersa Modoru exempla, quæ hactenus ac deinceps possemus certius ac exactius iudicanda, annotatione dignum atque huic negotio admodum utile uisum est, inter cætera quæ de Modis oppidò multa hactenus

Liber III.

251

hactenus docuimus, hoc quoq; Lectorē admonere, Modorum occultam quandā esse cognitionē & alius ex alio generationē, Nō sanē Symphonētarum ingenio quæsitā, sed rerum natura id ita disponente. Hoc enim fieri uideremus, q̄ties Hypodoriū instituitur Tenor, ut eius Basis sit Dorius, s̄epe etiam Æolius, quæadmodum exemplis cōtinuo sequentibus perspicuum est. In q̄bus cum Tenor sit Hypodoriū, Basis Dorij Systema habet, cum Semiditono superne. Cantus ac Altitonās, aliquando manent cum Teneore, aliquādo euariant. Rursus quoties Tenor Phrygicus est, Basis ac Cātus s̄epe in Æoliū incident, quod uiderelicit in Threnis Diuæ Magdalenes, quos postea in Phrygio referemus. Nonnunq; Cantus in Hypophrygiū uenit. Item, cum Mixolydius in Tenore est, Cantus ac Basis, Hypomixolydij, qđ Dorij est, Systema habent. Item, cum Hypoionicus instituit, Iōnicus uenit in Basin. Denicq; si Tenor cōmunem habet duorū Modorum diapente, Modi ipsi integrī in extremitatibus sunt uocibus, ut Authētes in Basi, Plagius in Cātu. In uniuersum Baseos uox libēter in Authentas inclinat, Cantus in Plagios, naturali quadā admirāda magis, & explicabili ratione. Sed ut in Dorij ac Phrygij Tenore Basis in Æoliū, Systema uno dūntaxat semitonio à Dorio uariebat, libēter incident, ita s̄epe fit ut Basis Ionica Tenore nanciscatur Lydiū, quemadmodū accidit Iodoco Pratēsi in Agnus Dei Missæ Fortuna (libet nunc ita loqui, quando aliter non possumus) & cōtra Ionicus Tenor Basin Lydiā, qđ uſu s̄epe eueniē Lector ipse simul atq; animum intenderit, facile uidebit. Neq; enim Cātores hoc studio aut suapte arte faciūt, excidite eis hoc magis naturę munere, q̄b; ipsorum uoluntate. Nec tamen perpetuo, qđ nunc dixi obseruatū est, sed ut plurimū, nam s̄ape contrarium reperias, maxime in tortis cantibus. Verum ad hoc mihi hæc dicunf, ut Lectoris ingenii excitem ad expedite iudicandū. Neq; emī quicq; æque acuit Musicū ingenium, imò nihil æque est Musicum, atq; de Modis eruditē iudicare. Mihi quidē hoc naturæ miraculo factū uidet, qui Modorū rationē ignorarunt, ab ijs tam eleganter s̄epe seruatos esse Modorum limites ac eorundē uim expressam. Nā qđ ab eis aliquādo deuiarunt, nec naturā securi sunt, non mirū. Quæ enim naturæ pars est, in qua non alī quādo incident error? Proinde partuū monstra uocare soleo Cantus extra Modū naturā præcipitatos, quales plurimos ubiq; reperias. Nunc Triados sanē uetusq; ponemus Cātilenā, quæ quantū mihi semp arriserit, imò q̄ties ego illi arriserim dici nō potest, adeo eius simplicitas simplicē meum animū uelut fascinavit, ut nunq; sature eius factus fuerim. Lector hoc stulto meo affectui cōdonet etiam atq; etiam oro. In ea Tenor uere Hypodoriū est. Basis Dorius cum semiditono superne, huic Modo cū Dorio ac Æolio cōmuni. Cantus Hypodoriū est Phrasī ac fine, sed propter cum Teneore collusione descendit in cōmunem duorū Modorū diapente, haud cum mediocri per louē gratia. Verba subtus non ab authore ipso, sed ab quoq; piam alio postea addita sunt, pia quidē, sed haud scio q̄b; ubiq; syllabis bene apta. Nostrū iudiciū de Harmonia fuit.

Triados

Dodecachordi

Triados in Hypodorio ex

D Eus meus ad te leuaui animā meam, Ví de ca la mi-

ta tem & humilitatē meam: Ne dereliq̄s me ser.tu. De. Libera ouē tuā
delaqueo uenantium. Deus meus, & Dominus, nostr̄ salutis author.

Cui sit gloria, & potestas, honor, decus & Imperium.

D Eus meus ad te leuaui animā meam. Vide calamitatē, &

humilitatē meā. Ne dereliq̄s me ser.tu. De, Libera ouē tuā delaqueo
uenantiū. De⁹ meus & Dñs nostræ salutis author. Cui sit gloria,
& potestas, honor, decus & Imperium.

emplum

Liber III.
emplum incerto authore.

253

D Eus meus ad te leuaui animā meā, uide calamita tē at
 que humilitatē meā. Neder. me seruū tuū libera ouē tu
 am delaçō uenātiū. De⁹ mes & Dñs nostræ salu tis author Cu⁹
 i sit, & potestas, honor, dec⁹ et impiū.

Q Væ sequitur Cantio quatuor uocū Antonij à Vinea est Traiectensis in Belgis. In qua Tenor, quod eadem duorum Modorum dia-
 pasen est, perinde atq; Æolius esset, incedit, sed Hypodorum esse inferior
 diapason, atq; adeò finalis clavis euincit. Basis autem festiuissime semidito-
 no, huic, ac alijs duobus Modis, Dorio ac Æolio communi, insurgit. Ha-
 bet autem tota cantio natuam gratiam in omnibus uocibus, ut dormien-
 tem uere uigilare uideas. Cantus est simplex nullo magnopere quaestus fu-
 co, nullis lafcuiēs lenocinijs: Ideoç apud grauissimos quosç plus autho-
 ritatis merito habere debet, & Lectorem uel hac gratia allicere. Hæcha-
 etenus de Hypodorio. Cui socius est Æolitus in eadem diapason specie, au-
 thore Heraclide apud Athenæum lib. 14. quemadmodum pri-
 ore ostendimus libro. Eius Æolij exempla continuo,
 post ultimum hoc Hypodori quatuor uo-
 cum exemplum, cum paruula præ
 fatiuncula subnectemus.

Y Hypodori

Dodecachordi

Hypodorij IIII uocum exemplum

Antonio à Vinnea

E Go dormio, & cor meū ui gi lat. Vox dilecti mei
 pulsantis. Aperi mihi soror mea, amica me a, co lum ba
 mea, immaculata me a Quia caput meū plenum est rore, &
 cincinni mei guttis no eti um. Expoliaui me tu ni ca
 me a. Lauipedes me os. Dilectus meus.

E Go dormio & cor meū ui gi lat. Vox dilecti
 mi pulsatis Aperi mihi soror mea amica mea, colūba mea, immacula
 ta mea. Quia caput meū plenum est rore & cincinni mei
 guttis no etium. Expoliaui me tunica me
 a Lauipedes me os. Dilectus meus.
 plum

Liber III.

255

plum. Cant. 4. Authore

Traiecti.

E Go dormio & cor meū uigilat. Vox dilecti mei pul-
 santis. A peri mi hisoror mea. Colūba mea, immaculata
 me a. Quia ca put meum ple num
 est ro re, & cin cin ni mei guttis no-
 cti um. Quomodo indu ar illa. Quomodo inq-
 nabo il los. Dilecti meus.

E T cor meū ui gi lat. Vox dilecti
 mei pulsantis. Ap i mihi soror mea amica mea, Colūba mea immacula-
 ta me a. Quia caput meū plenū est strore, &
 cincinni me i guttis noctium Quomodo in-
 duar il la. Quomodo inqnabo il los. Dilecti meus.
 Y 2 De Aeolij

Dodecachordi

De Acolij Modi exemplis.

Apter huius Diapason speciei Modus est Æolius, de quo libro superius diximus: Hic duntaxat exempla eius tractanda uidentur. Hic Modus sanè excidit Symphonetis natura id monstrante atque propemodum cogente. Cum enim Dorium per lasciuiam uariare uellent in diatessaron superiore, imprudentes in Æolium inciderunt, perinde atque de Lydio diximus, quem eadem lasciuia in Ionicum postea torserunt utriusquam flexerūt. Monados quatuor exempla ponam: Quorum tria priora Dyadē in Monade habet, hoc est binas in singulis uoces. Quartum etiam treis. Primum est Iacobi Hobrechthi Symphoneta, quod ad copiam attinet, ac Carmīnis maiestatem D. Erasmi Roterodami Praeceptoris nostri, atque adeò etiam nostro iudicio, nulli secundus. Fuit autem puero Erasmo in Musicis Praeceptor, ut ex ore Erasmi ante multos annos ipsi audiuimus. In ea cantione Æoli Systema est cum Semiditione aut diatessaron superne. Alterum exemplum est Iodoci Pratenis cum eodem Semiditione superne. In quo phrasis quidem uere Æoli est, finis tamen Ionica, quod sepe Iodocus licenter fecit, iucunditatem & gratiam ex raritate malens, quam ex Modo ratione ac natura. Tertium exemplum eiusdem est Iusquini ex Missa ad fugam facta, in quo acutior vox incipit, ac post duo tempora sequitur grauior in subdiatessaron, ut uulgo loquuntur. Esta uerum Aeolij, non Dorij, ut quidam scripsere, Systema, finitum etiam in prima diapente chorda. Quartum exemplum Triadem in Monade habet, in certum cuiusnam authoris. In eo phrasis Aeolij in *dis dia wæs ðy* regnat, sed post tertium tēpus etiam Dorij Systema apparet, porrò deinde ad longum regnat Phrygicus, postremo & superiore & inferiore diapason est Æolius. Hanc tres simul æqualiter intonare possunt, sed qui crassiore est uoce, incipiat, sequatur qui acuta, denique ultimo succinat qui media est uoce & in *dis dia wæs ðy* cantionem sedibus Aeolij superne ac inferne elegantiissime concludentur.

Sed audiamus nunc primum
Hobrechthi.

Monados

Liber III.

257

Monados in Aeolio primū

exemplum Iacobi Hobrechthi.

Monados in Aeolio secun

dum exemplum Iodoci Pratenis.

Y 3 Monados

258

Dodecachordi

Monados in Acolio tertium
exemplum ex eodem.

Musical notation for Monados in Acolio tertium. The music is written on four staves using a dot-and-dash notation. The first staff begins with a large capital letter P. The lyrics are: Leni sunt cœ li & ter ra gloria tu a. The second staff continues the melody. The third staff begins with a sharp sign. The fourth staff concludes the piece. The notation consists of vertical stems with dots and dashes indicating pitch and rhythm.

Monados in Acolio quartum
exemplum incerti
authoris.

Musical notation for Monados in Acolio quartum. The music is written on two staves using a dot-and-dash notation. The first staff begins with a sharp sign. The second staff continues the melody. The notation consists of vertical stems with dots and dashes indicating pitch and rhythm.

Sed hæc

Liber III.

259

Sed haec de Æolijs Monade sufficient. De Dyade exemplū nullum erat
ad manum. Tríados unum dūntaxat adponamus ad modum elegans
Iacobi Hobrechthi, ubi Basis pulcherrime hunc habet Modum. Cæterum
quidam nuper Altitonantē adiecerunt, sed nos γνῶντες Lectori offer-
re, non adultera obtrudere consueuimus. Mirum uero quodam uolupta-
tis loco ducere, alijs sua nugamenta tam temerē adsuere. Sanè quod tute in
tuīs operibus nolles fieri, quin in alio caues? Sed laterem lauo. Cantus &
Tenor Hypoæolijs sunt, quanquam Cantus diatesaron Hypodorijs infer-
nē accepit, ut sit inter a c ee. Tenor autem inter G ac g, uidelicet
superne defecto tono, quem infernē adiicit, ad quem
Modum Iodocus Pratensis Gaudeamus
ex Dorio fecit Æolium, ut priore
diximus libro, cap. 36.

Y 4 Tríados

Dodecachordi

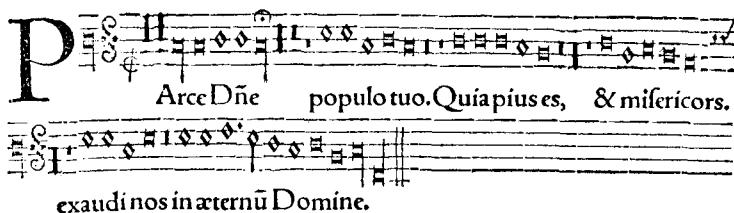
Triados in Acolio exemplū

Iacobi Hobrechthi.

Parce Domine parce populo
 tu o,quia pi us es & mi se ri
 cors ex audi nos in æter num
 Do mi ne

PAr ce Do mi ne, par cepo pus
 lo tu o Quia pi us
 es,& mi se ri cors ex
 audi nos in æter num Do mi
 ne

Parce

De mox sequente quatuor uocum Cantione.

Sequens Cantio Adam ab Fulda est Franci Germani, patrijs etiam uerba eius elegansissime composita, ac per totam Germaniam cantatissima. In ea Tenor Æolium uerē præsentat cum Semiditono superne, & tono inferne adpositis, quod & Dorius habet, et Hypodorius, ut iam sepius dictum est. Ipsa Modi diapason per diatessaron ac diapente secta, elegantissime Teneorem concludit. Nostra c̄tate Cantores putant Dorium esse magna artis ignominia, cum duo h̄i Modii ex duabus sint diapason speciebus, Aeolius ex prima. Dorius ex quarta. In qua hoc mirum nobis accidit, cum uerba eius Cantilenæ in Latinum sermonem uertere uellemus, quod hæc non Germanis tantum, sed alijs item nationibus scriberemus, conati, quām fieri potuit singulas syllabas singulis reddere notulis, hoc est breueis breuis, longas longis, hæc carmina, ne cogitantibus quidē nobis emerserunt, hoc quo uides subiecta modo, quādam defecta, quādam informia, sed notulae ipsæ in causa fuerunt (quando eas mutare fas non erat) quo minus omnina absoluta fuerint.

O Vera lux & gloria	Dimetrū Iambicū Acatalecticum.
Altissimi P A T R I S	Dimetrum Lamb. Brachycatalect.
I E S V redēptor humanæ gētis,	Dimet. Iamb. Scazon Hypcatalect.
Spes, simulq; Salutis portus.	Dimet. Trochaicum sed Scazon.
Oram, te, mūdi dec⁹ PATRIS honos,	Trimetrum Lamb. Catalecticum.
Intende rebus hominū penē perditis	Trimetrum Lamb. Acatalecticum.
Quas, tu nisi polo uides, p̄pitio, collapsuras,	Quadratū Lamb. Catalect.
Casuq; pessimo mox	Dimetrum Lamb. Catalecticum.
Ruituras, certius nihil.	Dimetrum Lamb. Acatalecticum.
Tot fulgurant miseria,	Dimetrum Lamb. Catalecticum,
Hostisq; noster animo	Ad Idem.
Nequissimus.	Monometrū Lamb. Acatalecticum.
Defensa CHRISTE q̄s crux redemisti,	Trimetru Lamb. Acatal. sed Scazon.
Cœlū domiciliū da nobis, fiat Amē.	Hexametrū Heroicū sed Claudum.
	Aeolij

Dodecachordi

Acolij IIII uocibus exemplum.

O Vera lux & glo
ria altissimi Patris IESV
redēptor humanæ gen
tis. Spes simulq; Salutis portus
Oramus te mūdi decus, Patris honos. Intendere bus hominū
penē perditis. Quas, tu nīsi polo uides propitio, collapsu
ras Casuq; pessimo mox Ruituras certius nihil. Totfulgurāt miseriae,
Hostisq; noster animo Neq;ssimus Defensa CHRISTE q;s cruore redemi
sti. Cœlū domiciliū da nobis fiat Amen.

O Vera lux & gloria Altissimi Patris IESV redēptor
hum. g̃tis, spes simulq; salutis por. Oram⁹ te mūdi dec⁹ Patris honos. In
tēdereb. hoīm penē pdit⁹. Quas tu nīsi polo uides ppitio, collapsi. Casuq;
pessio mox Ruit. cert. nihil. Tot fulgur. miser. Hostisq; noster aīo Neq;ss.
Defensa CHRISTE q;s cruore redemisti Cœlū domic. da nob. fiat Amē.
Adam

Liber III.

263

Adam ab Fulda Francus Germ.

O Vera lux et gloria Altissimi patris IESV redemptor humanæ
gentis Spes simulq; Salutis portus Oramus te mundi
decus, patris honos Intende rebus hominū penē perditis. Quas
tu nisi polo uides propitio, collapsuras Casuq; pessimo mox Ruituras certis
us nihil. Tot fulgurāt miseriae, Hostisq; noster animo Neq;ssimus Defensa CHRIS-
STE q;s cruore redemisti. Ccelum domicilium da nobis fiat Amen.

O Veralux & Gloria Altissimi Patris IESV redem-
ptor humanæ gentis, Spes simulq; salutis portus Oramus te mun-
di decus Patris honos Intende rebus hominū penē perdi-
tis.
Quas tu nisi polo uides, ppitio, collapsuras Casuq; pessio mox Ruituras certis,
nihil. Tot fulgurāt miseriae, Hostisq; noster animo Neq;ssimus.. Defensa CHRIS-
STE q;s cruore redemisti Ccelū domic. da nobis fiat Amen.

Subiun-

Dodecachordi

SVbiungemus autem huius Modii aliud exemplum amici nostri Damiani à Goes Equitis Lusitani, uiri nobilis, & eximij nostræ tempestatis Symphonetæ. Qui postq[ue] totam fermè lustrasset Europam, hic ad Hercyniæ sylvæ caput D. E R A S M U M Roterodatum inuisit, cuius hospitio aliquot mensibus suauissime est usus, hinc inter nos noticia orta, hinc amicitia facta, quæ nunq[ue] quo ad uixero euaneat. In huius Cantilenæ Basili atq[ue] Cantu, Æolij modi uera est formula. Tertia uox in neutram partem explet modum, sed de utroq[ue] extremo participat ac uelut suum communis cat corpus. Verba sunt ex septimo Capite Micheæ.

Aliud Aeolij Modi exemplū

authore D. Damiano à Goes Lusitano.

CANTVS

N Elæ teris in i mica mea,
 inimica mea, inimica mea super me,
 sup me, quia cecidi, quia cecis
 di, quia ce ci di, consurgam cum sedes
 ro. ij. In tene bris Domi=

nus lux me a est z. Dominus
 lux mea est. Dominus lux mea est.

Nelæteris

Liber III.

265

MEDIA
vox

Nelæteris, nelæ te ris inie-
 mica mea inimica mea ij. super me
 super me Quia cecidi quia
 cecidi quia cecidi consurgam
 cumse de ro, consurgam cum se de
 ro in te ne bris

BASIS

NElæ te ris nelæ te ris ne læ te ris inimica
 mea inimica mea super me super me
 quia ce ci di, quia ce ci di Quia ce ci di con-
 surgam cum federo con surgam cum federo cum se-
 dero in te ne bris Dñs lux mea est Dominus lux mea
 est Dñs lux mea est.

Z De Hypophrygio

Dodecachordi

De Hypophrygio exempla,

Caput XIII.

Nunc Hypophrygij Modi exempla ponenda sunt. De quo præfari hoc necesse habemus, quod priore libro de eodem admonuimus. Nemper raro esse huius Modi cantus, Qui uel in B magnum descendant, uel qui b paruum non superent, Itaque intra duo Cc consistunt perinde atque sint Ionici, cum ab his in immensum distent. Sæpius etiam in usu esse apud Symphonetas, utin d paruum exurgant, nec infra D descendant, quod & Princeps eius Phrygius habet, id priore quoque libro exemplo Pange lingua declaratum est, cap. 36. Ut uerum sit quod quidam Musici aiunt nullos duos quidem Modos proprius cōiungi quam Hypophrygium ac Phrygium, frequenter enim connexi intra octauam, nonam ac decimam consistunt, cum alij undecimam etiam excedant, nempe diapason ac dia tessaron. Huius igitur Modi ad formam præcedente capite descriptam tria ponemus exempla. Primum trium uocum, simplex ac uetus, & huius nascentis olim musices, In cuius Cätu & supernè & infernè ad huius Modi diapason tonus adiectus est. In Tenore infernè ademptum semitonium minus, quod supernè adiectum est una cum Tono. In Basi contra, supernè tonus ademptus infernè locum inuenit. Phrasis tamen est Æolia. Secundum quatuor uocum, eruditioris iam seculi & magis exercitati, Cantus & Tenor ut in priore. Basi semiditono depresso, Harmonia est in primis grauis & Modum belle exprimens. Tertium uero exemplū omnibus absolutum numeris, quo modo iam à uiginti annis in fastigio Musica posita inclaruit. Sed ut ingeniosa magis cantio est, ita lôge magis licentiosa, hoc est iudicium meum, Lectori (ut ubique admonemus) sit liberum & ipsi iudicare quod uoleat. Verba pri mi exempli sunt Psalmus undecimo.

Hypophrygij I. Exemplum.

CANTVS

Aluum me fac Do mi ne, Quo ni amde fecit
San ctus, Quoniam diminutæ sunt ue ri tates à fi lijs
hominum. Vana locuti sunt unus quisq; ad proximum su um.
Saluum

Liber III.

267

T E N O R

S Aluum me fac Do mine, Quoni am defe cit
 San ctus, Quoniā diminutę sunt ueritates à filijs hominū. Va
 na locuti sunt Vnusquiscę ad proximū suum.

B A S I S

S Aluuū me fac Dñe Domī ne, Quoniam defe cit
 San ctus, Quoni am diminutę sunt uerita tes à fi
 lijs hominū. Vanalo cu tisuntunusquiscę ad proximum
 suum.

Z z Hypophrygij

Dodecachordi Hypophrygij exemplum II.

Iaac Germanus

CANTVS

T O ta pulchra esami ca me a, & ma cu la
 non est in te, nō est in te, fauus di stil lans labia tu a. mel &
 lac sublin guatua, o dor unguen torum tu o rum su-
 pero mni a aro ma ta. Iam enim hy ems tran sijt Im-
 ber abiit & re ces fit.

TENOR

T O ta pul chra esami ca me a, & macula
 non est in te. Fauus distillans la bi a tu a,
 mel & lac sub lingua tu a. odor unguentorū tuorum super
 omnia aro ma ta, iam enim hyems transijt,
 Imber abiit, & recessit.

Ex Cant.

Liber III.

269

Ex Cant. cap. IIII. & II. Henricus

nus author.

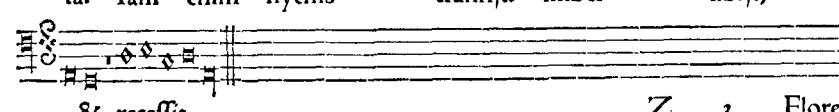
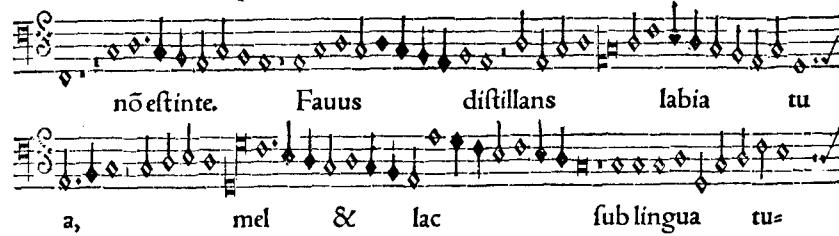

ALTITO=
nans

& macula non est in te.

BASIS

Dodecachordi

Flo resappa rue runt, ui ne æ floren tes
odorem dederunt. Et uox turtu ris au di ta
est inter ra no stra, Surge,
pro pera ami ca mea, ami
ca mea, ueni deLibano. Veni, coro
na be ris.

Floresappa ru erunt, uine æ florentes
odo rem dederunt. Et uox tur tu ris au
di ta est in inter rano stra. Surge, propera ami
ca mea, ueni deLibano. Veni, coro na be ris.
Flores

A L T E R A

Liber III.

271

F Lores ap pa rue runt,
 uineæ flo
 rentes odo rem dederunt. Et uox tur tu ris
 au di ta est in terra nostra,
 Surge, pro pe ra
 ami ca mea, ueni de Libano.
 Veni, co ro na be ris.

F Loresappa ru e runt, ui neæ flo=
 ren tes odorem. Et uox turtu ris au=

di ta est in terra nostra, Surge,
 pro pe ra amica mea, amica mea, ueni de
 Libano, Veni corona be ris.

Z 4 Hypo

P A R S.

Dodecachordi

Hypophrygij exemplum III.

M Agnus es tuDo mi ne, & magnum nos
 mentuum, uberrimus fons gratiarum. & Deus summe
 bonus. Suaue refrigerium
 lacry man tis, Dulce solatium
 uni ca mer ces supernorum ci ui um.

E T magnum no men tu um,
 uber ri mus fons gra tia rum. Et De us.
 & sum me bo nus. Sua ue
 re fu gium la cry man tis. Dulce sola
 tium, uni ca mer ces superno rum
 ci ui um. Iodocus

Liber III.

273

Iodocus a Prato author.

Et magnū nomen tu um, uber ri mus
 fons gra ti a rum. Inly ta pro les sum mi
 Dei, & Deus summebo nus lan guen tis ani
 mæ. Dulce sola tí um,
 uni ca mer ces super norum ciui um.

Magnus es tu Domine. Et magnum
 nomen tuum, uberrimus fons omnium gra ti= a rum. Inly ta proles summi Dei. Deus
 sum me bo nus lan guen tis ani mæ.
 Dulce so la cium, uni ca mer ces supernorum
 ciuum. Tu pauperum

Dodecachordi

Tu pauperū refugiū, tu lāguoris remedium, spes exulū, fortitudo
 labo ran ti um, ui a erran ti um. Etnunc
 redēptor Dñe ad te solum confugio, te Deū uerum ado ro, In
 tespe ro, Sal, mea IESV Christe, adiuua me, Ne unq̄
 obdor mi at in morte anima mea.

Tu pauperū refugiū, Tu lāguoris remedium, spes exulū,
 fortitudo laborantium. Veritas & ui ta. Etnūc
 redēptor Dñe, ad te solum cōfugio. Te uerū Deū ado ro,
 in te confido salus mea IESV Christe, adiuua me, ne unq̄ ob dor mi at
 in mor te anima mea.

Tu pauperum

A L T E R A

Liber III.

275

Tu pauperū refugiū. Tu lāguoris re me di um, spes exulum, for
titudo laboran ti um, uia er ran
tium. Etnūcredēptor Dñe Adte solū cōfugio, Teuerum
Deuma do ro, In tespero, Salus mea IESV CHRISTE ad
iuua me, Ne unq̄ obdor mi at in mor te ani ma
mea.

Tu pauperū refugiū, languoris remedium, spes exulum, for
titudo laborantū. Veritas & ui ta. Etnunc
redēptor Dñe adte solū cōfugio. Teuerū Deumado ro, In te
cōfido salus mea IESV Christe adiuua me, Ne unq̄ obdormiat ī morte
anima mea.

Hyperæolij

P A R S.

Dodecachordi Hyperæolij Modi exemplū.

ATq̄ horum quidem, quos hactenus recensuimus Modorum exempla ubiq̄ obuiā sunt. Verum huius, ac sequētis Modi, non item. Huīus quidem integrum nullum, quod sciam, inuenitur, sed ut fingi queat, superiore uolumine docuimus. Apud Petrum Platensem defectum superne dítono inueni, adiecto infernē tono, cum tamen ea missa esset ad Aeolium intonata Modum, superne deficiens Tono, quem infernē habet, ut ad finē Capitis 36. superioris libri ostendimus. Eam mox ponemus si prius Sixti Dietrichi nostra ætate insignis Symphonetæ posuero, quod nuper ē Constantia ad nos misit. In quo Tenor inter b ac bb incedit, adcepto infernē tono Authentarum lege. Totamq̄ diapason suprafinalē clauem habet, Ut merito inter Authentas numerari queat, siquidem in Modoruī numerum accipiendus. De quo pluribus non est opus, quando superiore uolumine de eo nihil, quod sciam, neglexerimus.

Sixtus Dietrich.

Do mi ne IESV C HRISTE fili De
iui ui Qui di xi
sti Nolo mortem peccatoris, sed ut ma
gis, sed ut ma gis con uer
ta tur, & ui uat, & ui uat. Miserere,
miserere miserere mei Do mi nemei Dñe A
men. O Domine

Liber III.

277

O Domine IESV Christe, Fili Dei uiui, qui dixisti, no lo morte peccato ris: sed ut magis conuertat & uiuat. Miserere, misere re re mi se re re mei Domine mei Dñe Amen.

O Domine IESV Christe, o Dñe IESV Christe Fili Dei ui ui: fili De i ui ui, quidixisti. no lo morte peccatoris, sed ut magis sed ut ma gis conuertatur & ui uat, & ui uat & ui uat. Miserere, miserere, miserere mei Domine: mei Dñe: mei Dñe. A men.

Aa Hæc

Dodecachordi

Hec Cantio præter expectatum authori excidisse uidetur, Cuius Te^snor, ut diximus, huius Modi finalem habet clauem, supernè ditonio ab eius diapason deficiens, infernè tonum adiicit. Reliquæ uoces à Phrygij natura haud multum absunt. Cum tota missa ad Æolium sit instituta Modum ab authore, ut iam diximus.

Hyperæolij alterū exemplū,

The musical notation consists of three staves of neumes on a four-line staff system. A large initial letter 'C' is followed by the word 'HRISTE' in capital letters. Below the first two staves are the Greek words 'ελέ' and 'σομ' respectively. The music is in common time, indicated by a 'C' at the top left of the first staff.

The musical notation consists of three staves of neumes on a four-line staff system. A large initial letter 'C' is followed by the word 'HRISTE' in capital letters. Below the first two staves are the Greek words 'ε', 'λέ', and 'σομ' respectively. The music is in common time, indicated by a 'C' at the top left of the first staff.

Authore

Liber III.

279

Author Petrus Platensis.

Dodecachordi De Hypolydio, Cap. xv.

Sed ne huius quidē Modi exempla apud Symphonetas nostrā extatis in ulla sunt usū. Apud ueteres Ecclesiasticos, ut libro priore diximus, in haud infre-
quēti. Nostri in eo tertiam diapente speciem fa fa, in quartam ut sol commuta-
runt, haud leui per Herculem momento, nempe qui hoc pacto in Hypoionis
cum incidat, qui nō parum hoc cōcinnior atq; mollior est Modus. Itaq; Hypoionis
ei lenocinū huic ita obfuit, ut prop̄ modum oblitterauerit, extinxeritq;. Huius quidē
Modi exempla, ut priore diximus libro, sunt. Esto mihi. Introitus in Quinquage-
sima. Item de Confessoribus. Os Iusti. Alia præterea cantica, sed quorum pauca non
aliqua in parte corrupta fuerint. Adeò nostræ tempestatis molliculae aures nihil pau-
lo asperius pati possunt. Quando uero, ut iam dixi, huius Modi nullum apud Sym-
phonetas nostra erat uiderem exemplum, quod nō aliqua ex parte deprauatū esset,
uidelicet in Hypoionicum detorū, Admonui ibi aliquot huius regionis mihi fami-
liares, qui id negotiū adsumerēt, atq; pro dignitate tractarent. Ibi Gerardus à Salice
sacræ religionis Presbyter, Belgæ natus, cui regioni hoc negotium plurimum debet,
Introitum Os iusti satis dignè, ut mihi uisum est, intonauit: uno dūtaxat loco supra
huius Modi Diapason, Tono adcepito, quod licentia in omnibus admittitur Mo-
dis. Cantus etiam intra huius Modi limites egregie eius naturam ostēdit. Basis uere
Lydia est, cui tamen superne adhexuit ditonus. Psalmus deinde Laudate Dñm
cuiusdam Antuacensis est, in quo cum Cantus Hypolydium, Tenor Lydium refe-
re uideantur: Finis tamen in omnibus cōfusus facit, ut mediatio non sit certa, maxi-
me in Basi, ipsa Phrasis tamen est duorū Modorum cum mi in b clavi. Lector ea ex-
empla boni consulat, Nam ad negotiū ostensionem satisfaciunt. Præmittimus tamen
Monada, in qua Altitonans ex Tenore in Diapente post Semibreuem procedit, Mo-
dis intra Cae c belle incedit, Mox Dyas subnectit. Vbi Tenor iisdem clavis ad-
cepito superne Tono concluditur: Catus inter c ac Cc, adcepiti superne Tono, infer-
ne semitonio, naturali etiam huius Modi systemate cōcinnatus. Quanq; initia fatis
distantia. Author utriuscq; Gregorius Meyer, de quo in sequentibus sapit.

Hypolydij Monas author

Gregorius Meyer.

Gregorius

Liber III.

281

Gregorius Meyer.

Duûm

Hypolydij

Aa 3 Hypolydij

Dodecachordi

Hypolydij exemplum Gerar

O Siu sti me di ta bi tursapien-
 tiam & lingua eius loquetur iudi ci-
 um Lex Dei eius in corde i pſi us.

No li & cæ. Nec zela ue ris fa ci en tes ini qui
 ta tem.

O S Iusti medi ta bi tur fa pi en-
 tiam, sa pi en ti am & lingua e ius ij lo que
 tur iu di cium Lex Dei eius, Lex Dei e ius in
 corde ipſi us, in corde i pſius. Nec zela ue ris
 fa cien tes ini quita tem, ini qui ta tem.
dus à

Liber III.

283

dus a Salice Elandrus author.

O Siu stime di ta bi tur
 sapientiam & lin gua eius loque tur iu di-
 ci um. Lex Dei eius in corde ipsi us.
 in corde ipsi us. Nec ze la ue ris facientes ini-
 qui ta tem ij ini qui ta tem.

O Slu sti medi ta bi tur sapi en tiam
 sapi en ti am, & lin gua eius loque tur
 iudicium ij Lex Dei eius
 in cor de i ipsi us. Nec
 zela ue ris facientes iniqui ta tem ini qui ta tem.
 Aa 4 Hypolydij

Dodecachordi Hypolydij exemplum.

L Audate Dñm oēs gētes, o mnes gētes. laudate eum oēs po-
 pu li. Quoniam confirmata est super nos misericor-
 dia e ius. mi sericor dia eius. Et ueritas Dñi
 manet in æter num, & ueritas Dñi manet in æternū manet in
 æter num.

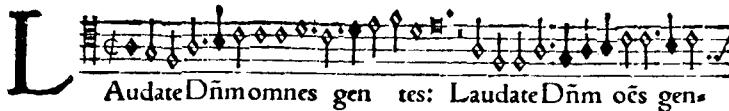
L Audate Dñm oēs gen tes. Laudate eum omnes
 Po puli. miseri cor dia e ius, & ue ri tas
 Dñi manet in æter nū, & ueritas Dñi manet in æternū Inæ-
 ternū manet in æter num. manet in æter num.

Legend

Liber III.

285

Legend

Sequitur pars altera.

Gloria

Dodecachordi

Gloria Patri, & Filiō, & Spíritu i Sancto.

Et Spiritui Sancto. Etnūc, & semp, & in
secula seculorū. Amē. Quoniam confirmata est su
per nos misericordia dei a eius. misericordia eius.

Et ueritas Dñi manet in æternum. Et ueritas Dñi manet in æternū. ma
net in æter num.

Gloria Patri & Filio, & Spíritu i Sancto. Si cut
erat in principio & nūc & semp, & in secula seculorum Amen.

Misericordia eius. & ueritas Domini manet in æ
ternum, & ueritas Dñi manet in æternum: In æ
ternum: manet in æternum.

Gloria

Liber III.

287

Gloria Patri, & Filio, & Spiritui Sancto, & Spiritu
tui Sancto. Etnūc & semp, & in secula seculorū Amē.
Quoniam confirmata est su
per nos miseri cordia
ius, & ueritas Dñi manet in æter num: & ueris
tas Dñi manet in æter num: manet in æter num.
Gloria Patri, & Filio, & Spiritui Sancto. Et Spirito
tui Sancto. Sicut erat in principio & nūc & semp, Et in secula seculorū
amen. Quoniā cōfirmata est super nos Misericordia eius &
ueritas Dñi manet in æter num. Et ueritas Dñi manet in æternū.
manet in æter man. in æternū.

De Ionico

Dodecachordi De Ionico exempla,

Caput XVI.

Iter huius tertiae diapason speciei ex C in c Modus est Ionicus qui & lastius, nostra aetate usitissimus, ad quem omne Vt, referunt Cantores & Symphonetae, quemadmodum libro superiore de eo satis copiose scripsimus. Huius tria exempla ponere placuit. Primum quidem eruditissimum, duarum trium quo cum Iodoci Pratensis. In quo Cantus manifestam habet totius huius Modiphrasin, Tenor diapente duntas xat, mox secundo loco etiam Basis totum Modum, tanta hercules modestia, tantaq; gratia, ut huiusmodi dignum erat, quo suum honoraret conditorem. Alterum exemplum iuuenile est a puero Aquis Grani conditum Adamo Luyr, quod mihi olim obtulit Agrippinæ cum mathematicas illuc profiter disciplinas. Tertium Ioannis Richafort. Cuius magna est nostra aetate laus in componendis uocibus. In omnibus autem huius Modis exemplis transpositio est per diatessaron a proprio loco, ut Basis intra Scalam locum habeat, nec extra uageat, quod & in plerisque alijs ut in Dorio, ac Dorij platio, Hypodorio, & huius Hypoionico fieri solet. Ad hoc enim tetrachordum Synemmenon utile est, alioqui ab scala prorsus relegandum, plus enim confusionis nobis partit quam utilitatis praebat. De Modo huius natura plura non sum dicturus, quod antea de eo abunde differuerimus, & quod omnibus notus. Ne exempla quidem tot daturus, nisi casu in id propositi latius essem. Quinque quo cum huius item Modis elegans exemplum est. Stabat mater dolorosa, Iodoci Pratensis, nobilis compositio, quam cantionem, quod in manibus omnium est, consulto omisimus.

Iodoci Pratensis de Ionico exēplū

CANTVS
Duūm.

A Veuerū corpus Christi na tum ex Maria uirs
gi ne, ex Maria uirgine.

TENOR

A Veuerū corpus Christi na tum ex Ma ri a
uir gi ne. Vere

Liber III.

289

C A N T V S

V

Ere passum, immolatū in cruce pro ho-
mine. In cruce pro homi ne.

T E N O R

V

Ere passum, immo la tum in cruce pro ho-
mi ne.

Trium eiusdem de eodem
exemplum.

B A S I S

V

E re passum, im mo la
tum. In cruce pro homi ne, in cruce
pro ho mi ne.

Bb Ionici

Dodecachordi

Ionici secundū exemplū Adā

I Uppiter omnipotens nu me ris con ce de ca noris Per
 stre pi ta re melos. Al ti sona au ri co mus citha ra non
 defit Apollo Pie ri dumq cho rus. Flu mi na
 di spa ri bus phibet fugiētia nervis Or phe ūs, & fixum com
 mouet ire nemus. Intētos etiam lapides hic red detin er te is
 Etiuuat in domitos huc properare feras ij.

I Uppiter omnipotēs numeris cōcede can. Per stre pi ta re
 melos. Altisona auricomos cithara nō defit Apollo Pi e ri
 dūq choros. Flumina di spa ribus prohibet fu gi en tia ner
 uis Orpheus & fix. cō. ire ne mus. Intētos etiā lapides hic reddat
 Luyt

Liber III.

291

Luyr Aquegranēsis author.

inerteis. Etiu uat in do. huc properare fe ras. huc propera
re feras.

I Vppiter omnipotēs numeris conce de cano ris

Perstrepitare me los. Altifona auri comos Citha
ra non defit Apol lo Pie ri dumq cho rus.

Flumina di spa ri bus phibet fugientia neruis Orpheus & fix. cō. ire nemus. Intentos etiam la pides hicred dat

inertes Etiuuat in domitoshuc properare feras huc
pro pe rare feras.

Bb 2 Ionic

Dodecachordi

Ionici tertium exemplum

C Hristus re sur gens ex mor tu is iam non moris
 tur ij. Mors illi,mors il li ul
 tra nondo mi na bi tur,non do mi nabi tur, quod
 enim mortuus est,pec ca to mortuus
 est se mel. quod autem uiuit,quod autem ui uit, ui uit De o. Al le
 lu ia. al le lu ia.

C Hristus resur gensex mor tu is iam non moritur
 ij. Mors illi ultra nō dñabitur, nō do-
 minabitur. Quod em̄. Quod em̄ mortuus est, peccato
 ij. mortuus est se mel. Quod autem ui-
 uit,Quod autem uiuit,ui uit De o. Allelu ia al le lu ia.

Ioannes

Liber III.

293

Ioannes Richafort author.

C Hri stus re sur gens ex mortuis iam non morie
tur. mors il li ul tra non
dominabitur, non dominabitur Quod
enim mortuus est, peccato peccato mors
tuus est se mel. Quod autem uiuit,
uiuit Deo Al le lu ia alleluia.

C Hristus resur gens ex mortuis iam non mori
tur. Mors illi ul tra non domina bi tur ij.
ij. Quod enim mortuus est Quod enim mortuus est, peccato mor
tuus est semel. Quod autem uiuit, uiuit Deo.
Alleluia al le lu ia al le lu ia. Mortuus
B b 3

Dodecachordi

Mortuus est enim ij. ppter de li cta nos
 stra, & resurrexit propter iustificationē nostrā. Quod autē
 ui uit ij. uiuit Deo. Alle lu
 ia. Alle lu ia.

Secunda pars.

Mortuus est enim ij. ppter delicta nostra,
 & resurrexit propter iustificationē no stram. Quod autē
 ui uit. Quod autē uiuit, uiuit De o. Alleluia
 alle lu ia.

Mortuus

Liber III.

395

Mortuus est enim mor. est enim propter delicta nostra,
 & resurrexit propter iustificationem nostram.
 Quod autem uide uit, uiuit Deo
 Alle lu ia. alle lu ia.

Mortuus est enim in propter delicta nostra,
 Et resurrexit propter iustificationem nostram. Quod autem uide uit, uiuit Deo.
 Alle lu ia, alle lu ia.

Bb 4 DeDorio

Dodecachordi

De Dorio Modo exempla,

Caput XVII.

Hic Modus optimo iure primus erat, cum ueneranda grauitate, tum sublimi quadam & incenarrabili maiestate. Sed quia quartus diapason specie erat, manifest nobis, ut Sextus in hoc ordine. Vulgus, tamen nescit, itrenue adhuc eius dignitatem tuetur ac descendit, atque ad eum primum facit. Cuius causa nobis dicta est, cap. 7. prioris voluminis. Nunc eius cantiones multarum uocum tractabimus, non ex dignitate, ut certe decibat, sed ex usu, uno altero ex exemplo adducto, ne nihil de illo dixisse arguamus. Est enim uulgatissimus, & multæ cantionum Chilliades ad hunc factæ inueniuntur. Quis est enim Symphonetes, qui non in hoc Modo aliquando Diuæ uirginis Salutationem tentauerit, id est frequenter cum aliorum amulatazione, quo contentionis generelibet certabat Jacobus Hobrecht, ut qui copia omnes suæ ætatis cantores (quod in missa Hercules dux Ferrariae, uisus est uoluuisse ostendere) superabat, quicquid enim conabat dicere Carminem erat, ut ille ait. Magnifica est eius ad diuam Virginem Salutatio ad hunc intonata Modum. Nos quatuor brevia eius ponemus exempla. Primum Gregorij Meyer, Monada, ex qua Dyas. Vbi bellissime Modus inter Detinatur. Et Basis sub Themate in diapente post treis semibreueis. Alterum Duum Antonij Brumel ex Missa Festivali (Sic enim appellauit) doctum iuxta atque iucundum, & utraque uoce Modum pulchre representans. Tertium Thomæ Tzamen Aquagranensis, qui Adamil uuenis, cuius in Iodoco meminimus, præceptor fuit. Quartum quatuor uocum Ioannis Mouton Galli Regis Fracisci, cum ego Luteciae degerem, Symphonetæ.

Monados in Dorio exemplū

Author Gregorius Meyer.

Dyados

Liber III.

297

Dyados in Dorio exem

plum Antonij Brumel.

Q Vi ue nit
                  In no mi ne
                  Do
                  mi ni.

Q Vi ue nit
                  Inno mi ne
                  Do
                  mi
                  ni Dorij

Dodecachordi

Dorij tertium exemplum

D Omine IESV CHRISTE Rex salutis nostræ Au-

thor. Quenō piguit relinquere sum mi Pa tris so-

rium Vt seruares misere er ran te is & ege nas lu mi-

nis oueis. Ne hostibꝫ ludibrio præ da sœua tuis unq̄ essent. Ergo ô

mundi Re ctoꝫ, seculi seruator audi. Pax pec ca to ri bus Da ue ni-

am erratis nostris ôlu cis pbitoꝫ, Et miserere no stri Quoniā mi se ri-

cors, & instaurator gratiꝫ, fons & origo ueniꝫ. Cōfer ouibꝫ oīa que merentur au-

thoris opem, Et benignitatiꝫ omen.

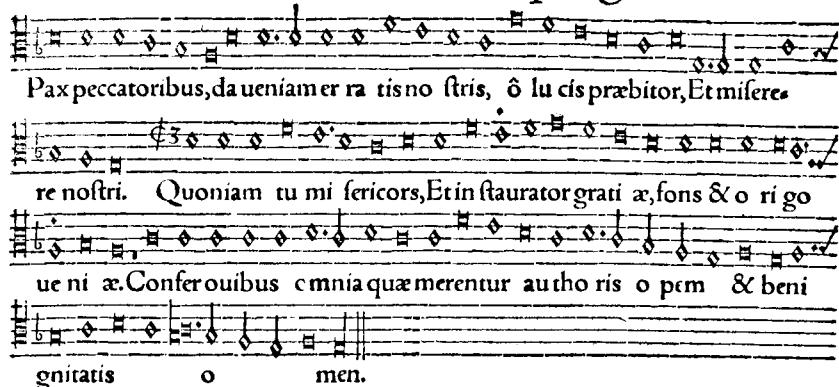
D Omine IESV Christe Rex salutis nostræ auhor. Quenō pig. relinquere sum mi

Patris solium Vt seruares misere errateis & egen. lu. oueis. Ne host. ludibrio

præda sœua tu is unq̄ essent. Ergo ô mundi Rector seculi saluator audi

Thomæ

Liber III. Thomæ Tzamen Aquegranensis.

Dominus IESU CHRISTE Rex salutis nostra Author.
Quem non piguit relinquere summi
Patris soli umbras serua res misere errantes & cogenas luminis
oueis. Ne hostibus ludibri o præ das uatus uncessent. Ergo
omnidi Rector, seculi salvator audi. Pax pecato bus Da ueniam erra-
tis nostris ô lucis præbitor, Et misere nos tri. Quoniam tu misericors, Et in sta-
urator gratia. Fons & origo ue niae. Confer ouibus cunctis quæ merentur autho ris o-
pem, Erbenignitatis omen. ☩

Aolutus

Dorij

Dodecachordi

Dorij quartum exemplum.

D

Omine Dñe saluū Regē Et exaudi nos in die, sal
 uum fac Regem, & exaudi nos in die, quia in uocā
 uerimus te, ecclestēm dans ei ro rem, tuū catholicū
 gre gem Salua defende prote ge
 Domine dñe fac Re gem.

D

gem & exaudi nos in die, quia in uocā uerimus
 te si. ecclestēm dans ei ro rem, tuū catholicū
 licum gre gem Salua defende prote ge
 Domine saluum fac Re gem.

Ioannes

Liber III.

308

Ioannes Mouton Author.

E

Texaudi nos in die, Dñe saluum fac
 Regem, saluum fac Regem & ex audi in die, in die, qua
 in uo ca ue ri mus te cælestem dans rorem
 ij. Do mi ne sal uum fac Regem tuū catho
 licum tuū catholicum gregem, sal ua, defen de prote
 ge Dñe Dñe saluū fac Regem.

D

Omine Dñe saluum fac Regem
 Et exaudi nos in die
 qua in uo ca ue ri mus te cæ lestem dans ei ro rem
 Dñesal.f. Regem tuum ca tho li cum
 gre gem Salua defende pte ge Dñesaluum fac Re
 gem ij. Cc Deus qui

Dodecachordi

D Eusqui Mo y si le gem
 dedisti in Sinai mōte. dedi sti in Sinai monte ij.
 Fac nos ad cœlum scan de re
 postpræ sen tis ui tæ mor tem. Domine saluū
 fac Regē. Dñe, Dñe, Domine saluum fac Re gem.

D Eusqui Mo y si legem dedi
 sti in Sinai monte ij. Fac nos ad cœ
 lum scandere, scandere, postpræsentis
 uitæmor tem. Domi ne saluum fac Re gem.

Domine sal. f. Regē. Dñe sal. f. Regem.

Secunda pars

Deus

Liber III.

303

D Eus qui Moysi le gem
 de di sti in Sinai mon te. dedisti
 in Sinai mon te ij. fac nos ad
 cœ lum scan de re postpræ sen tis uitæ mortem.
 Domi ne, Dñe saluū fac Regē, Domine saluū fac Regem,
 Dñesaluū fac Regem.

D Eus qui Moysi le gem dedi sti.
 dedisti in Sinai monte.
 fac nos ad cœ lum scande re. scan-
 de re postpræ sentis uitæ mortem. Do mi ne Domine
 saluum fac Regem. Domine saluum fac Regem Regem.
 Cc 2 De Hypo

Dodecachordi De Hypomixolydio,

Caput XVIII.

Tria apud ueteres hic Modus habet nomina. Nā & Hypomixolydius & Hyperiastius, & Hyperionicus dicit, Quorū nominū rationem priore uolumine Cap. 22. enarrauimus. Dictumq; est eodem in capite eius Systema cum Dorio idem esse: Diuersum tamē ab eo mediatione & clave finali. Dictū eodem loco hūc Plagium esse Mixolydij, qui cum communem habet diapēte ut sol, & diatessaron resol in fernē, quā Mixolydius supernē. Hic apud ueteres ecclesiasticos in maximo fuit usu, hodie non ita frequenti. Themata quidē uetera festiuissime nostra ætate Symphonetæ quatuor cōponunt uocibus, at ipsi raro noua inueniunt. Ponā tamē unum huius quidē Modi exēplum quatuor uocibus à Ioanne Vānio Brisgoico intonatū, dum Friburgi in Helvetijs Phonascum ageret, anno à Christi nativitate M. D. xvi. Eo tempore alij suadebant, aliij, q̄rum de numero ipse erat, uehementer dissuadebant Helvetijs cum Francisco Francorum Rege pacē ineundam. Id carmē quia doctis impense placuit, mihi quoq; uisum est ponendum, ipse Lector iudicet. Est & Ioannis Muoton Canticum Saluator mundi oppidō elegans, quæ uulgo circūfertur, ideoq; hic omissa: Item Iacobi Hobrechti Missa, Si dedero: Cuius Cap. 8. huius libri meminimus. Ceterū Iodocus Pratensis, Cantionē Sanctus de beatissima Virgine ad hunc cōpositum Modum, in Tetrachordū Synem menon detorsit, sed immutabili permanente Systemate, Eius duarum uocum exemplum proponemus oppidō elegās, ut ille collocauit per diatessaron à propria leuatum sede. Cuius Tenor Modum eleganter exprimit ambitu, medio, ac fine. Basis autem Authenten eius Mixolydium, quanq; dis tonicō supernē adiecto, & fine cū plagio sociato, Quod authori illi oppidō familiare fuit, ut in superioribus sāpius conquesti sumus. Sed audiamus primum Dyadem in Monade Gregorij Meyer, in qua Altitonans supra Tenorem post Sesquitempus in diapente incedit.

Gregorius Meyer.

The musical notation consists of three staves of music. The top staff begins with a treble clef, a common time signature, and a key signature of one sharp. It features a mix of black and white note heads, with some having vertical stems and others horizontal stems. The middle staff begins with a bass clef, a common time signature, and a key signature of one sharp. It also uses a mix of black and white note heads with varying stem directions. The bottom staff begins with a bass clef, a common time signature, and a key signature of one sharp. It follows a similar pattern of black and white note heads with stems pointing in different directions. The notation is dense and rhythmic, typical of early printed music.

Iodocus

Liber III.

305

Iodocus a Prato author,

A

Gnus Dei qui tol lis pec ca-

ta peccata mun

di

mi se

re re no stri.

A

Gnus Dei qui tol

lis pecca ta mun

di pecca ta mun di

mi se re re no stri.

Cc 3 Hypomixolydij

Dodecachordi

Hypomixolydij exemplum

A Tendite Po pu le me us Legem meam In cli nate au-
 rē uestram,in uerba oris mei.No li te cōfidere in Prīcipib⁹ Insí-
 l⁹s hominū,in quibus nō est salus Qui loquuntur pacem cum proximo
 suo,mala autē in cordi bus eo rum In q̄rū manib⁹ in iūitates sunt.
 Dextera eo rum re ple ta est muneribus.Re ple ta est muneribus

A Tēdite Popule me us le gem me am Inclinate aurē uestram
 Nolite cōfidere in prīcipib⁹ in filijs hominū in qbus nō est sal⁹ Qui loquū-
 tur pa cem Mala autem in cordib⁹ eo rum. In
 quorum ma ni bus. Dextera eorum reple ta est mu ne ri bus.re-
 pleta est muneribus Quoniam mihi pa ci fi celo quebantur

Ioannes

Liber III.

Ioannes Vannius

307

A Ttendite Popule meus legē meam. le gem
 me am. Inclinate aurē uestram in uerba
 oris me i. Nolite cōfidere in principib⁹ in filijs hominū, In quibus non
 est Sa lus. Qui loquunt̄ pacē cum proximo su o. Mala autē
 in cordib⁹ eo rum. In cordibus eorum
 Iniquita tes sunt. Dextera eo rum re ple ta est muneribus

A Ttendite Popule me us le gem meā. Inclinate au rem
 ue stram ī. Nolite cōfidere in p̄cipib⁹ in filijs hominū in quibus non
 est salus. Qui loquunt̄ pacē cū proximo Mala autē in cordibus eorum ī.
 ī. in quorū manibus Dextera eorū repleta est muneribus.

Quoniā mihi pacifelo que ban tur.

Cc 4 Et in iracundia

Dodecachordi

Et in iracūdia terræ dolos cogitabant. Cū em̄ dixerit pax & securitas.
 Tūc repentinus Tūc repentinus superueniet interitus. Da illis, da il
 lis. Da illis secundū opera eo rum, secundū nequiciā ne
 quiciam adinventionum e o rum. Da illis.

Et in iracūdia terræ dolos cogitabant. Cū em̄ dixerit, pax & securitas,
 Tūc repentinus supueniet interitus. Da illis. Da illis secundū opera
 eo rum   Et secundū nequitiam   adinventi
 onum eo   rum Da illis.

Finis primæ partis

Et in ira

Liber III.

509

Et in iracundia terræ dolos cogitabant Cum enim dixerint,
Pax & securitas tūc repētinus. Tūc repētinus superueniet interi-
tus Dail lis Da illis secundum opera eorum
& secundū nequiciam ad inuentionū eorū da illis.

Et in iracundia terræ dolos cogitabant. Cum enim dixerint. Pax
& securitas Tūc re pen ti nus Da illis secundū opera
eo rum, & se cun dum nequiciam ad-
inuentionū Da illis.

Sequitur secunda pars.

Peccauimus

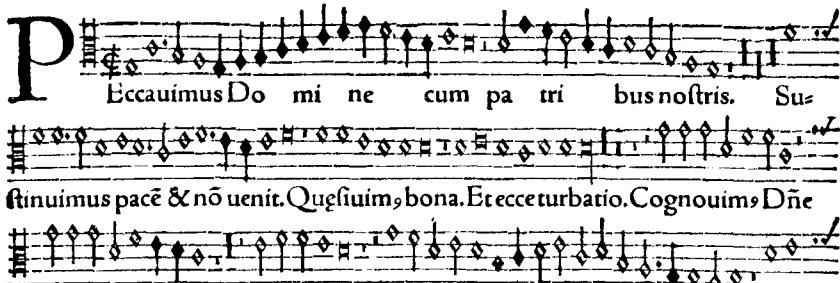
Dodecachordi

Peccauimus Domine cum patribus nostris Sustinui
 mus pacem & non uenit, quoniam bona & ecce turbatio. Cognouimus, Domine peccata
 nostra, ne in aeternum obliuiscaris nos, neque vindictam sumas de pecca-
 tis nostris. Dissolute vincula, astringe foedera pacis. Do-
 minus dabit uirtutem. Domini noster benedicit populo suo in pa-
 ce, in pace, in bona pace in bona pace Amen.

In iustegegimus iniqtatē fecimus. Sustinuimus pacē & non uenit quoniam
 uimus bona, & ecce turbatio. Cognouimus, Domine peccata nostra Ne in aeternū
 obliuiscaris nos ij. obliuiscaris nos neque vindictā su-
 mas de pecata tis nostris. Dissolute vincula astringe foedera pacis. Domi-
 da bit uirtutem. Dominus benedicit populo suo in pace in pace in
 bona pace in bona pace. Amen. Peccauimus

Liber III.

311

De Phrygio

Dodecachordi De Phrygio Modo,

Caput XIX.

Dictum est nobis non uno tantū loco, ex uulgata Musicorū sentētia, uix alios duos Modos proprius cōnectū quām hūcce Phrygiū cū suo plagio, Hypophrygio. Cuius rationē in superioribus diximus quod plagiū & rarissime in h̄ magnū descēdat, et rarius non ultra b̄ paruū ascēdat, ita ut usq; intra duo Cc consistat, tanq; esset Ionicus, cum quo tamen phrasī, ut dictum est, in immēsum distat. Authētes uero in e paruū ascēdit, eodē cum plagiū descensu in C magnū. Quia uero Hypoæolius eandē possidet cū hoc modo diapason, inuenias Modi huius exempla quae dūtaxat fineab Hypoæolio differāt, quale hic unum nos duūm uocū subiunximus, quod phrasī non minus cū Hypoæolio couenit, q̄phocce Modo, sed ascensus nīmīus & finis Phrygiū declarant. Deinde porrò quatuor uocū sequiū exemplū, cuius prioribus libris mentiōnem fecimus, Threnorū Magdalenes ad sepulchrum Domini elegantissimum sanē ac doctissimum, plurimum habens affectus, & natuā suauitatis, plurimum energiā, ut uere flentē præficam aliquā cum suo grege audire te existimes. Vt non immerito sit apud veteres memoriae prodiū, atq; adeò hoc exemplo copiose demonstratum, hunc Modum Phrygium religioni aptissimum. In ea cantione Tenor ac Altitonās Phrygium Modum elegan-
tissime arsi ac Thesi habent. Basis autē ac Cātus A'olium, quod in superiorum quoq; Modorum exemplis non semel patuit. Porrò quod in fine, ex nescio q̄ promissa spe, ita magnifice se effert, ita ingenti exultatione in sublimetollit, deinder rursus quasi languens, acle corripiens de immodico gaudio, in īmū & solitum fleum relabit, miraculū naturae in hoc Symphoneta nobis uisum est. Sed iudicet ipse Lector. Authorē certū scire non pos-
tuimus. Sed hisce more nostro præmittamus Monāda. In qua Basis post tempus in Diapente ex Tenore proficiscitur: Tono superne deficit ab extrema Phrygiij chorda, quē in infima inuenit, ita inter D ac d incedit, perinde atq; esset Dorius, à quo tamen, plus q̄ uulgo uidetur, distat: quod superiore libro diligenter aliquot locis differuimus.

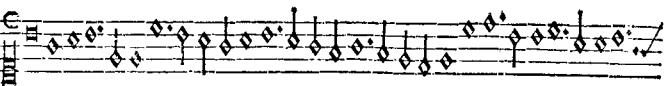
Monas in Phrygio. Author

Gregorius Meyer.

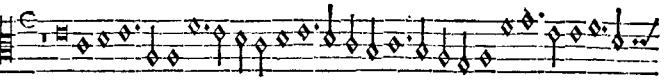
Pleni

Liber III.

313

P

P

Dd Phrygij

Dodecachordi Phrygij Modij exemplum

Tulerunt Dominum me um &
 ne scio ubi po su e runt
 eum. Plan gent. Plangenteum quasi uni-
 ge ni tum Quia in no cens Do mi-
 nus occisus est.

Tulerunt Dominum meum & ne scio ubi
 po su e runte um. Plagent. Plangenteum quasi uni-
 ge ni tum Quia in nocens Dominus occisus
 est.

Diuae Magdalenes Threni

ad sepulchrum Domini.

Tulerunt

Liber III.

315

T Vle runt Do mí num
 me um & ne scio ubí posuerunt
 e um. Plangent Plangent eum
 quasi unigeni tum Quia in no cens
 Dominus occisus est.

T Vlerunt Domínum me um &
 nescio ubí posue runt eum
 Plangent Plangent eum quasi unige ni
 tum Dominus occisus est.
 Dd 2 Scio

Dodecachordi

S Cio enim Quod Re dem pto r me us ui uit
 deterra sur re
 cturus sum circundabor pel le mea & in
 carne mea Videbo saluatorem meum & oculi me
 i con spe ctu ri sunt.

S Cio enim Quod Re dem pto r meus ui uit
 & in una die deter ra sur rectus
 rus sum & rur sus circundabor pel le me
 a Videbo Salua to rem meum, quem uisurus sum ego
 ipse & o cu li mei conspecturi sunt.

Secunda

Scio enim

Liber III.

317

S Cio enim Quod Re dem ptor me us uiuit
 & in una die de ter ra sur re ctu rus
 sum & rur sus cir cum dabor pel le mea
 & in carne mea Videbo saluatorē Quem uisurus
 sum ego ipse & oculi mei con spe etus
 ri sunt.

S Cio enim Quod Redēptor me us uiuit
 & in una die de terra surre cturnus sum. Et
 rur sus circūdabor pelle mea & in car ne me a Vide
 bo Saluatorē meum Et oculi mei conspe etu ri
 sunt.

Pars.

Dodecachordi

R

Epo sita est spes me a in si-
nu meo & in præcordi is meis.

R

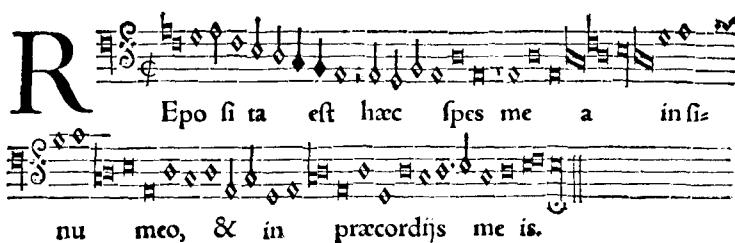
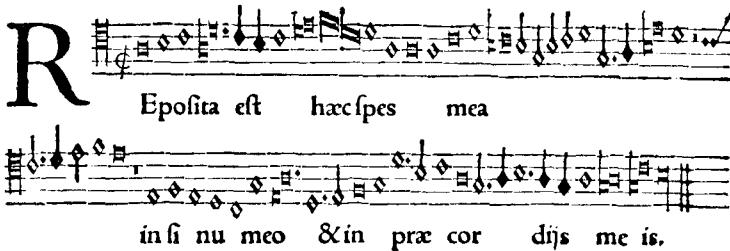
Eposita est hæc spes mea in sinu
meo & in p̄æcor dñs meis.

Pars ultima.

Reposita

Liber III.

319

De Hypoæolio Modo,

Caput XX.

Hic Modus cum Principe suo, multis nunc extatibus seruitutem seruiens superum benignitate ab exilio quo fortunæ iniquitate, nullo hercules scelere commisso detinebatur, post liminio receptus, Aolij Plagius, apud Symphonetas maiore in usu (quamquam illi nesciunt) est, quam apud eos qui in choro planum habent cantum, apud quos admodum rarus est, ut supra diximus, Quia eius diatesaron la

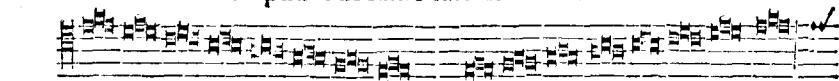
D d 4 miinferne

Dodecachordi

mi in infernē in sol re temere mutata est, atq̄ p̄ta in Hypodoriū recidit Musicorū ignorantia, qui Modos tam propinquos discriminare non poterant. Sed & de hoc prior libro copiosè disservimus. Nunc eius exempla tractanda sunt. Sed antecommia ea compositio, quam Iodocus Pratensis super Psalmum Miserere mei Deus: quinq̄ instituit uocibus, palmam obtinet. In quo Tenor Secūdus (ita enim appellatur) tria hæc uerba Miserere mei Deus, octonis & syllabis & notis habet. Verum quia hæc cantio in omniū manu est, Tenorem eius nō octonis, ut ille sed ternis notulis instituamus, ut Lector & ascensum & descensum, uno quasi aspectu intueatur. Mox unum exemplum Monados in hoc Modo Symphonetæ ab orto, in qua Tenor elegantissime hunc exprimit Modum, Basis uero cauda in Æolium labitur. Reliqua pluriū uocum tria ponamus exempla, Primū Iodoci Pratensis ex Missa Pāgelingua ad Phrygium instituta Modum. Cuius cantus Hypoæolius est hac parte, in infernē adiiciens ditonum, & finitus ut Phrygius. Tenor autem semel Æoli diateffaron supernē habet, reliqua ut Hypoæolius cum semiditono. Sequens deinde exemplū est Symphonetæ Craen, trium uocum, licentius ascensum in Tenore habens, & aliquid communicans cum principe Æolio. Qui in Basi regnat, in Cātu uero Phrygij est phrasis, sed finis Hypoæoli. Tertia cantio est Ioannis Muoton, cuius antea sape meminimus, qui cum ego quondam Lutecia in Parisijs collocutus, sed per Interpretem, in aula Francisci Frācorum Regis eius nominis primi. Suauissima Harmonia & auditu iucundissima. In cuius Tenore & uoce acuta regnat Hypoæolius, in Basi uero Æolius. Cantus autem inter c ac Cc decurrentes, tanq̄ esset Ionicus. Sed Hypoæolius est, superne ditono deficiens, quem infernē inuenit.

Secundi Tenoris in Hypoæolio

formula apud Iodocum Pratensem in Psalmum L.

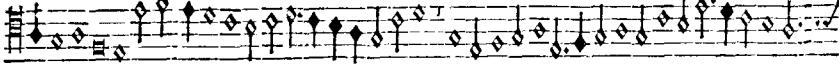
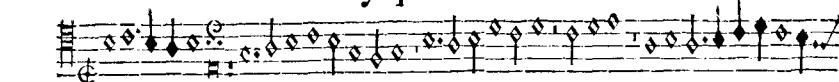

Mi se re re me i De us. Mi se re re me i De us.

Vides nimirū hic Hypoæoliū ex e paruo in E magnū, medium quidē arithmeticā in a paruo, ubi & finitur, nempe infima diapœcte chorda, supra autē annexū semitoniu, quod ad Principē huius Modi Aeoliū uere attinet, sed usurpat & hic eius Plagius.

Miserere mei Deus.

Monas in Hypoæolio Orto.

8

Primum

Liber III.

322

Primum Hypoæolij exem

plum Iusquinii Pratensis.

P
Leni

P
Leni

Tertium

Dodecachordi Tertiū Hypoæolij exemplū

Liber III.

323

Author Ioannes Mouton.

MI se re mi ni mei   ii.   ii.

Miseremini mei   ii.   saltē uos

amici, saltē uos amici mei. quia manus Dñi tetigit me, te ti git
me. Quare persequimini me sicut Deo. sicut Deus? Et carnis meis
faturamini, & carnis meis faturamini?

MI seremini mei, miseremini mei   ii.

saltē uos amici me i ii. tetigit me, tetigi
git me. Quare persequimini me, sicut Deus?   ii.   ii.   ii.

& carnis meis faturamini   ii.

Cutis

Dodecachordi

C Vtis mea aru it & con tra cta est, & con
 tra cta est, miseremini me i, mi se re mi nimei
 saltem uos ami ci me i ami ci
 mei ij. ami ci me
 i.

C Vtis mea cu tis me a aru it & con tra cta
 est ij. contracta est, mi se re mi ni
 ij. saltem uos ami ci mei
 ami ci mei, ami ci mei.

Secunda

Cuttis

Liber III.

325

C Vtis mea aru it
 & contracta est, ij. mi seremi nime i, mi se re-
 mini ij. ij. miseremini me
 i saltē uos amici, saltem uos ami ci mei ij.
 uos ami ci mei.

C Vtis mea, Cutis mea aru it & con tra cta
 est, cōtracta est, ij. mi seremini mei ij. mi
 seremini mei, ij. saltē uos ami ci me i, a=
 micī mei ij. ij. amicī mei.

Pars.

Ee Secundum

Dodecachordi

Secundū Hypoçolij exemplū

E Cce ui deo cœ los aper tos

E Cceuideo cœ los aper tos

Liber III.

327

Author Nicolaus Craen.

E
Cceu video cœ los aper tos

Ec z De Lydij

Dodecachordi

De Lydij Modi exéplis, cap. XXI.

HVius Modi exépla omnium rarissima sunt, maxime uero apud Symphonetas, qui hūc prorsus nō norūt, Themata tamen eius ex Ecclesiæ choro non nunquam tractant, sed corrupte, ut səpius etiam à choro corrupte canūtur. Cuīus causam superiore uolumine copiosē enarrauimus, ubi & duplēcē huius Modi usum ostēdimus, alterū inter F magnū et e paruū, ut ipsi diapason desit supernē semitoniuū. Verū hoc tamen in cantione Henrici Isaac non ad amissim obseruatū, ut statim patebit, cum tamē chorū cantus hoc ita haberet, Alterū integrō diapason syste mate inter duo Ff: Sed & ibi rarus est cātus, qui non in Synemmena ex diezeugme nis alīcubi tortus sit. Sed duarū uocū duo exépla, pponemus Sixti Dietrichi, cuius superius in Hyperæolio mentionem fecimus. Alterum non perfecta diapason, sed semitonio deficiente, ab F magno ad e paruum, apud antiquos infrequēti, ut diximus, usū, qđ chori cātus ostendunt. Alterum integrā diapason inter duo Ff. cuius ipsius quoqđ haud infrequens apud ueteres fuit usus.

Antiqui Lydij forma inter F

&c. Authore Sixto Dietricho.

DVO **S** Eruus tu us sum e go Do mi ne,
Da mi hi intel le ctum: Da mihi intel
le ctum, ut di scam man da ta tu

a.

BASIS **S** Eruustu us sum ego sum ego
sum ego Do mi ne. Da mihi intel le ctum. da mi
hi intel le ctum, ut discam manda ta tu

a.

Liber III.

329

Veri Lydij Tenor inter F

& f. Eodem Sixto authore.

E

Rue Do mí ne a=

nínam me am àla bijs àla=

bijs iní quis iní quis &

à lin gua do lo fa àlin gua do lo=

fa dolo fa.

E

Rue Do mí ne: Do mí=

ne a ni mam me am à la=

bijs iní quis iní quis iní

quis, & à lin gua do lo fa àlin=

gua do lo fa.

C A N
tus Hypo-
lydius.

E e 3 Prioris

Dodecachordi Prioris usus Lydij exēplum

Loquebar detestimonij tu is in conspe
 ctu Re gum & non confun de bar,
 & medi ta bar in man datis tu is, quæ
 di le xi ni mis

BEati immaculati in uia Qui ambulant in lege Domini.

DE testimonijs tu is in con spe ctu
 Re gum, & non confundebar, & medita bar in man-
 da tis tu is quadri le xi ni-
 mis.

QViambulant in lege Domini.

Henricus

Liber III.

331

Henricus Isaac author.

D Etesti mo nijs tu is incon
spectu Re gum & nō cōfundebar & me ditabar
in man da tis tu is quæ
di le xi ni mis.

Q Viambulant in lege Domini.
D Etesti mo nijs tuis incon spe etu Re gum
& nō cōfunde bar & medi cabar in man datis tu
is quæ di lexi ni mis.

Q Viambulat in lege Dñi.
Sequitur integri Lydij exemplū

cum tono lege Authentarum superne adiecto, in quo Modus hic oppidò eleganter exprimitur. Author est Lituicus Senflius Tigurinus ciuius meus, & Isaaci huius discipulus non penitendus.

Ee 4 Lydij

Dodecachordi

Lydij quartum exemplum

D Eus in adiutoriuū meū intēde, in ten
mine ad adiuuādū me se sti na. Cōfundāt, & reuereant q̄ querūtani
mam me am. auertantur retrorsum & erubescāt q̄ uolūt mihi
mala Auertantur sta tim eru be scen tes qui dī
cūt mihi Euge ij. Euge.

D Eus in adiutoriuū meū intēde, inten
de. Dñe ad adiuuandū me festina, Cōfundāt, & reuerean
tur, q̄ querūt aiam me am. Auertant retrorsum, & eru bescāt
& erubescāt q̄ uolūt mihi mala. mala, auertatur statim auert. statim
eru be scen tes q̄ dicūt mihi q̄ dicūt mihi Euge ij. ij. Euge Euge.
Deus

Liber III.

333

Ludouici Senfli Tigurini.

D Eus in adiutoriuū meū intēde. Dñe ad adiu uan dum
 me festi na. Cōfundāt & reuereāt qui querūt animā me
 am. Auertant retror sum & erubescāt qui uolūt mihi
 mala. Auertantur statim. Auer tan tur sta tim. eru be
 scen tes qui dicunt mihi Euge *euγε euγε euγε euγε*.

D Eus in adiutoriuū meū intēde, Dñe ad adiu uandū me
 festina. Cōfundāt & reuereantur qui querūt aīam meā. Auertātur
 re tror sum, & erubescāt & erubescāt q uolūt mihi mala. A
 uertant statim. auertant statim erubescētes q dicūt mihi: q dicūt
 mihi Euge *euγε euγε euγε*.

Exultent

Dodecachordi

Exultet & læten tur in te oēs In te oēs q̄ querūt te, q̄ querūt te &
dicēt semp magnificeſ Magnificetur Dominus Do mi nus
q̄ diligūt salutare tu um Ego uero egenus
& paug sum Et p. sum Deus adiuua me ñ. Ad.

Exultet exultet & lætentur in te oēs in te oēs, & dicāt sem
per Magnificeſ Do mi nus Dominus qui
diligūt salutare tu um tu um. Ego uero egenus
& paug sum & p. sum Deus adiuua me. Adiutor me=

Altera pars

Exultent

Liber III.

335

Exultet exul. exultent & læten tur in te oēs
 q̄ querūt te, & dicāt sem per Magnificet Do mi nus
 Magnificet Do mi nus qui diligūt salutare tu um
 Ego uero egenus & paup sum & paup sum Deus adiuua
 me. Adu-

Exultet & lætentur in te oēs q̄ querūt te. Et dicāt sem p̄
 Magnificet Dñs Do mi nus qui di li gunt saluta
 retu um tu um Ego uero egenus & paup sū & pauper
 sum Deus adiuua me. Adiutor meus.

Residuum

Dodecachordi

Resi-
duū g.   iutor meus, & liberator meus es tu Dñe. Domine ne moreris
 g.   ij.   Dñenemo re ris Dominenemo re ris
 g.   ij.   ij.   ij.   nemoreris.
 Resi-
duū   us, & liberator me⁹ es tu. Dñenemoreris. Dñenemore. Do
 mine nemoreris. Dñe nemoreris. Dñe ne more. Dñe nemoreris.

Sed subiectum est etiamnum Thema, quod uno dūntaxat semitonio, quo Lydius a Iōnico à seuīcēm distant, & quo uariatio ex Lydio fieri pulcherrime potest Iōnicus, quod nostra aetate nīmis frequenter factum esse, non semel conquesti sumus, aperire potest nobis oculos ad Modorum notanda haud segniter discrimina. Canticum est (communionem uocant) inter duo Ff, quod uel mi uel fa in b clave habere potest. Quod hic chorū notulis subiectum. Ut Lector eo melius quatuor uocum concentū notare queat. Eum fecit in gratiam nostri Gregorius Meier: Cuius postea mentionem faciemus in Äolij Hypoäolijç cōexione: Bisariam eam cantionem instituit, semel in Tetrachordo diezeugmenon: Iterum in tetrachordo Synemmenō. Sanè simile priore libro capite 25. ubi de Lydio, exemplum, sed multo longius exhibuimus, Illuminare, illuminare Ierusalem.

Residuum

Liber III.

337

Resi= duū tor meus. Et liberator me⁹ es tu. Dñe nemoraris Domine ne
 mo re ris. Dñe nemoraris. Dñe nemoraris. Do
 minenemoraris. Dñe nemoraris. Dñe nemoraris.
 Resi= duū & liberator me⁹ estu: Dñe nemoraris: Dñe nemoraris:
 re ris. Dñe nemoraris. Dominenemoraris re ris:
 Dominenemoraris.

Exemplum commune Ly

dij Ioniciq; sed alterius in diezeugmenon, alterius
 in Synemmenon tetrachordo.

Q Vimihi ministrat me sequatur & ubi e go sum
 illuc & minister me us erit. Ff Lydij

Dodecachordi

Lydij ΓΝΗΣΙΟΥ exem

Q Vimi hi mini strat me me sequa
 tur sequa tur. Etubi E 3go3 sum ij. Es
 go sum illic il lic &
 mi ni ster me us e rit.

Q Vimi hi mi ni
 strat me sequa tur. Etubi Es
 go sum ij. illic ij. il
 lic & mini
 ster meus e rit.

plumau*

Liber III.

339

plū author Gregorius Meyer.

Q Vimi hi mini
 strat, me sequa
 tur. Et ubi e go sum
 sum il lic il lic
 & & mi ni ster me
 us e rit.

Q Vimi hi mi ni
 strat me se qua tur, & ubi
 E go sum Ego sum illic
 illic ij.
 Ff z Ionici

Dodecachordi

Ionici intra easdem claves ex

Q Vi mi hi mini strat me me
sequa

tur. Etubi e go sum
e go sum il lic ij. &
& mi ni ster me
us e rit.

Q Vimi hi ministrat me sequa
tur. Etubi e go sum ego ego sum il
lic ij. & mi ni ster mes
us e rit.

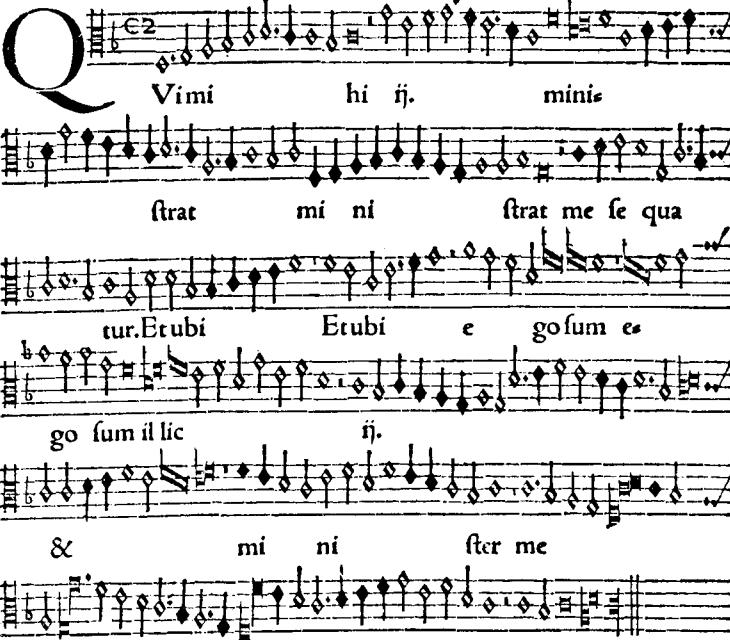
emplum

Liber III.

341

emplum eodem Gregorio

Meyer authore.

Q

Vimi hi ij. mini
strat mi ni strat me se qua
tur. Etubi Etubi e go sum es
go sum il lic ij.
& mi ni ster me
us e rit.

Q

Vimi hi ij. mi ni
strat me se qua tur. Etubi
ij. E go sum illic
ij. & & mi ni ster
me us me us e rit.
Ff 3 Hyperphrygij

Dodecachordi
Ad æqualeis
Hyperphrygij Modi reie
cti exempla.

DE hoc Modo, ut sit Lydij inuersum Systema sed incōmode diuisum, superiore uolumine non uno dūntaxat loco diximus. Quare nūc sola referā exempla Dietrichi Sixti amici nostri cuius in Hyperæolio & paucō ante mentionem fecimus, qui in nostrī gratiam hosce lusit ac edere iussit cantus. Tenores sunt uulgo ēchoro, Alter die Mercurij ante medium Qua dragēsimæ pro Offertorio, alter Lunæ die post medium Quadragesimæ pro Communione canuntur. Nec opus esse existimo hic omnium harum uocum uel limites uel naturam cōmonstrare, quando limites ex linea satis certi sint, natura uero partim ex phrasē, partim finali clave facile pernoscat. Prior cantio ad æquales composita est uoces.

Domi ne fac me cū miseri cordiam miseri cor di am tu am pro ppter ppter nomē tuū De us, quia suauis est misericordia, misericordia, misericordia tua tu a.

Hyperphrygij exemplū Se
mitonio minore defectum supernē ad formam Lydij.

Domi ne fac me cū miseri cor di am tu am ppter nomē tu um, quia sua uis est miseri cor di a tu a.

Dietrichi

Liber III.
Dietrichi Sixti.

343

Domi ne fac me cum misere ri cor
 diam tu am tu
 am ppter no men tu u qui
 a sua uis est sua
 uis est misericordia, miseri cor dia tu a.

Domi ne Do mi ne fac me cum misere
 ri cor di am tu am tu
 am pro pter nomē tuum
 qui a sua uis est misericordia mi
 se ricordia tu a.

Ff 4 Hyperphrygij

Dodecachordi

Hyperphrygij alterū exemplū

A Boccultis, ab occul. ab occul. ab occultis me is mū-
 da me Do
 mi ne. Etab a li e nis a-
 lie nis parce ser uo tu o tu
 o tu o.

A Boccu tis me is mundameDo mis-
 mi ne & ab a li e nis par ce
 seruo tu
 o tuo.

codem

Liber III.

345

codē Dietricho Sixto authore.

A Boccultis ab occul. ab occul. ab occul. me·
 is mun da me Do mi
 ne Do mi ne & ab ali e·
 nis: ab alienis par ce ser uo tu
 o tu
 o tu o.

M E is mun da me Dñe, Domí·
 ne, & ab a li e nis parce ser uo
 tu o tu o, tu
 o tu o.

De Mixolydio

Dodecachordi

De Mixolydio, cap. XXII.

Sequitur Mixolydius Princeps, sed qui principatus uetus state ac reue-
rētia magis cōfusu hominū in precio est, ueteribus quidem ecclesiastī
cis plurimū adamatus ob multas quas habet uirtutes, maxime uero
ob sedata quādam grauitatē, quae populares & regit & exercet. Pa-
tet hoc in multis cūm Introitibus, tum Respōsorijs Principe dignissimis.
Nostra quidē etas uix agnosciteius nobilitatē, adeo ad omnia honesta ob-
surduit. Causa superiore uolumine copiolē, cur apud Symphonetas pro-
pe exulet, dicta est, se felicit enīm tertia diatessaron species adiecta ultime dia-
pente speciei pro prima, adeo Ionici modi blandimenta, illecebræ, acleno-
cinia aliorum eorū mentes inflexerunt. Sed de ipso nunc exempla refera-
mus, & primū quidem Antonij Brumel, uocis unius, sed quam duo simul
canere possunt, uno dūntaxat tempore interposito, quanç̄ autē duriuscula
est cantio, modum tamen belle representat. Secundum duarum uocum. In
quo Cantus Hypomixolydium refert, Tenor Mixolydium. Est autem lo-
annis Mouton Franci. Quidā Iusquino adscribunt in Cantu quinq̄ uo-
cum Benedicta es. Collusio admiranda quidem illa, sed uelocitas grauitati
non nihil, ut quidam putant, officiens. Tertium quatuor uocum, Henrici
Isaac iunt. Cuius exordium plus cōfici potest admirandam habet graui-
tatem, non absq̄ summa aurium uoluptate.

Brumel in homophonia.

Mixolydij primū exemplum.

B E ne di etus, Qui ue
nit. Qui ue nit. Qui ue nit.
Qui ue nit ij. ij. in no mi-
ne Do
mini. Mixolydij

Mixolydij secundū exemplū.

P Erit ludaue pro la tum & tuum re sponsum
 datum exte uerbum incarnatum quo saluantur omnia quo
 saluantur o mnia o
 mnia.

P Er illud aue prolatum pro latum & tuū respons
 sum datum ex te uerbum incarnatū quo saluantur o mnia quo sal
 uantur omnia o mnia
 o mnia.

Mixolydij

Dodecachordi

Mixolydij tertiu exemplum

A Ni ma me a liquefa cta
 est, ut dilectus locu tusest, quæsi ui, & nō inue
 ni il lum. uo ca ui & non re
 spon dit mi hi.

A Ni ma me a lique fa cta
 est, ut dilectus locutus est, ij. quæsiui, & nō inue
 ni il lum, uo
 caui & non respondit mihi.

Author

Liber III.

349

Author Henricus Isaac.

A

Nima mea li que
fa cta est ut dile
ctus locutus est, quæ si ui, & non
inueni il lum uoca ui uo ca ui
& non re spon dit mi hi

A

Nima me a li que fa
cta est, ut di le ctus lo cu tus est,
quæ si ui & nō inueni illū uocauī uocauī
& non respōdit mihi & nō respōdit mihi.

Gg Inuenerunt

Dodecachordi

I Nuenerunt me custodes ciui-
ta tis per cusse runt me, & uulnerauerūt me, tulerūt pal-
li um me um cu sto des murorum, cu sto des
murorū, cu stodes mu ro rum.

I Nuenerūt me custodes ciuitatis,
percusse runt me, & uulnerauerūt me tulerūt pal li um
me um cu sto des murorū, cu sto des mu-
rorū, custodes murorum.

Secunda pars.

Inuenerunt

Liber III.

351

I

Nuencrūt me cu sto des ciui ta tis percusserunt
 me & uul nera ue runt me. Tu le runt pallium me-
 um custo des muro rum custodes murorū
 cu sto des murorum.

I

Nuenerūt me cu sto des ciui ta tis per-
 cuss runt me & uul nerauerunt me tu le-
 runt pallium me um custodes murorum
 custodes muro. custodes mu ro rum.

Gg 2 Filiae

Dodecachordi

F

Iliæ Hierusalem, nun ti a te nuntiate dilecto
Quia a more lan-
gueo.

F

Iliæ Hierusalem, nuntiate dilecto
quia a more lan-
gue o.

Tertia pars

Filiæ

Liber III.

353

Fili æ Hierusalem, nuntiate dilecto quia amo re langeo.

Fili æ Hierusalem nuntiate dilecto
me o. Quia amo re langeo.

Finis.

Gg 3 DeHypoionico

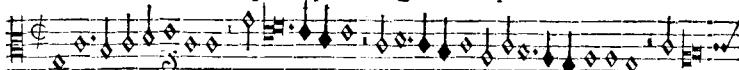
Dodecachordi

De Hypoionico, cap. XXIII.

Vltimus hic Modus, nostrà ètate adeò vulgaris, ac in hominù tam frequèti est usu, ut nisi aliorū omnium Modorum exempla nobis posita essent, huius omisurus fuerim, qui apud ueteres Ecclesiasticos, cum omnia matura ac grauia essent, propè exularit. Sed ero è breuior tribus aut quatuor exemplis, ppositis. Natua ipsius clavis finalis est c paruum, ambitus duo Gg, uerum & hunc, ut eius authenten Ionicū, in F magnū detrudunt, non tamen absq; fa in b paruo. Iodocus Pratinus Aue Maria ad eum instituit Modum doctissime sanè ac iucundissime non emota sua sede harmonia. Quā eximius ille adolescent, & felix Iodoci æmulator Antonius Eeum postea ita miratus, ut Missam ad eam instituerit, summo ingenio, summa modestia, qua uix uidí quicq; compositius. Ex ea duū uocum, Pleni sunt cceli, referemus. In quo Tenor in propria permanē sede Hypoionicus est, Basis autē Ionicus Modus. Hic subiuximus Iodoci duo exempla, quorum prius è uulgo lingua Germanicæ ac Galliæ cæ desumptū, oppidò uenustum. In quo Cantus & Tenor iugi propè modum iugo constricti, binis tēporibus euariant, denis item claufulis pulcher rime intercisi, ita eodem incedunt uultu, eodemq; uestitu, ut uelut sponsus sponsam ductitans maritati uideant. Altus ac Basis festiuiter illis & præcinnunt & accinūt, atq; adeò collidunt, ut Ludiones ad nuptias acciti putentur. Tum hoc quoq; consyderandū quanta uenustate Cantus ac Tenoris sexta clausula in Dorij diatessaron oblique, sed non absq; mira gratia delabatur. Ultima autē cantio Aue Maria, eisdem Iodoci, ut iam diximus, uestustior quidē est, sed que sexcentis quotidie emergentibus nouis cantionibus iure præponi potest. Verū nostro more hisce omnibus præcurrat, ac uelut præludat Dyas in Monade Gregorij Meyer, Salodorensis Ecclesiæ apud Heluetios Organarū, cuius saxe in hoc libro memoria est, in naturali itidem sede huius Modi decurrentis. In qua cantione Basis in diapeste sub Tenore post duo tempora incedit, cum utraq; uox Modum referat.

Hypoionici primū exemplū,

Monas ex qua Dyas, Gregorio Meyer authore.

Hypoionici

Liber III.

355

Hypoionici exemplum II.

Antonio Feum authore.

P

Leni sunt cœli
& ter ra
gloria tu a

P

Lenis sunt cœ li & ter:
ra
gloria
tu a.

Gg 4 Hypoionici

Dodecachordi

Hypoionici tertiu exemplum

O IESV fili Dauid, mise re re mei. Filia mea
 male à dæmonio uexat. Nam & catelli edunt, de micis quæ cadūt de
 mensa dominorū suo rum. O mulier magna
 est fi des tua

O IESV fili Dauid mi se re re mei. Filia mea
 male à dæmonio uexat. Nam & catelli edūt, de micis quæ
 cadūt de mēsa dominorū suorum. O mu li er magna
 est fides tua

Iodocus

Liber III.

357

Iodocus Pratensis author.

O IESV fili Da uid mi sere re mei
 à dæ mo nio ue xa tur. Nam & ca tel li
 e dūt de micis quæ ca dunt de men sa
 domi no rum suo rum O
 mulier ma gna est fides tu a.

O IESV fili Da uid mi se re re mei
 miserere me i. Filia mea ma le à
 dæmonio ue xa tur. Nā&catelli edunt de mí cis
 quæ ca dunt de mensa dominorum su orum
 Omulier magna est fides tua.

Hypoionici

Dodecachordi

Hypoionici quartū exemplū

A Ve Maria gra ti a ple na, Dominus te-
go cum uirgo sere na. Aue cclorū Domina
Maria plena gratia cœlestia terrestria mundū replēs læti ci a.
Aue cuius na tiui tas. Vt Lucifer lux oriēs, uerū sole
præue niens

A Ho Ve Maria, gratia ple na, Dominus te-
cum, Virgo se re na. Aue cclorum Dña. María
plenagratia cœlestia terrestria mundū replēs læti ci a. nostra
fuit solenni tas Vt Lucifer lux oriēs uerū sole præue-
ni ens.

Idem

Liber III.

359

Idem Iodocus Pratensis author.

A Ve Maria, gratia plena, Dñstecum, uirgo sere
na. Aueccolorū dñā ij.

Maria plena gratia ecclēstia ter re strīa mundum replens
læti ci a. Aue cuius na ti ui tas. Vt

Lucifer lux oriens, uerum solem præueniēs.

A Ve Maria, gra tia plena, Dñstecum uir go
serena. Aueccolorū dñā, Maria plena gra tia cce le stu a ter
re strīa mun dū replens læti ci a nostra fuit solenni
tas. Vt Lucifer lux oriēs, uerū solē p̄ueniens.

Aue pia

Dodecachordi

A g   Vepia humilitas. Cuiusannun ti a ti o. Aueuera
 uirginitas,immaculata castitas cuius purificatio nostra fuit purgatio.
 g   Auepræclara omni bus angelis uir tu tibus. Cuiusfuitaſ-
 sumptio nostra glorificatio. O mater Dei memēto mei Amen.

S   Ineuiro foccūditas. nostra fuit salua ti o. A ueue-
 ra uirginitas,immaculata castitas cuius purificatio nostra fuit purgatio.
 Auepræclara omnibus angelis uir tuti bus, Cuiusfu-
 itassūptio, nostra glorificatio. O mater Dei memēto mei. Amen.

Secunda pars.

Auepia huc

Liber III.

361

A

Vep̄ia humi li tas. Cuius annun ti a ti o. A-

ue uera uirginitas immaculata castitas. Cuius purificatio nostra fuit

purgatio. Aue p̄ræ clara omnibns angelis-

cis uir tu ti bus. Cuius fu it af sum-

ptio no stra glo ri fi ca tio.

O mater dei memēto mei. Amen.

S

In euiro fœcunditas, nostra fuit sal ua tio. A-

ue uera uirginitas, immacul. castitas cuius purifi. nostra fuit purgati-

o. Aue p̄clara omni bus angelicis uirtu ti bus. Cu-

ius fuit assu mptio nostra glo ri fi ca tio. O ma-

ter Dei memēto mei. Amen.

Hh Deb̄inorum

Dodecachordi

De binorum Modorū connexione exempla atq; inibi obiter

Iulquinī Pratenīs encomiūm,
Caput XXIII.

Hec sunt in cantu uario, quem mensuralē non inepte, meo quidem iudicio, uocant, duodecim Modorum exempla, uarijs ex authoribus, ad ea quæ probāda duximus, qua fieri potuit breuitate, adducta. Restat nunc ut de eorundem Modorum cōnexione exempla producamus, nō sanē ea proletaria, sed grauia, sed negotium belle representantia. Et de ipsa quidem connexionis ratione, quādo priore uolumine de ea abunde dictum sit, differere superseedebimus. Erunt autē omnia eo, quo superiore libro uisa sunt, ordine, ut à Dorio Hypodorioq; orsi, deinde binorum cōnexorum exempla subiungamus, de quibus bretuiter iudicium nostrum dicemus, simul ut alijs libertorem iudicandi ansam demus, ac ue luthominibus oculos aperiāmus, simul ut innotescat ingeniorū hac in arte uirtus, quæ quibusdam satis iniquis iudicibus uilis, mihi uero ingens, ac admiratione dignissima uidetur. Porrò in hac authorum classe, atq; magna ingeniorum turba, multo maxime, nisi affectu fallar, eminet ingenio, cura ac industria Iodocus à Prato, quem uulgus Belgica lingua, in qua natus erat, *Ιωδοκούσικός* Iusquinum uocat, quasi dicas Iodoculum. Cui uiro, si de duodecim Modis ac uera ratione musica, noticia cōtigisset ad natuam illam indolem, & ingenij, qua uiguit, acrimoniam, nihil natura augustius in hac arte, nihil magnificentius producere potuisset. Ita in omnia uersatile ingenium erat, ita naturae acumine ac uiarmatum, ut nihil in hoc negotio ille non potuisset. Sed defuit in plērisq; Modus, & cum eruditio eius dicum, Itaq; lascivientis ingenij impetus, aliquot suarum cantionum locis non sanē, ut debuit, repressit, sed condonetur hoc uitium mediocre ob doctes alias uiri incomparabiles. Nemo hoc Symphoneta affectus animi in cantu efficacius expressit, nemo felicius orsus est, nemo gratia ac facilitate cum eo ex æquo certare potuit, sicut nemo Latinorum in carmine Epico Marone melius. Vt enim Maro naturæ felicitate carmen rebus æquare est solitus, quemadmodum res graueis coaceruatis spondeis ante oculos posnere, uelocitatem meritis dactylis exprimere, suæ cuiq; materiæ apta ponere uerba, denique nihil inepte moliri, ut de Homero dixit Flaccus. Ita hic nos ter Iodocus aliquando accelerantibus ac præpotibus, ubi res postulat, notulis incedit, aliquando tardantibus rem phthongis intonat, & ut in summa dicamus

ma dicamus, nihil unquam edidit, quod non iucundum auribus esset, quod ut ingeniosum docti non probarent, quod denique, etiam si minus eruditum uideri poterat, non acceptum gratumque iudicio audientibus esset. In plaeſicq; operibus etiam ostētator magnificus, ut in Missa super uoces musicales, & in Missa ad fugam, In quibusdam irrigor, ut in Missa La sol fare mi. In quibusdam contentione certans, ut in Missa de beata Virgine. Quæ omnia, quanquam alij quoq; ſæpe tentarunt, non tamen eadem felicitate conatibus æqualeis exitus inuenierunt. Hæc mihi cauſa fuit, cur in hoc ultimo Colophone potifſimum huius uiri exempla adduxerim. Porro cum ingenium eius inenarrabile sit, magisq; mirari poſſimus, quam digne explicare, non solo tamen ingenio cæteris præferendus uideatur, ſed diligenter quoq; emendationis. Atunt enim qui nouerunt, multa cunctatis oni, multifariaq; correctioneſua edidiffe, nec, niſi aliquot annis apud ſe detinuerint, ullum in publicum emiſſe cantum, contra atque Jacobus Hobrecht, ut in superioribus diximus, feciſſe fertur. Vnde & quidam non inepte, alterum Virgilio, alterum Ouidio comparari merito poſſe contentunt. Quod ſi admittimus, Petrum Platensem, mirum in modum iucundum modulatorem cui potius quam Horatio cōparabimus? ita Isaacum fortassis Lucano, Feum Claudio, Brumelium Statio, ſed ineptus haud immerito uidear, de his tam ieiune pronuntiare, ac iure poſſitan audiam illud uulgatum. Ne uitor ultra crepidam. Quare ad exempla explicanda ac iudicanda diuertam.

Victimæ paſchali laudes.

SItigitur primæ cōexionis Dorij Hypodorijsque exemplum, ab eodem Sedita authore Iodoco de sancta C H R I S T I Resurrectione cantio. Cuſius & in superioribus bis meminimus. Atq; adeò etiam pro huius conneſionis exemplo libro ſecundo exhibuimus. In qua hoc ingeniosum merito iudicabitur, quod in quatuor uocibus propositum thema, ita diuifum ſpacij, ut maxime decuit, audiē. Suprema uox in priore huius parte ē uulga quapiam cantione ſumpta, Hypodorium refert, cum ditono infernè. Sequentis autem partis eadem uox Dorium ſupernè adiecta diatessaron. Finitum uero ſuprema diapason chorda, quod contra fieri debuit in infima. Sed & ipſa ē uulgo defumpta eſt, Ideoq; ream mutare uoluit. Tenor autem ditono profundius ſerpit quam poſcit Hypodorijs forma, ſed id ſolita facit licentia hic author. E uulgo autem ſumptas cantiones, apposite eiusdem Modi uetustas adhibet, cum aliorum Modorum non ita quadrarēt. Quanquam huic authori non difficile erat diuersorum Modorum

Hh 2 cantus,

Dodecachordi

cantus, etiam cum gratia coniungere. Qui nullam prope Missam ediderit in qua, cuiuscunq; Modi illa esset, non Æolium in Niceno Symbolo admiscuerit, quod alij quoq; tentarunt, sed non eadem omnes felicitate. Singulæ hic uoces dignum aliquid notatu habent, ut Tenor stabilitatem, Basis grauitatē mirā. Quanquam haud scio quam omnibus placeat quod in Basili ita insurgat in uerbo Galilæa: Quod quidem ingenij lasciuia prolatum, ut inficias ire nequimus, ita cum gratia additum fateri oportet. Cantus sapit antiquitatem, cuius septima à fine notula, obticentibus omnibus alijs uocibus, sola auditur. Sed hæc sunt nimis tenuia pro huius uiri ingenio. Ideoq; ad alia progrediendum.

De profundis

Hic uero mihi quisq; acriter animum intendat uelim, quale huius canticis initium, quanto affectu, & quanta grauitate retulerit nobis uerbum De profundis, ut sanè Modos illos ē nativo loco, quemadmodum ferē in his fieri alijs solet, in superiora non dimouerit, compræhenderit autem utriusq; Modis systemata: Quanq; phrasin mira, ac de industria quæ sita raritate uehementer confudit, nunc saltum Lydij, nunc Ionici usurpans, donec per lenocinia illa pulcherrima, clā rependo, in Phrygium tandem ex Dorio labatur, non offensis auribus. Quod difficile factu, præsertim in hisce duobus Dorio ac Phrygio Modis, supra ostendimus. Finiuit itaq; duorum Modorum Dorij Hypodorijq; connexa systemata in E, ubi Phrygij sedes est, contra Modorum naturam. Verum in alijs quoq; cantibus id fecit, nec solus tamen, immodico nouitatis scilicet amore, & nimio gloriola captandæ ob raritatem studio, quo uitio fermè in geniosiores disciplinarum professores usq; laborant, ut quamuis Symphoniarum hoc sit peculiare, cum multis tamen id habeat commune uitium. Manet nihilominus ea cantio intra A magnum ac d paruum. Ut Dorij Hypodorijq; systemata consistunt. Et si nihil aliud hac raritate quæsiuit, certe hoc tamē planum fecit, ingenij uitibus fieri posse, ut frustra ipsi, quod priscis olim musicis obijci solebat, exprobretur, à Dorio ad phrygium, qui tā docte hoc absq; aurium offendiculo fecerit.

Verū satis de hac cātione

Liber III.

365

Liber generationis

Secunda connexio Hypophrygij Phrygij est Modorum in B magnum ac paruum. Verum raro in B magnum ita descendit, ut non & in A magnum, Itaque ferme haec commixtio inter C magnū & e paruum consistit. At Idem hic noster Iodocus Christi Servatoris nostri Genealogia ex Matthæo ac Luca Euagelistis ad horum Modorum cōnexione quatuor cōplexus uocibus, in A re descendit, ac in fparuū ascēdit hic semitoniuū, illuc tonum addens, uerum id solita licentia. Et priorē quidem à Matthæo scriptam, quam hic exhibemus, uera Modi finali meta constituit nempe in E. alteram, quæ ex Luca desumpta est, in G magnum torsit, non mutata tum Modorum phrasis, id est etiam solita licentia. Cantio magnam habet maiestatem, mirumque est in tam sterili materia, in nuda scilicet uirorum nomenclatura potuisse tot effingere delicias, perinde atque esset secunda aliqua historia. Multa alia dici potuere, at quedam alijs quoque sunt discutienda.

Agnus Dei ex missa Fortuna

Tertia connexio Lydij ac Hypolydij rara est nostra hac ætate, omnibus eorum modorum cantilenis in Ionicum detortis, ut supra saepe diximus. At hic primum mirari libet, Quomodo in hoc exemplo ex Ionico sit factus Lydius, cum tota Missa Ionico sit intonata Modo. Sed id fecit haud dubie Basis in imam demerita diapason. Nam ut in alijs cantionibus, quoties Tenor est Hypodorius, Basis saepissime fit uel Dorius uel Æolius. Item, ut Tenor Phrygius Basis, ac Cætum saepe Æolios habet: Ita hic quoque Basis Ionica, Tenorem ac altitonanatem habet Lydios. Id studiò ne fecerit author, an casu, incertum. Cæterum Canone, Cantorum more ineptit. Quis enim intelligat huiusmodi Sphingos Ænigma præter ipsum Oedippum? Sed morem gessit uulgo cantoribus secundum illud ἀλωτειχίση πόθες ιτίγαρ ολώπεικα, id est, Cū Vulpinare tu quoque inuicem, ut eruditè uertit D. Erasmus. Quod uulgas ineruditum inquit Vlula cum lupis, quibus cum esse cupis.

Et in terra pax

Qvara connexio Mixolydij plagiæ eius Hypomixolydij. Cuius nostra ætate infrequens est usus, Symphoneta tamen ex uetus Ecclesiasticorum cattuum exemplis, perspecta horum Modorum magnificentia, uelut Entusiasmo experrecti, quide eorum uir-

Hh 3 tus

Dodecachordi

tus possit, æmulatione quadam laudatissima experti sunt in Cälico illo. Et in terra pax, de sacratissima uirgine, ac cœlorum regina M A R I A, I E S U Christi matre. Maxime uero Antonius Brumel ac Iodocus hic noster Pra tensis, uterque iam ad extremam uergentes ætatem. In quo cantu Brumel deartificio cantoribus ostendendo nihil prorsus omisit, immo intentis omnibus ingenij neruis indolis suæ specimen posteris relinquere annis est. Sed uicit longe, mea quidem sententia, Iodocus Naturæ uia ingenij acrimoniam, ac ita se gessit in hac contentione, ut mihi uidea omniu parens natura, perinde atque ex quatuor elementis perfectissimum corpus constituere uoluerit, extremas exercuisse uires, nec inueniri meliorem cantum posse. Itaque eruditorum plerique huic Cantionis principatum tribuere non dubita runt, nominatim uero Ioannes Vannius, cuius in Hypomixolydio membrinus, cui nos lubentes subscribimus, cum quia antenos id iudicium tulit, tum quia hac in re nos longe antecellit. Descensum unum habet initio Tenor in Hypomixolydij diatessaron, alioqui tota cantio est Mixolydij, non Hypomixolydij. Maximus eius affectus mihi quidem expressus uidetur in uerbo Primogenitus, prima huius cationis parte. Alij secundâ partē praferunt, sed omnino nulla eius pars est, quæ nō habeat, quod plurimum miraris.

K Y P I E Ε Λ Ε Η Σ Ο Ν

QVINTÆ connexionis Æolijs Hypoeolijsq. Idem exemplum non fu eram bis repositurus, si uspiam aliud uel inuenissem uel reperiresem apud nostræ ætatis Symphonetas. Verum quando priore uolumine alia item sunt à nobis prolatæ connexionis horum Modorum exempla, hoc uero longe luculentissimum, ut à multis tractatū, ita à nullo nō corruptum, ac sede sua motum, deniqz & infernè & supernè diatessaron duabus uel mutulum uel mutatum, nominatim uero à Brumelio & Iusquino duabus illis præclarissimis de Virgine Maria, Dei Genitrici, Missis, enixe orau Eximium uirum D. Gregorium Meyer, qui Ecclesiæ Salodorensi in heluetijs cum magna laude ab organis est, ut Thema hoc, qua est ingenij dexteritate, digne tractaret, tum in sua sede, tum utrinqz diatessaron proprijs illis, & cum corpore Cantionis huius natu. Sanè hanc Cantionem singamus eximiā aliquam auem esse, cuius corpus sit diapæste Re la, alia utrinqz diatessaron, Mila. Ineptum haud dubie fuerit huic corpori aliam quampiam assuere alam, quam qua cū nata est, ne scilicet ad Aesopicæ corniculae modū ridicule alienis uolitet plumis, Exoraui, & quod uolebam, quo est tum in me candore, tum in studia honesta adiuuanda promptus, misit, eius nunc Lectorem participem facere uolo. Accessit huic Cätioni id laudis, cur Iusquinicis inserere cantibus minus dubitarim, Iudicium eruditissimi uiri D. Ioannis Alii, eiusdem Ecclesiæ diuini uerbi Praconis ac Ecclesiæ

Ecclesiastæ, qui non paruum ornamenti studijs illis grauioribus, ut Theologie sacrarumq; literarum, esse existimauit, si linguarum peritiam ad ea, ac Mathematicas adferret disciplinas, atq; inter eas quidem maxime Sacrae religionis Presbyterum decere, ut sciat Musicen, nec uitrum opinio secellit: Euasithicin dinoscendis Musicis eruditissimus. Nec defuit nobis in hoc opere ipsius opera, cum Friburgi ad Herciniæ Syluae caput mecum degeneret, cum organo suo me, tum simul Iusquinica cantando sepius recrearet. Hic igitur, cum hunc Gregorij nostri cantū summe probaret, & calculum à nobis facile habuit, & effecit, ut in hominum manus, tanquam digna doctis auribus emitteretur.

Sextæ connexionis, Hyperæoltij Hyperphrygijq; duorum reiectorū Modorum exemplum haud absq; certo consilio omisimus, quādo nullum tale uspiam inuenitur, Fingere autē præsertim in tanta Modorum turba ineptum fuerit, & monstrosi omnino ambitus Tenor fieret, quippe qui reliquas omniū Modorum connexiones Apotome uincat. Ceterum priore libro non tam imitationis quam ostensionis gratia exemplum finximus, nempe ut res intelligeretur, nō ut quisquam tale quid tentaret, quod equidem neminem tentasse inuenio.

Planxit autem David

Septimæ ac ultimæ connexionis, nempe Ionici Hypoioniciq; exemplum est eiusdem Iodoci Pratenis, cuius omnium connexionū, excepta quinta, sunt alia. Planxit autem David. De cuius exordio nō dubito, q̄sdī exclamaturos, Parturiēt montes, nascet r̄idiculus mus. Verum illi non confyderant per totum hunc cantum seruatum flentis deorum, qui sape inīcio clamare soleat, deinde paulatim in mæstas querelas uersus murmurare secum, ac subinde concidere, nonnunquam erumpente denuo affectu, rursus leuare uocem, ac citare clamorem, Quæ omnia in hac cantilena pulcherrime obseruata uidemus, quemadmodum intuenti patet. Nec quicquam est in hac qđ non sit eo authore dignū. Affectus mihi hercules ubiq; expressit ut in uerbo Ionathan statim inīcio Tenoris.

Hh 4 Dorij

Dodecachordi
Dorij Hypodorijq; connexo

Victimæ paschali laudes immolèt Christiani. Agnus redemit
 oueis Christi in p. recōciliavit peccatores Mors & uita duello cōflixere
 mirādo, Dux ui tæ mortuus regnat uiuus.

Victimæ pasch.lau.immolèt Chri.Agn⁹ redemit oueis Chris.
 stus innocēs patri reconcili a uit peccatores Mors & uita
 duello conflixere mirando, Dux uitæ mortuus regnat uiuus.

rum

Liber III. 369
 rum exemplum author Iodo
 cus Pratenis.

Victimæ pa scali lau des immolent Chri-
 stia nī Agnus rede.oueis, Christus inno cens pa tri re-
 conciliauit peccatores, Mors & uita duello corflixere mi-
 rādo Dux uitæ mortuus regnat ui-
 uus.

Victimæ pascali lau des. Christus in.patri
 reconciliauit peccatores. Mors & uita duello conflixere miran-
 do. Dux uitæ mortuus regnat ui uus.
 Altera

Dodecachordi

Altera pars

S Epulchrū Christi uiuentis, & gloriā uidi resur-
gentis, Angelico te stes, fuda ri um & ue stes

S Epulchrū Christi uiuentis & gloriā uidi resurgētis.
Surrexit Chri. spes mea, pcedet suos in Galilaea. Mariæ ueraci
q̄ Iudeorū turbe fallaci. Scimus Chri. sur. ex mortuis uere, tu Rex Chri-
ste nostri miserere Alle lu ia.

eodem

Liber III.

codem authore.

371

D Icnobis Ma ri a, quid uidi in uia. Sepulchrum
 Chri sti Angelicos te stes, sudarium
 Credēdū est magis soli.
 q̄ Iud̄orum turba falla ci. Scimus Christū surrexis-
 fe
 Alle luia.

D Icnobis Maria, quid uidi sti in
 ui a Surrexit Christus spes mea,
 præcedet suos in Galilæa q̄ Iudæ orum turbæ fal la-
 ci Scimus Christū surrexisse ex mortuis uere, tu Rex
 Christe nostri miserere Alleluia.

ADorio

Dodecachordi

A Dorio ad Phrygium

D E profundis clama ui ad te Do mi ne.
 ne. Do mi ne exaudi uocem meam. In uocē deprecationis
 me a. Si in i qui ta tes obseruaueris Dñe. Domine
 q̄ su stinebit. su sti ne bit. Quia apud te propitiati
 o est, & pppter legē tuam su sti nui te Domine. Sustinuit a
 nima mea iu uerbo eius. Sperauit anima mea in Domino.

D E profundis clamaui ad te dñe. Domine exaudi uo
 cem meam. Fiātaures tuæ in ten den tes in uocē dep̄cationis
 meæ. Si in i ḡtates obseruaueris Dñe, Dñe quis sustine
 bit. Quia apud te ppitiatio est, & propter legem
 tuā sustinuit te Dñe. Sustinuit anima mea. Sperauit anima mea.
 in Domino.

Liber III.

373

Iodocus Pratensis author.

D E profundis clamaui ad te Domine ne
 Dñe exaudi uocem meam. Fiant aures tuæ. In uo-
 cem deprecationis meæ. Si iniqtates obserua. Domine Dñe q's susti-
 nebit. si sti ne bit. Quia apd te ppitatio est, & pro-
 pter leg. tuæ sustinuit te Domine Suo. si nu it a ni ma mea in
 uerbo eius. Sperauit anima mea in Domino.

D E profundis clamaui ad te domine: Domine
 exaudi uocem meam. Fiant aures tuæ in ten dentes
 in uocem deprecationis meæ. Si iniqtates obseruaueris Dñe, Dñe
 quis susti ne bit. Quia apd te ppitatio est, & ppter legem
 tuam sustinuit te Domine. Sperauit anima mea in Dño.

Ii Altera

Dodecachordi

Altera pars

Visq; ad noctem speret Israël in Domino, quia apud do-
 minum misericordia, & copiosa apud Deum re dem p[ro]ptio. ex
 omnibus ini[usti]bus eius. & spiritui sancto. Sicut e-
 rat in principio & nunc & semper, & in secula seculorū
 Amen, seculorum Amen.

Acustodia matutina usq; ad noctē speret Israël in Domino.
 Quia ap[er]tū Dñm misericordia redemptio, & ipse redimet Israël
 ex omnibus iniqtib[us] eius. Gloria patri & Fílio & Spi-
 ritui Sancto, Si cut erat in principio. &
 nunc & semper. Et in secula seculorū A-
 men. Eodem

Liber III. Eodem authore

375

V Sez ad noctem speret Israel in Domino, misericordia &
copiosa apud eum redemptio. ex omnibus iniurias eius. &
spiri. Sancto. Si cut erat, e rat in principio & nunc & sem-
per. Et in secula seculorum seculorum. Et in secula seculorum Amen.

A Cu stodia matutina usq; ad noctem speret Isra el in Domi-
no. Et ipse redimet Isra el. Gloria patri, & Fi li-
o & spiritui Sancto, Si cut e rat in principio & nunc & semp-
tis. Et in secula seculorum amen. Et in secula seculorum Amen.

Commixtionis Dorij Hypo dorijq; finis.

Ii 2 Phrygij

Dodecachordi Phrygij Hypophrygijq; cōnexo

L Iber generationis IESV Christi, IESV Chri-
 sti filij Dauid, filij Abraam.

Abraam autem genuit Isa ac.

Jacob autem genuit Iudam & fratres eius. Phares autem
 genuit Efrom. Aram autem

L Iber generationis IESV Christi filij Dauid, filij
 Abra am Abraā aut genuit Isaac. Isaac au tem genuit
 Jacob, Jacob au tem. Iudas autem genuit Phares & Zae
 ram de Tha mar. Phares aut genuit Efrō. Efrom autē genuit
 A ram. Aram autem rum

Liber III.

377

rum Exemplū eodem Iodoco

authore.

L I ber generationis I E S V Chri sti
 Filij Da uid, Filij Abra am. Abraam autem
 genuit Isaac. Jacob autem genuit Iudam &
 fratres eius. Iudas autem genuit Phares & Zarā de Thamar, Pha-
 res autē genuit Esrom. Esrom autem genuit Aram. Aram
L I ber generationis I E S V Christi, filij Dauid
 filij Abraam. Isaac autem genuit Iacob, Iacob
 autem genuit. Iudas autem genuit Phares & zaram de Tha-
 mar. Phares autē genuit Esrom. Esrom autem genuit Arā. Arā autē.
 li 3 Residuū

Dodecachordi

378

Residuum
tem genuit Aminadab. Aminadab au tem genuit
Na a son. Naason aut genuit Salmon Obed aut ge-
nuit Ies se iesse autem genuit Da uid Regem.
Dauid autem Rex genuit Solomonem ex ea qui fuit Vrix.
Residuum genuit Aminadab. Naasson aut gen. Salmō.
Salmon autem genuit Booz de Rhachab. Booz aut genuit
Obed ex Rhut. Obed autem genuit Ies se. Ies se
autem ge nu it Da uid Re gem. Dauid
autem Rex ge nuit Solomonem ex ea quæ fuit Vrix.
Residuum

Liber III.

379

Residuum

autem genuit Aminadab. Aminadab autem genuit

Naasson. Naasson autem genuit Salmon. Salmō autem genuit

Booz de Rhachab. Booz autem genuit Obed ex Rhut. Obed autem

genuit Iesse. genuit Dauid regem. Dauid autem Rex

genuit Solomonem ex ea quae fuit Vriæ.

Residuum

Aminadab autem genuit Naaf son.

Naasson autem genuit Salmon. Booz autem genuit Obed ex Rhut.

Obed autem genuit Iesse, Dauid autem Rex genuit Solomonem

ex ea quae fuit Vriæ.

Τότε σαρακάδος τῆς πρώτης τέλος.

Ii 4 Secunda

Dodecachordi

Secunda pars

Cantus tacet

Solomon autem genuit Roboam. Roboam autem
 genuit Abiam. Abias autem genuit
 Asa. Asa autem genuit Iosaphat. Iosaphat
 autem genuit Ioram. Ioram autem genuit
 Oziam Ozias autem

Tunc apud te. E.

Eodem

Liber III.
Eodem authore

382

S Olomon autem genuit Ro bo am. Roboā
 autem genuit Abiam Abiam Abiam
 Abia autem genuit Aſa. Aſa au-
 tem genuit lo ſa phat, lo ſa-
 phat autem genuit Ioram. Ioram
 autem genuit Oziam. Oziasau-
 Olomon aut gen. Roboam. Roboam autem
 genuit Abiā: Abiam, Abiam. Abia autem genuit A-
 ſa. Aſa autem genuit loſaphat. Ioram
 tem genuit Oziam Ozias aut ge- Residuū

Dodecachordi

Residuum

genuit Io a than. Ioathan autem genuit A.
 chatz. Achatz autem genuit Ezechiam Manasses autem genu-
 it A mon. Amon autem genuit Iosi am. Iosi-
 as autem genuit Iechoniam, & fratres eius in transmigratione Baby-
 lonis. Babylonis.

Residuum

Liber III.

383

Residuum

tem genuit Loathan. Loathan autem genuit Achaz. Achaz autem genuit Ezechiam. Ezechias autem genuit Manassen. Amon autem genuit Iosiam. Iosias autem genuit Iechoniam, & fratres eius in transmigratione Babylonis. Babylonis.

Residuum

nuit Io than. Iothan autem genuit Achaz. Achaz autem genuit Ezechiam. Ezechias autem genuit Manasses autem genuit Amon. Iosias autem genuit Iechoniam. Et fratres eius in transmigratione Babylonis. Babylonis.

Tessaradecadis secundæ finis.

Tertia

Dodecachordi

Tertia pars

E T post trāsmigrationē Babylonis Iechonias genuit, genuit Salathiel. Salathiel autem genuit Zorobabel, Zorobabel. Zorobabel. Zorobabel Abiud autem genuit Eliachim. Sadech autem genuit

E T post trāsmigrationem Babylonis Iechonias gen. Salathiel. Salathiel autem genuit Zorobabel, Zorobabel. Zorobabel. Zorobabel autem genuit Abiud. Abiud autem genuit Eliachim. Eliachim autem genuit Azor. Azor autem genuit Sadoch. Sadoch autem genuit Achim. A Tertia siue ultima Tessaradecas.

Eodem

Liber III.

385

Eodem authore

E T post transmigrationem Babylonis Iecho-
 nias genuit. genuit. genuit Sa la thi-
 el. Zorobabel. Zorobabel. Zorobabel. Abiud aūt
 genuit Eliachim. Eliachim aūt gen. Azor. Azor au-
 tem genuit Sadoch. Sadoch aūt genuit Achim
E T post transmigrationē Babylonis Iecho nias genuit
 Salathiel. Salathiel. Zorobabel. Zorobabel. Zorobabel
 autem genuit Abiud Eliachim aūt genuit A-
 zor. Azor aūt genuit Sadoch Sadoch aūt gen. Achim. Achī
 Kk Residuū

Dodecachordi

Residuum

Achim. Achim autem genuit Eliud. genuit Eleazar. Eleas-
 zar autem genuit Mathan Mathan autem genuit
 Iacob. Iacob autem genuit Ioseph uirum MARIAE.
 AE de qua natus est IESVS. IESVS Qui uocat Christus.

Residuum

chima autem genuit Eliud. genuit Eleazar. Eleazar au tem ge nu it Mathan. Mathan autem
 genuit Iacob. Iacob autem genuit Ioseph uirum MARIAE. de qua na-
 cus est IESVS, qui uocat Christus.

Tessaradecados ultimæ finis.

Residuum

Liber III.

387

Refiduum

Achī aūt genuit Eliud. Eliud autem genuit E-
leazar. ge nu it Mathan. Mathan aūt gen. Iacob. Iacob
autem genuit Ioseph uirum MARIAE de qua natus est IESVS qui
uocatur C H R I S T V S.

Refiduum

autem genuit Eliud. Eliud autem genuit Eleazar. ge-
nuit Mathā. Mathā aūt gen. Iacob. Iacob aūt gen. Ioseph uirū MAR-
AE de qua natus este IESVS, Qui uocatur C H R I S T V S.

Finis commixtionis Phrygij
Hypophrygijq;.

Kk 2 Lydij

Dodecachordi
Lydij Hypolydijq; connexorū

A

Gnus Dei

Qui tollis peccata mun=ta miserere no stri.

Gnus Dei

Qui tollis peccata mun=ta miserere di, Miserere

no stri. Exemplū

Liber III. 389
Exemplū Iodoco Prat. authore.

A

Gnus Dei

Qui

tollis peccata mun-

di

Miserere no stri.

CANON, id est, ἁρμονίας αντιγράφη

In gradus undenos descendant multiplicantes
Consimilicet modo crescent Antipodes uno.

A

Gnus Dei qui tollis peccata mudi miserere nostri.

Resolutio.

A

Gnus Dei

Kk 3 Ad

Dodecachordi

Ad Idem

A

Gnus Dei

Qui tollis .ij. peccata

mun di. Dona no-

bis pa-

cem.

A

Gnus Dei

Qui tollis .ij. peccata

mun di .ij.

Dona nobis

pa cem. ex eodem

Liber III.

391

ex codem

A

Gnus Dei
Qui tollis peccata
mun di
Dona no bis pa-
cem.

A

Gnus Dei
Qui tollis peccata
mundi
Dona nobis pa-
cem.

Canon
inferne in
diapason.

Lydij Hypolydijq; commixti
onis Finis.

Kk 4 Mixo-

Dodecachordi Mixolydij Hypomixolydijq;

E *T in terra pax hominibus Bonæ uoluntas*

tis. Laudamus te, Benedicimus te, Adora mus te,

Glorificamus te. Gratias agimus ti bi, propter ma-

gnam gloriam tu-

E *T in terra pax ho mi ni bus bonæ uolunta-*

tis, laudamus te, benedicimus te, Ado ra mus

te, glorificamus te. Gratias a gi mus ti bi

propter magnam glori am tu-

connexoru

Liber III.

393

connexorū exemplū eiusdē Iod.

E T in terra pax hominibus
 bonæ uolun tatis. laudamuste, benedicimuste, ados-
 ra mus te, glorificamus
 te. Gratias agimus ti bi propter magnā glo.tuā. .ij.

E T in terra pax hominibus bonæ uoluntatis. Laudamus
 te, laudamuste, be nedicimus te, adoramus te. Glori-
 ficamus te, pp magnā gloriā tuā. pp magnā glo.tuam.

πεσθε τῷ συμφωνίᾳ οὐτε Λαγάνῳ.

Residuum

Dodecachordi

Residuum   am. Domine Deus Rex cœ le stis Deus pater
 omnipotens. Domine fili unigenite IESV Christe. IESV Chri-
 ste. Domine Deus agnus Dei filius pa tris. Primogeni-
 ni tus MARIAE uirginis ma tris.

Residuum   am. Domine Deus Rex cœ le stis Deus pater
 omni po tens Domine fili uni ge ni te IESV Christe.
 IESV Chri. Spiritus & almeor pha no rum pa ra cle-
 te. Domine Deus Agnus Dei fi li us Patris. Primogeni-
 tus MARIAE uirginis ma tris. ma tris.
 Residuum

Liber III.

395

Residuum

Domine Deus Rex cœlestis Deus pa-

ter omni po tens Domine fili uni ge ni te IESV

CHRISTE.

Do mi ne Deus Agnus

Dei fi li us Pa tris. pri mo ge ni tus

MARIAE Virginis ma-

tris.

Residuum

Domine Deus Rex cœlestis Deus pater omni-

potens Domine fili Vnigenite IESV Chri. IESV Chri-

ste. Spiritus & alme orphanorum para cle te. Domine Deus

Agnus Dei Filius Patris primogenitus Ma-

virginis ma-

tris.
Qui tollis

Dodecachordi

Q Vi tollis peccata mūdi miserere no stri. Qui tollis pec-
cata mūdi suscipe deprecationē nostram. Ad MARIAE gloria-

Q Vi tollis peccata mundi miserere nos
stri. Qui tollis peccata mundi suscipe deprecationē
nostram. Ad MARIAE gloriam

Qui

Liber III.

397

Qui tollis peccata mun
di miserere nos
tri.
Qui tollis peccata mūdi suscipe deprecati-
o nem nostram ad MARI

Qui tollis peccata mūdi miserere nostri. Qui tollis pecc. mū-
di Suscipe deprecationē nostrā ad MARIAE glo-
riam gloriam

L1 Residuum

Dodecachordi

Residuum

am. Quoniam tu solus sanctus MARIAM
sanctifi cans tu solus Dominus MARIAM gubernas MARIAM
AM co ro nans IESV Christe.

Residuum

Qui sedes ad dexterā patris miserere nostri. Quoniam
tu solus sanctus MARIAM sanctificans MARIAM
RIAM gubernans Tu solus altis simus MARIAM co-
ronas IESV Christe.

Residuum

Liber III.

399

Residuum

AE gloriā. Qui sedes ad dexterā patrī miserere nostri
 MARIAM sanctificans Tu solus Dominus
 MARI. gubernās. MARIAM coronans IESV CHRISTE.

Residuum

Qui sedes ad dexterā patrī miserere nostri MA=
 RIAM sanctificans ij. MARIAM gu bernans
 Tu solus altissimus MARIAM coronās IESV CHRISTE.

L1 2 Cum

Dodecachordi

C Vm sancto Spirí tu in gloria Dei
 Patris   Dei Patris.   A-

men.

C Vm sancto Spi ri tu In gloria Dei Pa-
 tris,   Dei Patris.   A-

men.   Cum

Liber III.

401

C Vm sancto spiri tu Inglo-

ria Dei Pa tris. Dei Pa tris A.

men.

C Vm sancto spiri tu. In gloria Dei Pa.

tris Deipatris A

men.

Mixolydij Hypomixolydijq;
commixtionis finis.

L1 3

Küps

Dodecachordi

Acolij Hypoēolijq; connexorū

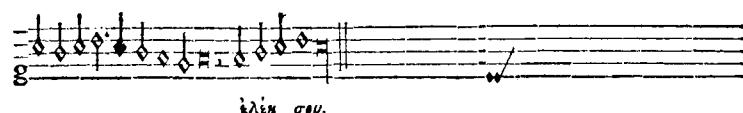

εἰς σοι.

II

εἰς σοι.

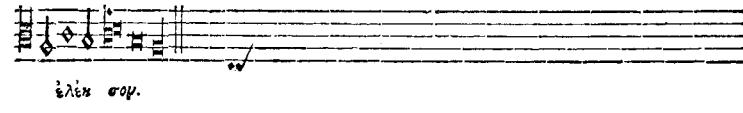

εἰς σοι.

I

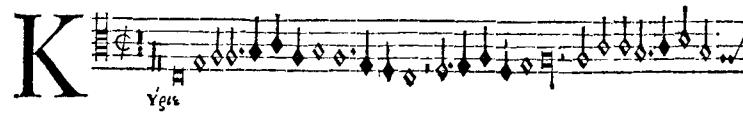

εἰς σοι.

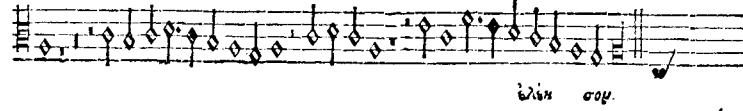

εἰς σοι.

II

εἰς σοι.

εἰς σοι.

Κύρι

Liber III.

403

Exemplum Gregorij Meyer

K

γέτ
ιλέ ουού.

K

γέτ
ιλέ ουού.

K

γέτ
ιλέ ουού.

K

γέτ
ιλέ ουού.
L 1 4 Κύρι

Dodecachordi

Aliud
II

K

v' g
ελέ οσογ.

III

K

v' g
ελέ οσογ.

Aliud
II

K

v' g
ελέ οσογ.

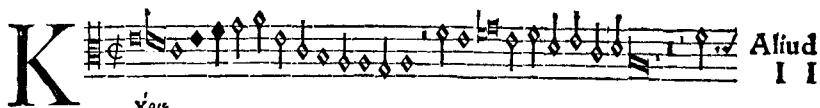
III

K

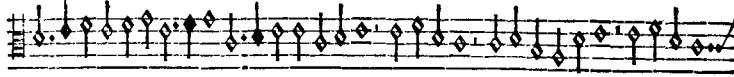
v' g
ελέ οσογ.
v' g

Liber III.

405

v'get

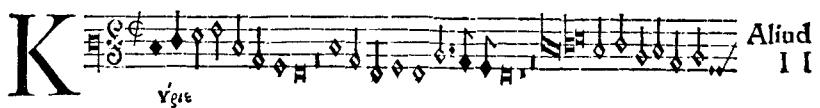

ιλέσσον.

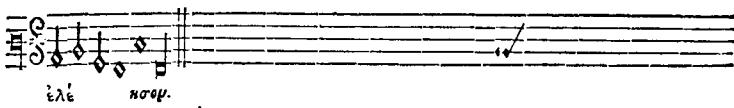

v'get

ιλέ ησον.

v'get

ιλέ ησον.

v'get

ιλέσσον.

χριστ

406

Dodecachordi

I

X

P & s'è

in in soy.

I

X

P & s'è

in in soy.

Xrisi

Liber III.

407

X

PISTE

in et ergo.

X

PISTE

in et ergo.

Xpistē

408

Dodecachordi

I I

X

PISTE

g

g

g

2/4 COP.

I I

X

PISTE

g

g

g

g

2/4 COP.

Altitonans

Liber III.

409

Altitonans tacet.

A musical score for three voices (Soprano, Alto, Bass) in common time. The music consists of four staves of neumes on square neume notation. The soprano staff begins with a large 'X' and the text 'PISTE'. The alto staff begins with 'I I'. The bass staff begins with 'iλε n σον.' The score concludes with the letters 'Mm' and 'χριστ'

Mm

χριστ

Dodecachordi

III

ultimoř
I

γερε ελέν σογ.

III

ultimoř
I

ελέν σογ.

χριστ

Liber III.

411

X

πι σι ελέ κα σομ.

K

ντιστ

ελέ κα σομ.

ελέ κα σομ.

ultimorū I

X

πι σι ελέ κα σομ.

K

ντιστ

ελέ κα σομ.

ελέ κα σομ.

ultimorū I

Mm 2 κύριε

Dodecachordi

K

v'gen

et sic n. op.

K

v' p'is

et sic n. op.

Vltimorum.

Altitonans

Liber III.

413

Altitonans filct.

A musical score for three voices (Altus, Tenor, Bassus) in common time. The music consists of five staves of neumes on square neume notation. The first staff begins with a large capital 'K' and a 'v' over the first note. The second staff starts with a 'v' over the first note. The third staff starts with a 'v' over the first note. The fourth staff starts with a 'v' over the first note. The fifth staff ends with a double bar line and a 'v' over the first note. Below the first staff, the vocal parts are labeled: Altus, Tenor, Bassus. Below the fifth staff, there is a section labeled 'II' and below that, 'Mm 3 Kypre'.

Dodecachordi

K

νέρε

ελέ γαστρί.

ελέ ε σοφ.

Ultimorum.

κύρι

Liber III.

415

III siue ultimum.

416

Dodecachordi

K

ελέν σογ.

K

ελέ σογ.

Aliud inter ultima

κύρι

Liber III.

417

The musical notation consists of four staves of music. The first three staves begin with a large capital letter 'K' and are labeled 'vix' below them. The fourth staff begins with a small letter 'k' and is labeled 'vix' above it. The music is written in a style with vertical stems and horizontal dashes, typical of early printed music notation. Measures are separated by vertical bar lines. The key signature changes from one staff to the next, indicated by the letter 'K' or 'k' and the corresponding sharps or flats.

Commixtionis Acolij Hypoæ
olijq; Finis.

Tertium κυρια

Planxit

Dodecachordi Ionici Hypoioniciq; connexorū

Planxit autem Dauid planctu huiuscmodi super Saul &
 Ionathan filium eius Consydera Israël pro
 his qui mortui sunt super excelsa tua uulnere
 ratione.

Planxit autem Dauid planctu huiuscmodi
 super Saul & Ionathan filium eius. Consydera Israël
 pro his qui mortui sunt super excelsa tua uulnere
 ratione. Incliti Israël super monteis tuos interfecti.

Planxit

Liber III.

419

Exemplum Iodoci Pratensis.

Planxit autem David planctu huiusc modi
 super Saul & Ionathan filium e ius Consyde-
 ra Isra el pro his qui mortui sunt sup Excelsatua uul-
 ne rati Incliti Isra el super monte istuos interfecisti,

Planxit autem Da uid plactu huiuscmodi sup Saul & Io-
 nathā filium e ius. Consydera Isra el pro
 his qui mortui sunt super Excelsatua uulne ra ti In-
 cliti Isra el super monte istuos interfecisti.

Residuum

Dodecachordi

R&iduum

Quomodo ceciderunt fortes in prælio? Nolite annuntiare
in Geth, nec annuntiare. Ascalonis. Ne forte letetur.
Filiæ Philisti im. Ne exultent incircumci forum.

R&iduum

funt. Quomo do ceciderunt for tes in
præ lios? Nolite annuntiare in Geth, nec
annuntiare in compitis Ascalo nis. Ne forte letetur Filiæ Philis
stijm. exultent Filiæ incircumci=

forum. funt.

Liber III.

421

Residuum

sunt. Quomo do cecide runt
 in præ lio? Nolite annuntiare in Geth,
 nec annuntiare in compitis Asca lonis. Ne forte letetur Fi-
 liæ Philistijm, Ne exultent fi liæ incir-
 rum.
 cuci so

Residuum

sunt. Nolite annuntiare in Geth, nec
 annuntiare in compitis Asca lonis. Ne forte letetur fili-
 æ Philistijm. Ne exultent fi liæ in circumcis-

Nn

Montes

Dodecachordi

Montes Gelboe necros nec pluuiā ueniat super
 uos, neque sint agri primitiarū, quia ibi abiectus est cly-
 peus for tium. & clypeus Saul
 Quasi non esset unctus oleo à sanguine interfe-
 cto rum ab adipe for-
 tiū um.

Montes Gelboe necros nec pluuiā ueniat super uos, neque sint agri
 primitiarum, quia ibi abiectus est clypeus for tium,
 & clypeus Saul Quasi non esset unctus oleo à
 sanguine imperfecto rum ab adipe
 for tium. Montes

Secunda

Liber III.

423

Montes Gelboe necros nec pluuiā ueniat super
 uos primitia rum. Quia ibi abiectus est clypeus
 for tium & clypeus Saul
 Quasi non esset unctus oleo interfecto rum
 ab adipe for tium.

Montes Gelboe necros nec pluuiā ueniat sup uos primitia
 rū quia ibi abiectus est clypeus fortium & clypeus
 Saul. Quasi non esset unctus oleo à sanguine inter-
 fecto rum ab adipe
 for ti um.
 Pars

Nn 2 Sagitta

Dodecachordi

S Agitta Iona thæ nunquā redijt
 retror sum. non est reuersus inanis Saul & Iona-
 thas in uita su a in morte quoqñō sunt di-
 uisi. Leonibus fortio res. Filiæ Israël super Saul
 flete.

S Agitta Iona thæ nunquā redijt
 retror sum. non est reuersus inanis Saul & Iona-
 thas in uita su a in morte quoqñō sunt di-
 uisi. Leonibus fortio res filiæ Israël super Saul
 flete.

Tertia

Et

Liber III.

425

E

T gladius Saul non est res
 uersus in a nis amabiles & decori in
 uita su a, in morte quoq; non sunt diuisi, aquilis uelociores
 Leonibus fortio res. Filiæ Israël super Saul flete

E

T gladius Saul nō est reuer-
 sus in a nis amabiles & decori in uita sua,
 in morte quoq;nō sunt diuisi, aquilis uelociores leonibus
 fortio res, Filiæ Israël super Saul flete

Pars

Nn 3 Residuum

Dodecachordi

Residuum

Qui uos uestiebat coccino i delitijs suis. Qui p̄b̄bat ornamēta
 aurea cultui ue stro Ionathas in Excelsis tu-
 is occi sus est

Residuum

Qui uos uestiebat coccino in delitijs su is. Qui p̄b̄bat ornamēta
 aurea cultui ue stro. Quomodo cciderunt for-
 tes in prælio? Ionathas
 in Excelsis tuis occi sus est.
 Residuum

Liber III.

427

Residuum

Qui uos uestiebat coccino i delitjs suis, Qui p̄bebat ornamēta aurea
cultui ue stro. Quomodo ceciderūt fortis in præ li o?
Ionthas in Excelsis tu is occis
sus est.

Residuum

Qui uos uestiebat coccino i delitjs suis, Qui p̄bebat ornamēta aurea
a cultui ue stro. Quomodo ceci de runt
fortes in præ
li o? Ionathas in Excelsis tuis occi
sus est. Nn 4 Doleo

Dodecachordi

D Oleo super te frater mi Ionatha decorenimis &
 amabilis ualde superamorem mulie rum si-
 cut mater amat unicum fili um su um
 sic ego te dilige bam. Quomodo ceciderūt robusti: &
 perie runt arma bellicas?

D Oleo super te frater mi ionatha decorenimis & a-
 mabilis superamorem mulie rum sicut ma ter amat
 uni cum filium su um sic ego te di li ge-
 bam. Quomodo ceciderūt robusti: & perierunt
 ar ma belli cas?

Quarta & ultima pars

Doleo

Liber III.

429

Commixtionis Ionici Hypoio
 niciq; Finis.

De Tenoria

Dodecachordi

De Tenoribus diapason non ex plentibus, Cap. XXV.

HÆc de binorum Modorum connexione satis, ut arbitror, copiose, reftabat ut ad exemplum prioris libri Cantilenas Diapason non explēteis poneremus per Diatessaron ac Diapente species. Verum enim uero intra Diatessaron limites cōclusam, haud equidem scio an ullam unquam Cantilenā uiderim. Intra Diapente inueniuntur quidē, raro tamen, ut non aut supernē, aut infernē aliquid addatur. Itaq; ne nihil hac de re dixisse ar-
gueremur, relicta Diatessaron, Diapente specierū prosequemur exempla. Et primæ quidem speciei. Re la, quæ quatuor Modis cōmuniſt Dorio,
Hypodorio, Aelio, Hypoæolioq;. Sif hoc IIII uocum exemplum.

Primæ Diapente Speciei re la exemplum.

A

Furore tuo Domine Deſerua animas no-
ſtras, à Dæmone malo, ab homine iniquo, & doloso, & mendaci, à cæci-
tate mētis nostræ, ab omnibus malis Domine serua nos misellos.

A

Furore tuo Domine Deſerua animas nostras à Dæmone
malo, ab homine iniquo, & doloso, & mēdaci, à cœcitatem nostræ,
ab omnibus malis Dñe serua nos misellos.

Hoc

Liber III.

431

Hoc exemplum germanicum est, & uulgare & uetus, neq; per hunc
Iculam inelegans. Cuius Tenor semitonio superne adiecto, maxime
Æolium sapit, habet & inferni tonum, quod & Dorio familiare est. At in
Basi, uerus Æolius est, cum Semiditono superne, quod & ipsum cum Do-
rio Hypodorio communem esse non semel antea diximus. Cantus ue-
ro ita Hypoæolius est, ut uerior effingi Modus ille non possit. Fuit huic
exemplu admodum simile Damiani à Goes Lusitaní, cuius in Æolio me-
minimus.

A

Furore tuo Domi ne Deus serua animas
mas no stras, à Dæmone ma lo ab homine ini-
quo & dolo so & mendaci, à cæcitate mētis nostræ ab omnib⁹ malis

Domine serua nos misellos.

A

Furore tuo Domine Deus serua animas nostras à Dæ-
mone malo ab homine iniquo, & doloso & mendaci, à cæcitate
mentis nostræ, ab omnibus malis Domine serua nos misellos.

Secundæ

Dodecachordi

Secundæ diapente speciei

Mi mi exemplum.

Nunc de Mi mi secunda Diapente specie, de qua hoc s̄æpe prædiximus, Nam raro inueniri, quando superne fa annexum, inferne re habeat, ex Andrea Syluano exemplum adducemus. Is enim cū uideret pueros s̄æpe imperitos hac in arte, adultos autem plureis inueniri qui canere possent, Missam instituit in qua Cantus in hac Diapente identidem unus per omneis Missæ parteis incedit, sumptus ex uulgatisima Cantilena Malheur mebat. Tenor ac Basis duæ uoces adiunctæ, Altera Phrygium, altera Æolianum refert, confusa s̄æpe finali clavi. Sed eius unam alteramue particulam ponendam censiūmus.

Author Andreas Syluanus.

The musical score consists of two staves of music. The top staff begins with a large capital letter 'K' and ends with a small 'op.' The lyrics are: 'Kúpit i lá' op.'. The bottom staff begins with a large capital letter 'O' and ends with 'Kúpit'. The lyrics are: 'San na in ex cel sis. Kúpit'.

The music is written in a unique notation system. It uses vertical stems with dots at the top to represent pitch. The stems are grouped by vertical lines, creating a grid-like appearance. The notation is rhythmic, with stems of varying lengths indicating note values. The music is set against a background of horizontal lines representing the staff.

Liber III.

433

K

Υπει
Χριστ
Κύρι

ἐλέη σοι.
ἐλέη μαστοι.
ἐλέη σονοι.

O

San
in ex cel
na
sis

K

Υπει
Χριστ
Κύρι

ἐλέη σοι.

O

San
na
in ex
cel

oo Tertiae

Dodecachordi

Tertiae Diapente speciei Fafa

exemplum.

RAra huius speciei uel potius nulla reperias exempla, quod toties nunc, fortassis etiam cum lectoris tedium referimus. Quod hic subiecimus exemplū Gregorij Meyer est, de quo in Æolijs Hypoæolijjs cōmīxtione diximus. In cuius cātu Lydij Hypolydijjs systema est oppidō pulchre expressum. In Altitonante Lydij cum Ditono supernē. Denīq; in Basi uerus est Hypolydīus, ita affabre pictus, ut nullus Pictor penicillo melius.

Gregorius Meyer author

C Onfite bor, confite bor Domino,

Domino ni mis, ni mis, in

ore me o me o & in medio

C Onfite bor Domino ni mis in

ore me o & in medio

Confitebor

Liber III.

435

C
Onsite bor confite bor Domino Domi
no Domino nimis
mis in ore me o me o &
in me dio me dio

This block contains the first section of the musical notation, starting with a large letter 'C'. The music is written in common time with a key signature of one sharp. The vocal line consists of two parts: a soprano part in the upper staff and an alto/bass part in the lower staff. The lyrics are written below the notes.

C
Onsite bor Domino Dño nimis
in ore me o, me o & in me
dio mul
Oo z Residuū

This block contains the second section of the musical notation, continuing from the previous section. The notation and lyrics are identical to the first section, with a large letter 'C' at the beginning.

Dodecachordi

Residuum

multorum lauda bo e um.
Qui astitit ad dex te ram ad dexteram.
iij. paupe ris ut saluum fa
ceret à persequen ti bus. quen
tibus ani mam meam.

Residuum

multorum laudabo e um.
Qui asti tit ad dexte ram pauperis ut saluum fa
ceret à perse quentis
bus a ni mam me am.
Residuum

Liber III.

437

Residuum   multorum .ij. Laudabo e um Qui
 asti tit ad dexteram, ad dexteram Pau pe-
 ris Paupe ris ut saluum faceret face-
 ret à persequenti bus à persequentibus se-
 quenti bus ani mam me am.

Residuum   to rum multorum Laudabo e um qui
 a sti tit ad dexteram .ij. .ij.
 Pau peris Vt
 saluum fa ceret à perse-
 quentibus persequentibus .ij. a nimam meam.
 Oo 3 Quartæ

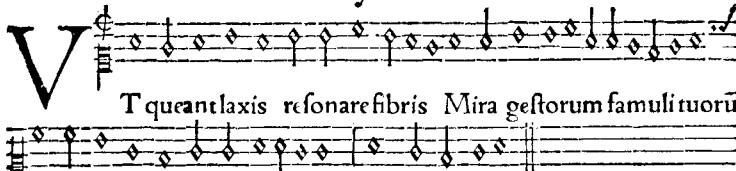
Dodecachordi

Quartæ diapente speciei, ut sol,

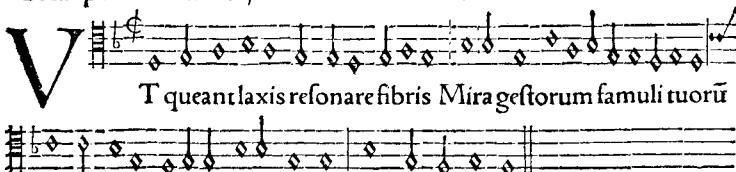
exempla.

Quartam speciem ut sol, communem quatuor Modis Ionico, Hypo ionico, Mixolydio Hypomixolydioq; ut saepè diximus, nostra xætas in Synemmena ac diezeugmena coniecit, ita ut Ionici nunc sedes sit F. cum olim esset C. Id tamen haud abs re, ut in superioribus patuit. Mixolydius suam seruauit sedem incōcussam. Vtriusq; igitur nunc exemplum de promam, Ionici in Synemmeno sapphicū carmen uulgarū hac ætate. Mixolydiū uero ex Listenij libello, qui hac nostra iēpestate de Musica scripsit.

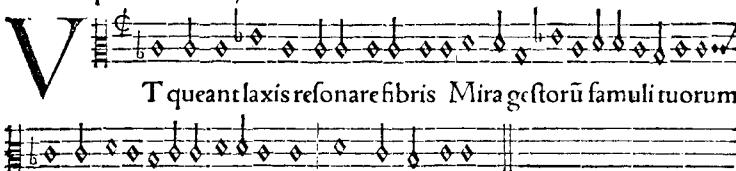
Vt sol in Synemmenis

V queant laxis resonare fibris Mira gestorum famuli tuorū

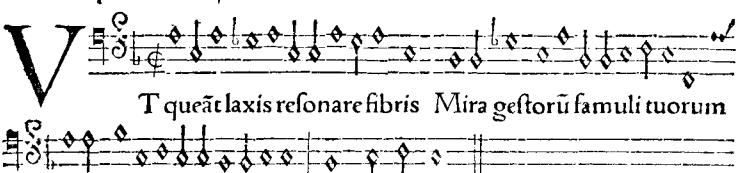
Solute pollu ti la bij reatum Sancte Ioannes.

V queant laxis resonare fibris Mira gestorum famuli tuorū

Solute pollu tila bij re atum Sancte Ioannes.

V queant laxis resonare fibris Mira gestorum famuli tuorum

Solute pollutilabij reatum Sancte Ioannes

V queat laxis resonare fibris Mira gestorum famuli tuorum

Solute pollutilabij reatum Sancte Ioannes

Vt sol

Liber III.

439

Vt Sol in diezeugmenis

ESV   CHRISTE   IESV

CHRI STE Fi li Da uid .ij.

Misere re   no stri.

Mixolydij

Iesu Christe Fili David miserere nostri.

Dodecachordi

De Symphonetarum ingenio

Finis erat huius libri, portetosæ sanè magnitudinis si exempla respicias, non omnino magni, si commentationem spectes. Sed libuit unum dūntaxat caput annexere de Symphonetarum ingenio. Neq; enim his suis hac in arte deest geniū, ex quo spectentur probentūrue. Horum igitur fuere alijs (nam breuiter id narrandum est) qui solum ad ostentationem sua edebāt, & haec multo maxima turba est: Alijs ut plurimos delestant ac iuuentutem exercerent. Nonnulli ut Ecclesiastici Cantus maiestatem iuarent. Inuenias qui necessitatem etiam suam hac arte leuarent, & horum plurimi. Sed de quibusdam pauca dicenda, quantum nos auditu precepimus à fide dignis.

De Iodoco pratensi

IN primis uero de Iodoci Pratensis, ut Cantorum coryphai ingenio de quo non semel in prioribus. Is multa iucunda relatu fecisse dicitur, anteq; in hominum noticiam uenerit. Inter alia multa & hoc ferunt. Francorū Regem Lituichum XII. haud scio quod sacerdotium homini promisisse. Verum cum promissa leuiter, ut in Regum aulis sieri solet, cadrent, ibi cōmotum Iodocum psalmum composuisse. Memor esto uerbi tui seruo tuo, tanta maiestate ac elegantia, ut ad Cantorum collegium relatus ac deinde iusto iudicio excussus, admirationi omnibus fuerit. Regē suffuso pudore promissionem diutius differre non ausum, beneficium quod promiserat, prestissime. Ibi uero uirū, Principis liberalitatē expertū, continuo alterū pro gratiarū actione orsum esse psalmū, Bonitatē fecisti cum seruo tuo Dñe. Verū inter has duas Harmonias uiderelicit, quanto dubia prēmiorū spes plus urgeat, quā certò depositū beneficiū. Necq; enim paulo uenustior est, meo qdē iudicatu, si affectus prior qdē posterior editio. Idē Iodocus, cū ab nescio qdē Magnate beneficiū ambiret, ac ille procrastinator idē idē dice ret mutila illa Frācorū līqua, Laisse faire moy, hoc est, sine me facere, haud cū cūtāter ad eadē uerba totā compositū Missā oppidō elegātē La sol fa remi.

Ad ostenta-

Liber III.

441

Ad ostentationem autē artis haud dubie duas illas Missas instituit Lhom
me arme, cū super uoces Muscaleis, tūm ad VI tonum, ita enim ipse Hy
poionicum nominauit. Amauit & hīc Iodocus ex una uoce plureis deduc-
cere, quod post eum multi æmulati sunt. Sed ante eum Ioannes Ocken-
heim, de quo paulo post, ea in exercitatione claruerat. Eius rei cum superius
per diuersos Modos aliquot exempla posuerimus, sed eodem temporis
motu incidentia, hīc tardante altero temporis mensuram signo, dupla rati-
one decantanda, ponemus. Sunt autem ex priore Missa, in qua Modos
identidem uariauit, ad Hypodorium tria hæc oppido breuia.

Qui

Dodecachordi

Viue nit
N nomine Domini Do-
mi ni.

I Dem Iodocus treis uoces tribus diuersis signis præpositis ex una uoce
eliciendas exemplo docuit ubi valor notularum in Tenore, si Thema in
spicias sit duplus ad notulas in Bassi. Baseos uero notulae sesquialteræ ad
Cantus notulas, Ita ut dupla ratione sesquiplam mixtam intelligamus.
Sed primum exemplum ponamus, ut ipse ex eodem Missa adposuit. De-
inde Thematis resolutionem in treis uoces cum propria cuiusque uocis
sede subiungamus.

Ex una uoce tres, ex eiusdem Io
doci Missa Lhomme super uoces musicales.

Gnus Dei qui tol-
lis pecca ta mun di mi misere re
no stri.

Sequitur resolutio.

Cantus

Liber III.

443

Cantus

A

Gnu-s De-i qui tol-lis pecca-ta mun-di misere-re no-stri.

Tenor

A

Gnu-s De-i qui tollis peccata mundi miserere nostri.

Basis

A

Gnu-s De-i qui tol-lis pecca-ta mun-di misere-re no-stri.

In huiusce-

Dodecachordi

IN huiuscemodi sanè Symphonij, ut libere dicam quæ sentio, magis est ingenij ostentatio quam auditum reficiens adeo iucunditas, quale & hoc ciuis nostri Lutuichi Senflij Tigurini, doctri nostra ætate Symphoneteræ. Cui ipse Cantorum more Canonem præfixit. Omne trinum perfectum. Cæterum pro inceptione poterat & hic præfigi Canon ex Odysseæ V. τρίς μάκαρες Δανούκου τετράκις. Quod in Aeneide Virgilius ita uertit: O terè quaterq[ue] beati. Sed Aenigma non admodum difficile eruditus lector facile discutiet cōsiderata diapente Diatessarō ac diapason consonantiarū ratione, ad eum modum quo Macrobius, quod diximus, Virgilianū discussit.

Lutuichi Senflij Tigurini Hypo solius, Canon. Omne trinum perfectum.

Sed admirabilius longè est Petri Platensis Exemplum, quod xmulatio. Ne haud dubie Iusquinus eadem proportione, cæterum quatuor diuersis signis præscripsit. In eo Basis ac Altus absq[ue] diminutione incedunt, hic perfecti, illa imperfecti temporis. Catus uero cum diminutione imperfecti item temporis. Tenor sesquiplaratione constat, non omnino difficulte canatu, si quis Hemioliam recte intromiscuerit. Hypodorijs est Modi, quanq[ue] fine claudicans. Id alij resoluerunt, nobis satius uisum est, nudum propozere. Neq[ue] ob id lector iure succenser nobis poterit, quādo tam multa alia bona fide indicauerimus, si ipsi etiam quædam discutienda relinquimus.

Petri

Liber III.

445

Petri Platensis IIII uocum fuga

ex unica ad Hypodorum.

Idem Petrus Platensis Missam totam quatuor item uocū ex unica instituit. O Salutaris hostia, literis innuens cuiuscō uocis & principium & finē. Cuius unū dūntaxat Kyrie adponere placuit cum initia resolutione, ut ex his Lector, quae nimis multa sunt, reliqua facilius ad eandem formam discutiat. Sanē uocū initia hisce IIII prodūtur literis, S.C.T.B. & S quidem supremæ uocis, nos Cātum uocamus, C. Contratenoris, nunc Altum nominant. T. Tenoris. B. Bassos. Finis ctiam eisdem, sed semicirculo tectis literis indicatur.

Eiusdem Petri Platensis IIII uocū fuga ex unica sed aliter, ad

eundem Hypodorum.

K

v' pie

T B G

elision   K' pie   iλιτ σογ.

Initi- orum resolu-

tio   Cātus   Altus   Tenor   Basis.

Pp   Sed ad

Dodecachordi

Sed ad Iodocum redeamus, de quo ceperamus. Idem author s̄aþe ex una duas fecit uoces hoc modo, Præcinēte uocem aliquo, Alter unius temporis mora sequebatur eandem canens uocem, sed certe tono uel leuatam uel depressam, ut qui cantionem in sol incepisset, audiret alterum in la incipientem, aut contra si prior in la cepisset, sequens in sol ordiebatur. Vnde binorum Modorum systemata colludebāt. Cuius rei aliquot eius exempla subiūcere placuit, cum Modorum præscriptione. Sunt enim sanè elegantia.

Ionici Hypoioniciq; connexorū exemplum finitum ut Phrygius.

Poterant

Poterant duæ hæ uoces à mediocriter etiam exercitatis sub una cani per notatione: Verum & hic & in sequentibus ad hoc præderunt Lectori binæ pernotationes, ut binorum Modorum incessum luculentius uideat. Et in hoc quidē exemplo finis utrorūq; in Phrygiū tortus est ad authoris arbitriū, Quippe ut binis connexionibus suos daret fineis fieri nō potuit, quæsiuit igitur externū hospitem, cū cōtra in exēplo sequēte Dorij Hypodorijq; connexioni suum dederit finē: Ionico Hypoionicoq; non dederit.

Dorij Hypodorijq; cōnexorum exemplum in Phrygij finitum sede.

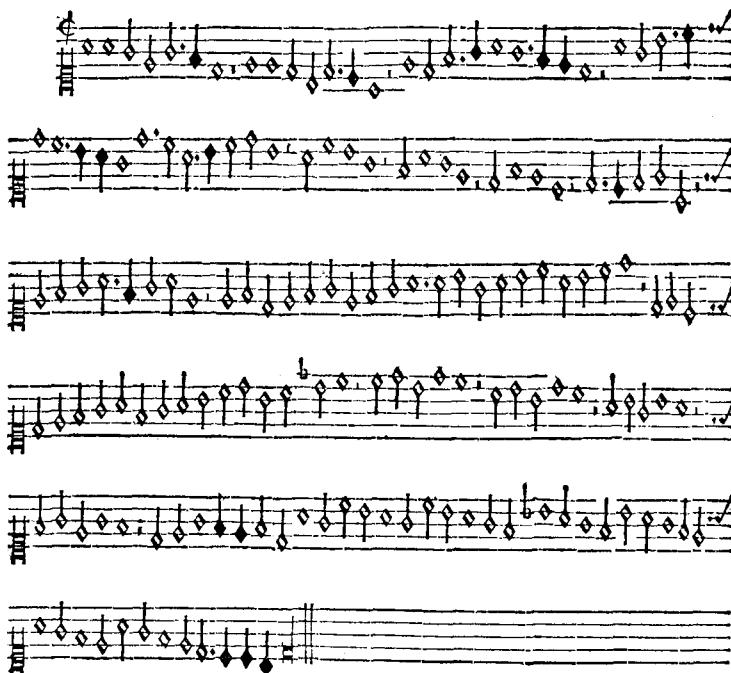

Pp 2 In hoc

Dodecachordi

IN hoc exemplo sanè plus licentiae in ascensu ac descensu quam Modorum
Lambitus defuderet. Sed sic fuit homo Iodocus noster nimis ingenio la-
sciuiens, quem admodum antea diximus.

Dorij Hypodorijq; cōnexorum
exemplum cum Semidito
no superne,

In priore

Liber III.

449

In priore exemplo altera uocum tono leuabatur, hic eodem deprimitur,
quemadmodum & in sequenti.

Ionici Hypoioniciq; connexorū
exemplum cum Ditono
superne, sed non suo finitum loco.

The musical notation consists of five staves of music. The first four staves are in common time (indicated by a 'C') and the fifth staff is in 3/4 time (indicated by a '3'). The key signature is one sharp (F#). The music is written in soprano, alto, tenor, bass, and basso continuo voices. The soprano and alto voices sing the Ionian mode (D-E-F-G-A-B-C) in common time. The tenor and bass voices sing the Dorian mode (A-B-C-D-E-F-G) in common time. The basso continuo voice provides harmonic support in 3/4 time. The music is divided into measures by vertical bar lines. The notes are represented by vertical stems with small circles at the top, indicating pitch. Measures 1-4 follow the common time pattern, while measure 5 follows the 3/4 time pattern.

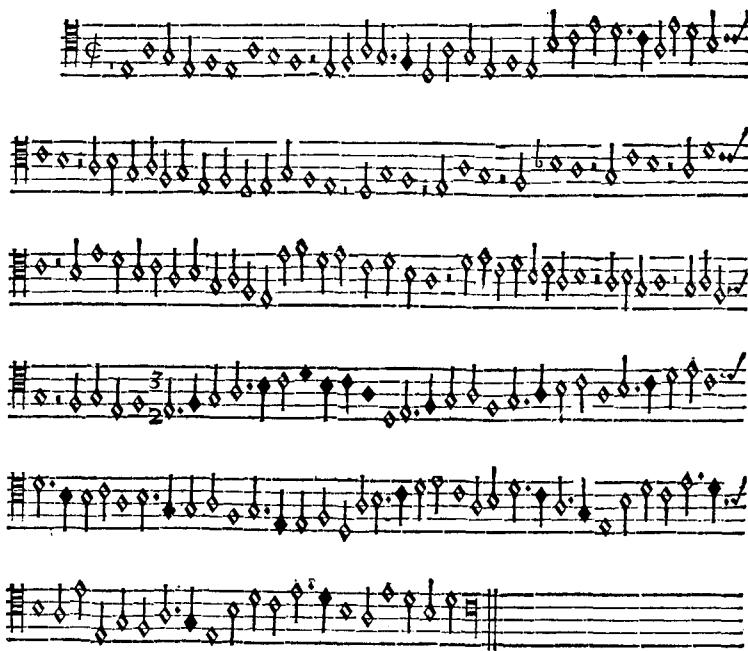
Pp   3   Post

Dodecachordi

POsthusius exempli medium proportio sc̄ squipla admixta est admirabi
lis sane syncopatione per totum tractum, sed uera tamen ratione.

Phrygij phrasis ac sytēma super
ne semitonio inferne tono

adiectis, finis licentia quæsusit.

Dorij

Liber III.

451

Dorij phrasis ac systema adiecto
inferne ac superne tono, finis
in diatessaron infima chorda.

Pp 4 Delecta-

Dodecachordi

Delectatus est idem Iodocus fuga ad minimā instituta, quod in Mis-
sa Lhōme arme ad sextum Tonum in extremo Agnus Dei mirificē
ostendit. Est & hæc, quam hic subiecimus, insignis eiusdem cantio, in qua
duæ item uoces ad fugam minimæ institutæ sunt.

Fuga

Liber III.

453

Fuga ad minimam

Hac

Dodecachordi OKenheim

Hæc hæc tenus de Iodoco satis superq;. Antiquior aliquanto fuit Okē heim & ipse Belga, qui ingenio omneis excelluisse dicitur. Quippe quem constat triginta sex uocibus garritum quēdam in stituisse. Eum nos non uidimus. Certe inuentione & ingenij acrimonia admirabilis fuit. Amauit autem ~~rebus~~ in cantu, hoc est, Cantiones instituere, que multis cātarentur modis ad cantorum propemodum arbitrium, ita tamen ut Harmonia ac consonantiarum ratio nihilo secius obseruaretur, quale in primis hoc eius ferunt carmen, in quo aureis habeas oportet. Fuga trium uocum in Epidiastaron (nam sic nunc loquuntur) post perfectum tempus.

IDem Okenheim Missam ad omnem Tonū (ita enim ipse nominauit) composuit cum ad treis dūntaxat uoceis, secundum treis diatessaron species, decantaretur, nulla initio clavi adposita, sed circulo dūntaxat cum uirgula interrogatoria uel lineam uel spaciū notante. Eius Mis̄se unū κύρι, ut ita dicā adponere placuit, ut Lector uideret Tenorem eius uel in ut, uel in re, uel in mi exordium habere posse. Adiectum & Benedictus duarum uocum, ex eadem.

Cantus

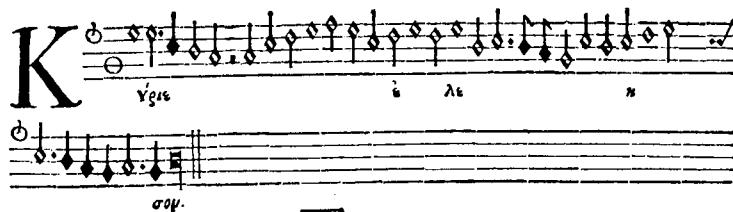
Liber III.

Cantus

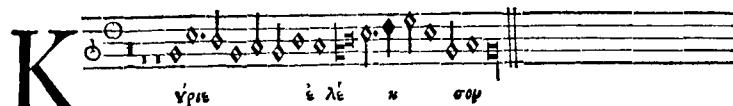
455

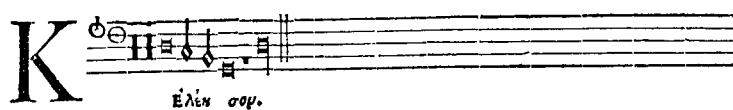
Altitonans

Tenor

Basis

Dodecachordi Jacobus Hobrechth.

Tertius in hac classe haud dubius est Jacobus Hobrechth et ipse Belgæ, quippe qui D. Erasmo Roterodamo Præceptor fuit, Cuius iudicium de eo in Æolio retulimus. Hunc præterea fama est, tanta ingenij celeritate ac inuentionis copia uiguisse, ut per unam noctem, egregiam, & quæ doctis admirationi esset, Missam componeret. Omnia huius uiri monumenta miram quandam habent maiestatem & mediocritatis uenam. Ipse hercules non tam amans raritatis, atq; Iodocus fuit. Ingenij quidem ostētator sed absq; fuco, quasi qui auditoris iudicium expectare maluerit quām se ipsi efferre. Multæ passim huius uiri sunt Compositiones, & nos aliquot eius in hoc adeò libro exempla Lectori ostēdimus, maxime cum defelquipla ratione differeremus. Ideoq; de eo plura dicere supercedemus.

Antonius Brumel.

Antonius item Brumel dignus qui inter eximios Symphonetas numeretur, magis tamen diligentia & arte ualuit quām nature indulgentia. Huius extat Missa de Beatissima Virgine MARIA IES V Christi matre, magnu[m] uiro digna:sunt & aliæ quædam eius Missæ, sed ex ea, quæ Δρύ[...] in scribitur, triis binarum uocum cätilena shuc adponere placuit ad exercitationem sanè utileis.

The musical score consists of five staves of Gregorian chant notation. The first staff begins with a large capital 'P' and is labeled 'Leni sunt'. The second staff is labeled '& terra'. The third staff is labeled 'gloria'. The fourth staff has the word 'tu' under the first note and 'a.' under the second note. The fifth staff is labeled 'Pleni'. The notation uses square neumes on four-line red staves, with a key signature of one sharp (F#) and a tempo marking of 'tempo di marcia'.

Liber III.

457

P

Lenisunt

terra gloria

The musical notation consists of five staves of Gregorian chant in common time. The first staff begins with a large capital 'P'. The second staff contains the text 'Lenisunt'. The third staff contains the text 'terra gloria'. The fourth and fifth staves are blank.

Sequūtur aliæ eiusdem Antonij
Cantiones

Qq   Benedictus

458

Dodecachordi

B

Enedictus qui
ue nit
in nomine Domis
ni

Tenor

A

Gnus Dei

Benedictus

Liber III.

459

B Ene*d*ictus qui
ue*s*
nit in nomine Domini

Cantus

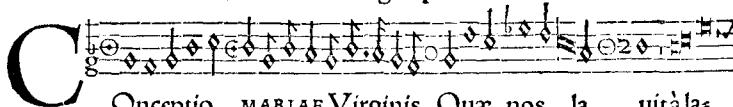
A Gnus De i
Qui tollis
Peccata mundi
Miserere nostri

Qq 2 Henricus

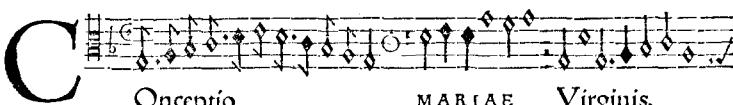
Dodecachordi

Henricus Isaac

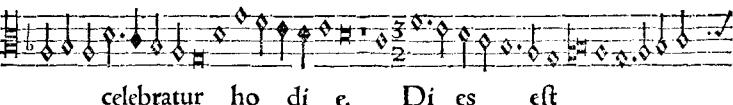
Sequitur haud imerito Symphonetas iam dictos & arte & ingenio H̄enrichus Isaac Germanus. Qui & eruditè & copiosè innumera composuisse dicitur. Hic maxime Ecclesiasticum ornauit cantum uidelicet in quo uiderat maiestatem ac naturalem uim, non paulo superantem nostræ etatis inuenta Phrasa. Phrasa aliquanto durior, nec tam sollicitus, ut consuetu dini quid daret, quam ut elimata essent, quæ ederet. Id etiam uoluptati duxit copiam ostendere maxime Phthongis in una quapiam uoce immobilibus, cæteris autem uocibus cursitantibus ac undicis circumstrepentibus, uelut unde uento agitate in mari circa scopulum ludere solet, Quod & Hbrechthum fecisse constat, quamquam alio quodam modo. Hic Isaac etiam Italis notus fuit. Nam eius mentionem, ut libro priore diximus, facit Politianus, cuius ætate hunc uixisse constat, non multum ante hac nostram. Idem Isaac obscura quedam, nec omnibus obuiâ cōpositus, qualis in primis hęc est cantio ex Prosa de Diuę Virginis Mariæ conceptione. In qua non tam probo enigmaticam prop̄modum institutionē, cum alijs ferè cantoribus communem, quam id per hunc etiam demonstratum esse, quod superiorius in hoc adeo libro ostendimus, nempe hanc nouam artem, nondum certis legibus ita constrictam, ut non cuius Symphoneta aliquid liceret, quod ita manifestum medius fidius est, ut à nemine negari possit.

be criminis, celebratur hodi e, Dies est læti ci x.

quæ nos la uit à la be cri mi nis

le ti ci x.

Conceptio

Liber III.

465

Con cepti o MARIAE Virginis, quæ
 nos la uit à la be cri mi nis,
 ce le bratur ho die,   Dies est
 læ ti ciæ.

Con cepti o MARIAE Virginis, quæ nos la uit
 à la be cri mi nis ce le bratur ho die
 Dies est læ ti ciæ,

Sequitur resolutio

Qq 3 In hac

Dodecachordi

IN hac itaq; Cantione Tenor Dorius est elegantissimus cum tono infernè. Basis autē Æolij Phrasis, sed finis Hypodori, nec mirum cum elſētia & natura eandem habeant Diapason speciem. In cantu Diapente est quatuor Modorum, cum tono infernè, semitonio supernè. Altus Dorij Systema habet finitū suo more infima Diateffaron chorda, nō Diapente. Cetera Lector ipse dispiciat. Nā nos Modorū potissimum rationē explicandam suscepimus, reliqua obiter dūntaxat, & ut dicitur per transennam.

C Once ptio MARIAE Virginiſ, quæ nos lauit à labe
criminis, celebratur hodie, Dic̄ es t̄læti ci x.

C On cepti o MARIAE Virginis, quæ
nos lauit à la be crimi nis, celebra=
tur hodi e Di es est læ ti=
ci x.

Conceptio

Liber III.

463

Con ce ptio MARIAE Virginis, quæ
 nos la uità la be cri mi nis,
 celebratur ho die Dies est læ-
 ti ciæ.

The musical notation consists of three staves of square neumes on a four-line staff system. The first two staves begin with a large 'C' and a 'G' respectively, indicating the start of the hymn. The third staff begins with a 'D'. The music is in common time, with a mix of major and minor key signatures indicated by sharps and flats. Measure lines and repeat signs are present.

Con ceptio MARIAE Virginis, quæ nos la uit
 à la be cri mi nis celebra tur ho di e,
 Dies est læti ci æ.

The musical notation consists of three staves of square neumes on a four-line staff system. It follows the same structure as the first setting, starting with a 'C' and a 'G', and ending with a 'D'. The music is in common time, with a mix of major and minor key signatures indicated by sharps and flats. Measure lines and repeat signs are present.

Ioannes

Dodecachordi

Ioannes Mouton

Ioannes Mouton Gallus, quem nos uidimus, quemadmodum antea in hoc adeo libro testati sumus, raritatem quandam habuit studio ac industria quaesitam, ut ab alijs, quos haec tenus commemorauimus differret, alioqui facilis fluentem filo cantum edebat. Maxime autem in Principis Francisci gratiam, à quo honeste decoratus erat, respiciens, Psalmos ac uulgata quædam proferebat, quod testatur cantio, Domine saluum fac Regē, quæ in Dorio retulimus. Porro grauissimas Missas cōposuit à Leone, X. Pontifice Maximo approbatas, qualis Alma Redēptoris ac alia permulta, quæ in manibus sunt omniū. Nos duas eius de Beata Virgine MARIA adponemus cantiones: ex quibus Lector iudicet eius uiri Phrasin.

S Alue Mater saluatoris salue
 mater salua toris Vas electum: uas
 honoris: uas mi se ri cor diae. Sis
 pronobis fonsueniae: fons ue ni x.

S Alue Mater saluatoris .ij.
 Vas electum:
 uas hono ris .ij. uas
 misericordiae: Sis prono bis fons ue=
 niæ. In priore

Liber III.

465

In priore hac canticione ita Basis instituit, ut nihilo secus ex ea uoce Altum Icanas ex aduerso cōstitutus, h̄sdem etiam notulis, sed ad ueris. Ita duo suam uterq; uocem incident ex una. Idq; in Diapason & duorum temporum spacio sese consequentes, ita ut Basis in D. magno incipiat, Altus post duo tempora in d paruo. Pr̄terea ut Altus ita descendat, quemadmodum Basis ascendit: Canticio Dodri Phrasin sapit, quod in Tenore potissimum cernitur, qui pulchre Dorius est. Sed Resolutionē cius nihilominus adpo suimus, quod illi uocant. Ad longum.

Ad longum

S Alue Mater sal uatoris Vas electum uas hono-
ris. Vas misericor di: sis, p nobis fons ueniae: sis, p
nobis fons ueniae.

Duo aduertsi aduerte in unum

S Alue ma ter saluatoris: Vas electū: Vas hono-
ris: Vas misericor di: x: Sis, p nobis fons uc. Sis, p
nobis fons ueni x.

Sequentē autem octo uocibus instituit, qui concentus quam mihi placebat, superius Cap. XIII huius ostendimus. Itaq; pr̄ter morem nostrū id nos fecisse fatemur, quod in hanc cōmentationem huiusmodi cōcentū adduxerimus, qui quaternū probamus. Quāquā communī omnium opinioni refragare non est admodum ciuile. Sed lectoris imō auditoris iudicium esto in hisce & in alijs similibus. Tenor Hypoionicus est. Basis uere Ionica. Cantus & Altus mixti.

Rr

Nesciens

Dodecachordi

Nesciēs mater, nesciēs mater uirū pepit sine
 dolore Salua to rem secu lorum Saluatorem se-
 cularū ipsū Regē angelorū ipsū Regē angelorū Sola uirgo lacta-
 bat sola uirgo, sola uirgo lactabat: lacta-
 bat ubere ubere de cœlo pleno de cœlo pleno,
 de cœlo pleno .ij. .ij. de cœlo pleno.

Nesciēs mater uirū pepit sine do lo re Salua-
 torē seculorum Ipsum regē angelo rum: sola uir-
 go la ctabat Lacta bat ubere de cœlo pleno
 ubere de cœlo de cœlo ple no de cœlo pleno.

Octo uocum

Liber III.

467

Nesciens mater Virgo uirum
 peperit sine dolore, sine dolore: dolo re Salua-
 torem seculorum Ipsum Regē:Ipsum Regem angelorū Sola
 Virgo:Sola uirgo.ij. lacta bat: Sola uirgo lactabat ubere re
 Sola uirgo lactabat ubere, de celo:de celo pleno
 Sola uirgo lactabat ubere de celo: de celo pleno:
Nesciens mater uirgo uirū pe pe rit sine dolore
 pepis sine dolore saluatorē seculo rū ipsum Regē angelo-
 rum.sola uirgo:Sola uirgo lactabat .ij. Sola uirgo lacta-
 bat ubere de celo pleno:ubere de celo plē.ubere de celo pleno,
 de celo pleno:de celo pleno. Rr z Verū
 Mouton

Dodecachordi

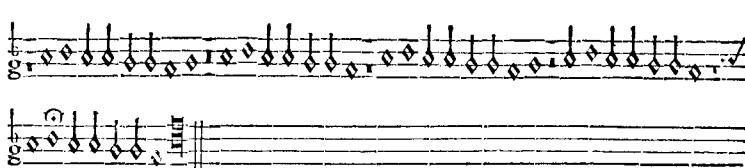
Verum enim uero non modo nimis longus, sed ineptus me hercules etiam fuero, si omnes recensere uoluero uel huius, uel ante nos ætatis Symphonetas, multo magis etiam si eorundem Cantiones. In primis autem hoc de me hic fateri libet, semper displicuisse nobis cum leuis omnes Cantiones, nihil nisi garritum quendam adferenteis, ac ad stultorum aureis demulcendas institutas, quales sunt illæ Centonum laciniæ male consarcinatae: Tum maxime lascivas ac turpeis, quibus nunc omnes Christianæ nationes, pro dolor, personant, & refertæ sunt ubique. Ego hunc cantum grauem uolo, & ad Dei Opt. Max. laudem pertinere, non ad ostentationem. Volo honeste uoluptati adesse. Denique ad Ingenij culturam adhiberi, ac maxime ad alium puerorum os formandum, ut inquit Flaccus, lucunditatis gratia quæsitus ac inuenitus est, sed præterea multis rebus utilis esse potest, locos, modo sint maturi & honesti, ab hoc non secludo. Ceterum plus laudis habent ac uere merentur loci, si qui incident cum grauitate & occasione quæsiti: Quales Iodo ei Pratenis aliquot feruntur, & qualis est quem iam dicturi sumus. Lutuichus Francorum Rex eius nominis XII. admodum exili uoce fuisse dicitur. Is haud scio qua Cantione olim delectatus, cum à Cantorum suorum Primo rogasset, Ecquid Cantionem aliquot uocibus institueret. In qua & ipse aliquam canere uocem posset. Cantor admirans Regis postulationem, quem sciebat Musices prorsus ignoramus, ac paulum cunctatus, tandem inuenito quod diceret, faciam, inquit, Domine Rex Cantionem, in qua & Maiestati tue dabitur canendi locus. Postridie quam pransus fuisset Rex, ac Cantile nis more regio recreandus esset: Cantor eam quam mox subiiciemus attruit Cantionem, quatuor institutam uocibus. In qua non tam probo ingenium artis, atque laudo industriam cum arte coniunctam. Nam Cantionem eam ita instituerat, ut pueri duo Cantum incinerent ex uno Themate subtiliter sanctè ac tenere, uidelicet ne Regis uox, oppido gracilis obtunderetur. Altera uocem Regi dederat uno perpetuo phthongo pernotatam Altitonatis sublimitate, qua Regi uoci apta esset. Nec contentus eo lenocinio (Tanta sedulitate omnia prospiciebat in re quidem parua, sed ex qua ipse benevoli sibi fecit principem) ne Rex uacillaret, ipse symphonetes cantaturus Basin ita eam adornauit, ut idem altero dimidi temporis phthongo in octaua succurreret Regi. Est autem octaua uelut unisonus, per quam Regis uox mira iuuabatur. Risit machinamentum Rex hilariter, ac cum gaudio hominem dimisit nec indonatum, nec abscepit optata gratia. Huiusmodi iocos dixi mihi placere. Sed nunc audiamus rarum miraculum, Regem ipsum cum suis Cantoribus intonantem. Verba erant linguae Romanæ, illius mutilæ, qua nunc, derelicta ueteri Gallorum lingua Galli abalutit uerius quam loquitur. Sed liberum esto cuique quod notulis uoleat subscribere.

Cantus

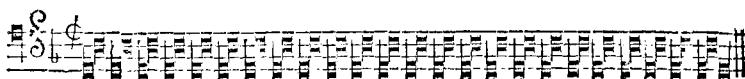
Liber III.

469

Can.

Regis Vox

Basis

Peroratio

Hec fermè sunt quæ de XII Musicorum Modis, admonenda duxi, de quibus Plura dici posse fortassis non est dubium, Atcitra tardiu, potuerint ne plura adduci, id uero apud me per ambiguū, quando necessariorū nihil omnissum est. Ideoq; nec plura addā, donec animo meo id certo sedeat. Interea lectors oppellam hanc boni consulant. Friburgi Brisgoæ,

Tiāos.

Oeō dīēas

Rr 3 In lau.

In laudem Citharæ ac Musices,

GLAREANI IVVENILE CARMEN DVM

Agrippinæ Coloniæ philosophiæ daret operam ad
Ioannem Coelatum Noricum
Theologum.

GAudebam lepidas cithara crepitante camoenas
Tangere, & argutæ fila canora lyræ.
Cornibus hymniferum tollit caput illa reduncis,
Ceu cultos uideas ludere sape capros.
Et querulum collum clauo submugit eburno,
Ventre latent blandi corpora mille soni.
Admiror sonitus, æquatusq[ue] foedera pacis,
Cur medio sumnum concinat atque grave.
Murmurat imæ graui, dum tangis chorda fusurro:
Respondebat leui pulsa supra magna sono.
Deniq[ue] quæ tremulis uenit hinc symphonia Phthongis
Mulceret fauces Cerbere saeue tuas.
Et num te fileam facer & diuine Poëta,
O Dauid querula gloria prima lyræ?
Munera Pannonio tua sunt maiora metallo,
Et meliora tuis pictæ Sabæe foci.
Orphæa commemorant cithara traxisse Leones,
Et testudineo sexa fiduisse sono.
Te quoque cum regno Pluto mulcebat opaco,
Eurydicen cogit reddere docta Chelys.
O quo te memorem cantu dulcissime Arion,
Ad cuius pulsum mōstra marina ruunt?
Et Thamyris Musis, contendit Marsya Phœbo,
Contendunt numeris ordine quicq[ue] soni.
O quam dulce melos, uiuat iucundus lopas,
Et tum Terpandi Timotheæa Lyra.
Stridula semiferi Chironis barbyta, nunquam
Dircaeū uatis carmina laude carent.
Hoc sanctum donum, hoc nobis uenerabile munus,
A superis ceptum est, tu quoq[ue] Phœbe dabas.
Et mihi persuasi citharam claro æthere lapsum,
Quippe puto modulis pulchrius esse nihil.

T E A O Z.

Que

Errata

Quæ inter imprimendum acci-

DERVNT ERRATA, HVMANA, VT FIT, IMBE-
cillitate, per semipaginas, & si forte opus fuerit, etiam per uer-
sus indicabutur. Quanquam uersuum ordo sape,
uel typis uel notularum interuentu
confunditur.

PAGINA prima, uersu 18. legendum. In posterioribus prosequemur, non, prosequamur. Pagina 2. Conueniebat voces sex Ut Re Mi Fa Sol La. maiusculis literis pernotare, sed id etiam in Archetypo neglectum: Verum ex orationis contextu id discriminis facile percipi poterit, ideoq; semel admonuisse sufficiat. Pagina 3. uersu 19. legendum. Ut in adposita descriptione. Pagina 6. uersu antepenultimo. Eas satis felici cœtu Ciuis noster. Pagina 7. In exemplo quinta Deductionis antepenultima notula erit Sol. non La. Pag. 8. uersu ultimo, opera pretium, legendum. Pagina 9. uersu 16. obliqua pinguntur, legendum, item in titulo sequente. De quinque Tetrachordis, legendum, non detrachordis. Pagina 11. uersu 7. à fine, turbari legendum, non turbari, sed talia quedam omitimus, à quo quis facilia correctu. Pagina 13. uersu proximo post notulas legendum Cautio est, non Cantio est, per u. non n. Et uersu 8. dicendum. Pagina 15. In Antiphonis Alma redemptoris, decima sexta notula erit in a non in b. Pagina 23. uersu 1. tollenda distinctio post Cleonida, & ponenda post, introductorio. Pagina 24. uersu primo est legendum pro eū. Et uersu 11 Atqui legendum, non, Atque. Et uersu 8. à fine uel u. na diuīo est, non daz, uel ut. Pagina 35. In exemplo septimi Modi, ultima notula in G erit, non in a. Pagina 43. Post carmina Horati, uersi tertio, legendum ipsius non ip[s]i. Pagina 45. uersu 10. Magadibus legendum, per a in prima syllaba, non per e. Pagina 49. legendum in modum Trigoniz Pyramidos absque puncto in medio. Et uerſu uno 9. Peſtida, non Pedida. Et uersu duodecimo à fine distinctio erit ante, Non hercules, & paruo n non N. Et uersu antepenultimo Cithara, non Cithera. Et penultimo, distinctio ante uerbum Citharizare, non colon. Denique uersu ultimo distinguendum colo post uerbum uulgs. Et horum maiuscula litera incipendum. Pagina 50. uersu penultimo. Nouenaria legendum, non Nouenarium. Pagina 54. uersu septimo, neruos legendum, in accusandi casu, non in nominādi. Pagina 58. In Cithara typo nerui non sunt ducti satis ad clavorum radices, qui clavi Cithara corpori infixi sunt, & remorsu suo chor das stridulas faciunt. Pagina 59. uersu antepenultimo. Tandem cum puncto colo precedente legendum. Pagina 60. uersu 4 post Capellam distinguendum colo, Nam omis- fa est Liuiano more Sed coniunctio. Item uersu 22. πολύμετρα. Et uersu 7. à fine. sed his, legendum, non sed in his. Pagina 61. uersu septimo legendum Bryennij. Vt non ita multo ante in eodem capite. Pagina 63. uersu 4. simplici p legendum Capella, non Cap pella. Sic uersu 16. Ptolemai absque h. Et uersu 6. à fine. Vt equidem mirer, non miror. Pagina 64. uersu 14. à fine Hyperdorius legendum, non Hypodorus. Id in Typis f. 67. etiā aliquādo neglectum, facilis enim est lapsus in οὐδείς & οὐδὲ. Pagina 68. uersu 7. à fine, bis totidem, legendum, non totidem. Pagina 69. in figura ab dextera parte superne, in- femeque. Riechtus uerbum pertinet ad medium formam. Pagina 70. uersu 10. à fine. Hy- poiatius legendum. Pagina 71. in medio Typo, ubi, Octauus legitur ante uerbum O- ctauus minusculis literis legendum. Hypomixolydius nobis. Pagina 72. uersu 5 distin- ctio erit ante quintum, non colon. Eadem pagina uersu 15. Hypolydijs systema legendū, non Lydiij. Pag. 79. uer. 11. Mixolydium legendum. Pag. 80. in Typi E magno in Plagi orum latere, legendum. Hypodorus uel Hypozolius, non autem Hyperzolius. Pag. 82. uer. 10. legendū. Sex itē Plagi, non sex itē Phrygij. Et in titulo Harmonicos legendū nō harmonicos. Pag. 85. uer. 20. Proportionū nō proportionē. P. 88. uer. 10. à fine ut Apuleius

Errata

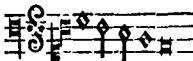
legendum. Pag. 89. uer. 7. dñe quādū. Pag. 90 uersus, à fine, Phrygium, legendū. Pa. 91. uer. 17 aliquando. Et uer. 4. à fine Quapropter, nō quepp. Pa. 92. uer. 17. ostendi. Et uer. 20. subijciām. Et uersu antepenultimo habent. Pag. 94 uersu. 12. Orpheum alij legendum absquediphthongo. Et uersu. 18. Atqui pro Atque. uersu. 24. Orphei absq; diphthongo ue. 126. Per has, nō per hos. 98. uer. 17. dicimus ingenue, legendum, non in genere. Pag. 99. uer. 7. à fine, cōmentationē. Et uer. 5. confidimus. tertio, Κλεψύδρα. Pa. 100. in Typo τριηχέων. Inferne σωματίειναν ubiq; legendū. Pag. 101. uers. 4. post nomen Hypophrygium, omissum est nomē Hypolydiū. uer. 23. Hypozolius legēdū nō Hypoælius. Pa. 102. uer. 11. s̄epissime legendū. uer. 15. Aeolius, non Aelius. In titulo cap. XVI. legendū, & duobus eius Modis. Pa. 103. In Responsoriū tertio uersu in uerbo, Nō, tertia ac quarta notula ter- tia altius ponit debuerunt. Vt esset sol mi, ubi hic est mi ut. Et in 4. uersu, in Peccauimus, secūda notula in re esse debet, non in mi. Pag. 104. In capite XVII uer. 3. distinguendū post exula. 13, & uers. 13, diphthongon & secundā Romanorum posuit pro a prima litera græca. Pag. 106. In Symbolo Niceno in ultima parte secūdi uersus. Clavis indicatoria est perpetua posita in Elamī, quā in D sol re esse debebat. Pa. 108. In Euāgeliō Matthī ultimo uersu b non est positū suo loco & notula multa nō apte coherētes, sed id pūfiliū. Pa. 109 in Antiphonis Nos qui uiuimus, notula aliquot diuīsae sunt posita, quē cōnecti debebāt pro singulis syllabis, ut quarta cū quinta, item duodecima cum decimateria. Et in psal- mo, In exitu Israel prima dua notula cōnexa esse debebāt, quē male sunt disiuncte. Ita ex- tremā. In Magnificat eodem modo ter aut quater peccātū, & similiter in Benedictus. Sed hæc lectorē temorari non debet. Nā immensi laboris fuit uel sic excudi potuisse. De or- thographia ubi sensus nihilominus precipitat, aliquādo dissimularūs ut hoc loco Aegi- pto, & Aegypto. Pa. 110. In duobus primis uersibus Odes Tc Deū laudamus, idē accedit de notularū diuīsione, quinta enim & sexta cōnecti debebāt, & in uerbo confitemur, penultima cū ultima, & in codē uersu, ultima notula cū prima sequentis uersus cōlungi de- buit, & ad syllabā ra, in uerbo ueneratur, tres notula cōnecti debuerūt, & in syllabā ta, in uerbo potestates. Pa. 113. in exēplo Hypozoliū, secūdo adeo uersu, notula sexta ac septima, tōno altius ponit debebat, ut sit fa mi, nō, mi re. Videlicet longe faciliore saltu p dia- phasis ad sequente octauā, quod utiq; in cantu exercitatus facile iudicare potest, & uersu. 2. à fine sicut legendū, nō sint. Pa. 135. uer. 5. post uerbā Lydio, negatio nō, tollenda est. Pag. 118. uer. 5. cum morose, nō, cū morose legēdū. Itē uer. 9. Quid si mihi, nō qd si mihi. uers. 14. Lycurgi legēdū pery. Pa. 119. in cantu notula male disiuncta sunt. Verum quia uulgata est in omnibus nota cātio, nolui plura de his dicere cōexionib; facile id lector dispi- ciet. Pag. 120. uer. tertio legendū Hyperionicus, non Hypoionicus, facilis lapsus non at- tento, uersu uiceſtimo habent legendum, non habeant. Pagina 122. uersu ante penul- timo huius Modi legendū maiuscūla litera nō huiusmodi. Pa. 125. uer. ultimo notulasu- pra for syllabam ptinet ad precedētes notulas. P. 126. uer. 1. notula secūda, per secundā al- tius leuata est q̄ oportuit. uer. ultimo in proſa ante exaltata, Assumptionis legendū. Item post exaltata uer. tertio legendū, & maxime in quadragesima non iu xl. ut nomen tempo- ris sacri indicetur, nō nudi numeri, item tertio inde uer. ita lege. Quē phrasī quidē haud ita multum, at posuit ſanē plurimū ab Hypophrygio differt. Pa. 127. uer. 5. à fine, nomē clā- tura legendū. Pa. 128. uer. 3. Mixolydio legendū, nō Miyolydio. P. 132. uer. ultimo, notula quinta erit in e paruo, nō f paruo. Pa. 134. hac fermipagina multa neglecta pūfilla & ad grā- maticos spectantia. uer. 8. Modū uer. 10. introitus. uer. 20. rationē. uer. 22. Matthī, dupli- cit. & distincōione, nō colo. uer. 23. post habet, distincōio, non colō erit. uer. 31. ut fraticidā. uer. 34. Tyrannidē cū y. uer. 35. Matthī. uer. ultimo. Matthī. Pa. 135. uer. 12. distinguendū post aliena, uer. 16. distinguendū hypodiaſole nō colo ante. Merebatur. uer. 18. distinguendū post uerbū possum. P. 140. in secūdo notularū uer. prima Ionici notula ſurra linea ēſſe debebat, nō ſuper. P. 143. in 2 notularū uer. nota triclima in ut, qđ est in C faut ponit debebit. Itē in 5 notularū uer. ſub ultima notula debebat eſſe syllaba Den, de uerbo Dētes quā ad sequentis uersus initium temere poſita eſt. P. 148. uer. penultimo, iudū legendū non

Errata

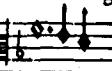
non laudunt. Pa.150.uer.10.respondet, sublatum. Quod male cōnexū erat, & peius diuisum. Pa.151.uer.6.modulem legēdū. P.152.uer.15 legēdū, excederet. Pa.154.uer.3, post Responforiū. Tē sanctū Domini legēdū uolet, nō nolet. P.155. In Antiphonis Sicut malus, in 1. uer. syllabā di, māle reiecta est in sequentē uer. cum notula eius sit in priori uersu. P.164.uer.5, à fine distinguendū post uerbum. Instituit. Colo, nō post, potest. P.165.Cap.37.uer.8. legēdū, separemus. Itē penultimō uer. ante Re sol legēdū Deinde quid, nō Deinde quod. Pa.169. In medio exemplo lapides. Vbi uerba notulis male applicata sunt. Paulo inferius legēdū, diei natalis Domini. non natales. Par.70. Initio male rursus uerba aptata sunt notulis, ita 171. primum exemplum, sed ea omnia persequi difficile fuerit. Pa.172. In 2. uer. Clavis signata in supra critīnea non in secunda. Itē in Antiphonis uox clamantis. notula nona non erit in elamī sed in dīa sol re, in ultimo exemplo, uerbum Dominus tres sequentes habebit notulas, & reliqua cedent ad posteriores. Pa.173. in 1. exemplo, syllaba trem, in uerbo patrē. duas habet notulas. P.180.uer.3. Sapphico duplīci p legēdū. Pa.184. uer. ultimo in notulis. Ibi enim notula, quā sunt in 1. huius pagina uersu sup. Vides ut alta, poni debeant, excepta prima notula. Id tamē leue est. Nā & sequētis pagis primus uersus, ad secundū, Sylva laborates, referetur. P.186. In Hymno. Pastis uisceribus, legēdū poscit Pa.188. uer.6. possint legēdū pro posse. Pa.490. uer.4. Fallacis. ma iusecula F. Sed miseri minuscula. colo interposito. P.192. ad finē primi uersus, deest clavis indica toria, prima sequentis uersus notula. Quod etiam locis neglectum alij, à nobis studio sē tacitū. uer ultimo Attrali legēdū. P.194. uer.1. post Sapphici carminis exemplū, aggrediar legēdū, nō egredior. P.199. in ex plō de punctis, in notulis Additionis cōueniebat ut notula in eadem poneretur linea q̄ id nō est necesse. Sed erat ita in Archetypo. p.200. uer. penul. legēdū diuise. In pfectis, non cōiuncte imperfectis. Pa.201. uer.2 ab initio cap. Hunc duplīcē legēdū, nō. Hinc duplīcē. P.203. uer.1. & 2. Hec uerba supfluūt, cū usdē punctū absentia declaretur. Vbi uides, & in imperfecto modo & in imperfecta. P.204. uer.4. in pfecto tē pore, prāpositio cū suo casu. P.206. in Cāt⁹ posteriore uer. quinta à fine eiusdē uer. notula quā est media in ligatura, erit in d, non in c. P.208. in Cātus 2. uer. post decimā notulā punctū esse debebat p suspirio. P.209. in ultimo Can tūs uer.1. notula in bb fāt mi esse debebat nō in g. Pag.210. in 1. Tenoris ligatura erit descēdens cauda à latere sinistro. P.211. in 1. notularū uer.6. notula quā longa est debebat à dextra dimidia ta pte esse nigra. P.212. uer.1.7. nota, quā ligatura est, caudā habebit à latere sinistro descēdētem. P.217. u. penule. post signū tēporis pfecti cū uirgula, in medio, ubi sunt semibreues. pūctū diuisiōnis erit inter ipsas, nō aut post alterā semibreue. Pa.218. in Alto, nota 3. à fine, quā est ante semibreue pausa, supfluit. P.219. uer.3. ante maximā notulā, unitatis nota p pausam innuitur, sicut in praecedente hūc uersu, ante ultimā breue, ponitur semipaupa p codē unitatis signo. P. eadē ue.7. sub fine, Septima & 6. ligaturā faciunt, ppinus igitur debebat se contingere, sed id sape neglegētū in hoc opere. Pa.219. uer. penul. pūctū diuisiōnis omissum est, inter nonā ac octauā à fine notulas. Pa.220. uer. ultimo, ligatura in medio, ultimā illā qdem, caudas habere debent à latere sinistro ascēdēteis, sunt enim omnes semibreues. Pa.222. uer.2. nimis hiāt ligatura scđa ac tercia. Pa. eadē uer. penul. notula penultimā, quā sequat suspiriū, erit breuis, nō semibreuis. Pa.224. uer.1. quatuor notularū ligatura nimīhiāt. Item eadem pa. uer.2. duodecima ac decimateria à fine ligate esse debebat sed nimīhiāt, plus aut nona ac 8. à fine, quā colligata esse debebat. P.232. in Tenore ultimo, uer. scđo, initio ligatura erit fa re, nō fa mi. Quā uero in eodem uer.16. gesegnatur, & ipsa nimīhiāt. P.233. in Tenore, sex notula breues, quā finalem pxime precedit, nimīhiāt, omnes enim colligata esse debent. Pa.234. uer.4. trū notularū ligatura nimīhiāt. P.235. uer.1. quatuor notularū quadratārū una est ligatura absq; hiāt. Eadē pa. uer. penu. notularū tres in medio quadrata, unā faciūt ligaturā. Pa.236. rursus hiātus medius quatuor notularū in 2. uer. cōnectendūs. Pa.239. Cap XIII. uer.11. Carmen legēdū, nō Cermen. P.241. uer.15. nō. uolebamus legēdū, nō, uolebamus. P.244. uer.1. nimis hiāt scđa ligatura, sed id sāpius alias. Pa.246. uer.3. clavis indicatoria à fine quinta in inferius erit nempe in bb, non supra ee la, & uer.4. initio ligatura hiāt. uer.5. pūctū nō expressum ante duas nigras. Itē uer.3. à fine, supra cito, etiā punctū non expressum. Pagina. 247. uersu 2. ligatura in medio caudā habebit à parte sinistra. Idem uitij accidit in tertio uersu in ligatura ad finē uersus. Item in uer. 7. duæ nigra post ligatu rā in medio, erunt albae. Item uer.8. ante ultimā minimā erit punctū. Pag.248. uer.2. ligatura rum hiātus sunt.

Errata

Pa. 250. uersu penultimo notularum post quintam à fine notulam, septem omisſe sunt notulæ.

Pa. 253. uer. 2. Antepenultima semibrevis, erit alba. Pagi. 254. in supremo margine legendū Antonius à Vinea Vnico. n. Item in Tenoris secundo uersu ligatura prima obſcure expreſſa, est aut triū notularum, priores ſunt ſemibreues, mi ut. Pa. 255. in Basi trec prima syllabæ in textu, pti nent ad priorem uerſum. Pagina. 259. uer. 3. notula ſub octaua omiſſum eſt, ultima depositio- niſ. J. Pa. 262. uer. 1. in Tenore. prior nigra ſtabit in G, nō in a. Et uer. 2. eiusdem Tenoris, duæ syllabæ huma. ſtabunt in primo uer. Et in 3. uer. duæ syllabæ, tendē, ſtabunt ad finem ſecūdi uer. Et in 4. uer. duæ syllabæ pelli. erunt ad finem uerſus tertii. In eodem 4. uer. notula octaua à fine erit in D. non in C. Pa. 263. uer. 1. antepenultima notula erit nigra & ſtabit in b, non in c. Contra in 4. uer. ultima erit alba non nigra. In 8. uer. notula quinta à fine erit in a non in b. Deniq; in no no uer. ultima ligatura erit mi ut, non fa re. Pa. 264. in 3. uer. Cantus, erit punctū ante duas nigras uncatas. Pa. 265. uer. 1. notula ſexta à fine erit alba. Pa. 267. uer. 1. quatuor notulæ una ligatura eſt ſol fa mi re. ubi quarta nimium hiat à tercia, ſicut duæ deinde ſequentes ligaturæ, in 2. uer. etiā quatuor ſimilis connexa, eſſe debet re, fa, mi, re. Quæ uero ſup'Diminiuſe uerbo, eſſe non ſunt cō- nexæ ſed breuis perſe poſita, duæ autē ſemibreues in ligatura. Sed deinde temarum tres ſunt li- gaturæ ſatis hiantes. uer. 3. quinq; notulæ ad finem eius cōnexa eſſe debent. In Basi uer. 1. prima & ſecunda ligat. nimii hiat, & penultima deſyderat caudā à latere ſinistro aſpendētem, in ſecu- do deinde eiusdem Basiſos uer. 4. notulæ in medio cōnexa eſſe debent. Pa. 268. uer. 1. in Tenore, ligatura in medio deſerbit habere caudam à latere ſinistro deſcendentē. Pa. 269. uer. 4. nota à fine quarta, quā punctū ſequitur, ea alba erit. Pa. 277. uer. 1. Signum C nō habebit uirgulæ, ſicut nec reliquæ duæ eiusdem Cantilenæ uoces. Pa. 278. In Christe una eſt ligatura, Cuius cauda à la- tere ſinistro deſcendit male expreſſa eſt. Pa. 282. In Tenoris 3. uerſu, in eius adeo medio, prior uncata erit in b clavi, non in c. Pa. 284. uer. 3. prior ligatura hiat. Altera non bene coheret. Et uer. ultimo Cantus, ante maximā finalē erit ſemibrevis ♩. omiſſa. Pa. 287. In Basiſo altero uerſu, ul- tima ligatura erit ſol mi, nō fa mi - proximoq; uerſu ligatura erit ſe ſol ut, nō re fa re. Porro quæ in medio uerſu eſt, erit, fa mi la, non fa mi mi. Pa. 288. uer. 9. ut homini dignum erat, non hu- iuſmodi legēdū. Pag. 289. ultra medium poſtū ſuſpirium, erit Semipaſua. Pa. 290. prater hiatū ligaturæ initio, tercia notula erit in f, non in g. Itē in 5. eius uerſu, omiſſum eſt pūctū ſupra lapi- des, ante 3. minimas ſexto autem uer. pro ſuſpirio erit Semipaſua. Et uer. ultimo punctū omiſſum ſupra uerbum, etiam ante minimā in apportione, & ad finem clavis indicatoria in d erit, nō in b, P. 299. Ca XVII. uer. antepē. in cōtextu Adami legēdū & ſequēte ue. Ionico nō Iodoco. Pagina 300. In Tenoris ſecundo uerſu treſ notulæ poſt treis minimas, ſupra ſuſpirium, ita

Pa. 301. uer. 5. notula ſemibrevis ſupra syllabæ ua, in uerbo, ſalua, habebit caudā, ea in q; que duæ nigras ſequitur. Ut ſcilicet ſit ultima. Pa. 303. uerſu 1. penult. notula erit minimæ, abſq; cauda & Pagina eadem uer. 2. in bali Clavis ad finit indicatoria in re erit, non in mi. Pa. 304. Cap. XVIII. uer. 19. Cōpoſitū legendū, nō cōpoſitū, & uerſu penultimo punctū poſt octaua notula male ex preſſum. Pa. 307. uer. 3. pau ſa brevis male expreſſa, ita

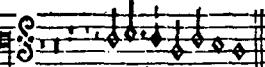

Pa. 311. uer. 5. penul. notula erit in G, nō in a. Et clavis indicatoria ſtabit in d. nō in f. Pa. 318. In Te- noris priore uerſu, ante notulæ penultimæ b pre- notatum oportuit. Pa. 320. uer. 11. poſt. Primiū, adde, duarū uocū. Ut ſit. Primiū duarū uocū Io- doci Pratensis. Pa. 321. uer. 6. in medio ante numeros 3 ac poſt ſignum ♩ & notulæ ♩ erit, ſemipaſua, nō ſuſpirium, quemadmodū paulo ante etiā erat. Pa. 323. In Basi uerſu 2. ante duas uncataſ punctum male expreſſum. Pa. 324. uer. 4. Tertia à fine uerſus, quæ nigra eſt, erit in g nō in f. Pa. 336. uerſu 5. à fine, poſt Cuius hoc uolumus adiici: ante 3 aliquot exempla dedimus, ſed de eo poſtea copiosius. Ut ita totus cōtextus legatur. Cuius aliquot exempla dedimus, ſed de eo co- piōſius poſtea. &c. Pagina 338. Ternarij circa go, Syllabam nimis exiles ac depreſſi, Qui he- miliam

Errata

miollam indicat, altius enim stare debebant, sed tamen sub notulis. P.339. In Basios ue. 3. ligatura paulo post medium, prælonga, debebat habere caudam ascendente à latere sinistro, ut sint duas semibreves. Et uer. ultimo p. semipausa erit suspirium. Pa.341 uer. ultimo, ultima ligatura deest cauda à latere sinistro ascendens. Pa.348. uer. 2. Quarta semibrevis erit in g, non in bb. Pag.349. uer. 4. ante treis nigras in medio, erit punctum. Pa.354. uer. 10. Antonius Feuin legendū, & uer. 13. Huic pro hic. Pa.355. In titulo eodem modo Feuin disyllabon. P.362. Cap. 24. uer. 21. modus minuscula litera, m. Et uer. penul. præpotibus legendū, nō præpotibus. Pa.363. uer. 19. Feuin legendū. Et uer. 5. à fine noluit, legendū. Pa.365. uer. ultimo Enthusiasmo legendū. Pa.366 uer. 12. à fine post Meyer, adde. Cuius sāpe alibi meminimus. Pa.367. uer. 7. sepius cum diphthōgo scribēdū. Pa.369. uer. 4. supra uerbum R. e. nat erit suspirium, non semipausa. P.376. uer. antepenul. Iacob p. Iacob. Pa.378. uer. ultimo puncta male expressa post secundam & decimam notulas. Pa.381. uer. 2. Vlrum Abiam inter duas semibreves habet minimā nō tres minimas, ut pcedentia. P.382 uer. 1. in Tenore, Semibrevis nona erit caudata, ut sit minima. P.386. uer. 3. punctū male expressum ante penult. P.394. uer. 2. Supra uerbum fili pausā in uerso sunt, debebat enim ante pausam brevis, precedere semipausa, & seq post pausam brevis suspirium, quod male ante positū est pro semipausa. Pa.405. uer. 4. In medio ligatura posteriorē pte nigra, caudā habebit à latere sinistro ascendentem. Pag.406. uer. 2. ad finem coniunxit punctum cum clavi indicatoria quod & alii plurimi locis factum. Ut pag. sequente, uer. 2. P.408. uer. 4. secunda ligaturē cauda male expressa, ascendere enim debet. Pag.412. uer. 2. post primā notulam suspirium erit, non semipausa. Pa.414. uer. 4. prima ligatura la mi p. duas semibrevis, in medio autem uersus penult notula ante 4. semipausas erit nigra. Eadem pa. In Tenoris uer. 3. ligatura la mi una est, nō duar. Pa.415. uer. 1. in Basi, ligaturā obliquata caudam descendētē habebit à latere sinistro, quæ hic maligne expressa est. Item uer. 3. tertia nigra stabit in D, non in C. P.417. uer. 2. suspirium erit ante textum à fine notulam in eo uersu semibreuem.

Pa. eadem. In Basios uer. 3. & pausā & notula omīssā sunt post ultimā in eo uersu semibreuem.

P.423. In Basios uer. penul. scđa nigra stabit in A, nō in b. Pa.430. in exēplo ue. 1 secunda erit alba, eadem p. uer. 3. penul. erit g. non in c. eadem pa. in Tenoris 1. uer. tertia post brevem nigrā & ipsa nigra erit, non alba. Pa.431. ue. 1. in Alto, post duas nigras sup̄a uerbum serua, omīssa est una minima quæ erit in G, quam dein sequetur minima cū puncto. P.432. uer. 2. Quin legendū, non quādo. Et ue. ultimo deest Semiminima post punctū qđ estante nonā à fine, & stabit in f. P.434. uer. 3. post uerbum cōmixtione, addatur, & alibi sāpe, ut ita legatur, de quo in Acolij Hypozōlijq; cōmixtione, & alibi sāpe diximus. Pa.436. uer. 3. Clavis in fine indicatoria in C esse debet, nō in Aa. Ead pa. uer. ultimo punctū omīssum est ante treis nigras. Pa.438. linea transuersa male expressa. Ut post fibris & cat in carnime Sapphico. In Tenore etiam qnta not. à fine erit in b, nō in G. P.441. Supra Benedictus titulus erit, maiusculis literis Ex Missa IVSQVINI SVPER VOCES MVSICALEIS. P.442. uer. penul. Sexta notula ante signum cōuenientia erit in gr. P.455. uer. ultimo 1. notula nimis angustata. P.458. uer. ultimo, tertia notula in g erit, non in Aa. Pa.461. uer. 3. septima ac sexta à fine eius uersus colligata esse debent, sunt enim duas longas.

BASILEAE PER HENRICHVM PETRI
MENSE SEPTEMBRI ANNO POST
VIRGINIS PARTVM.
M. D. XLVII.

